

Tarczy Sándor

vízépítő mérnök

élete és tevékenysége

Tarczy Sándor vízépítő mérnök élete és tevékenysége

Szerző:
Szabó Menyhért

Nyíregyháza
2023.

Magánkiadás

Technikai szerkesztő:
Nádasi Zoltán

ISBN 978-615-01-9484-4

Lektor:
Képes Gábor

Tartalom

I. SZÜLŐHELY.....	7
I.1. A Szamos folyó szabályozása.....	7
I.2. A tunyogi zsilip.....	12
I.3. Gátbiztosi lakás	16
I.4. A gátórház.....	20
I.5. Első lakók.....	22
II. TARCZY CSALÁD	23
II.1. Származás	23
II.2. Édesapja a vízügyi pályán.....	24
II.3. Tunyogon: 1919 - 1950	26
II.3.1. A család életvitele.....	27
III. TARCZY SÁNDOR.....	31
III.1. Gyermek- és ifjúkora	31
III.2. Helyi események, élmények.....	34
III.3. Iskolai tanulmányok.....	39
III.3.1. Elemi iskola	39
III.3.2. Középiskola	41
III.3.3. Egyetem	44
III.4. Munkahelyek, mérnöki alkotások.....	47
III.4.1. Kondoros Útépítő Vállalat.....	48
III.4.2. Katonai szolgálat	49
III.4.3. Mátészalka Földhivatal.....	51
III.4.4. Debrecen-Hortobágy	52
III.4.5. Budapest MEVIÉP	56
III.4.6. Budapest Tervezői munkaközösség.....	63
III.4.7. Szolnok VIZIG	64

III.4.8. Budapest VIZIG	66
III.4.9. Budapest OVIBER	83
III.4.9.1. Lokalizációs zárógát építés és töltésfejlesztések Szatmárban	85
III.4.9.2. Rakamazi öntözőfürt	89
III.4.9.3. Gávavencsellői öntözőfürt	90
III.4.9.4. Fehérvárcsurgói víztározó	91
III.4.9.5. Mosonmagyaróvári duzzasztómű	93
III.4.9.6. Csórréti víztározó	94
III.4.9.7. Tarhosi körtöltés	96
III.4.9.8. Tunyogmatolcsi zsilip	99
III.5. Nyugállományban	103
III.6. Tarczy Sándor halála	104
IV.HAGYATÉKOK - EMLÉKEK	105
IV.1. Családi és magánélete	105
IV.1.1. Özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezése: Milyen ember volt Tarczy Sándor?	105
IV.1.2. A házastárs rövid életrajza	110
IV.1.3. Lánya, Tarczy Márta visszaemlékezése: Papáról.	111
IV.1.4. Lánya, Tarczy Nóra visszaemlékezése: Emlékeim édesapámról.....	114
IV.1.5. Bátyja, Tarczy László és családja	116
IV.1.6. Húga, Dima Andrásné Tarczy Magdolna családja.	117
IV.2. Tarczy Sándor emlékezete	119
IV.3. A szülőház utóélete	122
V. ÖSSZEGZÉS	125
VI. ÁBRAJEGYZÉK.....	130
VII. BIBLIOGRÁFIA.....	134
VIII. A SZAMOS-KRASZNA-KÖZI VÍZTÁROZÓ ÉPÍTÉSE.	144
KE-VIZ 21 ZRT.....	146

I. SZÜLŐHELY

I.1. A Szamos folyó szabályozása

„**M**ária Terézia uralkodása idején Szatmár vármegye kezdeményezésére született az 1751. évi XIV. tc., az első országos törvény az árvízkarók megszüntetésére és a hajózás megjavítására.”¹ Magyarországon ez alapján kezdtek szervezeten foglalkozni a vízügyek kérdéseivel.

A Szamos a XVIII. század utolsó harmadáig ősállapotban volt. A tervszerű szabályozási munka 1770-ben kezdődött el, gróf Károlyi Antal királyi biztossá kinevezése után. Euzenburg és Magdeburg ezredesek által vezetett bizottság a helyszínen felmérte a folyó állapotát. Gróf Pellegrini katonai építési felügyelőtől kért segítség alapján Suchodolszky Antal mérnökkari kapitány a helyi mérnökök támogatásával 1775 nyarára elkészítette az „Ideale Planum” megnevezésű szabályozási tervet.²

A folyó szabályozása 1777-ben indult meg. Az Ecsedi láp és Szamos környékének korabeli helyzete „Borsiczky Pál hites földmérőnek 1780-ban csinált nagy térképéből” ismeretes.

A kezdeti intézkedések (medertisztítás, veszélyesebb kanyarok átvágása, láp lecsapolása) csak átmeneti megoldást jelentettek, a folyó egy időre hajózhatóvá vált. A vidék népét veszélyeztető árvizeket azonban nem sikerült megakadályozni. A végzett munkálatok a feladat nagyságához képest erőtlének voltak. Ezek a „múló eredmények” később újabb tervek készítését indokolták.³

A folyó rendszeres kiáradása által okozott nehézségeket jól példázza egy 1827-ből való szemelvény: „Nemes vitézlő Péchy József útinspektor (útfelügyelő) hivatalosan jelenti, hogy a most legközelebb történt Szamos jegének ... feltolódása miatt több ... helységek határát oltalmazó töltések meghágattatván, azokon tetemes szaka-

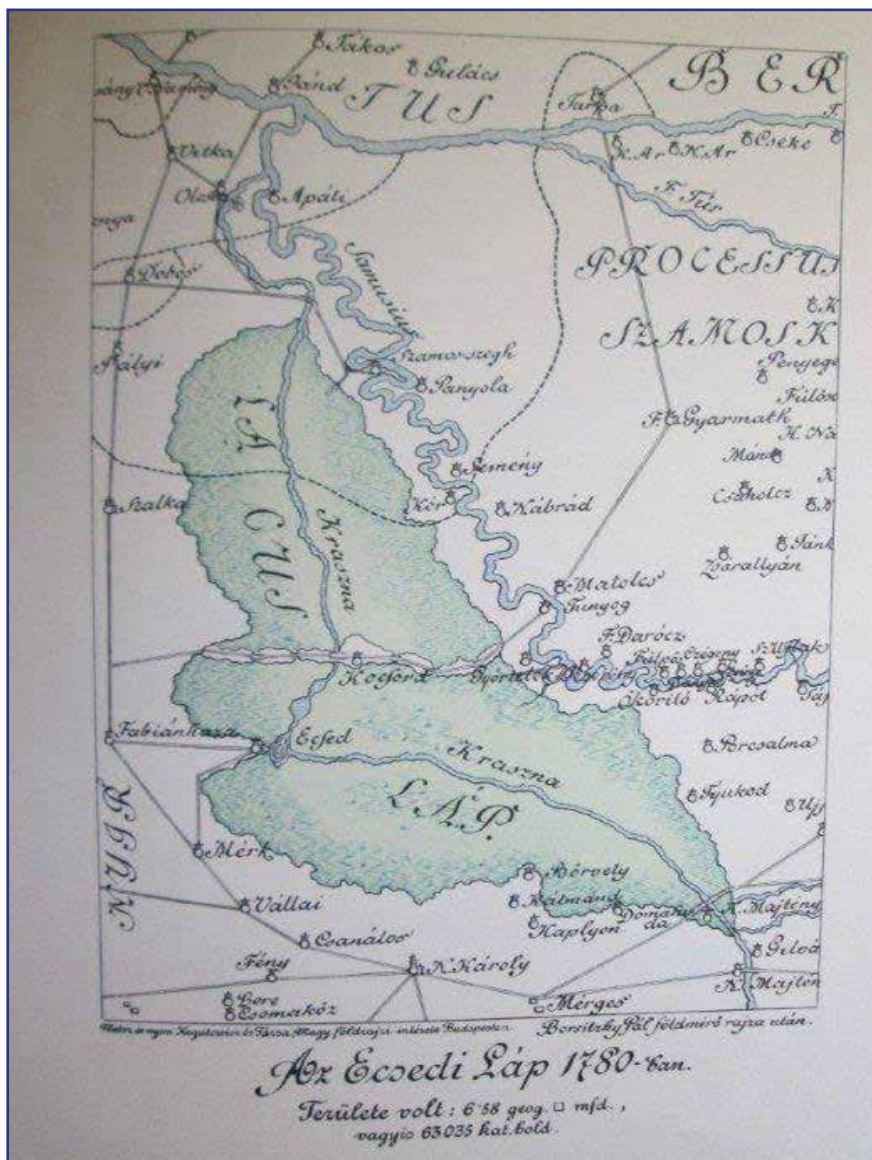
1 ábra. Tunyog és Matolcs 1860. évi kéziratos térképen. (Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs Szatmár Bereg Megyei Levéltára. Nyíregyháza. Kéziratos térkép T.287)

dások miatt némely helységek országútjai s felhánytott töltései megrongálódtak. Kéri mindezeknek megigazíttatását és Matolcs-tól Zsarolyán felé vivő keresztülszakadt töltésen két hidaknak újonnan való építését, egyszersmind a rápolti határtól fogva

1: Kollega Tarsoly István (főszerk.): Magyarország a XX. században. IV. kötet. Babits Kiadó. Szekszárd, 1999. 473.o.

2: Körösmey András: A Szamos szabályozása a XVIII. században, a XIX. század végén és a XX. században, különös tekintettel a Szatmárnémeti alatti szakaszra. Bp. 2013. 8 o. Előadás írásos anyaga. Elhangzott a Magyar Hidrológiai Társaság vándorgyűlésén. Gödöllő, 2013.VII.3-5.

3: Lengyel István főmérnök (összeáll.): A Szamos folyó magyar szakaszának szabályozására vonatkozó adatok. Nyíregyháza, 1950.május 5-én. Kézirat. 1. o. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza, 20. boríték.

2. ábra. Ecsedi Láp térképe a Szamossal 1780-ban. Borsiczky Pál térképének színnyomatát „Kogutowicz és Társa Magyar földrajzi intézete” készítette. Éble Gábor: Az Ecsedi uradalom és Nyíregyháza. Bp., 1898. 38-39. és 170.o.

egész Ökörítőig a Szamos töltések egyenes vonalban való vitelére a nemes vármegye földmérőjét kiküldeni.”⁴

Egy újabb helyi kezdeményezés történt Panyolán 1842. október 10-én. Vécsey Miklós Szatmár megyei főispánja – mint a Szamos szabályozás királyi biztosa – elnökletével a megyei küldöttség tagjai tanácskozást tartottak. Itt hangzott el, hogy „a Szamos folyó vize már a régibb időkben is tetemes károkat okozott gyakori áradásai által a közel fekvő helységeknek, melyek elhárítására a nemes megye a károsoknak ítélt némely malomgát elbontását, majd ismét a Szamos partján többrendbeli töltések hányatását határozta, de a bajt gyökeresen orvosolni s az áradásokat ezen határozatok megszüntetni képesek nem voltak ... Most azonban ... itt az idő, hogy a ... tervezett ... és elfogadott átmetszések létesíttessenek.”⁵ Vécsey a jelenlévőknek megmutatta a Szamos térképén bejelölt 24 átvágás közül a 7 legsürgősebb helyét, közte a matolcsi határon lévő is.⁵

Szatmárhoz és a Szamoshoz is szorosan kapcsolódnak Széchenyi István grófnak a Felső-Tisza-völgy szabályozására vonatkozó intézkedései, amely kiindulópontja volt a különböző folyószabályozó, ármentesítő és lecsapoló társulatok megalakításának és természet átalakító tevékenységének.

Egyik írásában így fogalmazott: „...a Tisza völgynek rendezése legelső helyütt áll. Mert hogy annyi bajnak, melyek ...a lefolyt években érték...a Tiszán túli terület ...tetemes részét, csupa vízmérnöki ügyesség vehesse gyökeres elejét.”⁶ Fő érdeme, hogy megindította a Tisza szabályozását. Hazánk első átfogó közlekedéspolitikai koncepciója is az

4: Mindennapok Szabolcs és Szatmár megyében a XIX. században. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár kiadványai. II/18. Nyíregyháza, 2000. 106.o.

5: Mint 4. 128.o.

6: Gr. Széchenyi István: Eszmetörések, különösen a Tisza-völgy rendezését illetőleg. Pesten, 1846. 17. o.

ő nevéhez fűződik. Összeállításában fontos szerepet töltött be a Szatmár megyei Homokon született Kováts Lajos, aki Széchenyi barátja és munkatársa, a Tisza-völgyi Társulat jegyzőjeként az árvízvédelem és folyószabályozás munkálatainak szervezője és vezetője volt. Megfogalmazták, hogy „...figyelmet s segílyt érdemlenek, a Tiszának hajózható mellékfolyói: mint a Szamos...saját vidékeinek...tekintetébül...”⁷

Boros Frigyes középponti mérnök 1853-ban elkészítette Illovától a Szamos torkolatáig terjedő szakaszra és az Ecse-di láp lecsapolására vonatkozó tervezetet. Fehérgyarmaton 1855.február 5-én „Szamos-szabályozó társulat” szerveződött. Működését 1858-ban kezdte meg, 1860-ban fejezte be és 1865-ben feloszlott. Ez idő alatt egyebek mellet Czégény és Matolcs között kiásattak egy 7650 méter hosszú egyenes vonalú átvágást, de az új folyószakasz ekkor nem „képződött ki” mert - a községre veszélyesnek bizonyított helyzete miatt - hatósági úton elzárták.⁸

A kiásás előtti és utáni helyzet két térkép összehasonlításával jól szemléltethető. Az új meder vonala egy 1860. évi vízügyi térképen még nincs ábrázolva, de

3. ábra. A Cégény - Matolcs mederátvágás megnyitása
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

a II. katonai felmérés alapján készült részletes térképen már szerepel.⁹

Az elvégzett munkálatok (átmetszések, töltés építés) csak részeredményt hoztak. Gyakran volt gátszakadás, árvíz. A belvizekkel együtt jelentkező állandó veszélyhelyzet megnyugtató megoldásán gondolkodtak az egyre speciálisabban képzett vízügyi szakemberek. Mint minden újdonsággal, ezzel a törekvéssel szemben is voltak ellenérzések, a napvilágra került elképzeléseket a helyiek fenntartásokkal fogadták.

A konkrét átmetszési tervek és az elkezdődött munkák ismeretében a matolcsi Szabó Ferencz nótárius két versben fogalmazta meg a helyiek aggodalmát. Földterületük kettévágásával a közleke-

dés és szállítás, a gazdálkodás és kereskedelem nehézségekre ütközik. A település két víz közé szorítása miatt még fokozottabban lelkesedik rájuk az árvíz. Ezen félelmek késztették írásra.¹⁰

„Az új szamos hely vonala.

Az új szamos hely vonala
Ó matolcstól fel Czégényig
Kijelölve midőn vala
Határunk hasítván végig.

Két víz közzé lévén zárva:
Bús érzéssel tele kebelünk,
Sírunk mint elhagyott árva,
Benne vég vesztet képzelünk.

Előre bennünk szomorít
Hogy tó fészek lesz határunk
Ha a víz-ár itt elborít:
Fuldokva a sírba szálunk.

Mert könnyen megtörténhető
Hogy e lakunk zárt határja
Lesz borzasztó bús temető:
Ránk rontva a Szamos árja.”

7: Gróf Széchenyi István: Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről. Pozsony, 1848. 61.o.

8: Borovszky Samu: Szatmár vármegye. Bp., (1908.) 283-284.o.

9: A II. katonai felmérés 1869-ben fejeződött be. Anyagát Bécsben a Monarchia felbomlásáig szigorúan titkosan őrizték. A felmérés alapján készült részletes térkép az interneten elérhető és részlete Tunyogmatolcsra a Művelődési Házban is megtekinthető.

10: Gyűjtemény. (Kéziratok könyv.) Összeírta Filep István Matolcsra, 1864. januárius. Első kötet 112-116.o.

4. ábra. Gróf Tisza István, az MTA tagja, későbbi miniszterelnök (Forrás: Internet)

„Az új szamos metszés esetében a nép bús elő érzelme 1858-ban” c. 64 soros költeményéből néhány gondolat:

„Elpusztul lakunk s az özönbe dul
Bús siralomház leve városunk
Itt setét sírod ássák előre
Borzadva várhatol a jövőre
Meguntatnak a sokféle gondok
Bár ne legyen igaz amit mondok
Eljön a szükség, mint sebes futár
Tóba sűjvedve lesz e zárt határ
Nyugodj meg hazám mert az isteni
Bölcs gondviselés fog segíteni...”

A Szamos gyakori áradásai miatt sokat szenvedett lakosság sürgős segítségre szorult. Kellő pénzügyi fedezet nélkül azonban az első helyi kezdeményezések megtorpannak.

A szegedi nagy árvíz pusztító hatásán okulva ismét előtérbe került a folyók szabályozásának ügye. Jékey Móricz alispán kezdeményezésére 1879. május 7-én megalakult a „Szatmár vármegyei vizeket szabályozó társulat”, de komoly eredményt ebben az évben a szükséges költségek hiányában nem tudtak elérni.¹¹

1888-ban az érdekeltek, mátészalkai gyűlésükön megalakították a Szamosbalparti és Krasznaszabályozó Társulatot. Elnökké Tisza István - későbbi miniszterelnököt - választották.¹²

Az árvizek és belvizek által évszázadokon át, rendszeresen okozott inséges gondok „végleges rendezése” érdekében 1893-ban egy újabb szabályozási terv kidolgozása vált szükségessé. A balparti érdekeltség Nagykárolyban tartott közgyűlésén 1894. augusztus 9-én alakult meg az „Ecsedi láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat”, (későbbiekben társulat, illetve ecsedi társulat). 1895. január 10-én - jóváhagyás után - kezdte meg működését. A vezetőség 1895. február 16-17-én kölcsön felvé-

telét határozta el. Április 25-én pedig arról döntöttek, hogy a munkálatokat „házi kezelésben” vagyis saját maguk végzik.¹³

Ez a szerveződés, eredményre vezető megoldást jelentett. A több mint egy évtizedig tartó feladatokat az állam és a társulat munkamegosztásban végezte. A mederszabályozást az állam fejezte be, a belvizek elvezetésére szolgáló csatorna-rendszert valamint a védműveket a társulat készítette.

A korábban megkezdett Czégény és Matolcs közötti átvágás kiépítését az 1895. évi XLVIII. törvénycikk alapján biztosított hitelből 1895-1896-os években véglegesítették. A térség legnagyobb átmetésését 1896. augusztus 30-án nyitották meg.¹⁴

Jelentős változást hozott az érintett települések életébe, átalakította a természeti környezetet. Magyarország fennállásának ezredik (millenniumi) évfordulója alkalmából 1896. május 2. és október 31. közötti ünnepségsorozat zajlott országszerte. Jelentősége miatt az új meder megnyitása, utólag akár egy helyi millenniumi eseménynek is tekinthető. Az új mederszakasz a ”beüzemelés” után a vízáramlás hatására fokozatosan elmélyült és kiszélesedett, szaknyelven „túlfejlődött”.

11: Mint 8. 542.o.

12: Hidrológiai Tájékoztató. 2012. 73.o.

13: Mint 8. 285.o.

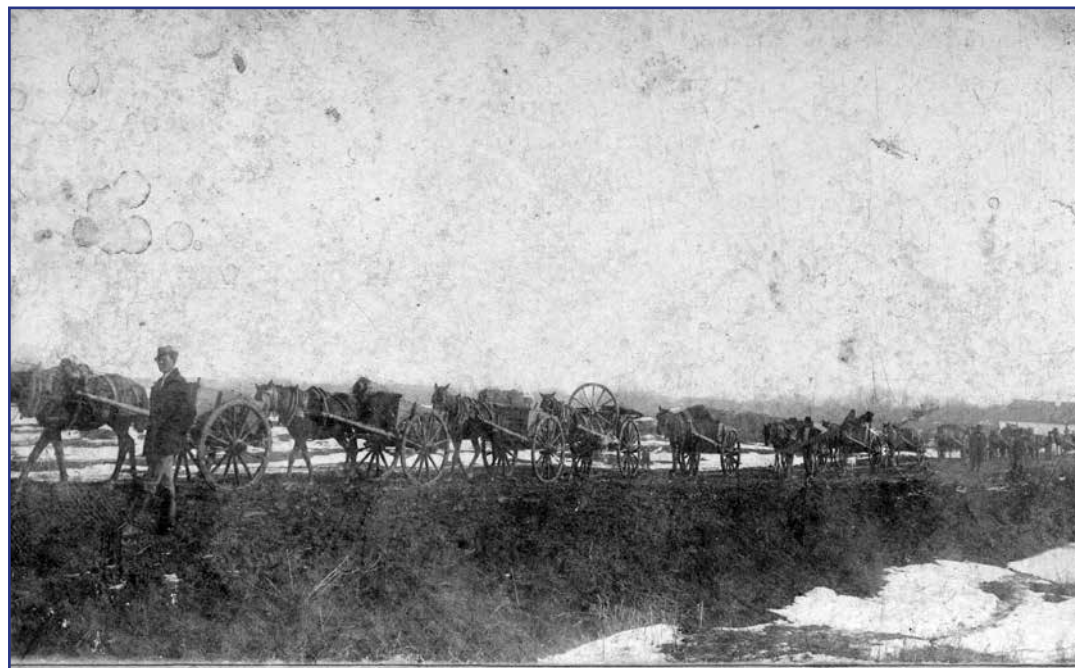
14: Mint 8. 290-294.o.

Ezzel párhuzamosan még két helyi esemény is történt. Matolcs déli oldalán megépült egy körtöltés és egy csatorna, a helyiek elnevezése szerinti „védárok”.

A X. sz. tunyogi átmetszés 1897-ben fejeződött be.¹⁵ Maradványa egy kiiktatott félkörív alakú mederszakasz, amely a régi faluhelyen (Ó)Matolcs egy részét határolta. Szamoskér felé vezető út jobb oldalán ma is látható.

A kanyargós folyó szabályozásának hatására Fülöpös, Ökörítő, Fülöpös-Daróc, Géberjén, Győrtelek, Matolcs, Tunyog községek mellett húzódó 25,5 km-es „elvá-gott” rész holt mederré lett. A két Szamos nevének megkülönböztetésére az egyenes folyószakaszt Új-Szamosnak, az állóvízű szakaszt Holt-Szamosnak nevezték el. Az utóbbi egyrészt egy 6 millió köbméter víz befogadására képes tározó medenceként, másrészt a belvizek levezetésére szolgál. A társulat hivatalos irataiban „Czegény-matolcsi Holt Szamos meder” néven szerepel.

Az új szakasz kialakításával egyidőben a települések védelemére megépült a Szamos gátja a „Nagy-töltés”. A kiásáskor kikerülő földet a védőgátakhoz és „eltöltés” céljából a régi mederbe használták fel.

5. ábra. A folyószabályozáson dolgozók átvonulnak Szamosszegen (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

A töltés méretei:

- Távolsága a folyó tengelyvonalától jobbra és balra általában 300-300 méter.
- Magassága (koronaszint) az 1888. évi árvízszint fölött 1 méter.
- Felső koronaszélessége 3 méter.
- Rézsúje a hullámtér felőli (belső) oldalon 1:3. A mentett oldalon 1:2, a korona szintje alatt 2 méterre (a derekánál) egy 3 méter széles vízszintes padkával.

A térségben folyó nagy munka felkel-tette Darányi Ignác földművelésügyi miniszter érdeklődését, és 1897. augusztus elején 2 napos szemleutat tartva Szatmártól Vásárosnaményig és a Kraszna csatornán vissza Nagykárolyig bejárta az építkezéseket.¹⁶

¹⁵ Mint 8. 290.o.

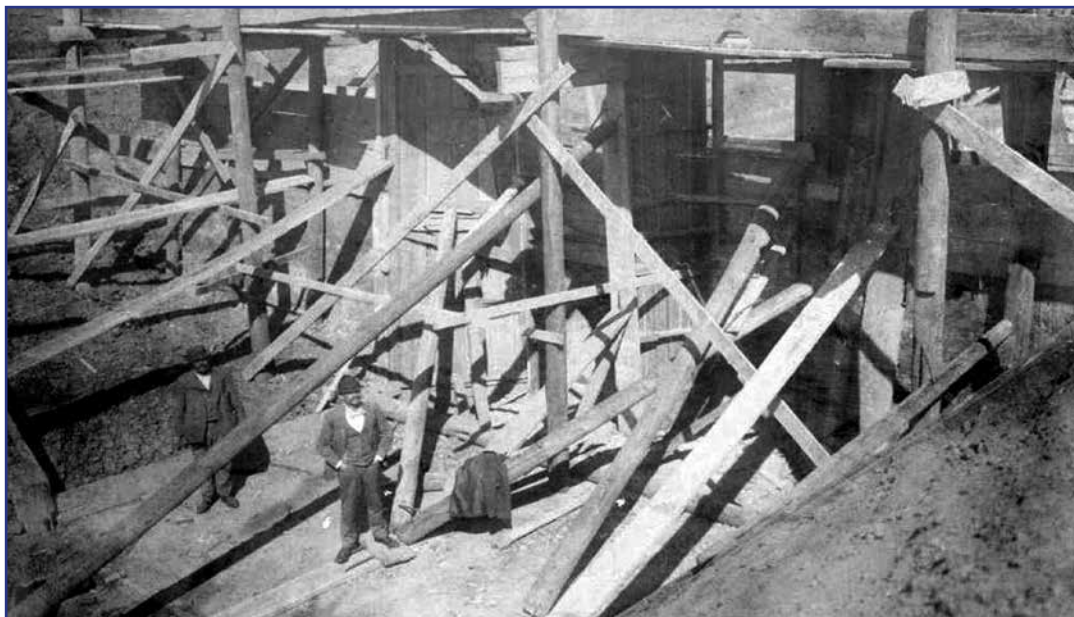
¹⁶ Péchy László: Az Ecsedi-láp szabályozásának története Trianonig.(1784-1923.) Fábíán Sándor (szerk.): Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E. vármegyék. (1924-1938.) Bp., 1939. 188-208 o.

I.2. A tunyogi zsilip

Az ecsedi társulat megalakulásakor, eredetileg 3 év alatt megvalósítandó feladatnak tekintette a láp lecsapolását, a tunyogi és a többi zsilip kiépítését. A biztonságot garantáló terveket Nagykárolyban a társulat készítette el. E közben (1895-ben) nagy víz volt a Szamoson. A töltések siralmasan néztek ki. Az egyik legveszélyesebb hely a tunyogi Szilasnál alakult ki, ahol a beszakadt töltést azonnal ki kellett javítani.

A Tisza szabályozás kezdetén a felső tiszai szakaszon „romba dőlt” néhány zsilip tanulsága okán a vízügyi szakmán belül a zsilipek jelentőségére hívták fel a figyelmet. *„Ármentesítő műépítményeink közül árvédelem dolgában ...a védtöltésekbe épített belvízlevezető zsilipeknek jutott a legfontosabb szerep: egyfelől ...az áradó folyó vizét a mentesített területtől távol tartani, másfelől a megáradt folyó apadásának kihasználásával a gátak mögött összegyűlemllett belvizeket a lehetőség szerint gyorsan és tökéletesen levezetni. E kettős feladat végzésére e műtárgyak szerkesztése és építése kiváló szakértelmet, nagy körültekintést s az építésnél az egyes munkálatokra szigorú felügyeletet és lelkiismeretes végrehajtást kívánnak.”*¹⁷

17: Erdősi Ferenc: Alföldünk zsilipépítészete. Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye. 1897. XXXI. kötet (évf.) II. füzet (szám) 69.o.

6. ábra. A Tunyogi zsilip építése (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

A társulat az Ecsedi láp lecsapolása során, a vízlevezetés megoldása céljából megosztotta a lápot. Felső részének déli vidékén kiépített csatornarendszer a Nagy Vajás végén Györteleknél torkollott a Holt-Szamosba, ahol a befolyó belvizet tárolták. Szükség esetén a víznek innen a holt mederben 10 km utat megtéve az „élő Szamosba” kellett jutnia.

A Holt-Szamosból a „vízleengedés” megoldására készített „Szamosi tanul-

mány”¹⁸ figyelembe véve a vízügyi műszaki nagytanács ülésén a nyílt bevezetés helyett, Tunyog határában létesítendő zsilip építmény kivitelezéséről döntöttek. Ekkor Nagyecsdnél és Olcsvánál is megvalósítandó hasonló beruházást fogadtak el.

Az ecsedi zsilip szükségessége szorosan összefüggött a tunyogival.

Így szólt a korabeli szakszerű indok-

18: Péchy László: Szamosi tanulmány. 1897. Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza.9. sz.

lás: „Az 1895. évi víznél 12 napig, az 1888. évi nagyvíznél pedig 16 napig kellett volna a tunyogi zsilipet zárva tartani s mivel a Czégény matolcsi kanyar a déli lap 22,82 m³ másodpercenkénti maximális vízhozamot csak 3 napig képes raktározni, a tunyogi zsilip lezárása esetén gondoskodni kellett a belvíznek más irányú levezetéséről is. A Kraszna és Szamos vízállások összehasonlítása más oldalról azt mutatja, hogy a Kraszna nagy vize mindig előbb érkezvén és húzódván le mint a Szamosé, legvalószínűbb, hogy abban az időben, amidőn a tunyogi zsilipnek zárva kell lennie, az ecsedi zsilip nyitva tartható. Ez okból szükséges a nagyecsed i zsilip kiépítése...”¹⁹

A tunyogi zsilip „... nem terveztetik a holt kanyar alsó végén az áttöltésben, mert egyrészt a túlságos nagy méretek folytán igen nagy költséget igényelne, másrészt folyton vízben álló magas töltések közé épített zsilip nagy veszélyt rejt magában, hanem a holt kanyarral mintegy 200 méter hosszú csatornával köttetik össze és a Czégény matolcsi átvágás alsó mederáttöltése alatt mintegy 100 méterre a tunyogi

határban építtetik ki ...miután a fúrási eredmény is e helyen a legmegfelelőbb...A zsilip küszöbe akként állapíttatik meg,hogy egyrészt a raktározási medenczéül szolgáló holt meder felső végén is a haltenyésztsére való tekintettel vízborítás legyen ha ez a küszöbmagasságáig kiürül, másrészt ...a Szamos kis vizéhez képest is elég magasán feküdjék, hogy a ...magassági különbözet okozta sebesség a kivezető csatorna elszaposodását megakadályozza....Ezen zsilip küszöb a holt meder felső végénél 0,30 m-el magasabb...”²⁰

Péchy László társulati igazgató főmérnök számításai és tervei alapján maximum 5,96 méter vízállást figyelembe véve, a gyors kiürítés szempontjai (sebesség, emésztés, iszap kisodrása) szerint a zsilip nyílását 5 méter szélesre, az összekötő csatornát 2,8 méteres vízmagassághoz igazítva kell kiépíteni, a csatorna feneket kövezéssel kell biztosítani.²¹

A kész terveket 1897. december 9-én látta el kézjegyével a társulati igazgató főmérnök és Nattland János szakaszmérnök. A felettes szervek Németh János miniszteri megbízott vezetésével 1897. december végén Szatmárnémetiben és 1898. elején Budapesten az országos magyar királyi vízepítészeti és talajjavítási hivatalnál tárgyalták. A miniszterileg

7. ábra. Péchy László (1860 - 1948), az Ecsedilág Leccapoló, Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat igazgató főmérnöke
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

megerősített építhetőségi engedély és generálterv birtokában a választmány 6/98.sz. sürgősségi határozata alapján a társulat 1898. június 7-én a jó hírnévnek örvendő Melocco Leonárd budapesti vállalkozó betonépítő cégével megkötötte az építési szerződést.

A zsilipet 1898-1899-es években építették. A betonépítményekhez szükséges építési anyagok többségét (kő, homok, tégl, stb.) a társulat a régióban szerez-

19: Péchy László: Műszaki adatok a társulat belvizeinek levezetésére létesítendő Tunyogi, Ecsedi és Olcsvai zsilipekhez és az Olcsvai szivattyútelephez. Nagy-Károly, 1897. december 9. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza. 23. boríték E 13. A Felső-Tisza vidékén 1888. március-április hóban levonult (eddig legnagyobb) vízmagasságot tekintették hosszú ideig a mértékadó szintnek. Ehhez képest +1 méterrel kellett magasítani a töltéseket.

20: Mint 19.
21: Mint 19.

8. ábra. A Tunyogi zsilip építése (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

te be és szolgáltatatta a kivitelező cégnek. Közben a záró készülék (zsilipkapu és tartozékai) gyártását, szállítását és szerelését a budapesti Schlick-féle Vasöntőde és Gépgyár végezte. A 40750 kg. súlyú szerkezeteket Budapestről Mátészalkáig vasúton szállították. Időközben bekövetkezett esőzések miatt a Tunyogra való kiszállítás körül nehézség merült fel, ezért a kitűzött határidőt nem tudták tartani.

A betonépítmények felülvizsgálata 1899. május 30-án Nádory Nándor műszaki tanácsos - mint felülvizsgáló - és mások jelenlétében történt. Kisebb hiá-

nyoktól eltekintve megállapították, hogy „a zsilip teljesen ép, a beton kemény, repedés a falazatban, ülepedés...nem volt észlelhető. A munkának exact, szakszerű kivitele a szemlélőre is jó hatást gyakorol. A záró kapu és felhúzó szerkezetének felülvizsgálása elmaradt azért mert ezeket más vállalkozó szállította és azért is, mivel azok felszerelése ...még nem volt befejezve.”²²

A záró készülék beszerelését követően, 1899. október 13-án és 18-án a helyszínen felvett „leletek” szerint az elvégzett próbamé-

²² Tunyognál épített zsilip tervei és felülvizsgálati iratai. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza.10. sz.

rések és vizsgálatok kiderítették, hogy nem szerződésszerű kivitel miatt a kapuk zárása csak ékeléssel és betöméssel volt elérhető. A víznyomású próba tartama alatt a zsilipet Bertalan Lajos miniszteri osztálytanácsos úr és Némethy János kerületi felügyelő úr szemléltek meg. Gyakorlatilag a tunyogi zsilip teljesen 1899. október 18-ra készült el. Az 1 éves jótállási határidő lejártá után, 1901. január 24-én felvett (utó) felülvizsgálati jegyzőkönyv szerint a korábban konstatált (észlelt) kisebb hiányokat is pótolták.

A zsilip elkészítése után a társulat 1900. június 6-i közgyűlésén elfogadták az alábbi dokumentumokat:

Zsilipkezelési Szabályzat (nyitás, zárás, stb.)

Gátvédelmi Szabályzat. Ebből néhány információ:

II. rész. Tunyogi gátjárás: a 42580 folyómétertől a 49757 folyóméterig, vagyis Keér község felső végéig és a tunyogi zsilip.

VI. rész. Gátbiztos kötelessége 9 pontban röviden összefoglalva felsorolom:

- gátörök felett követlen felügyelet gyakorlása
- védgát épen és tisztántartása
- védelemhez szükséges anyagok és szerszámok leltári kezelése
- védvonal hetente legalább egyszeri beutazása és jelentéstétel
- gátörök figyelmeztetése a kötelesség teljesítésére, munkálatokról naplóvezetés, ki-

mutatás készítése, munkabér kifizetésnél jelenlét

- pontos vízállás napi bejegyzése és bejegyeztetése, árvíz idején naponta többször, apadáskor óránként
- árvédekezéskor a munka vezetése és felettes értesítése
- védelemhez szükséges munkások összeírása, nyilvántartás ellenőrzése
- építési és árvédelmi munka alatt felügyelet ellátása

VII. rész. Gátör kötelessége 6 pontban.²³

A zsilipet azonban nemsokára meg kellett erősíteni. 1902 nyarán bekövetkezett áradások Tunyognál elérték az addigi legmagasabb (1888.évi) vízmagasságot. Veszély ugyan nem fenyegetett, a véd töltés és zsilip kiállta a próbát, de „a miniszter a véd művek megvizsgálására műszaki bizottságot küldött ki. E bizottság szeptember 22-én és a következő napokon bejárta a védvonalakat s kifogást nem talált azokon, azonban a tunyogi zsilipen mutatkozott hajszálrepedések észlelése után azon véleményének adott kifejezést, hogy óvatosságból s a biztonság fokozása érdekében a tunyogi zsilip mögé egy szorító-zsilip építtessék be. E szorító-zsilip 1906.évre elkészült, az eredeti 7.0 méter szabad nyílás 5.0 méterre szoríttatott. A

²³ Ecsedi láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat közgyűlési jegyzőkönyve 1900. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza.

9. ábra. Az első tunyogi zsilip
(Forrás: Fábíán Sándor:Szatmár, Ugocsa és Bereg K.E.E.vármegyék. (1924-1938.) Budapest, 1939. 201.o.)

volt szorító-zsilip 4.0 méteres kapuinak lezárásával a nagy zsilip 7.0 méteres víznyomása a két zsilipen megosztva érvényesül.”²⁴

A szorító-zsilip vasszerkezetét ugyanaz a gyár készítette 1905-ben, amelyik az elsőt. A cég szokása szerint, reklám és emlék céljából egy fehér színű téglalap alakú öntött vastáblát helyezett el, amelyre fekete betűkkel a következő szöveg volt írva: „**Gyártotta Schlick-féle Vasöntőde és Gépgyár 1905**”.²⁵

A zsilip üzemképességét és műszaki állapotát a továbbiakban is folyamatosan figyelték, időnként megvizsgálták és a megállapított hiányosságokat pótolták.

²⁴ Mint 16.

²⁵ Kiss Imre visszaemlékezése. Fehérgyarmat 2013. június. „Édesapám 1963-1985 között gátör volt, gyermekkoromban a zsilipnél laktunk. Jól emlékszem, hogy a zsilip közepén - az Új Szamos felőli oldalon, a töltésről olvashatóan - állt az emléktábla. A feliratát örökre megjegyeztem. Remélem, hogy a zsilipcsere idején megőrzés céljából biztonságos helyre került.”

10. ábra. A második tunyogi zsilip napjainkban
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

A zsilipek karbantartása, rendbehozatala nagy feladat elé állította a társulatot. Egy 1935. november 15-én felvett jegyzőkönyv szerint a társulat véleményező bizottsága elé került a következő jelentés:

„A tunyogi zsilip vasszerkezetének teherátemelő felfüggesztéssel való ellátása, a hibás részek kijavítása folyamatban van.

Az elő és utóágyazat kőburkolatának átrakása már elkészült.”²⁶

A tunyogi „nagy boltozott” zsilipről készített fénykép – 40 évvel a megépítése után – egy megyei monográfiában jelent meg.

²⁶ Ecsedi láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat jegyzőkönyvei 1908-1935. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza.

I.3. Gátbiztosi lakás

Az Szamos átmetszése következtében az Új Szamos mentén és a Holt- Szamos meder becsatlakozásánál kialakított védelmi művekhez (zsilip, csatorna, töltés) a társulatnak felügyeleti szolgálatot kellett szerveznie, hogy az őrzés, a vízhelyzet figyelése, a műtárgyaknál szükséges munkák és karbantartó feladatok elvégzése biztosítva legyen.

A védelmi létesítményekkel párhuzamosan épült egy tiszti lakás a felügyeletet ellátó gátbiztos részére. „L” formájú lakóház, körülötte facsemeték, mögötte melléképület, az udvar végén kút.²⁷ A hivatalos vízügyi objektumok nyilvántartó lapján ez olvasható: „Épült 1901-1903 között tiszti-felügyelői lakásnak. Építette az Ecsediláp Társulat.”²⁸

A vízszabályozás ekkor az ország több területére kiterjedt, sok ilyen épületre volt szükség, ezért típustervek készültek és ezek alapján építkeztek Tunyogon is. E „tipikus” gátórház víz emlékként nemrég bemutatott könyvből tudhatjuk meg, hogy „a Szamos bal parti töltés 17+341 szelvényénél...

11. ábra. Gátbiztosi lakás Tunyogon (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

nyeregtes... hód-farkú cseréppel fedett épületben három szobát, konyhát, kamrát és folyosót alakítottak ki. A vízellátást ásott kút biztosította.”²⁹

A „benépesítéshez” a lakóházat szabvány szerint ellátták a szükséges felszerelésekkel, berendezésekkel. Az építmény környezetében tájszépészeti-esztétikai szempontból illetve a kedvezőtlen időjárás (szél, hó) ellen, védelmi feladatok céljából a kor szokásának megfelelően fásítottak.

Ezt bizonyítják a tiszti lakásnál látható kis fák.

Hazánkban külterjes viszonyok között telepítésre bevált különféle fenyő és egyéb fák mellett külföldi eredetű pl. keleti platánfák is kerültek Tunyogra. Szerencsére néhány, az idők folyamán óriási méretűvé terebélyesedett fa az utókor számára is megmaradt. Közülük egy, a „...28 méter magassággal...8 méter törzskerülettel ren-

27 A tunyogi zsilip melletti tiszti lakás. „Épült kb.1900 év táján” Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza. E 17.boríték.

28 Tunyogmatolcsi gátórház. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság Nyíregyháza. Vízügyi objektumok nyilvántartó lapja. Munkaszám: 07-104. Dátum 2008. 01. Kitöltötte: Elekné.

29 Fejér László-Szlávik Lajos: 111 vízi emlék Magyarországon. Közlekedési Dokumentációs Kft. Bp., 2008. 138-139.o.

delkező platanus orientalis...” a térség faritkasága, jelenleg is megcsodálható.³⁰

A hangulatot kedvezően befolyásoló és gyönyörködtető szándékkal díszcserjéket, bokrokat, virágokat ültettek és füvesítést is alkalmaztak.

Szolgálati érdekből ide helyezett, beköltözött lakók családi szükségleteinek kielégítésére különböző tájjellegű gyümölcsfákat (szilva, dió, alma) telepítettek és konyhakertet létesítettek. Szolgálati föld is rendelkezésükre állott. Készült istálló a lovak, tehenek részére és volt sertésól. Szín a szekérnek. Ásott kút, nyári konyha, sütőkemence, árnyékszék. A gyors árvízvédekezéshez szertárhelyiség, benne munkaeszközök, szerszámok (kubikos talicska, kordély, ásó, kapa, lapát, csákány, saroglya, döngölő, zsák, stb.). A csónak az evezővel az udvaron volt elhelyezve.³¹ Mindezek az itt lakók munkavégzését, közlekedését szolgálták és a házkörüli gazdálkodáshoz nyújtottak segítséget.

Lakásként és munkahelyként is funkcionáló gátbiztosi lakás a szomszédos lakott településektől (Tunyog, Matolcs, Szamoskér) távolabb, külterületen épült ugyan, de jó felszereltségével és kellemes környeze-

Dűlő neve	Birtokrészlet száma	Ház szám	Földbirtokos neve/helye	Létesítmény neve	Térfogat kat. hold/négyszögöl
Tagosok	664	-	Egyedi Láp ...társulat Nagy-Károly	északi csatorna	-/768
„	670	-	„	„	-/1301
„	690	162	„	töltés	6/580
„	691	„	„	csatorna	-/1390
„	693	„	„	homok, erdő, szántóföld	3/670 -/950
„	696	„	„	töltés	-/880
„	697	„	„	szántóföld	-/500
„	698	„	„	kert	-/640
„	699	„	„	lakház, udvar, gazdasági épület	-/450
„	700	„	„	kert	-/525
„	701	„	„	csatorna	-/1130

12. ábra. A tunyogi zsilip környékének birtokrészletezés szerinti helyzete

tével a mindennapi élet sajátos feltételeit megfelelően biztosította.

A tunyog és matolcs határvonala a régi Szamos medre volt.

A töltésbe épített zsilip és csatorna, valamint a gátbiztosi lakás közigazgatásilag Tunyog község határához tartozó a „Kürthy-féle tanya düllőben épült, az alsó és felső ártéren. A földterület régebbi tulajdonosáról, egy Kürthy nevű földbirtokosról kapta a nevét.

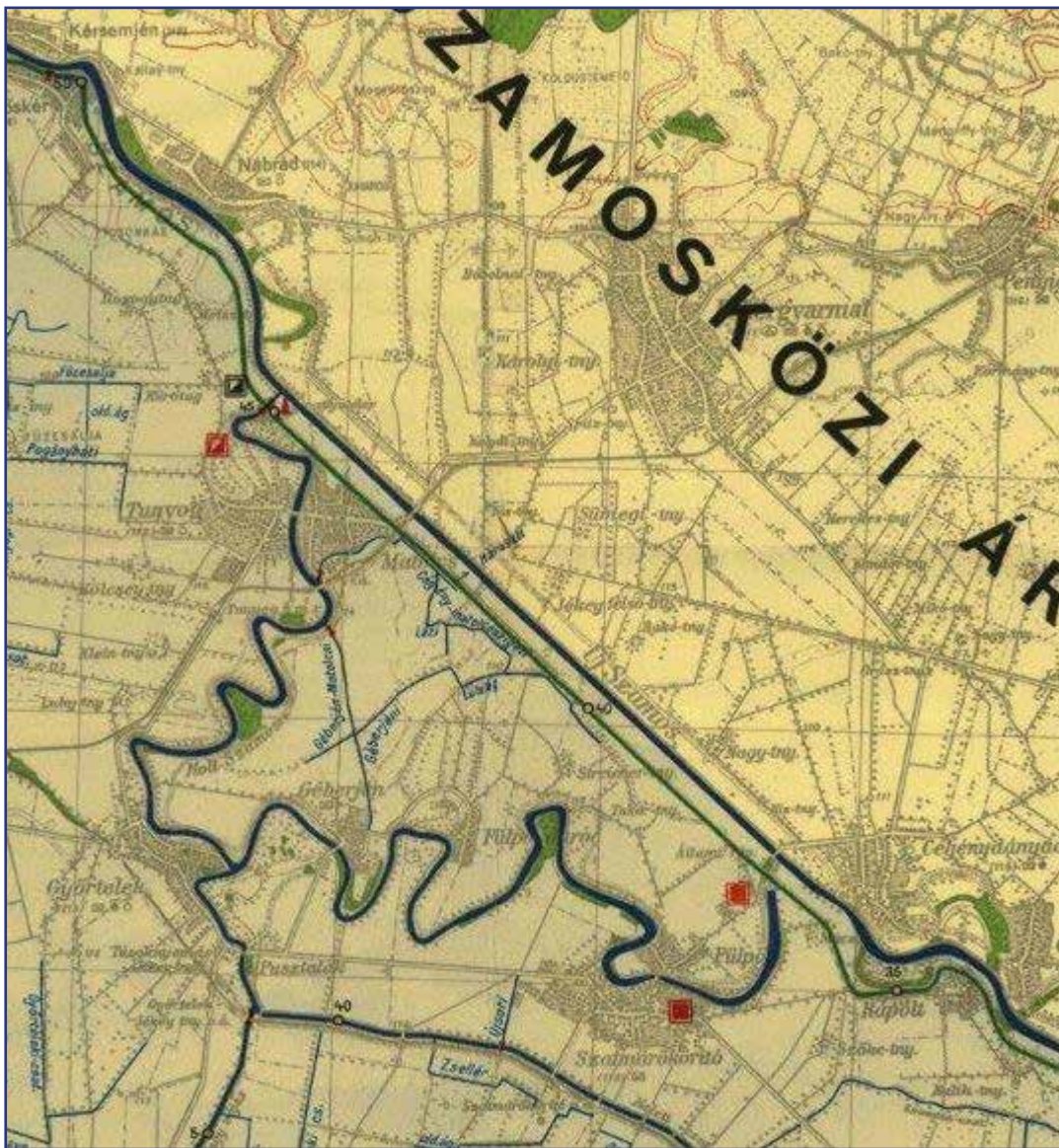
A szükséges területet a földrészlet akkori tulajdonosától, a matolcsi Klein Meny-

hért tunyogi örökösétől vásárolta meg az ecsedi társulat. A zsilip környékének birtokrészletezése levéltári iratok alapján ismerhető meg.

1902. évben készült tunyogi kataszteri térkép mutatja az épületek helyzetét és azt, hogy a Tunyog - Szamoskér közötti törvényhatósági útból kiágazva a zsiliphez jelölve van egy (föld)út. Ezen a hozzájáró úton is szállították a zsilip és lakás építéséhez szükséges anyagokat. A lakás a töltés oldalán kialakított fel- és lejáró rámpán volt megközelíthető.

30 Széles Szabolcs: A keleti platánfa indul az Év Fája versenyén. Kelet Magyarország. 2012.IX.25.12. o.

31 Pethő Sándor mérnök visszaemlékezése. 2013. június. Adatközlő 1962-2001.között 39 évig dolgozott a vízügynél. 1967-től 1993-ig a mátészalkai szakaszmérnökség vezetője, Nyíregyházáról vonult nyugállományba. Jelenleg Mátészalkán él.

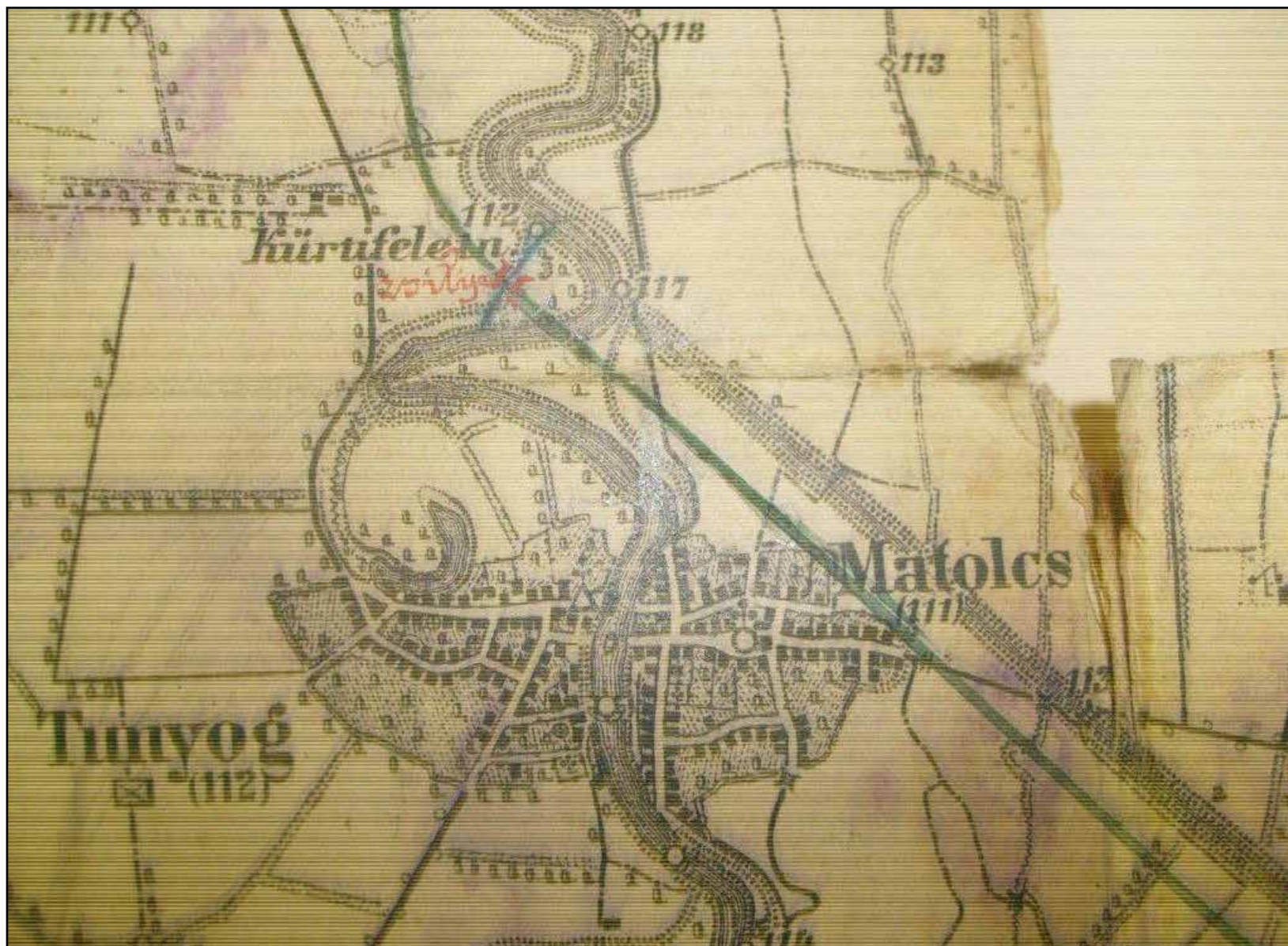
13. ábra. A tunyogi zsilip és gátbiztosi lakás. Ecsedi Lápcecsapoló és Szamosbalparti Ártmentesítő és Belvízszabályozó Társulat árterületének és szabályozási műveinek térképe. 1905 k. 1:75 000. Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum) Esztergom. Lsz. 23.88.1080.

Matolcs irányából a Nábrád (felé vezető) utca végétől a töltés alján egy rövidebb földúton lehetett eljutni a létesítményekhez. A társulat korabeli térképén jelölve vannak az építmények. Tunyog és Matolcs határában elvégzett vízszabályozási munkákat, Szatmárnémeti magyar királyi folyammérnöki hivatal 1904. évből származó színes térképe ábrázolja.

Tunyog község képviselő testületének 1908. év március hó 4-ik napján tartott rendkívüli közgyűlésén „megállapítottak” egy szabályrendeletet. „*Tunyog község határában a Szamos folyó balpartján a tunyogi Zsilip és Kellner Fülepné tagos birtoka határa közötti szakaszon 200 méter hosszúságban jelöltetett ki a szabad kikötő. Ezen kikötőhely felső és alsó vége, oszlopra erősítendő s távolból felismerhető „Szabad kikötő” felírású táblával jelölendő meg. A szabad kikötőben tutajok és vízi járművek bármikor és minden díjfizetés nélkül kiköthetnek. Tutajokat ...díjfizetés nélkül csak 8 napig lehet tartani...*”³²

A szabályrendelet Szatmár vármegye törvényhatósága és a földművelésügyi miniszter jóváhagyása után lépett életbe.

32 Győrteleki körjegyzőség. Tunyog község közigazgatási iratai. 1. doboz. V.332. Szabályrendeletek. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.

14. ábra. Tanyog és Matolcs határában elvégzett vízszabályozási munkák. Helyszínrajz. 1020/1904.sz. Szatmár-Németi, 1904.évi szeptember hó. Mérték 1:25000 Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény, Nyíregyháza.

I.4. A gátórház

A zsilipnél néhány éven belül egy másik lakás felépítése is szükségessé vált a gátór részére. Az építési telek megszerzése bonyadalommal járt.

Szatmár megye székhelyén, Nagykárolyban működő társulat igazgatóságától Péchy László igazgató főmérnök aláírásával 1908. május 16-án kelt megkeresés érkezett Tunyog község „érdemes előljáróságához”.³³

Tudatták, hogy a tunyogi 17. sz. telekkönyvi betétben felvett 705. helyrajzi számú Holt-Szamos parti ingatlanból a tunyogi zsilip közvetlen közelében 290 négyszög ölnyi területet gátórházhelynek szándékoznak kisajátítani 290 koronáért. A kérelemhez egy vázrajzot mellékeltek.

1908. június 24-én a képviselőtestületi közgyűlésen névszerinti szavazáson határoztak. A társulati gátórház építése céljára a kért földterület átengedését javasolták oly kikötés mellett, hogy a matolcsi birtok háborításaért a község szavatosságot nem vállal.

A társulat a határozatot nem fogadta el, a szavatosság kérdését követelésbe tették (2203/1908.sz.). Az ügy folytatását a

legközelebbi közgyűlés napirendjére halasztották.

Időközben (VII.16-án) Kellner Fülöpné (Klein Katalin) tunyogi lakos fellegbevezést nyújtott be. Ügyvédje útján előadta, hogy az érintett földterület több mint 40 éve az ő családjáé. A Kürthy-féle tagos birtokhoz tartozó földrészt apja (Klein Menyhért, matolcsi lakos) birto kolta, majd tulajdonjogilag „ráruházta”. Tévedésből lett Tunyog község nevére telekkönyvezve. Az ingatlanból a társulat korábban a töltéshez, zsiliphez szükséges területet tőlük sajátította ki, és az árát nekik fizette meg. Kérte, hogy az ügyet alispán Úr útján terjesszék fel a vármegye törvényhatósági bizottságához.

A kivizsgálás során bebizonyosodott, hogy az érintett földingatlan Tunyog határában van ugyan, de a tulajdonosa előbb matolcsi, majd örököseként tunyogi földhasználó, gazdálkodó. Előzőleg a társulat is a fellebbezőtől akarta megvásárolni, de téves adat alapján fordult Tunyog község előljáróságához.

Végül a telekkönyvi bejegyzés és a határozat korrigálása a vármegye közbenjárásával megoldódott. A gátórházhely adása vétele megtörtént.

15. ábra. A Tunyogmatolcsi gátórház napjainkban
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

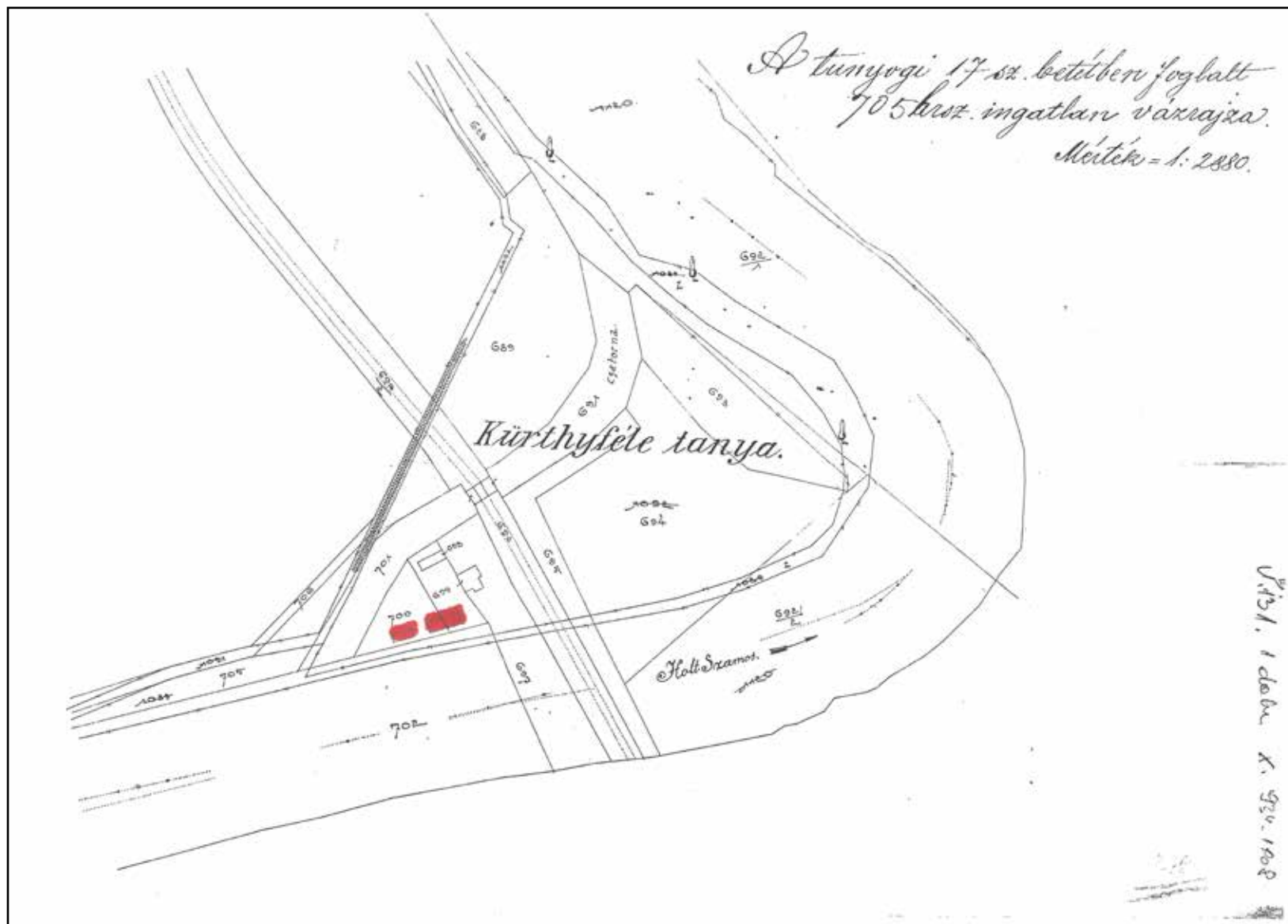
Ezután, feltehetően 1909-1910 évben épült meg a második lakás.

A gátórházat a Holt-Szamos töltéssel elzárt vége és a meglévő gátbiztosi lakás között (a töltésre merőlegesen) kialakított másik telekre építették. A hozzá tartozó udvar, melléképület illetve a kert a Holt-Szamos partja mellett a csatornáig húzódott.³⁴

Ettől kezdve a zsilipnél két család lakott. Az egyik a gátbiztosi „tisztí” lakásban, a másik a gátóri házban. A köznyelvben azonban mindkettőt gátórháznak nevezték.

³³ Győrteleki körjegyzőség. Tunyog község közigazgatási iratai. 1. doboz. X.934-1908. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.

³⁴ A 21. oldalon lévő térképre szemtanúk elmondása alapján sötét (piros) színnel bejelölve a gátórház (második lakás) helyzete. 1945. január 29-én készült kimutatásban a gátór javadalmazásai között szerepel a házhely nagysága: 500 öl.

16. ábra. A (második) tuncyogi gátórház építése előtti vázrajz. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.1.doboz. Győrteleki körjegyzőség. Tuncyog község közigazgatási iratai. X.934-1908. Szemtanuk visszaemlékezései alapján piros (sötét) színnel jelölve a megépített gátórház (második lakóház) elhelyezkedése.

I.5. Első lakók

A két lakóház meglétét bizonyítja, hogy a társulat választmányának 1911. IV. 20-án tartott ülésén a fenntartási munkák közé elég hamar, de már bekerült „a tunyogi őrházaknál szükséges javítások” elvégzése. Luby Lajos, tunyogi földbirtokos a választmány tagjaként részt vett a nagykarolyi ülésen.³⁵

A kezdeti időszakban itt szolgálatot teljesítő lakókra emlékezve álljon itt néhány információ:

Magyarország tiszti cím és névtára 1905-től közli a gátbiztosok neveit 1917-ig a szolgálati hely feltüntetése nélkül. Zoltán László neve mindvégig szerepel, 1918. évben már Tunyog megjelöléssel. Az első tunyogi gátbiztos csepei Zoltán László lehetett. Ezt bizonyosan egy 1909. évi újsághírből tudhatjuk, amikor unokájának eljegyzéséről tudósítanak.³⁶ Neje Maior Vilma. Leányuk csepei Zoltán Jolán, akit feleségül vett somlyódi Somlyódy János, Szabolcs megyei főszolgabíró. Nekik is leánygyermekük született, akinek neve somlyódi Somlyódy Nandive. A szülők elváltak, Jolán férjhez ment Aigner Imréhez, de korán megözvegyült.

³⁵ Mint 26.

³⁶ A tunyogi gátbiztos unokáját eljegyezte a szolgabíró. Fehérgyarmati Hírlap. I. évf. 2. sz. 1909. október 7.

17. ábra. Ellenőrzési körúton
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

1909. szeptember 21-én a gátbiztos unokáját (Nandive) eljegyezte szentmiklósi és gáborjáni Dr. Szetmiklóssy Jenő, Szabolcs megyei szolgabíró.

Ebből arra következtethetünk, hogy a gátbiztos munkakörnek tekintélye volt a társadalomban, elismert és megbecsült foglalkozásnak tartották.

Gátörre vonatkozó legkorábbi információ egyházi anyakönyvből való.

A matolcsi Papp Gyulának (1894-1982) és házastársának, Rádi Erzsébetnek a tunyogi zsilipnél lévő gátörházban 1918. november 25-én megszületett első, Irén nevű lányuk. Keresztzülei Kölcsey Béla gátbiztos és felesége (Polgár Ilona) Olcsváról.³⁷

³⁷ Matolcs református egyház keresztlési anyakönyve 1876-1936.

A következő visszaemlékezés alátámasztja Papp Gyula gátöri tevékenységét. „Azt tudjuk, hogy nagyapa fiatal korában, egy ideig gátör volt és édesanyánk a gátörházban született. Emlékezetünkben él gyermekkorunk karácsonyi fenyőága, amely Kaszonyi László jóvoltából a zsilipről származott.

Élete során több munkahelyen dolgozott. Gátöri foglalkozására mindig szívesen gondolt vissza és mesélt nekünk a sok gyaloglásról.”³⁸

A tunyogi születésű Kiss Lajos (1912) és Antal (1913) a tunyogi református elemi iskolában tanultak. Az iskola iratai között az előmeneteli naplóban szerepel, hogy az elemi iskola elvégzését követő 1926/1927. tanévben az ismétlő (továbbképző) iskola I. osztályába jártak. Ekkor a tunyogi zsilipnél laktak és a gondviselő apjuk, Kiss Antal gátör volt.³⁹

³⁸ Papp Gyula unokái: Rádi Ernő és Rádi Irén (Tisza Zoltánné) tunyogmatolcsi lakosok visszaemlékezése. 2013. július.

³⁹ Tunyogi református elemi iskola iratai 1926/27. iskolai év. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. VIII.330.

II. TARCZY CSALÁD

II.1. Származás

Figyelemre méltó, egyben példa értékű, ahogy Tarczy Sándor családtagjai gondosan őrzik és rendszerezve, felelősséggel tárolják az elődök hagyatékait, közte Tarczy Sándor iratait, dokumentumait.⁴⁰ Özvegye és gyermekei öntevékeny kutatásai szerint a család felmenőinek származási és lakóhelye a történelmi Szatmár vármegye. A szülők apai és anyai ágát 1740-ig visszavezetve - (Szamos)Krassó, Patóháza, Atya, (Szatmár)Udvari, Nagypalád, Szatmárnémeti, Csengerújfalú, stb. helységekhez való kötődést tárt fel. A dédszülőikig bizonyítottan tősgyökeres szatmáriak.⁴¹

18. ábra. Szamos-menti települések elhelyezkedésének térkép-rajza
(Forrás: A Debreceni Déry Múzeum Évkönyve. Debrecen, 1937.)

⁴⁰ „Tarczy család iratai” címmel tartalomjegyzék készült a családtól felhasználás céljából kölcsönkapott iratokról, dokumentumokról. A továbbiakban az ebben foglalt címek, sorszáмок szerepelnek a jegyzetekben, hivatkozásokban.

⁴¹ Tarczy Nóra: Tarczy leszármazottak (kivonat). Bp. 2007. Tarczy család iratai 94. Megjegyzés: Krassó neve 1907 után Szamoskrassó. Udvari neve 1907 után Szatmárudvari.

TARCZY SÁNDOR CSALÁDFÁJA

(egyszerű változat)

NAGYSZÜLŐK

Apai ág

Nagyapa: Tarczy Gyula (Krassó 1853 - Szatmár-Németi 1908)

Nagyanya: Kereskényi Irma (Atya 1858 -Tunyog 1942.)

Házasságkötés 1878. XII.15. Nagypalád.

Anvai ág

Nagyapa: Kovásy Sándor

Nagyanya: Kereskényi Ilona

SZÜLŐK

Apai: Tarczy Sándor (Atya 1885. – Szirák 1965.)

Anva: Kovássy Magdolna (Udvari 1890.- Debrecen 1957.)

Házasságkötés 1918. X.20.

TESTVÉREK (és hozzátartozói)

1. Tarczy László okleveles mezőgazda (Szatmárnémeti 1919 - Szirák 1992)

Házastársa: Kovács Erzsébet

Gyermekei: Erzsébet, Katalin, László

Unoka 8

2. Tarczy Sándor okleveles mérnök (Tunyog 1921 – Budapest 1984)

Házastársa: Szeitz Gabriella

Gyermekei: Márta, Nóra

Unoka 6

3. Tarczy Magdolna tanító (Tunyog 1924 – Budapest 2010)

Házastársa: Dima András

Gyermekei: András, Magdolna

Unoka 3

19. ábra. Tarczy Sándor családfája

II.2. Édesapja a vízügyi pályán

Tarczy Sándor édesapjának a neve is Tarczy Sándor. 1885. március 1-én született Atya településen. Szülei reformátusok. Anyja Kereskenyi Irma. Apja Tarczy Gyula előbb segédjegyző, majd jegyző volt Szamoskóródon.⁴²

Halmiban végezte el a középiskolát. Átlagosan jó osztályzatot nyert. „Gazdasági szaktanítással egybekapcsolt Felső Népiskolai Bizonyítvány” megszerzésének ideje 1903. július 3.⁴³

Apja nyomdokain haladva a közügyek intézésére kötelezte el magát. A megoldandó feladatok sürgőssége, jelentősége következtében „divatos szakmának” számított a vízügyekkel való foglalkozás, ezért szülei erre a pályára adták. Hivatását megszerette és „egy életre” elkötelezte magát a vízügyi szolgálatára.

Első munkahelye a Kolozsvári Kultúr-mérnöki Hivatal 1911. október 1.-1914. március 31. között. A felső Szamos dolga- it intéző vízügyi szervezet központja Kolozsváron működött. Már betöltötte a 26. életévét, amikor itt alkalmazták, s hamar beiskolázták. Tanulni küldték a vízügyi tiszti iskolába, közel 2,5 évig Kassán volt

vízmeister növendék. 1911. december 1.-1914. március 31. között eredményesen elvégezte a Magyar királyi (továbbiakban M.kir.) Vízmeisteri iskolát. Március 28-án kiállított bizonyítvánnyal „vízmeisteri szolgálatra alkalmasnak” nyilvánították. Kvassay Jenő miniszteri tanácsos, a M. kir. Országos Vízépítési Igazgatóság vezetője március 31-én vízmasterre nevezte ki⁴⁴ és egyúttal „állami vízmasterül a III. fizetési fokozatban való sorolással végleg alkalmazta és egyúttal a miskolci m. kir. kultúr-mérnöki hivatalhoz osztotta be”.⁴⁵

Miskolcon a Kultúr-mérnöki Hivatalnál dolgozott 1914. április 1-től 1918. december 31-ig. Közben megjárta az első világháborút. Négy évi harctéri szolgálata során utász (U.-csapatnál szolgáló katoná), 1914. augusztus 5-től 1915. március 22-ig a przemysli vár védőrség tagja.

Przemysl elestével orosz fogságba került. 1918. május végén szökés útján sikerült hazatérnie. Közjegyzői ellenjegyzéssel két tanú igazolta harctéri szolgálatát.⁴⁶

A háború után 1918. október 20-án feleségül vette Kovásy Mária Magdolnát.

Budapesten kiállított házasságlevél

20. ábra. id. Tarczy Sándor Vízmeisteri Oklevele
(Forrás: Tarczy család iratai)

szerint lakásuk ekkor: Budapest VIII. ker. József út 67. sz.⁴⁷

Tarczy Sándort 1919. január 1-től Miskolcra áthelyezték a szatmári folyam-mér-

42 Fábán Sándor (szerk.): Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E. vármegyék. (1924-1938.) Bp., 1939. Személyi adatár 107.o.

43 Iskolai bizonyítvány 1903. Tarczy család iratai 82.

44 Vízmeisteri bizonyítvány 1914. Tarczy család iratai 87.

45 Beosztás Miskolcra 1914. Tarczy család iratai 86.

46 Igazolás katonai szolgálatról és fogságról. Tarczy család iratai 93.

47 Házasságlevél 1918.X.20. Tarczy család iratai 92.

21. ábra. Kövessy Győző miniszteri osztálytanácsos
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

nökséghez, így szülőföldjén folytathatta munkáját. Itt hét és fél hónapig dolgozott. Ő állami vízmester, felesége állami óvónő volt. Nagypeleskén 1919. április 30-án megszületett első gyermekük László.

Az újszülött első hónapjai nevezetes vízügyi eseményhez kötődik. 1919. április-júniusban rendkívüli árhullám vonult

22. ábra. A Kövessy Győző nevét viselő zsilip Olcsvaapátiban. Építette a Tisza - Szamosközi Társulat 1929-ben
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

le a közeli folyókon. „A Szamos áradása *abnormálisan magas volt*”.⁴⁸

Ezután „úgy hozta a sors”, hogy a nyár folyamán a Tarczy család három évtizedre Tunyogon letelepedett. Itt a korábbi gátbiztos, Zoltán László megüresedett helyét kellett betölteni.

⁴⁸ Hidrológiai Tájékoztató 2008. 69.o.

Áthelyezéskor a folyammérnökségi hivatal vezetője Kövessy Győző miniszteri osztálytanácsos igazolta, hogy „szorgalmasan, odaadással dolgozott, kifogástalan magaviseletet és képességeket tanúsított, így a hivatal teljes megelégedését kérde-melte”.⁴⁹

⁴⁹ Kövessy Győző igazolása (bizonyítvány). Tarczy család iratai 85.

II.3. Tunyogon: 1919 - 1950

A Tarczy házaspár 3 hónapos László fiukkal 1919. augusztus hónapban érkezett Tunyogra. A Tarczy család az első világháború tragikus végkimenetele idején költözött be a tunyogi lakásba. A családfő új munkahelyének neve: Ecsediláp Leccapoló, Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat. Munkaköre társulati gátbiztos.

A költözés egyúttal Szatmár megyén belüli, de a következő évben kiderült, hogy ez országok közötti áttelepülést is jelentett. A szolgálati érdekből történt át-helyezéssel Szatmár megye arra a részére kerültek, amelyik a megváltoztatott „*trianoni határ*” következtében továbbra is Magyarországhoz tartozott.

A tunyogi gátbiztosi lakás, az egymás mellett lévő két falu (Tunyog és Matolcs) közelsége miatt mindkét település otthonául szolgált a családnak.

A két falu akkori állapotáról az 1920. évi népszámlás adatai adnak némi eligazodást.⁵⁰

A munkáltató ecsedi társulat az 1920-as évek elején a magyar és román állam közötti egyezség alapján „*likvidáció*” el-

23. ábra. Az Ecsediláp Leccapoló, Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat Székháza
(Forrás: Tarczy család iratai)

járással kettévált. A magyar társulati rész székhelye Nagykárolyból Mátészalkára költözött és a tunyogi gátbiztos a továbbiakban e szervezet létszámába tartozott.

Tunyogon a másik lakásban Papp Gyula gátőr lakott családjával. A gátbiz-

tos valamint a gátőr jó szomszédságban, egymásra utalva, kölcsönös segítséggel végezték munkájukat, s éltek családi mindennapjukat.

⁵⁰ Az 1920. évi népszámlálás. Első rész. A népesség főbb demográfiai adatai községek...szerint. Szerk. és kiadja: A m. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Bp., 1923. 126-129.o.

II.3.1. A család életvitele

Tarczy Sándor édesanyja Kovásy⁵¹ Magdolna 1890. november 30-án Udvariban született. Katolikus családban nőtt fel. Apja Kovásy Sándor, anyja Kereskényi Ilona. Tanulmányai befejezésekor Szatmárnémeti Római Katolikus Kisdéd-óvónő- képző Intézetben tartott képesítő vizsgálaton „jelesen megfelelt” és 1910. június 22-én kisdédóvónői oklevelet kapott. Óvónőként dolgozott a nagypeleskei nyári gyermekmenhely otthonban.

A Tarczy család Tunyogon tovább gyarapodott. 1921-ben megszületett a második fiú Sándor, 1924-ben Magdolna. A család ellátása sok munkát igényelt. A három gyermek nevelése és a nagy háztartás vezetésének súlya, felelőssége az édesanyjára hárult. Természetesen segített neki férje, anyósa és Erzsi,⁵² de a család-

24. ábra. Tarczy Sándor egyetlen gyermekkori képe, amelyen testvéreivel együtt teljes nagyságban látható. A gyerekek „apuka” házkörüli munkáját figyelik. 1929. augusztusi felvétel. Tarczy Sándor 8 éves, a kút előtt bal oldalon áll. (Forrás: Tarczy család iratai: Fotóalbum)

ról gondoskodó házimunka „karmestere” Ő volt. Sütött-főzött, a többiek a keze alá dolgoztak, mindenki elfogadta, amit mondott, szerették és tisztelték.

Igényes neveltetéséből, óvónői tanulmányaiból adódóan nagyon szépen énekelt, cimbalmozott, hegedült, ezenfelül harmóniumon is tudott játszani. Családtagok, rokonok, barátok, ismerősök, sőt arra járó idegenek is megálltak, összegyűltek és érdeklődéssel hallgatták. Pihenésről csak álmodhatott, bár segítője volt, de megállása nem. A sparheltben

mindig égett a tűz. Nyáron a külső konyhában volt nagyüzem, különösen, amikor vendégek érkeztek. A szekrényben „fennállóban” volt sütemény, amit a gyerekek titokban is kóstolgattak. Ők a ház körüli munkáknál hol itt, hol ott „lábatlankodtak”. Játékosan élvezték a helyzetet, de nem nagyon akarták tudomásul venni, hogy mindenért keményen meg kellett dolgozni. Ennek megértéséhez a gyermekek munkára szoktatása mindkét szülő részéről tudatosan és fokozatosan napi-rendre került.

51 Tarczy Sándor édesanyjának családi és utónevét többféleképpen írták. Névváltozatok: családi név: Kovási, Kovásy, Kovácsi, Kovássy. utónév: Mária Magdolna, Magda, Magdolna.

52 Tarczy Sándor édesanyjáról és a családról. Emléketből lejegyezte özv. Tarczy Sándorné. 2012. október. Tarczy család iratai 95. Tarczy Sándor édesanyját anyukának szólította. Együtt élt a családdal az apai nagymama özv. Tarczy Gyuláné (Kereskényi Irma) és Erzsi. Korábban Erzsit a lenchézből vette ki egy gazda, de ott nagyon rossz sora volt. Édesanyja, amikor óvónőként dolgozott, kamaszlánként magához vette dajkának és gyermeknevelésre betanította. A továbbiakban is a családdal élt. Utolsó éveit a debreceni református idősek otthonában töltötte. Tarczy Sándor látogatta meg leggyakrabban. A 70-es évek elején halt meg.

25. ábra. Rokonok vendégeskedése 1928-ban. A képen kiemelve látható Tarczy Sándor.
(Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

Az ételmet többnyire önellátással biztosították.⁵³ Állatokat tartottak. Hús és tejtermékeket saját maguk készítették, mézet is pergettek. A ház körül zöldséget, gyümölcsöt termeltek. Állandó alapanyag volt a krumpli (itt kolompér

volt a neve), búza, kukorica. A gyümölcsök közül főleg dió, alma, szilva termett, utóbbiból pálinkát is főztek. Mindebből jutott a rokonságnak is. Egerből cserébe szőlőt, bort kaptak. Téltre befőztek, aszaltak, vermeltek. Télen jeget raktároztak a melegebb időkre. A tunyogi hengermalomban „őrt” lisztből hetente sütöttek a

kovással készült „malomkeréknyi” burgonyás kenyeret. A divatos kenyérlángost ízlés szerint fogyasztották sajttal, tejjel, libazsírral, fokhagymásan. A gyerekek részére a kiscipó sem maradhatott el.

Az állattartást segítette a lakáshoz tartozó és a vásárolt földterületen megtermelt gabonaféle, főleg búza, illetve a korábban említett krumpli, kukorica. Jó takarmányt jelentett a gáton lekaszált széna, ezenkívül lehetőség volt az állatok legelésére is. Egy-két havonta lovas fogattal bementek a közeli faluba vagy városba (pl. Fehérgyarmatra, Mátészalkára) fűszerekért, marhahúsért és más áruért. Villany sokáig nem volt, csillárszerű petróleum-lámpával világítottak. Tunyogon az áramszolgáltatás 1928 elején indult meg, de a zsiliphez később jutott el. Rendkívüli esetre petróleum- és spirituszfőzőt használtak. Biztonságérzet szempontjából három kutya őrizte a lakókörzetet.

Tarczy Sándor szülei ápolták a rokoni kapcsolatokat, nagy volt az összetartozási érzés. Számon tartottak mindenkit. Kölcsönös látogatások, széleskörű levelezés, a városiak nyári vendéglátása természetes volt. Tudták, kivel mi történt, ki született, s halt meg, ki kivel házasodott össze, ki hol és mit dolgozik, hogyan boldogul, ki hová költözött, szorgalmas – megbecsült ember-e, milyenek a gyerekek, stb. Gyakran jöttek hosszabb – rövidebb időre vendégek Tunyogra, a rokonok Egerből, Budapestről és be-betértek mások is. Felnőttek, gyermekek életre szóló

⁵³ Milyen volt az élet Tunyogon? Tarczy Sándor elmondása alapján emlékezetből lejegyezte özv. Tarczy Sándorné. 2012. október. Tarczy család iratai 95.

26. ábra. Tarczy Sándor édesanyjának, Kovási Mária Magdolnának a Kisedővónői Oklevele
(Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

kapcsolatokat alakítottak ki, tartottak fenn barátokkal, ismerősökkel.

A gátórház lakóinak életvitelére nyugodtság, ugyanakkor kötöttségekkel járó rendszeres, szorgalmas munkavégzés volt jellemző. Télen abroszt, zsákot, lepedőt, pokrócot, törölközőt szőttek és mintákat hímeztek bele. Ezekből jutott ajándékba is Hagyománynak megfelelően ételcél, alapelv volt a megtakarításból összegyűjtött pénzből egy-két holdanként földet vásárol-

ni, hogy nyugdíjas korra legyen megélhetési többletforrás, amit később a gyerekek örököljenek. 1949-ben már 14 hold föld volt a tulajdonukban.⁵⁴ A földterületek hasznosítása bérlők, részes művelők, illetve napszámosok segítségével történt.

⁵⁴ Matolcs körjegyzőség. Matolcs község közigazgatási irata. 2. doboz. 28/1949. Matolcs, 1949. november 25. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára Nyíregyháza. V.B.156.

Tarczy Sándor apai nagymamája özv. Tarczy Gyuláné (Kereskényi Irma) a családdal együtt élt Tunyogon 1942. június 3-án bekövetkezett haláláig. Fontos személyiség, tekintély a családban. Sándor unokájának visszaemlékezése szerint szívbetegségét „állítólag orvosi tanácsra” úgy kúrálta, hogy „botra támaszkodva és az egyik kutyába kapaszkodva lement a...zszip alá, a fentről túlfolyó víz alá ült, a jó hideg víz verdeszte a hátát, ezzel okozva vérbőséget és fokozva a vérkeringést.”⁵⁵

Ő különösen számon tartotta a rokonságot „amíg bírta magát” ápolta a kapcsolatokat. Időnként elment látogatóba Szamoskrassóra és Atyára lovas- kocsival, télen szánnal. Lakatlan, erdős vidékeken is vezetett az útjuk, ahová a farkasok gyakran merészkedtek le. Télen ezért „ami biztos-biztos” vittek magukkal még egy lovat a szán mögé kötve, a kocsinak puskája is volt.

Taktikájuk: ha jönnek a farkasok, eleresztik a hátsó lovat, hogy arra támadjanak, ők pedig elmenekülnek. Közben abban bíztak, hogy a leadott riasztó lövést meghallja valaki és segítség érkezik. Egyszer valóban megtörtént az elképzelt eset és egy szegény öreg lovacska áldozatul esett. A nagymama ezután sokáig nem mert téli időben rokonlátogatóba menni. A családtagok, különösen az unokák többször és szívesen „elborzongtak” ezen a történeten.⁵⁶

⁵⁵ Tarczy Sándor apai nagymamájáról. Emlékezetből lejegyezte özv. Tarczy Sándorné. 2012. október. Tarczy család iratai 95.

⁵⁶ Mint 56.

III. TARCZY SÁNDOR

III.1. Gyermek- és ifjúkora

Tarczy Sándor 1921. április 28-án született Tunyogon, a gátbíztosi lakásban. Mivel Tunyog közigazgatásilag a győrteleni anyakönyvi kerülethez tartozott, 1921. május 2-án a szomszédos Győrtelen községben anyakönyvezték. Édesapja bejelentésére Hoffmann Ferencz anyakönyvvezető 60. folyószám alatt jegyezte be a születési adatait.

⁵⁸

Tarczy Sándor szülőhelye és felnőkedéséhez gazdag élményanyagot nyújtó helyszíne „két Szamosháti kisközség Tunyog és Matolcs. Ugy fekszenek a Hóttzamos két partján mint Pest-Buda.”⁵⁹ A családban másodikként született fiúnak gyermek- és ifjúkora mindennapjait nagyban befolyásolta a különleges lakókörnyezet, valamint az apja (neve a következőkben idős Tarczy Sándor) izgalmas foglalkozása és a család eseménydús élete. A természet- és víz közeli állapot egy életre szóló hatást gyakorolt rá.

27. ábra. Tarczy Sándor szülőháza: Tunyogon a zsilipnél lévő gátbíztosi lakás. Mint 5., de későbbi állapot. Az épület növényekkel befuttatva.

⁵⁸ Tarczy Sándor születési anyakönyvi kivonata. „...a győrteleni anyakönyvi kerület születési anyakönyvével szöveg szerint megegyez.” 1921. június 18. és 1939. április 14. Tarczy család iratai 43. és 44. A születés bejegyzésének eredeti dokumentuma: Győrteleni körjegyzőség, anyakönyvi kerület, születési anyakönyv 1921. Polgármesteri Hivatal Győrtelen. Polgári anyakönyvek.

⁵⁹ Luby Margit: A parasztlelet rendje. Bp., 1935. 9. o.

1. Családi nyilvántartás kiadására kérésre *Kecskemét* vármegye.

Születési anyakönyvi kivonat.

Folyó szám	A bejegyzés ideje (év, hó, nap)	A születés ideje (év, hó, nap)	A gyermek utóneve, neme, vallása	A szülők			A születés helye ha a születés nem az anya lakásán történt	Aláírás előtti esetleges megjegyzések. Aláírások
				családi és utóneve, állása (foglalkozása), lakhelye	vallása	élet- kora		
60	1921 május 2.	1921 április 28.	Lőrincz fiú ref.	Tarczy Sándor gátló Kovács Magdolna Pünyag	ref.	38		Tarczy Sándor "bíró" Kovács Magdolna "bíró"

Utólagos bejegyzések. Kiigazítások.

37-921 R. a.

Bizonyítom, hogy ez a kivonat a *Győrtelke*

anyakönyvi körlet születési anyakönyvével szó szerint tartatva megegyez.

Kelt *Győrtelke* 1921. május 18-án

Kovács
anyakönyvezető.

Kovács
anyakönyvezető.

28. ábra. Tarczy Sándor születési anyakönyvi kivonata (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

Fiatalkorában szembesült a felnőttek számára felfoghatatlan, gyakran hangoztatott, azon furcsa helyzettel, hogy a rokonság nagyobb része a kettészakított megye „túlsó” oldalán maradt, ráadásul másik országba került. Az elődök származási-, lakóhelyeit elcsatolták. Szerencsére éltek rokonok a lakókörnyezetében is. Két rokon család lakott még Tunyogon és Matolcson.

1. Édesapjának a testvére Tarczy Gyula (villanyszerelő, gépész). Felesége (is rokon családból való) Kereskényi Borbála. A gyermekek, vagyis Sándor unokatestvérei itt születtek: Béla, Janka, Gyula,

29. ábra. Tarczy Sándor szülei három unokával Tunyogon az elköltözés előtt.
(Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

30. ábra. A Holt Szamos napjainkban Tunyogmatolcsnál (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

Katalin, Ilona. Majdnem mindegyiknek a keresztszülője idős Tarczy Sándor és felesége.

A család mindkét településen lakott.⁶⁰

2. Kereskényi László matolcsi jegyző-körjegyző. Felesége Tóth Margit, matolcsi születésű tanítónő. Egyik házassági tanú idős Tarczy Sándor. Gyermeük László. A család Matolcson lakott, előbb a Nagy utcán, majd a Nábrád utcán.⁶¹

⁶⁰ Matolcs református egyház keresztelési anyakönyv 1876-1936. A tunyogi református egyház anyakönyve. VIII. kötet. Születtek és megkereszteltek anyakönyve a tunyogi egyházban. 1914. január 1-től.

⁶¹ Matolcs református egyház házassági és keresztelési anyakönyv 1876-1936.

III.2. Helyi események, élmények

Tarczy Sándor egész életére hatással voltak a gyermek- és ifjúkorában átélt helyi események, élmények. Elsősorban az édesapja foglalkozásával kapcsolatos tapasztalatok, másrészt a különleges életkörülményekből adódó sajátosságok.

A lakott településektől viszonylag távoli elzártságból adódóan, kisgyermekként inkább a vízi világra volt rálátása, annak légkörét „szívta magába”.

Tunyogra költözéskor feltűnőnek találták azt, hogy az ártér itt szokatlanul nagy, ráadásul dió- és szilvafával volt beültetve. Szabály szerint fásítani lehetett, de a fakivágást tiltották, hogy ezzel is csillapítsák az áradó folyót. A remek termőtalajnak köszönhetően, ahol lehetett, a „hullámteret” megművelték.⁶²

A Szamos jobboldala ugyan nem tartozott édesapjához, de az árvízi helyzet szoros összefüggése miatt érdekelte, mi történik a túloldalon.

Ideérkezésük előtt, 1914. január 11-én Szatmárnémetiben alakult meg az ország legfiatalabb Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvíz-szabályozó társulata. 1925-től Kövessy Győző miniszteri tanácsos vezette a már Fehérgyarmaton székelő társulat munkáját. 1926-1930 között új tervek alapján „átellenben” megerősítették a Szamos jobb parti véd töltését.

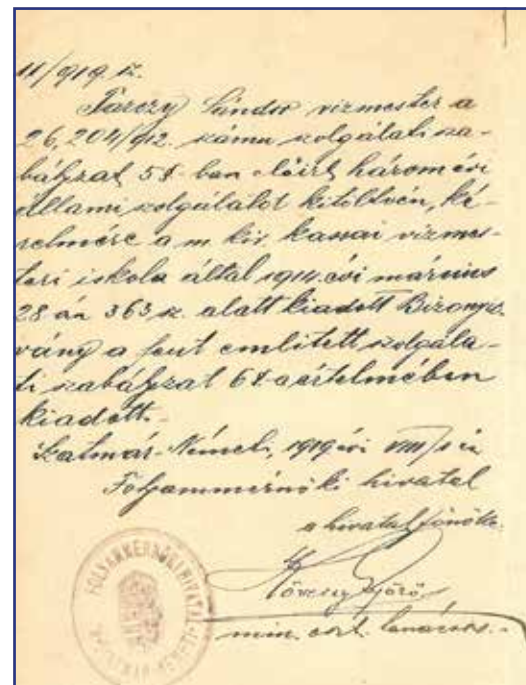
Nagy szükség volt rá, mert 1932. áprilisában a Szamos e szakaszán (Fehérgyarmat-Olcsvaapáti között) „minden eddig ismert magasságot meghaladott és egy álló hétig ostromolt...” árvíz vonult le. Ehhez az időszakhoz tartozó jelentős esemény volt, amikor a közeli Olcsvaapátiánál épített belvízszilipet „hálából Kövessy Győző szilipnek” nevezték el.⁶³

Az állóvizek és folyók szemközti települései között mindenütt volt valamiféle átjárási lehetőség. Elegendő híd és komp hiányában a legtöbb helyen e célra csónakot használtak. Ezeket „révész” kezelte, aki szolgáltatásként igény szerint vitte-hozta az átkelni szándékozókat. (Szamoskérnél pl. 1937-ben nő végezte ezt a munkát.) A révész jól ismerte a helyi viszonyokat, a víz természetét és változásait. Szakmai érdekből, ezért Tarczy Sándor rendszeresen konzultált és jó kapcsolatot ápolt velük.

Az utókor számára fennmaradt egy ritka természeti jelenség híre. Bizonyára félelmetes lehetett „átélni”, amikor 1925. július 6-án Tunyogon, Matolcson, s más „községek felett emberemlékezet óta nem látott nagy jégeső pusztított. Az egész határ mindenütt csaknem méteres víz alatt állt.”⁶⁴

⁶³ Schick Jenő: A Tisza-Szamosközi vízrendezés. Fábian Sándor: Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E. vármegyék (1924-1938). Bp., 1939. 212-220.o.

⁶⁴ Krónika az egyesülés éveiből. Fábian Sándor: Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E. vármegyék (1924-1938). Bp., 1939. 91.o.

31. ábra. id. Tarczy Sándor Vízmeisteri Oklevelének hátoldalán Kövessy Győző kézírása

Tarczy Sándor szülőfalujában 1926. január 1-től működik a menetrendszerinti vonatközlekedés. 4-5. éves korában kezdődött el a már nagyon régóta tervezett,⁶⁵ várt vasútépítés és indult meg a forgalom. Édesapjával, valamint bátyjával sokszor „kimentek” megnézni az iz-

⁶⁵ Az első részletesen kidolgozott vasútterv 1871-ből való. Nyíregyháza- Szatmár között tervezett vasútvonal Tunyog mellett, a később megépült szilipőlt északra vezetett volna át a Szamoson.

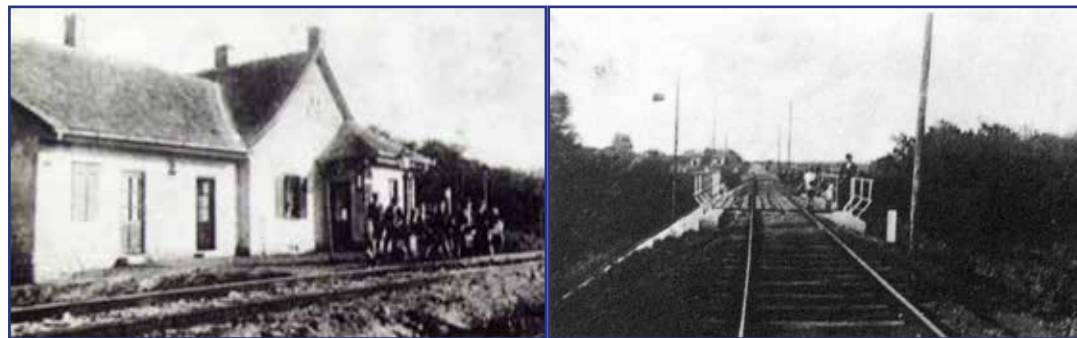
⁶² Mint 54.

galmasnak ígérkező eseményeket. Különösen az Új Szamoson átívelő „nagy vashíd” három íves szerkezetére voltak kíváncsiak. Édesapját elsősorban a folyógátat keresztező ártéri híd-töltés érdekelte, aki szakmai szempontok alapján természetesen „be volt avatva” az építkezés folyamatába, módszerébe. Tudta, hogy az építők mikor, mit csinálnak, mikor lesz a gyermekek számára is látványos-érdekes „jelenet”.

Az országban ekkor nagy beruházásnak számító munkálatok során új vonal épült Kocsord - Fehérgyarmat között, ezenfelül felújították a trianoni határ miatt több, mint öt évig a forgalomtól elzárt Fehérgyarmat - Zajta vasútszakaszt is. Ez a vasútépítés tulajdonképpen Tunyognak és Matolcsnak jelentett újdonságot.

1925 végére tervezték az avatási ceremóniát. A térséget „annyiszor sújtó vízáradás még az utolsó napokban is mintha egyidőre megakadályozni akarta volna a vasútvonal várva-várt megnyitását, a matolcsi Szamos-híd árterében a víz az új töltést alámosta és csak a nyomban megindult javítási munkálatok tették lehetővé, hogy a vonal műtanrendőri bejárása és a forgalomnak való átadása megtörténhetett”.⁶⁶ Idős Tarczy Sándor gátbiztos is besegített a vízkár gyors helyreállításában.

Az ünnepélyes avatáson a család apraja-nagyja megjelent, de ők már előtte való nap (1925. december 30-án) reggel megpillantot-

32. ábra. Tunyog vasútállomása és a vasúti híd Tunyog és Matolcs között.
(Forrás: Zemplén Múzeum képeslapgyűjteménye. Szerencs.)

ták, amint az első szerelvény Mátészalka felől érkezve Fehérgyarmat irányába áthaladt a hídon. Furcsa módon előbb a felújított távolabbi szakaszt szemlélte meg az átadó bizottság. Nem tudtak „betelni” a csodás gőzmasina látványával, majd másnap, 31-én (szerdán) délelőtt a matolcsi vasútállomáson rendezett ünnepségre mentek, ahol „nagyszámban zászló alatt megjelent” lakossággal együtt örömmel üdvözölték az állomáson megálló első vonatot és utasait.⁶⁷

Ezek után a Tarczy család tagjai egyre gyakrabban vették igénybe a vasutat, utaztak a rokonokhoz és ők is hozzájuk Tunyogra, hiszen Tunyogon is megállt a vonat, eleinte rakodó megálló, később állomási besorolást kapott. A Tarczy család számára azonban a matolcsi állomás volt a fel- és leszállóhely, amely tulajdonképpen lovasfogat-vonat átszállóhelyként funkcionált.

1926-tól a nagy Szamos-híd a vasúti-, köz-

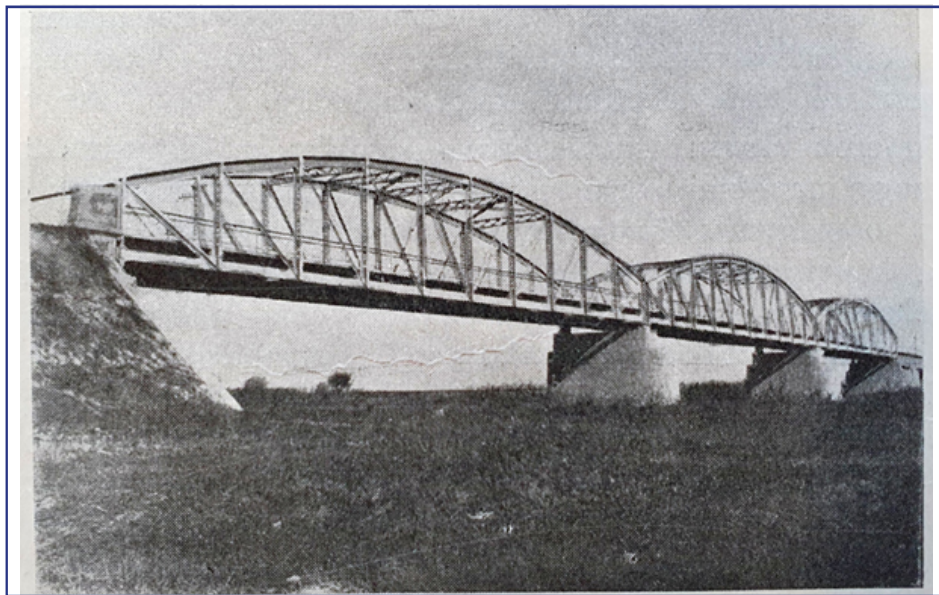
úti forgalmat is lebonyolította, ezért a mellette lévő kompátjárót megszüntették. Nyoma „éles szemmel” a hídtól északra, kb. 100 méterre, a fehérgyarmati oldalon még ma is felfedezhető.

Hat éves kora betöltése után, a gyermekkor velejárójaként elkezdődött az iskolai időszak. Szabadidejének sokirányú, másrészt hasznos eltöltésével, elemi-, közép-, és felsőfokú tanulás közben is gyűjtögette helyi élményeit, gyarapította ismereteit. A vízügyi szakma alapvető tennivalóiba, egyszerű elemeibe édesapja és a hozzá tartozó gátőrök munkálkodása láttán kicsi korától alkalma volt bepillantani. Az Új- és Holt-Szamos mozgásának, vízszintjének figyelése kisgyermekkorától megszokott dologgá, rutin feladattá vált. Ha pl. kavicsdobálás, fürdés, csónakázás közben a megszokottól eltérőt, valami változást észlelt, azonnal szólt édesapjának.

Veszélytelen időben a zsilip, idilli lakókörnyezetével vizekben gazdag, szép zöld övezet, oázis jellegű hely volt. Kicsik számára az ön-

⁶⁶ A Mátészalka-Fehérgyarmat - Zajtai vasútvonal megnyitása. Szatmár és Bereg. 1926. I. 3. 7. évf. 1. sz. 3. o.

⁶⁷ Mint 66.

33. ábra. A matolcsi közúti és vasúti Szamoshid.

(Forrás: Dömjén Miklós szerk.: Szatmár és Bereg vármegyék fejlődés és kortörténete. Trianon után. 1932. 32. o.)

felelt játék és gyermeki foglalatosság sokféle lehetőségének hatalmas színterévé vált. Előfordult, hogy az iskolatársak, családok, barátok kellemes kirándulóhelynek tekintették. A korabeli újság egyszer „*garden party*” rendezéséről számolt be, azonban árvízi helyzet előfordulására mindig készenlétben kellett lenni.

Sándor érdeklődését felkeltették a veszély esetén tett gyors intézkedések. „*Sürgés-forgás*” idején gyakran kérdezgette, hogy „*ezt vagy azt miért kell csinálni?*”

A gátbiztos, valamint a gátőr munkakörül-

ményeiről az alkalmazottak kimutatásai⁶⁸ alapján fontos adatokat tudhatunk meg. A társulatnak a határmódosítás előtt 4 gátbiztosa volt. Tarczy Sándor a társulat szolgálatába 1919. augusztus 14-én lépett. Őt, tehát Szatmárról a nagykarolyi székhelyű társulathoz helyezték át, így rövidesen Tunyogra került. A társulat kettéválása után már csak 2 gátbiztos maradt, melynek egyike Ő volt. A társulat nyilvántartásában fontos adatként szerepelt a végzettség. Vízmeisteri oklevelén kívül 4 középiskola és 1

⁶⁸ Ecsedi láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármontesítő és Belvízszabályozó Társulat: Alkalmazottakról kimutatás 1933-1948. Különböző személyekre vonatkozó iratanyag. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza.

tanítóképző van előjegyezve. Egy másik, későbbi kimutatásban az utóbbi összevontan: 5 középiskolaként szerepel.

1928-tól változás állt be a társulat vezetésében, Péchy László helyett Reviczky György lett a társulat igazgató főmérnöke, a továbbiakban id. Tarczy Sándor főnöke.

1933. szeptember 26-án készült kimutatásban a gátbiztos éves javadalmazása szerepel, pengőben. Törzsfizetés 1620. Korpótlék 648. Családi pótlék 1120. Fuvarátalány 1200. Lakás természetben. Összesen 4588 pengő.

A fizetés pl. 1945. évben az infláció miatt gyakran és jelentősen változott.

Ekkor mellékelteményként 2 km töltékszaló is a járandóság közé volt feltüntetve.

Munkaterületét és a fennhatósága alá tartozó gát-, ill. csatornaőrök neveit egy általa 1936. január 30-án készített kimutatás tartalmazza. Gyakorlatilag a csengeri országhatártól Tunyogig, a Szamos bal partja, a Holt-Szamos, valamint a láp Keleti övcsatornája és a Szamos közötti rész volt az Ő területe. Kilenc gát-, illetve csatornaőr tartozott hozzá, akik közül Tunyoghoz és Matolcshoz kötődő gátőr volt:

Tunyogon:

Papp Gyula 1925-ig. (szül.: Matolcs, 1894 - megh. Matolcs, 1982)

Kiss Antal 1925-1942 között. (szül.: Tunyog, 1887. február 17.)

Kaszonyi László 1942-től.

Czegényben:

Papp András – Endre 1937-ig. (szül.: Matolcs, 1885. november 26.)

Kaszonyi László 1938-ban kezdte vízügyi szolgálatát és Csengerújfaluból - Kiss Antal nyugdíjazása miatt - helyezték Tunyogra. Egy 1945. év eleji kimutatásban szerepel, hogy az ő járandóságát 500 öl házhely és 1 kataszteri hold szántóföld egészítette ki.

Tudjuk, hogy a társulat már kezdet-kezdetén leszábályozta a gátbiztos és gátőr feladatait, kötelességeit. Lássuk, hogyan őrizte meg a családi emlékezet ennek gyakorlati megvalósulását:

„A gátbiztos munkaköri feladata volt az élő folyó és holt meder, gátak, gáton vezető utak, zsilipek, csatornák, hidak, átereszek állapotának szemrevételező vizsgálata. A vízállás figyelése és rendszeres mérése, az árvízvédelmi felszerelések állandó készenlétének, jó állapotának biztosítása. Még egy kis meteorológiai megfigyelő szerkezetet is kezelt. Távíron, majd telefonon napi és heti jelentéseket kellett adnia, meghatározott rendszerességgel illetve rendkívüli helyzetekben írásban, szükség szerint személyesen is jelentéstételi kötelezettsége volt. Naponta „kurbli” telefonon, bejárásai során pedig személyesen tartotta a kapcsolatot saját gátőreivel. Időnként találkozott a szomszédos szakaszhoz tartozó munkatársakkal (olcsvai gátbiztos, szamoszegi és szamoskéri gátőr) is.

Árvízveszély esetén folyamatosan ügyeletet, megfigyelést szervezett, közreműködött a véde-

34. ábra. Vonalas telefonközpont fali készülékkel (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

lem résztvevőinek elszállásolásában, ellátásában. Tudnia kellett honnan, mivel és kivel lehet homokot, földet kitermelni, szállítani gátmagasításhoz, nyúlgát építéséhez, stb.

A hozzárendelt gátőrök kaszálták illetve kaszáltatták a füvet.

Védelmi szempontból nagyon fontos teendő volt és a töltés gondozásához tartozott a kártevő pocok irtása, hogy ne csináljanak vízveszélyes járatokat.

Gátőr és gátfelügyelő a szakmai munkában és azon túl, egyénileg és családlilag is együttműködtek a mindennapokban.

Feladatai időnként - váratlan időpontokban is- ellenőrizték területét és munkavégzését. Igen jó memóriája lévén, Édesapja nemcsak az ő szakaszára vonatkozóan tudta melyik hidat,

műtárgyat mikor- kik tervezték, építették. Esetenként ebben a felettéseinek is szívesen segített.”⁶⁹.

Kortársai elmondása alapján ismeretes, hogy idős Tarczy Sándor gátbiztos szemlénapjain egy lóval vontatott, kétkerekű könnyű járművel, un. „bricskával” járta végig a hozzá tartozó munkaterületet. A bejárando terület nagyságát ismerve ez a közlekedési mód gyors, ötletes, praktikus és célravezető volt.⁷⁰

Tunyog „község kötelékébe tartozva és illetőséggel bírva”⁷¹ tevékenyen bekapcsolódott a lakóhely közéletébe. Az 1930-as években tag-

⁶⁹ Tarczy Sándor édesapjáról. Emlékezetből lejegyezte özv. Tarczy Sándorné. 2012. október. Tarczy család iratai 95. Tarczy Sándor édesapját apukának szólította.

⁷⁰ Mint 31.

⁷¹ Községi illetőségi bizonyítvány. Tunyog, 1941. aug.8. Tarczy család iratai 84.

ja a Tunyog község képviselő testületének.⁷² Tisztséget vállalt a tunyogi gazdakör tisztikarában. 1939. március 16-án Tunyogon tartott közgyűlésen megalakult a „FALU” Magyar Gazda és Földmíves Szövetség helyi szervezete. A jelen lévő 39 gazda az ötagú számvizsgáló bizottság elnökének idős Tarczy Sándort választotta meg.⁷³

Idős Tarczy Sándor szívesen segített másoknak. Népszerű ember volt. A rokonságon kívül is örömmel elfogadta a keresztszülői (pl.: 1926. február 4., házastársával együtt 1924. február 27.) és esküvői tanú (pl.: 1921. március 2., 1936. február 29., **1933. augusztus 10.**) felkéréseket. Az utóbbi különösen nagy megtiszteltetés volt számára, mert a családdal jó barátságban lévő Kerekes Gyula, matolcsi református lelkésznek a fia, Ernő kötött házasságot a székesfehérvári Varga Margittal. Esküvői tanútársa pedig a vőlegény bátyja, egyben Sándor fia példaképe, Kerekes Imre mérnök volt.⁷⁴

Szakmai szempontból megbízható volt. A mátészalkai társulat pl.: 1939. július 29-én meghatalmazást adott számára a szükséges épületfa és tűzifa biztosítására, továbbá az ezzel kapcsolatos tárgyalás, beszerzés lebonyolí-

35. ábra. A Tarczy család monogrammal ellátott tárgyai (Forrás: Tarczy család iratai)

tására⁷⁵.

A második bécsi döntőbíráskodás (1940. augusztus 30.) eredményeként visszacsatolt szatmári terület egy része kapcsolódott a hozzá tartozó munkaterülethez. A katonai közigazgatás idején átmeneti ideig fontos küldetése volt. 1940. szeptember 16-17. napokon kiadott meghatalmazással és rendelettel megbízták „a román megszállás alól visszakerült társulati terület bejárására, hibák és hiányok megállapítására és jelentéstételre”.⁷⁶ Az akkor illetékes államtitkár és vezérkari főnök által kiadott nyílt rendelet birtokában „szolgálati ügyben, hivatalos megbízással, a záróvonal átlépésére és katonai igazgatás alatt álló területen tartóz-

kodásra jogosult „volt.”⁷⁷ A kapott feladatot jól végezte el, ezt bizonyítja az 1941. január 13-án miniszteri elismerésként kapott 300 pengő külön munkadíj.⁷⁸

⁷² Személyi adattár: Tarczy Sándor Fábián Sándor: Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E. vármegyék (1924-1938). Bp., 1939. 107.o.

⁷³ A tunyogi Gazdakör tisztikara. Győrteleki körjegyzőség. Tunyog közigazgatási irata. V.332.1. doboz. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.

⁷⁴ Mint 61.

⁷⁵ Meghatalmazás 1939. Tarczy család iratai 79.

⁷⁶ Meghatalmazás 1940. Tarczy család iratai 80.

⁷⁷ Nyílt rendelet 1940. Tarczy család iratai 83.

⁷⁸ Miniszteri elismerés: külön munkadíj 1941. Tarczy család iratai 81.

III.3. Iskolai tanulmányok

III.3.1. Elemi iskola

Tarczy Sándor alapfokú iskolai tanulmányait 1927/28-1930/31. tanévekben a matolcsi református elemi iskolában végezte. Közigazgatásilag a tunyogi iskolába kellett volna járnia. 1949-ben írt első önéletrajzában úgy fogalmazott, hogy „iskoláimat Tunyog községben kezdtem”.⁷⁹ Az első félévről 1928. január 25-én Matolcson kiállított iskolai bizonyítvány azt igazolja, hogy hamar iskolát váltott. Valószínű, hogy a Kerekes családdal fennálló barátság és a rokon tanító néni ösztönzésére, no meg az oda-vissza 1 kilométerrel rövidebb távolság miatt döntöttek a szülei Matolcs mellett. Osztálytársai közül mégis ő lakott a legtávolabb a matolcsi iskolától.

Iskolába általában gyalog járt. Naponta a gátórháztól Matolcs irányába a töltésen, Nábrád utcán, Nagy utcán át jutott el a templom közelében lévő iskoláig. Az oda és visszaút távolsága 4 km. Zord időjárás esetén az édesapja lovas fogattal illetve szánnal hozta-vitte Matolcs irányába a töltés alján lévő „szekerúton” vagy a Tunyog felőli „hosszajáró” úton. A külterületről való iskolába járás veszélyes és fáradságos volt,

34. ábra. Tarczy Sándor elemi iskolai értesítő könyvecskéje (Forrás: Tarczy család iratai)

de a gyermek, Tarczy Sándornak ez nem okozott nehézséget. A töltés környékén egyébként is szívesen „kószált”, ismerkedve a különböző mezei növényekkel, bogarakkal, állatokkal. Bátorságra és önállóságra nevelték, ezért a gyermeki félelem nem jellemezte. Szülei eleinte iskolába menet a

töltésen - a falu utolsó házáig - elkísérték és hazaútban „elibe” mentek, várták.

Első osztályos korában Tarczy Sándort a rokon tanító néni, Kereskényiné Tóth Margit tanította meg írni, olvasni, számolni.

Az elemi iskola osztálykönyvének haladási naplója tartalmazza a tanítási órákon tárgyalt tananyagot. Tarczy Sándor szép emlékekkel gondolt vissza pl.: Magyarországon folyóvizeinek tanulására. Szóba került a Tisza, Körös, Maros folyók vidéke. Hallott a tiszai tutajozásról. A magyar nyelv keretében olvasásból megtanulta és „kívülről fújta” Petőfi Sándor: A Tisza című költeményét. Különösen érdekelte Szamos környéke, a Szamos folyó eredete és története. Egyrészt, mert szülei és felmenői származási helye, másrészt mert hangulatos, szép szakasza az Ő szülőhelye, felnövekedésének helyszíne, gyermekkori játszótere.

A félévente kiállított „ÉRTESÍTŐ KÖNYVECSKÉJE” a tehetségéről és kiváló tanulmányi eredményéről tanúskodik.⁸⁰

⁸⁰ A matolcsi református elemi iskola értesítő könyvecskéje. 1927/1928-1930/1931. Tarczy család iratai 45.

⁷⁹ Önéletrajz 1949. július 30. Tarczy család iratai 1.

A régi iskolaépület változatlan alpméretben még ma is áll a Rákóczi út 103. sz. alatt. Külső és belső felújítással átalakított formában, falai között öregek napközi otthona működik.

37. ábra. Elemi iskola épülete ma. A fotó 2013.VIII.1-én özv. Tarczy Sándorné látogatásakor készült. Szerző felvétele. Balról Dima András (keresztfia), középen Tarczy Sándorné, mellette Dr. Kerekes Imre látható.

Osztály	I.	II.	III.	IV.
Iskolai év	1927/1928	1928/1929	1929/1930	1930/1931
Osztálytanító	Kereskényiné Tóth Margit	Milák Kálmán	Milák Kálmán	Kovács József
Igazgató	Kiss István	Kiss István	Kiss István	Milák Kálmán
Magaviselet	példás	példás	példás	példás
Szorgalom	dicséretes	dicséretes	dicséretes	dicséretes
Előmenetel (valamennyi tantárgy összesítése alapján)	kitűnő	kitűnő	kitűnő	kitűnő
Tantárgyak	-Vallástan -Magyar nyelv (olvasás, írás) -Beszéd- s értelem gyakorlat -Számтан -Rajzolás -Éneklés	-Vallástan -Magyar nyelv (folyékony olvasás, tárgyalás, nyelvtan, fogalmazás, írás) -Beszéd- s értelem gyakorlat -Számтан -Rajzolás -Éneklés -Kézimunka, kézügyesség -Testgyakorlás	-Vallástan -Magyar nyelv (folyékony olvasás, tárgyalás, nyelvtan, fogalmazás, írás) -Beszéd- s értelem gyakorlat -Számтан -Rajzolás -Éneklés -Kézimunka, kézügyesség -Testgyakorlás -Gazdaságtan	-Vallástan -Magyar nyelv (folyékony olvasás, nyelvtan, fogalmazás, írás) -Beszéd- s értelem gyakorlat -Számтан -Földrajz -Rajzolás -Éneklés -Kézimunka, kézügyesség -Testgyakorlás -Természettan
Iskola szék elnöke	Kerekes Gyula ref. lelkész	Kerekes Gyula ref. lelkész	Kerekes Gyula ref. lelkész	Kerekes Gyula ref. lelkész

38. ábra. Adatok a matolcsi református elemi iskola éveiből.

III.3.2. Középiskola

A szomszédos Szabolcs megye székhelyén a „Nyíregyházi ágostai hitvallású Evangélikus Kossuth Lajos Reálgymnázium” tanulójaként kezdte meg 8 osztályos középiskolai tanulmányait. Az 1861-ben megnyílt és fokozatosan bővülő oktatási intézmény Kossuth Lajos nevét 1921-ben vette fel, abban az évben, amikor Tarczy Sándor Tunyogon született.⁸¹ 1931/32-1938/39. tanévekben járt a megye első - 1888-tól érettségi bizonyítványt adó - iskolájába. Közben László testvére a debreceni református gimnáziumból átjött ide, csatlakozott hozzá. Egy évvel előtte járt és érettségizett.

Az itt töltött időszakban kezdődött meg az iskola gimnáziummá történő átalakítása.

Az iskola jó feltételeket biztosított a tanuláshoz és neveléshez. Megadta a lehetőséget az előmenetelre, szellemi fejlődésre, erkölcsös magatartásra. Rendelkezésre állt egy képzett tanári kar, jól felszerelt könyvtár, továbbá többféle szertár. Vallásos, erkölcsi, hazafias nevelést szolgálták az iskola hagyományos és újszerű ünnepélyei, nevezetes napok rendezvényei. Élményt és ismeretet nyújtottak a tanulmányi kirándulások.

⁸¹ A „patinás” emeletes középiskola Nyíregyházán a Szent István út 17.szám alatt található és jelenleg is működik.

39. ábra. Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium napjainkban. (Forrás: Internet. <https://epszti.hu.>)

Felvételkor 40 pengőt, tandíjként évente 88 pengőt kellett fizetni. A diákotthoni ellátás helyett Laci bátyjával együtt „*kosztos diákok*” voltak az iskola egyik tanáránál, ahol még 4 gyermek nevelkedett. Itt megtanulták az alkalmazkodást és felelősségvállalást önmaguk dolgaiért. Szülői értekezlet félévenként volt, de az iskola fogadó szobájában a szülők bármikor találkozhattak az osztályfőnökkel vagy szaktanárral, megbeszélni a tanulás-nevelés aktuális ügyeit, problémáit. Kötelezően kellett viselni a diáksapkát, iskolai jelvényt, és tornaruhát (ing, nadrág, cipő), míg ajánlott volt az egyenruha. A

használandó (beszerzendő) tankönyveket előre közölték. A tanulmányok ellenőrzésére leckenapló szolgált.

Nyíregyházán eltöltött tanulmányi időszak főbb eseményei általában és iskolai évenkénti felsorolásban:⁸²

A tisztán fiúiskola nyilvános és magántanulóinak összlétszáma évente 450-573 között változott. Tarczy Sándor évfolyamában 55-80 tanuló járt. A működő tanárok egyre növekvő létszáma 21-27 fő.

A tantárgyak száma 9-ről 13-ra bővült,

⁸² A Nyíregyházi ágostai hitvallású Evangélikus Kossuth Lajos Reálgymnázium évkönyve az 1931/1932-1938/1939. évről.

40. ábra. A Bodrog és a Tisza összefolyása Tokajnál, a 2006-os árvíz idején
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

ami folyamatosan változott. Ünnepes tanévnyitóval a tanítás általában szeptember 10-én kezdődött, a tanév zárása pedig június 15-én történt. Tarczy Sándor magaviselete mindvégig példás, általános tanulmányi eredménye jó-közepes. Iskolába- és szünetek idején vonattal utazott.

1931/32. iskolai évben nagy volt a „tódulás” (80 fő) az I. osztályba. Tantárgyak: vallás, magyar nyelv, német, földrajz, természetrajz, mennyiségtan, rajz, testgyakorlás, szépírási. Iskolaigazgató Teltsch Kornél, osztályfőnök Tóth István. „Egész életre szóló” élményt nyújtott számára egy tokaji kirándulás. A tavaszi nagy Tisza áradás elöntötte az árterületet és a községeket. 1932. április 13-án a vonatról Rakamazon szálltak

le. A Kossuth szobornál tisztelegtek, a vízből kiemelkedő országúton átsétáltak Tokajba, ahol megnézték a községnek a Bodrog partján víz alatt álló utcáit.

1932/33. iskolai évben az iskolaigazgató Zsolnai (Zwick) Vilmos, osztályfőnöke Benigny Andor. Testgyakorlásból (a következő tanévben is) felmentve. Hagyományos diákmajális Sóstón, tanulmányi kirándulás Debrecenben és Sáropatakon. Az idegen nyelv iránt egyre jobban érdeklődött, heti 3 órában német társalgási gyakorlatokon vett részt.

1933/34. iskolai évben osztályfőnöke Breuer Rezső. Új tantárgyak: latin nyelv, történelem.

1934/35. iskolai évben osztályfőnöke Dr.

Schárbert Ármin. Szeptember 18-án tartották Kossuth Lajos születésnapjának hagyományos ünnepségét. Október 4-én Monokra kirándultak. Új tantárgy a gyorsírás. A szülőkkel való közvetlenebb kapcsolat céljából „osztálytea” alkalmak szervezését kezdték meg.

1935/36. iskolai évben osztályfőnöke Dr. Sziklay László, aki egyben az új francia tantárgy tanára is volt. Heti 2 órában a francia társalgást is gyakorolta. Megjelent a „Nyíregyházi Öregdiákok Emlékkönyve 1861-1936”, melyből részletesen megismerhette az iskola történetét. A tanév az iskola 75. évfordulója jegyében telt. A jobb felkészülés érdekében előre kiadták (meghirdették) a magyar nyelv és irodalmi dolgozatok tételeit.

1936/37. iskolai évben leckenapló helyett ellenőrző naplót vezettek be. Az I.-II. osztálynál kezdődött el, majd a következő években folytatódott az iskola gimnázium-má szervezése. Félévente egy műsoros délutánt rendeztek a díszteremben.

E tanévet követő nyári szünetben, egy érdekes esemény történt szülőhelyén. Sőregi János, a debreceni Déry Múzeum igazgatója két csónakkal, 7 tagból álló tudományos expedíciót vezetve 1937. július 16-17-i éjszakát, sőt még a 20-i délutánt Tunyogon és Matolcson töltötte. Élményeinek leírása jól tükrözi Tarczy Sándor szülőhelyének 30-as évekbeli vízügyi helyzetét.

Olcsva felől érkezve július 16-án este „hat órákor pillantottuk meg a matolcsi vashidat. Ahol az Ecsedi-láp keleti csatornája a Szamosba torkollik és e nevezetes eseményt egy hatalmas nyárfa égre domborodó teste hirdeti, kikötöttünk. A csónakokat behajtottuk a csatornába s magunk annak a partján ütöttünk sátort. Alkonyat előtt megnéztem a gátbíztosi lakás mellett a csatornazsilipet, az Ószamos elkötött medrét, mert azon a ponton voltunk, hol a matolcs-cégényi nagy átvágás kezdődik. E folyószabályozási művelettel hét községet fosztottak meg az élő Szamostól. Érdeklődésemre a Holtszamos Matolcs és Cégénydányád között nem volt mindenütt hajózható s így le kellett mondanom arról, hogy a távolabb fekvő ószamosparti községeket ezúttal felkeressem. Esti időtöltésünk vendégeink társaságában, szabadműzénél készült halpaprikás mellett igen kellemes volt. ...

Bizonyára a mi közelségünk volt az oka, hogy a gátbíztosi lakás öblöshangú kutyái úgy vonítottak egész éjjel, akár az ősfarkasok. Illett a hangulathoz a hűsleges őrzésnek ez az állati megnyilatkozása, mert élni és félni az őskorban egyet jelentett. Július 17-ére virradó hajnalon, kissé borús ég alatt, elhagytuk nagy-nyárfás tanyánkat. Mint valami titkos rejtekhely.”⁸³

Csengertől visszaútban július 20-án dél körül a matolcsi hídnál kötöttek ki. Tunyog és Matolcs széles utcáit bejárva szemlélte meg a művelődéstörténeti szempontból érdekes látványokat. Tapasztalatáról a következő néprajzi-, vízrajzi értékelést adta:

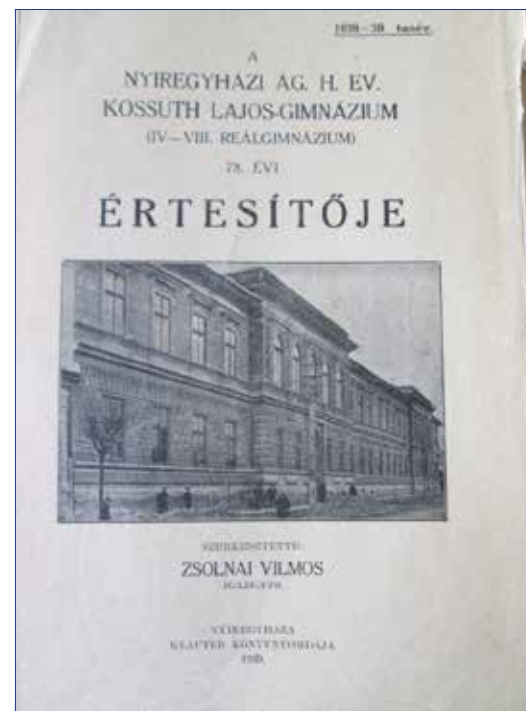
Matolcs „egykori éltető erét, a Szamost... elvágták, illetve a háta mögé vezették. Kissé lehangoló a táj, ha látja az ember a parton a régi révjárás elárvult korcsmaházát és az álló vizet Tunyog és Matolcs között.

Az volt az érzésem, hogy két szomszédos ember kétfelől neki hasalt az eleven folyónak s egyszer csak azon vették észre, hogy megállott a víz és most tűnődve néznek egymásra. Ha a térképet nézzük, az Ószamos tekervényes vonala Matolcs és Cégénydányád között olyan az Új számoshoz képest, mint az elpattant húr a kifeszített mellett. Az Ószamos ornitológiai és botanikai jelentőségét e helyen is hangsúlyozom. Festőművészeknek pedig egyenesen megbecsülhetetlen vidék.

A kanyargó holt meder a szebbnél-szebb tájképek egész sorozatával gyönyörködteti a természet rajongóját... Rövid távolságon hét falu szíjva itt a Szamos megapadt emlőit a ... nagy átvágás folytán...

A matolcs-cégénydányádi nagy átvágásnak valóban csatorna jellege van, míg az Ószamos minden kanyarodóban ősidők óta kiforrott és változatlanul álló gyönyörű tájképekkel szórakoztat.”⁸⁴

⁸⁴ Mint 83.

41. ábra. A nyíregyházi középiskola egyik évkönyvének címlapja.

(Forrás: Tarczy család iratai)

1937/38. iskolai évben új tantárgy az egészségtan, a mennyiségtan helyébe, a fizika tantárgy lépett. Ez utóbbit megszerette és elhatározta, hogy mérnöki pályára készül, ezért 8 hónapon át fizikai gyakorlatokon vett részt. Itt elmélyítette az órákon tanult tananyagot. Barcs Rezső tanár vezetésével törvényt megállapító és mérő kísérleteket végeztek, melynek során közelebbről megismerhette a fizika mérőeszközeit, módszereit. Testvére júniusban érettségi vizsgát tett.

⁸³ Sőregi János: A VI. és VII. panyolai ásatás és a szamosmenti kutatóút ismertetése. A Debreceni Déry Múzeum Évkönyve. Debrecen, 1937. 44. (tékép), 48-49, 74, 76.o.

1938/39. iskolai év az érettségire való felkészüléssel telt, közben folytatódtak a fizikai gyakorlatok. Bevezették a filozófia tanítását. „Rendszeretet” tantárgy váltotta fel az egészségtant.

Az érettségi vizsgálat 5 fős bizottság előtt két részletben zajlott. Elnöki tisztelet az újonnan kinevezett Turóczy Zoltán püspök

töltötte be. Az írásbeli vizsgálat május 15.-17. között magyar, latin és német nyelvből volt.

Az érettségi vizsgák közben június 3-4-i napokon a debreceni tankerület középiskoláinak sportversenyét a nyíregyházi gimnázium rendezte. A kezdők egyéni céllovó

versenyében Tarczy Sándor az előkelő 4. helyen végzett.

A szóbeli vizsgán június 8.-14. között sikeresen adott számot tudásáról. Tarczy Sándor a „jól érett” tanulók között szerepelt. Felsőfokú tanulásra a végzős VIII. osztályból 4 fő, közte Tarczy Sándor választotta a mérnöki pályát.

III.3.3. Egyetem

Tarczy Sándor „az 1939/40-iki tanév szeptember havában reálgimnásiumi érettségi bizonyítvány alapján a m. kir. József nádor műegyetem mérnöki osztályába rendes hallgatónak felvételre.”⁸⁵ Az ország legnagyobb felsőfokú oktatási intézményében tanulhatott. Pontos megnevezése: Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Mérnöki és Építésmérnöki Kar, Mérnöki Osztálya. Budapesten töltött egyetemi időszakot nyolc félév, sok tantárgy, kitartó és szorgalmas tanulás, eredményes vizsgák, szigorlatok jellemezték.

Az első két évben rokonoknál, Selyeby Béla másod unokatestvére családjánál lakott Csillaghegyen, a Fő út 5. szám alatt. Tanulmányaihoz ösztöndíjat szerzett.

A m. kir. honvéd-mérnöki ösztöndíj

42. ábra. Tarczy Sándor fényképe egyetemista korában: 1941. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

85 M.kir. József Nádor Műegyetem. Mérnöki Törzskönyv XXXIX. 136.lap. Műszaki Egyetem Levéltár. Bp.

elnyerésének kérelméhez 1941. aug. 8-án kelt hatósági vagyoni bizonyítvány fennmaradt, amely idős Tarczy Sándor és családja vagyoni helyzetét igazolja.⁸⁶

Az egyetemi hallgatók közül szoros kötelék, baráti kapcsolat fűzte néhány társához. Elsősorban Illyés György (vízügyi mérnök), Csépké Béla (matolcsi kötődésű, mérnök) és Selyeby Béla (rokon, gépészmérnök) említhető, akikkel a szünetek idején együtt nyaraltak Tunyogon, és síelni jártak a közeli hegyekbe, Erdélybe.⁸⁷ Bátorságát és munkakedvét bizonyítja egy levél, melyet harmadéves mérnök-hallgatóként írt a „Nagyméltóságú Miniszter Úrnak”. „Mély tisztelettel” kérte, „hogy a nyári szünidő tartamára a m. kir. Földművelésügyi Minisztérium szatmárnémeti

86 Kiegészítések Tarczy Sándor életéhez, munkásságához. Özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezései. Bp. 2013. január. Tarczy család iratai 99.

87 Mint 86.

Tanév	1939/1940.	1940/1941.	1941/1942.	1942/1943
I. félév	1940.I.20-ig	1941.II.4-ig	1942.I.14-ig	1943.II.18-ig
II. félév	1940.VI.20-ig	1941.VI.23-ig	1942.VI.24-ig	1943.VI.25-ig
Tantárgy	Analízis és geometria	Analízis és geometria	Geodézia (szigorlat 1943.II.24)	Elektrotechnika
„	Ábrázoló geometria	Mechanika (szigorlat 1941.X.31.)	Tartók statikája	Városépítéstan
„	Matematika (szigorlat 1941.X.31)	Geodézia	Hídépítéstan	Hídépítéstan
„	Kísérleti fizika	Kémiai technológia	Vízépítéstan	Vízépítéstan
„	Kémia	Magasépítéstan (szigorlat 1943.II.24)	Alapozás	Vasúti felépítmény
„	Geológia	Géptan	Vasúti alépítmény	Útépítéstan
„	Szabadkézi rajz	Talajtan	Lövésstan	Közgazdaságtan
„	Épület szerkezetan	Magángazdaságtan	Mélyfúrású kutak építése	Magyar közigazgatási jog
„	Testnevelés	A korszerű honvédelem ismeretei	Hidrológia	Hadi közlekedés
„		Építőanyagok		Birtokrendezés mérnöki munkái Tagozat: - Geodéziai továbbképzés - Földbirtokjog, birtokrendezés, telekkönyvi jog
„		Talajmechanika		
Híd-, Út-, Vasút és Vízépítéstan tárgyú mérnöki szigorlatok: 1943.XI.20, 1944.III.1.				

43. ábra. Adatok a műegyetemi tanulmányokról.

kirendeltségénél alkalmazni méltóztassék.”

⁸⁸ A tényleges foglalkoztatásról nincs információ.

A sikeres végső szigorlati vizsgákon a mérnöki tudományokban szerzett képzettségét bebizonyította, ezért okleveles mérnöknek ismerték el. Ezt igazoló 565. számú díszes mérnöki oklevelet ⁸⁹ Tarczy Sándor részére 1944. március 1-én Dr. Doby Géza rektor és Dr. Csonka Pál dékán személyesen adta át. Itt érdemes megjegyezni, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére vonatkozó mérnökkutatás eddigi adatai alapján Ő az első Tunyogon született mérnök. ⁹⁰

Gyermek és ifjúkorának lezárásaként megállapítható, hogy Tarczy Sándor büszke volt édesapjára. Vízügyi foglalkozását gyermeki szemmel nézve gazdag élményanyaghoz jutott, a tevékenységek mozzanatai rögzültek benne. Életének következő szakaszában hasznát vette. Ugyanakkor játékosan élte gyermekkorát, mindezek mellett igen eredményesen végezte iskolai tanulmányait. Szülőhelyét

⁸⁸ Kérvény a miniszterhez. Tarczy család iratai 7.

⁸⁹ Mérnöki oklevelek főkönyve 565.sz. Műszaki Egyetem Levéltár. Bp. Az eredeti mérnöki oklevél a család birtokában van. Tarczy család iratai 47. Irodalom: M. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen oklevelet szerzett mérnökök 1934-1948 között. Oklevéljegyzék 1934-1948. időszakból. (Regisztr) Bp.

⁹⁰ Szabó Menyhért (összeáll.): Mérnöklista I. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében született mérnökök. Kézirat. 2009. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Mérnöki Kamara adatbázisa. Nyíregyháza.

44. ábra. A Budapesti Műszaki Egyetem központi épülete (Forrás: Internet: Wikipédia)

elhagyva önállóvá vált és kitekintett a „világra”.

Felnőttkori visszaemlékezéseit özvegye később így foglalta össze:

„Csodaszép emlékei voltak a Tunyogon töltött időkből és a kirándulások élményeiből. Lejártak a Szamosra fürödni, csónakázni, néha horgásztak. Felültek a lóra, bicikliztek, fogatot hajtottak, súlyzóztak, gyűrűn és talajon tornáztak. Kipróbáltak egy-egy mezőgazdasági munkát (kapálás, fűkaszalás, szénaforgatás és gyűjtés, búza-tisztítás, aratás, stb.). Kártyáztak, de különös, hogy nem fociztak.

Jó volt az iskolai szünetekben a kor-

társ- és rokongyerekekkel lenni. Felső gimnazista és egyetemista korában a szünidőt kihasználva, általában bátyjával, egy-egy unokatestvérével és diáktársával kisebb-nagyobb biciklitúrára mentek sátorral, bográccsal.

Több alkalommal kirándultak Erdélybe. Hol „bekéretőzve” szénapadláson, hol fizetős szobában vagy rokonoknál szálltak meg. Megismertek sok magyar embert, esti borozgatós beszélgetéseken beleláttak mindennapi életükbe, szülőföldjükön megszállt - nemzetiségi sorsukba. Fát vágtak, vizet húztak és etették az állatokat. Láttak vadon élő állatokat, szén- és mészegetést,

45. ábra. Tarczy Sándor mérnöki oklevele (Forrás: A Tarczy család iratai)

fakivágást erdőn és udvaron, kukoricahántást, morzsolást. A helyi fiatalokkal fonóba mentek.

Az egyetemi idő alatt mozgalmas élete volt, a tanulás mellett kihasználta a sportolási lehetőségeket, tornászott és evezett.”⁹¹

⁹¹ Mint 54.

III.4. Munkahelyek, mérnöki alkotások

A rendelkezésre álló írásos bizonyítékok, korabeli hivatalos dokumentumok (állami szervek, vállalati iratok, levelek, különböző feljegyzések, stb.) és a kortársak személyes visszaemlékezései felhasználásával, lehetőleg időrendben következnek Tarczy Sándor szakmai munkái, mérnöki alkotásai.

Munkahelyek szerint részletezve, időadatok, beosztások, munkakörök feltüntetésével, rövid szövegű összefoglalással és lehetőleg illusztrálva ismerhetjük meg szakmai tevékenységeinek főbb eredményeit.

Közben helyet kapnak időnként kapott elismerései és felidézzük életének fontosabb eseményeit, változásait.

Tarczy Sándor, okleveles mérnökként, a megszerzett diplomájával a „zsebében” ismerkedni kezdett a mérnöki munka világával. Az elhelyezkedés nem okozott gondot. Azonnal talált végzettségének megfelelő munkát, már a diploma átvételének napján munkaviszonyt létesített.

Munkavállaló munkába lépésének-munkából kilépésének időpontja	Munkáltató (munkahely) neve, székhelye, munkakör, beosztás
1944.III.1-IX.	Útépítő Vállalat Kondoros építésvezetőség építésvezető mérnök
1944.X.1-1946.IV.29.	Katonai szolgálat, hadifogság
1947.I.1-1951.II.28.	Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal közben Vízgazdálkodási Körzet Debrecen Széchenyi út 46. mérnök, körzetvezető-helyettes főmérnök
1951.III.1-1957.XI.6.	Mezőgazdasági Vízi Építő Vállalat Budapest V. ker. Zrínyi út 1. főmérnök, műszaki osztályvezető
1958.II. hó-1959.II.hó	Budapest. Tervezői munkaközösség magánmérnök
1959.III.2-1960.XI.30.	Szolnoki Vízügyi Igazgatóság közben Közép-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság Szolnok Arany János út 1. műszaki főelőadó
1960.XII.1-1971.II.28.	Közép-Duna völgyi Vízügyi Igazgatóság Budapest VIII. ker. Rákóczi út 41. főelőadó, osztályvezető főmérnök
Közben 1961-1964.években	3 helyen másodállás. Külön táblázatban
1971.III.1-1983.II.28.	Országos Vízügyi Beruházási Vállalat Budapest V. ker. Váci út 36., Alkotmány út 27-29. létesítményi főmérnök, beruházási főmérnök
1983.III.1.	Öregségi nyugdíj
1983.III.1-1984.X.19.	Dunamenti Regionális Vízmű és Vízgazdálkodási Vállalat Vác Híradó út 3. Műszaki gazdasági tanácsadó

46. ábra. Kimutatás munkaviszonyról, foglalkozásról. Összeállítva a munkakönyv és egyéb hivatalos iratok alapján.

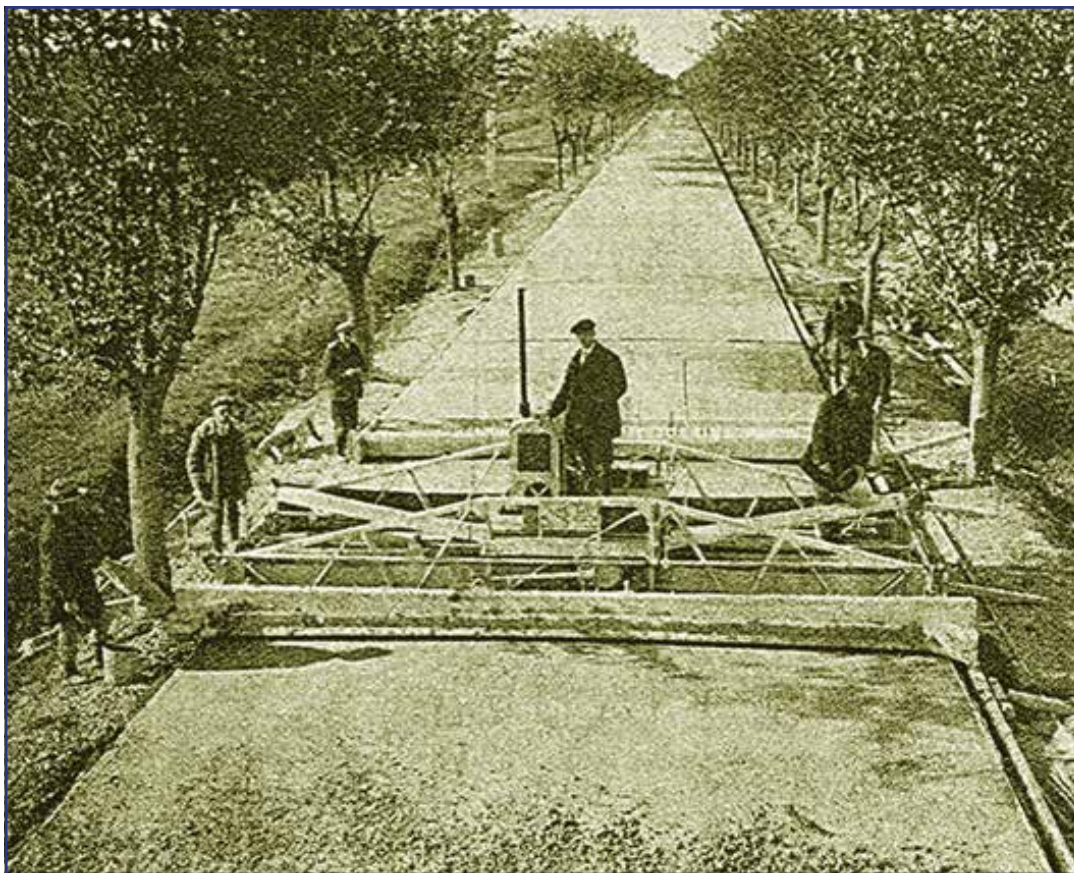
III.4.1. Kondoros Útépítő Vállalat

1944. március 1-szeptember. Útépítő Vállalat Kondoros építésvezetőség

Az állami utak állapota tekintetében Békés megye a 40-es években érte el az országos átlagot. Az itt folyó munka a makadám utaknak modern kötőanyaggal való felújítását jelentette, vagyis új útburkolattal történt az útjavítás. A rendelkezésre álló néhány technológia közül Békésben a betont kedvelték

és „... inkább az útfenntartásra, mint új út építésére helyezték a hangsúlyt. Ám a Kecskemét–Békéscsaba út átépítése betonúttá erre az időszakra esett, noha ezt teljesen csak 1947-re sikerült befejezni.”⁹²

Tarczy Sándor itt, ebben a környezetben kezdte pályafutását. A Kecskemét–Békéscsaba-i elsőrendű betonút építésénél, Kondoroson építésvezető mérnökként dolgozott. Egy 10 km-es útszakasz építését vezette.⁹³ Szemtanúja, résztvevője volt egy régi kőburkolatú állami út betonúttá való átépítésének. A cég egy kisebb (később államosított) építőipari vállalkozásként működött, gépek helyett inkább kubikosok,

47. ábra. Betonozott főút építése az 1940-es években (Forrás: Internet: <http://m.cdn.blog.hu/in/inno-anno/image/2013-10/5-8-utepites.jpg>)

kocsisok álltak rendelkezésre, de irányító szakembergárda kiválóan képzett volt. Ismerkedett a gyakorlattal és megláthatta a Vácon szabadalmazott új aszfaltbeton alkalmazását.

⁹² Leszko Róbert: Békés megye gazdaság és ipartörténete...Phd. értekezés. Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Bp. 2008. 49.o.

⁹³ Igazolás munkavégzésről, munkaviszonyról. 1944. III. 1-től. Tarczy család iratai 19.

III.4.2. Katonai szolgálat

1944. október 1. – 1946. április 29. Katonai szolgálat, hadifogság

1944. október 1-én, amikor már eldőlni látszott a világháború kimenetele, hazánk területéről a szovjet hadsereg megkezdte kiszorítani a német csapatokat, a fiatal mérnököt behívták katonai szolgálatra a komáromi 101. sz. hidász zászlóaljhoz. Katonai szakképzettsége és beosztása utász mérnök. 1945. április 1-én előléptették karpaszományos őrzetűnek.⁹⁴

Szerencsére Tarczy Sándor megkönnyítette a hadifogságra való visszaemlékezést. 1945-ös naptárban (Vreckovy Kalender - Poznamkovy Denny Kalender) vezetett, és szabadulásakor hazahozott naplószerű ceruza bejegyzései bizonyítják és teszik nyomon követhetővé háborús történetét. Menetvonal adatai, fogolytársak nevei, gondolatok, üzenetek sorakoznak a nehezen, néhol alig olvasható, sok helyen elmosódott, megsárgult lapokon.⁹⁵

1945. április hónap eseményei:

- 23-án elhurcolták Németországba. Ala-

kulata zárt kötelékben elindult Donaustaufba.

- 25-én továbbmentek Regensburgba, de este már nem engedték át őket a Wörth-i Duna-hídon.
- 26-án az amerikaiak elfoglalták a helyet, fogságba estek. A kompnál aknátüzet kaptak, de szerencsére közülük senki sem sérült meg.
- 27-én reggel elindultak Donaustaufba,
- 28-án végre kaptak ennivalót. Esett az eső, szabad ég alatt várakoztak kb. 2500-an.

1945. május 2-án Regensburg mellett egy körülzárt legelőszertű tisztáson, fedél nélküli nyitott lágerbe kerültek. Az ott tartózkodó kb. 10-12000 hadifogoly étkezését konzerv-

vel biztosították. Megtörtént, hogy 1-2 napig nem kaptak enni.

1945. június 7-én remélték, hogy pár nap múlva fedél alá kerülnek.

Naplója utolsó bejegyzése szerint 1945. december 30-án is hazagondolt, családjára és a visszatérés öröme.

A naptár összes bejegyzését áthatja a honvágy. Gyakran a hazatérés reménye és mielőbbi bekövetkezése foglalkoztatta. Sorai-ban az itthoniak (szülők, testvérek, rokonok) szeretete, a helyzet bizonytalansága miatt az értük való aggodás jut kifejezésre. Képet nyújt a fogság helyéről, körülményeiről, az ellátásról és mindennapjairól.

Előfordult, hogy hó és havas eső áztatta földön kellett aludni. Többször jöttek-men-

48. ábra. A Komáromi Erőd (Forrás: Internet: http://4.bp.blogspot.com/-0Vu7o_X7Ugs/TZVt6OI4PzI/AAAAAAAAABYm/irymQ0xvbhE/s320/Panorama+3.JPG)

⁹⁴ Mint 86.

⁹⁵ Mint 86. Özv Tarczy Sándorné szorgalmas és türelmes munkájának köszönhetően, a megkopott napló nehezen olvasható, elmosódott feljegyzéseiből kivonatolva megismerhetjük a katonaság, fogság körülményeit.

tek a csoportok. Őket is mozgatták. Hasznos elfoglaltság céljából jelentkezett fakivágási, fabarakk- és útépitési munkákra. Időnként találkozott a fogolytársak között ismerőssel, rokonnal, barátal és próbáltak egymással hazaüzenni.

Pihenőidőben önmaguknak „továbbképző előadásokat” tartottak matematika, fizika, szilárdságtan, hídépítés tantárgyak tananyagából, de földrajz, irodalom, történelem is napirendre került. Ki mihez értett és mit vállalt. Ezzel időnként „lekötötték” magukat és elterelték gondolataikat. Átmeneti segítséget jelentett átvészelni a lelki bizonytalanságot.

Mérnöki ismereteinek frissen tartását, gyakorlását lehet felfedezni pl. Newton, Kepler törvényeinek lejegyzéséből. A naptárban külön kis cédulákon tartószerkezetek, reakcióerő, nyomaték és nyomóerő számítások, trigonometriai képletek is „haza jöttek” a fogságból.

1946. áprilisban zárt alakulatban végre megérkeztek Magyarországra.

Tarczy Sándor számára 1946. április 29-én ért véget a 19 hónapig tartó „katonáskodás”. Tunyogon találkozhatott szeretett hozzátartozóival.

Ameddig „odavolt”, a szülőfalu lakói átéltek a front nyugatra vonulását, fellélegeztek a háború fizikai-lelki gyötrődése alól, és egy új élet reményében „foglalatoskodtak”.

Szomorúan tapasztalta a matolcsi közúti-vasúti Szamos-híd megváltozott formáját.

Bevonulása után nem sokkal (1944. X. 27) a németek felrobbantották a hidat. A három vasívből kettő a vízbe zuhant, a Fehérgyarmat oldalon lévő a helyén maradt. Fogságából hazaérve már a „végleges” helyreállítás befejezését láthatta.

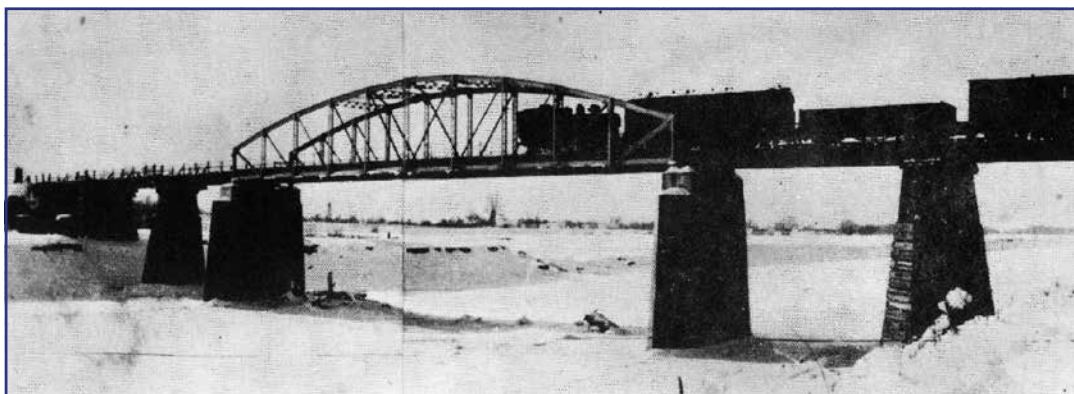

49. ábra. A felrobbantott matolcsi Szamos-híd, 1944. október 27. (Forrás: Szabó Menyhért: Vasútépítés Mátészalkán II. Vasúthistória Évkönyv 1995.295.o.)

A megmaradt vasszerkezet már középen ívelt, két oldalon alacsony korláttal ellátott faácsolat állt.

Bánatában öröm is érte. 1946 június elején jelen lehetett az átadáson, ahol találkozott az újjáépítés egyik irányítójával, a matolcsi születésű Kerekes Imre mérnökkel, aki a má-tészalkai Állami Építészeti Hivatal vezetője volt. Az egykori példakép, ekkor már Tarczy Sándort mérnöktársként köszöntötte, aki ezt „felemelő, jól eső érzéssel” fogadta.⁹⁶

⁹⁶ Dr. Kerekes Imre okleveles építőmérnök visszaemlékezése. Nyírcsaholy, 2012. december. Apja, Kerekes Imre 1934-ben a budapesti M.kir. József Műegyetemen szerezte meg mérnöki oklevelét.

50. ábra. A felrobbantott matolcsi közúti és vasúti Szamos-híd félállandó jelleggel helyreállítva. (Forrás: Kerekes Imre: A Szabolcs-Szatmár megyei közutak története. Nyíregyháza, 1982.70.o.)

III.4.3. Mátészalka Földhivatal

1946. június 17.- december 31. Mátészalka Földhivatal

A mátészalkai különigazoló bizottság 109/1946. sz. határozatában igazoltnak jelentette ki, mert „*magánéletében nép, vagy nemzetellenes magatartása nem volt. Az ország határát pedig, mint katona, alulátának zárt kötelékben parancsra volt kénytelen elhagyni.*”⁹⁷

„*Katonaviselt*” emberként nyugodt lelkiismerettel és „*emelt fővel*” vethette bele ismét magát a mérnöki hivatás gyakorlásába. Az 1945. évi VI. törvény alapján végrehajtott földreform során a földosztásban vett részt a mátészalkai földhivatalnál. Különleges szaktudást igénylő geodéziai feladatot kapott, a földek műszaki felmérését végezte. Tevékenységével elősegítette az előző évben gyorsan kiosztott földparcellák pontosítását és telekkönyvezés utómunkálatait.

Állítólag volt egy irat,⁹⁸ amely szerint időpont megjelölés nélkül „*Tarczy Sándor mérnök...alkalmazásban állt az Ecsedi-láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulatnál*”, annál a

cégnél, ahol édesapja is dolgozott. Munkakönyvének kiállítására előtti foglalkoztatásról lehet szó, tehát abban az időben, amikor más források (Önéletrajz 1949, 1960) szerint hadifogság után (ténylegesen 1946. június – 1947. szeptember) a

mátészalkai földhivatal területén a földosztásban segédkezett. A társulat székhelye ekkor Mátészalkán volt. Egyéb írásos forrás ezt az információt nem erősíti meg.

51. ábra. Földosztás (Forrás: Internet: <http://mek.oszk.hu/01900/01906/html/cd9/kepek/c0011fit279.jpg>)

⁹⁷ Mátészalkai Különigazoló Bizottság igazolása. 1946. június 17. Tarczy család iratai 8.

⁹⁸ özv. Tarczy Sándorné szóbeli adatközlése. 2012. október 15.

III.4.4. Debrecen-Hortobágy

1947. január. 1- 1951. (február 28.) Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal közben: Vízgazdálkodási Körzet Debrecen Széchenyi út 46. sz.

Amikor Mátészalka környékén földmérést végzett, időközben a debreceni kultúrmérnöki hivatal lett munkahelyként bejegyezve.⁹⁹ Hatáskör szempontjából a mátészalkai földhivatal területe valójában a debreceni hivatalhoz tartozott.

A 3 éves terv (1947 - 1949) keretében az öntözés hasznosításával, halastavak létesítésével, fejlesztésével kapcsolatban Hortobágy térségében nagyméretű beruházás kezdődött. Lebonyolítása a Debre-

cenben székelő kultúrmérnöki hivatalra hárult. Tarczy Sándor a földmérés befejezése után, 1947. októbertől a „hortobágyi munkálatoknál” kezdett dolgozni, ahol tervezési-, építési feladatot végzett. Kinevezték építésvezető mérnöknek.

Sikeres vízügyi pályakezdését jelzi az első megérdemelt szakmai elismerése.

1948 nyarán a vízügyi közigazgatás szervezete megváltozott. 1948. július 30-án egy kormányrendelettel szüntették meg a kultúrmérnöki hivatalt, ugyanakkor létrehozták a debreceni vízgazdálkodási körzetet. Az igazgató Vázsonyi Ádám lett. A hivatal a körzeten belül egy ideig még önállóan működött tovább, de

később kultúrmérnöki és belvízrendezési osztállyá szervezték.¹⁰⁰ Tarczy Sándor ide tartozott. A kétemeletes székházépületben végezte a tervezést, de gyakran tartózkodott a munkálatok helyszínén, a Hortobágyon.

Hortobágyi tapasztalatainak hasznosítása céljából „1948. júliustól ...szeptemberig az Öntözésügyi Hivatal Hódmezővásárhely-i kirendeltségénél” öntözőtelepek és halastavak létesítéséhez felméréseket, tervezéseket kellett végeznie.¹⁰¹

¹⁰⁰ Ujlaky Zoltán: A Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal iratai a Hajdu-Bihar megyei Levéltárban. Hajdu-Bihar Megyei Levéltár évkönyve XII. 1985. 121-131. o.

¹⁰¹ Mint 79.

52. ábra. Építésvezetés közben a Hortobágyon. Jobb oldalon, a kocsi mellett látható Tarczy Sándor. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

53. ábra. Tervezés a debreceni irodában. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

54. 55. ábra. Szabadalmának bemutatása: sáncolás. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

1948. szeptembertől az épülő nádudvari öntözőrendszer kivitelezését vezette. 1949. január-március hónapokban tervezéssel foglalkozott, áprilistól - júliusig a nádudvari öntözés belső berendezéseinek és a hortobágyi műtárgyak építkezését vezette. Ezután összeállította az említett munkák leszámolási dokumentációját. Építésvezetőként közreműködött a hortobágyi feketeréti sáncolásban, valamint részt vállalt a bivalyhalmi öntözőrendszer fejlesztésében is.¹⁰²

Hortobágyhoz kötődnek első újításai.

„**Kis műtárgyak előre gyártása**” címen benyújtott újítási javaslatáról 1960-ban írt Önéletrajzában így fogalmazott: „...a kis műtárgyak előre gyártását én vezettem be mint újítást 1949-ben, amit el is fogadtak és azóta is ezzel az eljárással építik az öntözőtelepeket az egész ország-

ban.”¹⁰³ Gyors elbírálás után az általa ki-munkált módszer bevezetésével jelentős technológiai változást, költségmegtakarítást, egységesebb és jobb munkát értek el a kivitelezéseknél. Mivel az újítás területén kiváló teljesítményt ért el, 1949-ben „Kiváló Munkáért” kitüntető jelvényt kapott. Egy 1954-ben készített kitüntetési javaslatban ez szerepel: „Kiváló Munkás kitüntetése van az általa végrehajtott egyik újításáért.”¹⁰⁴

„**Öntöző csatornák sáncoló ekével való építése**” nevű újításról Tarczy Sándor jegyzőkönyvi vallomása: „...a debreceni Vízgazdálkodási Körzetnél először Felszegi, Hegedüs mérnök kartársakkal vetettük fel. 1949. év őszén a sáncoló munkálatoknál az ötlet kivitelezésre is került. Kivitelezés előtt az egész ötletet Szatmári

és Csiga gépész kartársakkal átbeszéltük és ilyen módon építettük meg az első öntözőcsatornát sáncoló ekével, ami a célnak megfelelő volt. Ezt az egész munkát kb. 1 hónap múlva egy bizottságnak is bemutattuk, s a munka a bizottságnak tetszett. Az egész munkának a műszaki kidolgozását és költségelését 1949. december 21-ére... készítettem el és adtam be debreceni Vízgazdálkodási Körzet szak-szervezetéhez, amit később az OVH. újítási bizottságához felterjesztettünk és elfogadták. 1950. év tavaszán Hortobágyon az öntözők berendezését és a rizstelepeknél az öntöző csatornákat és táblaválasztó töltéseket ezzel a módszerrel építettük meg, ami a nép-gazdaság szempontjából hatalmas megta-
karítást jelentett.”¹⁰⁵

Gyakorlatilag traktorral, sáncoló ekét vontatva 60 cm magas töltésű csatornákat építettek. Segítői a kivitelezésben: Felszegi, Hegedüs, Vázsonyi, Kaponyi, Budai kartársak és Szatmári László, Csige Imre traktorosok, akik az újítási díjból őket megillető arányban részesültek.

Szakmai újdonságnak számított, hogy Tarczy Sándor építésvezetőként a Hortobágyon elsőnek alkalmazott öntözőcsatorna építésnél gépi munkát. Az érdeklődőknek bemutatókat tartott.

¹⁰³ Önéletrajz 1960. Tarczy család iratai 3.

¹⁰⁴ Munkakönyvben bemondás alapján „Kiváló munkás” bejegyzés szerepel, de a családnál lévő kitüntetés pontos megnevezése: „Kiváló Munkáért”.

¹⁰⁵ Jegyzőkönyv 1950. X. 18. Tarczy család iratai 9.

¹⁰² Mint 86.

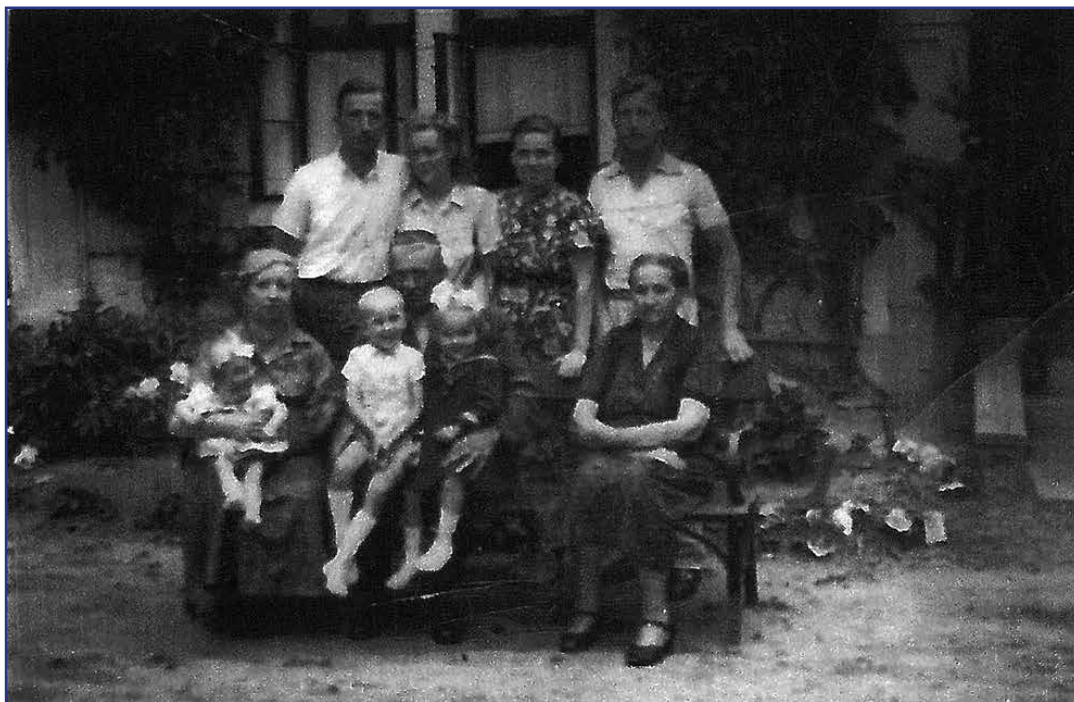
Első „komolyabb” szakmai elismerésének bizonyítéka, hogy 1950-ben kinevezték a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet körzetvezető-helyettes főmérnökének.

56. ábra. Tarczy Sándor körzetvezető-helyettesi kinevezésekor.

(Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

Újításai összhangban voltak az országban kibontakozó munkaverseny mozgalom célkitűzéseivel. „Jól jött” a mozgalom szervezőinek és természetesen Tarczy

57. ábra. A család elköltözés előtt Tunyogon. Tarczy Sándor jobb szélén áll. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

Sándornak is. 1950 októberében jó munkájáért „Sztahavonista” kitüntetést vehetett át.¹⁰⁶

Budapesten 1950. december 17-én az újító, elmunkás székházban tartott országos mélyépítési sztahanovista értekezletre meghívást kapott. Újításait tapasztalatcsere keretében a résztvevők és rajtuk

keresztül az újszerű változásra fogékony érdeklődők országszerte megismerhették.

Ötlemből fakadó erőfeszítései sikerre vezették, eredménnyel jártak.

Elfogadott fejlesztéseit fokozatosan vezették be, a gyakorlatban alkalmazták.

Tarczy Sándor Debreceni-Hortobágyi tevékenysége közben időnként hazalátogatott. A családi találkozásokról fényképek tanúskodnak. Ezek a felvételeken már a Tunyogon született első unokákat

¹⁰⁶ Önéletrajz 1976. Tarczy család iratai 4-5. Munkakönyvben bemondás alapján oklevél szerepel. A kitüntetés valójában jelvény és hozzá tartozó igazolvány volt. „A nagypapa jelvényeivel és érmeivel a fiú unokák többször játszottak. Az egyik unokámnak a Sztahavonista jelvény nagyon tetszett, ezért neki adtam.” Adatközlő: özv. Tarczy Sándorné. 2012. október 15.

(ifj. Dima András 1945., Tarczy Erzsébet 1949.) is látni lehet.

Az 1948. évi átszervezések érintették Tarczy Sándor szülőhelyét is. Közigazgatásilag augusztus 1-től Győrtelek helyett a Matolcsi körjegyzőséghez osztották be a települést.

„A vízügyi feladatok állami ellátásáról és a vízügyi igazgatás átszervezéséről” szóló 6060/1948.(VI).2. sz. kormányrendelettel az ecsedi társulatot államisították.

1948. második felében szervezeti átalakítás során „beolvasztották” a Nyíregyházán felállított vízgazdálkodási körzetbe, amely 1949. január 1-jével kezdte meg működését. Szervezetileg idős Tarczy Sándor a mátészalkai Ár- és Belvízvédelmi kirendeltséghez tartozott.

Már úgy volt, hogy az államosítása után tovább nem kell dolgoznia, de 1948. december 1-től ismét szolgálattételre kötelezték. Végül idős Tarczy Sándort 1949.

szeptember 1-től műszaki tiszti címmel nyugdíjazták. Tevékeny munkásságát, a 4 éves katonaidőt is beszámítva 42 éves munkaviszonyából 38 évet vízügyi szolgálatban töltött. Ebből több mint 30 esztendőn át 1919-1950 között, a tunyogi zsilipnél lakott és a környéken dolgozott.

Az itt tartózkodás évtizedeiben sok ismeretség alakult ki, egyéni és családi barátság kötődött. Igen jó viszonyban éltek és hosszabb időre szóló kapcsolatban

voltak később is pl. Kerekes Gyula református lelkész és Kaszonyi László gátőr családjával.¹⁰⁷

A tunyogi szolgálati lakást vissza kellett adni. Bő fél év haladékot kapva 1950. nyár elején a család végleg elköltözött Debrecenbe. Elköltözés előtt azonban a két település életében lényeges változás történt, 1950. április 15-én Tunyogmatolcs néven egyesült. Ettől kezdve - az „1956-os események” miatt néhány év kivételével - a szülőhely (zsilip és lakások) ügyében a „tunyogi” helyett „tunyogmatolcsi” elnevezés használatos.

Debrecenben az Izsó utca 6. sz. alatt, Lászlóval közösen épített új családi házukban laktak együtt. Nyugdíjasként itt éltek tovább és az unokák nevelésében segédkeztek. Közel egy évig (1951. február végéig) Sándor és szülei, egymás közelségében tartózkodtak.

58. ábra. A Nyírvíz Palota. Műemlék. Székházaul építtette a Nyírségi Vízgazdálkodási Társulat 1914-ben. Itt kezdte meg működését 1953-ban a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

¹⁰⁷ Mint 86.

III.4.5. Budapest MEVIÉP

1951. (március 1.) - 1957. november 6. Mezőgazdasági Vízi Építő Vállalat. Budapest. V. kerület. Zrínyi út 1. és Mérleg út 2.

Az 1950-es évek elején a vízgazdálkodás egyik központi feladata lett a vízhasznosítás, ezen belül az öntözés fejlesztése. 1951. elején (egy határozat alapján) létrehozták a Mezőgazdasági Vízi Építő Vállalatot.

Földművelésügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó vízügyi kivitelező szervezethez Tarczy Sándor áthelyezése szolgálati érdekből történt. A munkahelyváltozás napja nem egyértelmű. Erdei Ferenc miniszter február 26-án azonnali hatállyal kinevezte főmérnöknek.¹⁰⁸ Az Öntözési és Talajjavítási Főosztály május 12-én kelt ügyiratában az áthelyezést (visszamenően) március 20-a, az új munkahelyre történő átvétele március 21. napjával volt hatályos.¹⁰⁹

Munkakönyvi bejegyzés szerint a munkába lépés napja február 28.¹¹⁰

Kezdetben a műszaki osztály öntözési csoportjában végezte feladatait.

1952-ben (műszaki) osztályvezetői kinevezést kapott. Feladatai közé tartozott az ország különböző helyein vízügyi létesítmények (öntözőtelep öntözőfűrt, tározó, vízlépcső, csatorna, stb.) építése, árvíz elleni védekezés és árvízkarok helyreállítása.

Irányítója, felelőse volt az alábbi építésvezetőségeknek: Baja, Balmazújváros, Budapest, Békés, Hajdúnánás, Hajdúszovát, Kisújszállás, Szarvas, Tiszasüly, Tokaj.

Tarczy Sándor feljegyzései között ebből az időszakból, mint kordokumentum fennmaradt egy 4 oldalas gépelt kimutatás, amely építésvezetőségek szerint tartalmazza 88 műszaki dolgozó beosztását: munkakör, név, szakképzettség, elvégzett munka (hely) megjelölésével.¹¹¹

Ennél a vállalatnál eltöltött 6 év alatt munkatársaival az ország számos részén maradandót alkotott.

Erre az időre esik szakmai tudományos tevékenységének és ismeretterjesztő munkájának

¹⁰⁸ Főmérnöki kinevezés 1951. II. 26. Tarczy család iratai 12.

¹⁰⁹ MEVIÉP-hez áthelyezés. 1951. V. 12. Tarczy család iratai 11. Egyidejűleg intézkedtek az akkor szokásban volt békekölcsön befizetésének kötvényesítéséről és átküldéséről.

¹¹⁰ A kinevezés, átvétel, munkába lépés napjai a különböző iratokban eltérő. Tekintettel arra, hogy a munkaviszony folytonos, én a II. 28/ III. 1. napokat jelöltem meg a munkahely változás időpontjának.

¹¹¹ MEVIÉP. műszaki dolgozóinak építésvezetőségenkénti beosztása. 1951. II. 28-1957. XI. 6. 4 o. Tarczy család iratai 49.

59. ábra. A Vízügyi Közlemények című kiadvány Címlapja (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

kezdeté, amelyek újításaihoz kötődnek.

Tarczy Sándor „kartársat” 1951. november 1-jei hatállyal a Közlekedés és Mélyépítés tudományi Egyesület rendes tagjai sorába felvette. Annak a reménynek adtak kifejezést, hogy a technikai színvonal emelését elősegítő társadalmi munkához, a várakozásnak megfelelő tevékeny munkatársat üdvözölhetnek szemé-

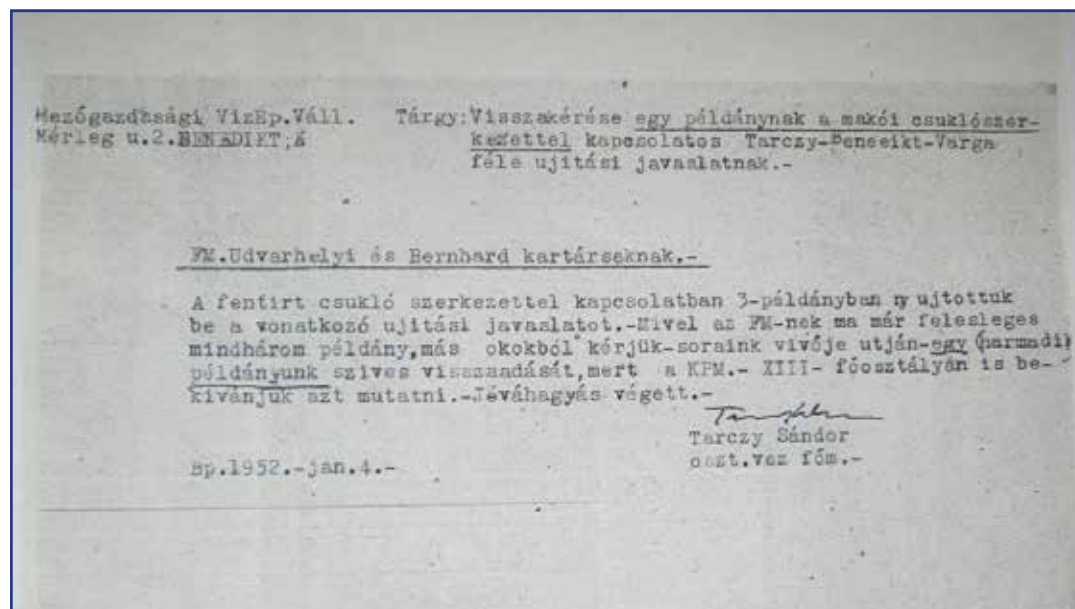
lyében.¹¹² Az egyesületben végzett tudományos tevékenysége alapvetően a földmunkák gépesítése terén aktivizálódott.

Az öntözés, talajjavítás és talajvédelem gépesítése munkabizottság 1952. május 5-i megalkulásakor Tarczy Sándor főmérnök titkár helyettes lett és munkaterv szerint felelőse volt a kis földmunkák (max. 5 köbméter/folyóméter) gépesítésének. Feladatul kapta az öntöző, továbbá egyéb csatornaépítések (beleértve a planírozást is) gépi problémáinak írásos kidolgozását.

Tarczy Sándor jelentésében (az okok megjelölésével) kétségbe vonta a használt kotrógépek alkalmasságát, illetve felsorolta a sáncoló gépek hátrányát. Javaslatot tett „*kitapasztalt*” szovjet prototípus behozatalára és kipróbálása utáni sorozatgyártásra. Kezdeményezte, hogy a Szovjetunióba utazó miniszteri szakemberek ezt külön tanulmányozzák. Megállapította: „*amíg jobb gépünk nem lesz az öntözőtelepek földmunkájának maximum 50 %-a vehető gépesítésre figyelembe a tervezésnél, de az is csak nagyüzemi telepeknél.*”

Jelentése eljutott az Országos Tervhivatal Mezőgazdaság Gépesítési Kormánybizottság elnökéhez.¹¹³

A vízügyi építkezések során jelentkező problémák megoldásához újszerű gondolatokkal közelített. 1951 végén – 1952 elején Makón végzett munka kapcsán is közreműködött egy

60. ábra. Tarczy Sándornak az e témában írt levele (Forrás: A Tarczy család dokumentumai)

újítás kidolgozásában. Részes volt a „**Tarczy – Benedikt - Varga féle makói dilatációs csukló-szerkezet**” nevű újítási javaslatnak. A már folyamatban lévő építkezés közben dönteni kellett, hogy a tervben szereplő megoldással építkeznek, vagy elfogadják a fejlesztésüket. 1951. XII. 18-án az újítási megbízott gyorsított ütemben az illetékesek véleményét kérte. December 22-én döntöttek: kis módosítással az innováció szerint történjen a kivitelezés. Az újítók nevében Tarczy Sándor végezte az írásbeli munkát. 1952. január 4-én kelt leveléből kitűnik, hogy – feltehetően korszerűsítésük jelentőségének hangsúlyozása és nagyobb elismertetése céljából – a „*kimunkált*” anyagot a KPM. XIII. főosztályán is be-

vánták mutatni.¹¹⁴

Korábbi reformjai folyamatosan napirenden voltak. Ahhoz, hogy széles körben megismerjék, alkalmazzák, szakmai publikálásra volt szükség. Perényi Károly mérnöktársával együtt egy tanulmányban foglalta össze a gyakorlati alkalmazás módszereit és az elért eredményeket.

1953/54 telén megírták az „*Öntözőrendszerek építése sáncolással*” című szakcikket, amely megjelent az Öntözési Füzetek c. kiadványsorozat 1954. évi 1. számában. Az öntözés időszerű kérdései témakörbe tartozó 13 oldal és 4 tábla

¹¹² Felvétel a Közlekedési és Mélyépítéstudományi Egyesület tagjai közé. 1951. november. Tarczy család irata 14.

¹¹³ Közlekedési és Mélyépítéstudományi Egyesület munkabizottságának szervezete, munkaterve, jelentése. 1952. Tarczy család iratai 16-17.

¹¹⁴ Makói dilatációs csuklószereket...újítás. Levél. 1952. I. 4. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. Földművelésügyi Minisztérium iratai. XIX. 1. i.

I. IDŐSZAKI KIADVÁNYOKBAN MEGJELENT ÍRÁSAI:

1. Öntözési Füzetek. 1954. 1. szám. Az öntözés időszerű kérdései. Szerkesztette Járányi György. Mezőgazdasági Kiadó. Szikra Nyomda. Budapest, 1954. Megjelent 1000 példányban.

A füzetben lévő hetedik (VII.) tanulmány, címe:

Öntözőrendszerek építése sáncolással. Írták: Tarczy Sándor okl. mérnök és Perényi Károly okl. mérnök. 64-76. oldal. 27 ábra. Ebből 6 db. fénykép, mely a 70-71 oldalak között elhelyezett VII-X. lapokon található.

2. Vízügyi Közlemények. 39. évfolyam. 1957. év 4. füzet. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság kiadványa. Szerkesztő: Dr. Lászlóffy Woldemár. Közzéteszi a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet. Műszaki Könyvkiadó. Budapest, 1957.

A szakfolyóiratban lévő harmadik (III.) tanulmány, címe:

Az öntözőtelepek tereprendezéséről. Kálmán Miklós, Perényi Károly, Tarczy Sándor. 347-376. oldal. 21 ábra.

Tartalomjegyzék

(Bevezető)

- I. A tereprendezés fogalma és módjai
 - A) A tereprendezés fogalma
 - B) A tereprendezés módjai
 - C) Altalaj-rendezés
- II. A tervezési munka előkészítése és a tervezés módszerei
 - A) Előkészítés és talajtani vizsgálatok
 - B) Tervezési módszerek
- III. Az építés előkészítése, kitűzése és a munka ellenőrzése
 - A) Általános elvek, építési sorrend
 - B) A tereprendezési munka előkészítése
 - C) Építés közbeni ellenőrzés és kitűzés
- IV. A gépi földmunka végrehajtása, a gépcsoportok (gépláncok) kiválasztása
 - A) Az öntözőtáblák tereprendezésénél használatos gépek
 - B) Gépcsoportok (gépláncok) kiválasztása

Irodalom

II. KÜLÖN KÖTETBEN MEGJELENT ÍRÁSA:

Az öntözőtelepek tereprendezéséről. Kálmán Miklós, Perényi Károly, Tarczy Sándor. Műszaki Könyvkiadó. Egyetemi Nyomda. Bp., 1958. 25 cm. (29.o.) Különlenyomat a „Vízügyi Közlemények” című szakfolyóirat 1957. évfolyamából (4. füzet 347-376.o.).

terjedelmű tanulmányt 6 fénykép és 21 ábra szemlélteti.¹¹⁵

Kezdetben az öntözőcsatornák építéséhez megfelelő gépet nem tudtak beszerezni, ezért a rendelkezésre álló talajmegmunkáló eszközök közül a Kund-féle gépet Tarczy Sándor újítása alapján alakították át. A módosítással alkalmassá vált sáncolás céljára.

„Öntözőberendezéseket és öntöző főcsatornát egyedül hazánkban építünk ezzel az ekével. Első alkalmazójáról az eljárást Tarczy-féle módszernek nevezzük. A sáncolóékét 1949 őszéig csak mezőgazdasági sáncolásra alkalmazták. Ekkor szerencsésen kapcsolódott össze a debreceni Vízgazdálkodási Körzet területén két munka: a feketéri sáncolás és a szikkimosási kísérleti telepek kiviteli munkája.

A sáncolási munkánál tapasztaltak szerint... 0,45-0,55 m. magasságig könnyen, olcsón és gyorsan tudunk kitűnő minőségű töltéseket építeni. Önként adódott tehát a gondolat, hogy ...a megépítendő öntözőcsatornák és rizsgátak egy részét, ...a földmunka zömét sáncolóékével építsük, a megépült erős sáncokat pedig kubikos munkával fejeljük meg. Ez idő óta a sáncolóékével való öntözőberendezés - építés sokat fejlődött. Országos viszonylatban a gyakorlatban kiforrt technológia alapján már főcsatornák építésére is rendszeresen használják.”¹¹⁶

¹¹⁵ Perényi Károly - Tarczy Sándor: Öntözőrendszerek építése sáncolással. Öntözési Füzetek. 1954. 1. sz. 64-76.o.

¹¹⁶ Mint 115. 64-65.o.

Részletezve felsorolják, ábrázolják, fényképpel illusztrálják a munkameneteket: kitűzés, szántás, tárcsázás, sáncolás. A végén közlik, hogy a „... megkezdésekor még remélni sem lehetett, hogy később ...nagy öntöző főcsatornákat is fogunk építeni...”¹¹⁷

Ez a publikáció 1000 példányban jelent meg és szakmai körökben ismertséget hozott Tarczy Sándornak.

1954. március 4-én tartotta első ülését a tudományi egyesület keretében megalakított újabb munkabizottság. Az ülés tárgya: „Nagy földmunkagépekkel nem végezhető, eddig kézzel végzett földmunkák gépesítési módszereinek kidolgozása”. Tarczy Sándor a bizottság tagja volt.¹¹⁸

Az Országos Vízügyi Főigazgatóság (továbbiakban OVF.) 1954. június 15-én „a folyó évi üzemelésű öntözőtelepek megvalósításával kapcsolatos kormánykitüntetésre” készített javaslata alapján a Munka Érdemérem kitüntetésben részesült.

(Ha ezt nem kapta volna meg, akkor alternatív megoldásként – mint öntözőtelepek építésénél közvetlen dolgozónak – a főigazgatói dicsérete volt előkészítve.)

A kitüntetés indoklásában szerepel: „A munkához való viszonya kitűnő, fáradtságot nem kímélve dolgozik a terv teljesítéséért... Mint fiatal mérnök Hortobágyon induló első öntözési munkáknál részt vett mint építészvezető és elsőnek

62. ábra. A Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság Épülete, Budapest, Rákóczi út 41. (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

alkalmazta öntöző csatornán a gépi munkát... A helyszínen történő ellenőrzései alkalmával gyakorlati segítséget nyújt a műszaki dolgozóknak, a műszaki és munkaszervezési munkák megoldásában. Jó szervező képességgel rendelkezik, gyorsan felismeri az adott helyzetet és a megoldás lehetőségét. Hibája, hogy esetenként, amikor hiányosságot tapasztal, nyers a dolgozókhöz és nem mindig találja a meg a figyelmeztetésre megfelelő hangot... Újításán keresztül lehetővé tette, hogy több millió köbméter földmunkát ezzel a módszerrel végeztek el nem csak a vállalat, hanem a vízügyi igazgatóságok is. Újításának továbbfej-

lesztésén állandóan dolgozik.”¹¹⁹

Rajczy Kálmán árvízvédelmi kormánybiztos 1954. július 19-én meghatalmazta, hogy a Duna jobb partján Adony térségében a gátszakadással kapcsolatos összes szükséges intézkedést a nevében tegye meg,¹²⁰ majd másnap, július 20-án megbízta a budapesti Vízügyi Igazgatóság bajai kirendeltségének működési területén a Duna bal partján lévő védelmi munkáinak műszaki

119 Kitüntetési javaslat. Országos Vízügyi Főigazgatóság 1954. évi titkos iratok. 00. 54. 1954. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX.5. b. 10. doboz.

120 Meghatalmazás árvédekezési intézkedés megtételére. 1954. VII. 19. Tarczy család iratai 18.

117 Mint 115. 76.o.

118 Munkabizottság alakítása és felépítése. 1954. II. 23. Tarczy család iratai 13.

63.-64.-65. ábra. Dunai árvíz elleni védekezés (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

66. ábra. Dunai árvízvédelemért kitüntetés 1956. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

irányításával is.¹²¹ Az 1954. évi árvíz elleni védelemben nyújtott segítségét „Árvízvédelmi Érem” kitüntetéssel köszönték meg.¹²²

1956-tól a Magyar Hidrológiai Társaság rendes tagjaként bekapcsolódott a Vízépítőipari Szakosztály munkájába. Ezzel elindult és kibővült szakmai tudományos tevékenységének második színterén.¹²³

1956. május 18-án a minisztertanács „az 1956. évi dunai árvízvédelemben végzett kiemelkedő munkája elismeréseképpen Tarczy Sándor elvtársnak a Dunai Árvízvédelemért emlékérmet adományozza”.¹²⁴

Szakmai munkájával kimagasló érdemeket szerzett, ezért 1956-ban megkapta a „Szocialista Munkáért” Érdemérem kitüntetését.¹²⁵

1956 őszén a vállalat dolgozói megválasztották a munkástanács elnökének.

¹²¹ Megbízás árvízvédelem műszaki irányításával. 1954. VII. 20. Tarczy család iratai 15.

¹²² Mint 86.

¹²³ Mint 86. A Magyar Hidrológiai Társaság 1949. I. 26-tól vált önálló egyesületté.

¹²⁴ Tarczy család iratai 50.

¹²⁵ Mint 86.

A „folyamatban lévő munkákat a műszaki károsodást elkerülendő, a szükséges mértékig folytatták. A forradalom és annak leverése idején, segített a munkatársainak ellátásában, vidékről beszerzett élelmiszerekkel, zöldséggel, gyümölccsel.”

¹²⁶ A munkástanács ülésein elhangzott nyilatkozatait, véleményét jegyzőkönyvek bizonyítják. November 4-én így fogalmazott: „Legfontosabb feladata a Munkástanácsnak most, hogy a forradalmi követelések reális valósággá váljanak, hogy a ...gazdasági élet normalizálásával és eredményes termelő munka beindításával megteremtjük a teljes nemzeti függetlenséget, a legszelebb demokrácia alapján, a magyar nép sajátosságainak megfelelő szocialista Magyarországot”¹²⁷

1956. november 12-én az Újjáépítési Kormánybizottság magyar és orosz nyelvű iratban igazolta, hogy Tarczy Sándor a „...megbízásából a főváros újjáépítésén dolgozik, ezért minden szerv és intézmény munkája elvégzéséhez köteles minden segítséget megadni. Nevezett által vitt minden anyag és áru szállítmányt minden szerv köteles a rendeltetési helyére tovább engedni. A Szovjet Katonai Parancsnoksággal történt megállapodás alapján felkérjük a Szovjet Hadsereg alakulatait és tagjait, hogy nevezett munkájában támogassák.”¹²⁸

Dégen Imre országos vízügyi főigazgató magyar-orosz nyelvű kiküldetési rendelve

nyelven alapján „TARCZY Sándor műszaki osztályvezető /:Tunyog, Szatmár m. 1921:/ az Országos Vízügyi Főigazgatóság dolgozója ¹²⁹ a szolgálat érdekében 1956. november 14-től Tokaj, Hajdúnánás, Balmazújváros, Debrecen, Hajdúszoboszló, Békés térségében lévő munkák helyzetének megvizsgálása érdekében köteles kiutazni.

Kérem a szovjet hadsereg, a magyar fegyveres karhatalom és az illetékes Tanácsok nevezett munkájában támogassa.”¹³⁰

Az 1956-os, 1957-es esztendő zsúfolt volt számára szakmai és egyéb szempontból is. Édesanyja 1956-ban megbetegedett és „hosszas szenvedés után életének 67-ik, boldog házasságának 39-ik évében...” 1957. április 14-én elhunyt. A debreceni köztemetőben búcsúzott tőle 3 gyermeke, 1 veje, 1 menyje, 5 unokája és nagyszámú rokonsága.¹³¹ Jellemző volt rá a gyermekek és unokák szeretete. Lánya, sőt még menyje első születését is úgy szervezte, hogy Tunyogon, a közelében legyenek. Unokáihoz ragaszkodva, felnevelésük kezdeti időszakában odaadó gondoskodással, személyesen részt vett. Tanult szakmája szerint igazi kisdédóvónői hivatástudattal élt. „Anyukája” sírját Sándor fia időnként meglátogatta.

1957. június 25-én alapító tagja lett a Vízügyi Sport Club (továbbiakban VSC.) evezős szak-

osztályának. Több vízügyi szakmai szervezetből 60-an írták alá a belépési és alapító nyilatkozatot. A vízügyi építők közül 9-en vállalkoztak erre a szép feladatra, köztük Tarczy Sándor és Gajzágó Egon. Utóbbi hosszú időn át a szakosztály vezetője volt.¹³²

67. ábra. Tarczy Sándor az Édesanyja sírjánál
(Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

Ez a kezdeményezése nem volt előzmény nélküli. A Tunyogról hozott „víziszerelem” folytatódott a műegyetemi evezős diákversenyekeken és később továbbélt a Tarczy házaspár illetve család „vízisportos” életvitelében.

A Római part egykori vízügyi telepén működő VSC evezős szakosztály oly sok közös vállalati és családi esemény helyszínévé feleldhetetlen közösségi élményt nyújtott a kezdeti időszakban.

E sportszerű cselekedete után nem sokkal

¹³² Internet. Vízügyi Sport Club honlapja. Emlékezés. Alapító tagok (1957.)

¹²⁶ Tarczy Sándorról. özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezése. 2012. október. Tarczy család iratai 95.

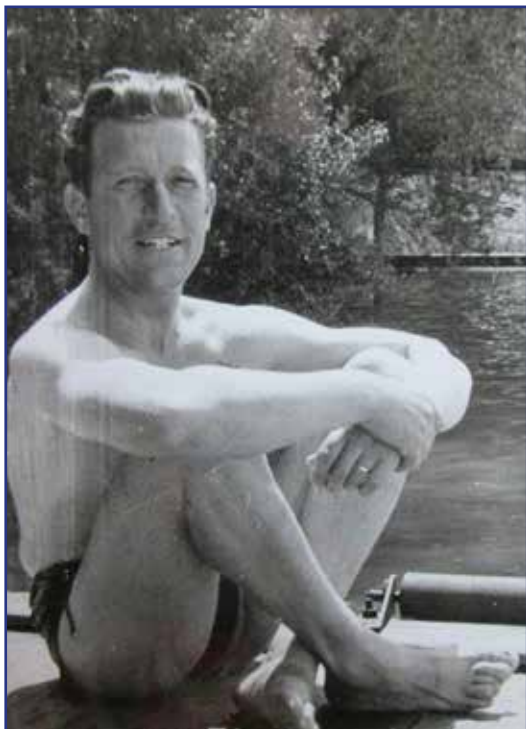
¹²⁷ Kivonat a MEVIÉP Munkástanácsának jegyzőkönyveiből. 1956. Tarczy család iratai 27.

¹²⁸ Újjáépítési Kormánybizottság igazolása. 1956. XI. 12. Tarczy család iratai 23.

¹²⁹ Az OVF megbízottjaként járt el. Nem az OVF. központjában, hanem a felügyelete alá tartozó Mezőgazdasági Víz Építő Vállalatnál dolgozott.

¹³⁰ Magyar és orosz nyelvű kiküldetési rendelve

¹³¹ Idős Tarczy Sándorné gyászjelentése. Debrecen, 1957. IV. 16. Tarczy család iratai 51.

68. ábra. Tarczy Sándor a VSC csónakházánál
(Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

feljelentés alapján 1957. július hónapban közbiztonsági őrizetbe helyezték. „Állítólag” az volt az indoka, hogy tagja volt a munkástanácsnak, üldözte a kommunistákat és akadályozta a párt szervezését. Önéletrajzában így fogalmazott: „1957. július 17-én elinternáltak. 1958. januárban az ügyemet kivizsgálták és vád hiányában szabadlábra helyeztek.”¹³³ A fél évig tartó „megtorlás” ideje alatt Kistarcsán és Tökölön tartózkodott. Kistarcsáról közben átszállították a

gyűjtőfogházba, ahol kb. két hónapig vizsgálták az ügyét, de bűnösségére adatot nem találtak. Tökölön a szennyvízgyűjtő-ülepítő építésében segített.

Távollétében 1957. november 6-án a vállalatnál meglévő munkaviszonyát megszüntették, állásából felmentették, a kiemelt fizetésre vonatkozó rendelet is hatályát veszítette. Ráadásul egy P70-es autóra kapott kiutalását sem tudta érvényesíteni.

Kiszabadításáért ketten küzdöttek. Menyasszonya (Szeitz Gabriella) 1957. október 29-én az őrizet megszüntetését kérte a legfőbb ügyészségtől, 1957. december 30-án pedig munkahelyéről történt elbocsátását fellebbezte meg a vállalati egyeztető bizottságnál. Mivel intézkedés nem történt, testvére (Laci) 1958. január 6-án szintén benyújtott egy fellebbezést. Előadták, hogy a vádak alaptalanok. Bizonyítékul említették a munkástanács ülések jegyzőkönyveit, egy párttitkár elismerő véleményét és szakmai elismeréseit.¹³⁴

Mivel őrizetbehelyezése óta hat hónap telt el, így Tökölön 1958. január 24-én kiállított elbocsátó levéllel az őrizetét megszüntették, másnap jelentkezett a rendőrkapitányságon, ezzel véget ért „meghurcoltatása”.

Újításainak megismertetése érdekében - még őrizetbe vétele előtt - ismét egy szakcikk írásában vett részt. Második szakmai publikációja a nyomdai kiadás átfutási ideje miatt 1957 végén jelent meg, akkor, amikor már internáló-

táborban volt és munkaviszonyát is megszüntették. Az OVF. kiadványaként a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet által közzétett Vízügyi Közlemények c. szakmai folyóirat 1957. év 4. füzetében publikálták két társszerzőjével együtt (Kálmán Miklóssal és Perényi Károllyal) írott „Az öntözőtelepek tereprendezéséről” c. tanulmányát.¹³⁵ A 21 oldal terjedelmű szakcikkben 21 ábra szerepel, ebből 2 fotó. A bevezetőben a külföldi és hazai helyzetet mutatják be, majd összefoglalják „azokat a módszereket és elveket, amelyek ...a legalkalmasabbak arra, hogy korszerű, jól és olcsón végrehajtható öntözőtelepi tereprendezést tervezzünk és építsünk.”¹³⁶

A felhasznált szakirodalomban amerikai és szovjetforrások is szerepelnek, ami, azt bizonyítja, hogy a szerzők körültekintően jártak el, figyelembe vették a legújabb külföldi eredményeket is. Ehhez idegen nyelvismeretre volt szükség. Az áttekinthetőség érdekében a leírásról külön tartalomjegyzéket készítettem.

A tanulmányban kifejtett új ismeretek iránt nagy volt az érdeklődés.

Fontosságát és népszerűségét jelzi, hogy 1958-ban különlenyomatként önálló kötetben adták ki. Ekkor Tarczy Sándort az őrizetből már kiengedték, de a korábbi munkahelyén, az állami vízügynél nem helyezkedhetett el.

¹³⁵ Kálmán Miklós, Perényi Károly, Tarczy Sándor: Az öntözőtelepek tereprendezéséről. Vízügyi Közlemények. 39. évf. 1957/ 4. sz. Bp. 1957. 347-367.o.

¹³⁶ Mint 135. 347-348.o.

¹³³ Mint 103.

¹³⁴ Tarczy család iratai 52, 53, 54.

III.4.6. Budapest Tervezői munkaközösség

1958. február -1959. február Budapest Tervezői munkaközösség

Kiszabadulása után nem kerülhetett vissza állami vízügyi szolgálatba, ezért a munkahelyüket elvesztett kollégáival együtt egy tervezői munkaközösségben magánmérnökként gondoskodott a megélhetésről.

Alkalmi megbízásokat, megrendeléseket kellett felkutatni. A helyzetet nehezítette, hogy a megbízónak kellő indoklással és 3 cég igazolásával ellátott olyan engedélyt kellett beszerezni, amely bizonyította a munkaközösséggel való munkavégzés indokoltságát.

A megrendelők, főleg Tanácsok és Termelő Szövetkezetek részére elsősorban mélyépítési tervezési munkákat végzett (pl. Karcag, Kunszállás).

Belvízelvezetés, halastó, öntözőtelep, rizsföld kitűzése, kivitelezésének műszaki ellenőrzése is a teendői közé tartozott. Földhivatali célra átadási dokumentációkat is készített.

A kemény ellenőrzések és figyelmeztetések közepette működtetett magánvállalkozás léte a szakszerű, precíz, gyors, olcsó munkának volt köszönhető.

Közben lakóhelyén (Budapest, XII.

ker. Stromfeld Aurél út 5. sz.) egy hónapra rendőrhatalósági felügyelet alá helyezték. Indoklás: „... az ellenforradalom idején követelte a kommunisták eltávolítását. Uszított a párt és kormány, a szovjet hadsereg ellen. Fokozott rendőri felügyelet alá helyezése szükséges.”¹³⁷

Ez idő alatt Budapestet engedély nélkül nem hagyhatta el, lakásáról 22 - 5 óra között nem távozhatott el, minden vasárnap délelőtt a körzeti megbízottnál jelentkeznie kellett. Gyűléseket, összejöveteleket, italmérő helyeket, táncmulatságokat, szórakozóhelyeket és más nyilvános helyeket nem látogathatott. Lakásán telefont nem tarthatott üzemben. Az idő lejártá után „...felügyeletének további fenntartása nem indokolt” megjegyzéssel a korábbi határozatot hatálytalanították, így a kötöttségek alól végleg mentesült.¹³⁸

1958. július 19-e, magánéletében jelentős változást hozott. Budapesten házasságot kötött a 24 éves Szeitz Gabriellával, aki okleveles építészmérnöki végzettséggel a 21. sz. Építőipari Vállalatnál építés-

69. ábra. Feleségével a házasságkötés évében Törökbálinton. Tarczy család fotóalbuma.

vezető-helyettes beosztásban kivitelező mérnökként dolgozott.¹³⁹

137 Bp. Rendőrkapitányság határozata. 1958. IV. 15. Átvétel V. 10.

Felügyelet alá helyezés 1hónapra. (1958. május 10.-június 13.) Tarczy család iratai 56.

138 Bp. Rendőrkapitányság határozat hatálytalanítása. 1958. V. 20. Átvétel VI. 13. Tarczy család iratai 57.

139 Mint 103.

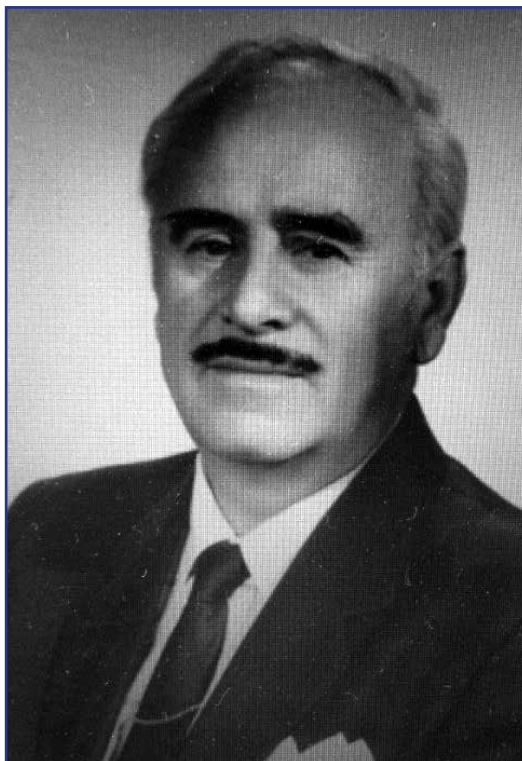
III.4.7. Szolnok VIZIG

1959. március 1.-1960. november 30.
Szolnoki Vízügyi Igazgatóság később
Közép-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság.
Szolnok Arany János út 1.

A magánmérnöki kényszerhelyzetéből visszavágyott a korábban megszokott nagyobb szakmai munkaközösségbe. A hazai vízügyi hálózaton belül valamelyik szervezetben kívánt dolgozni.

A Szolnoki Vízügyi Igazgatóság igazgatójától, Vasadi Jánostól megkapta a visszatérés lehetőségét. Vasadi János előzőleg a Budapesti Vízügyi Igazgatóságon a mezőgazdasági vízhasznosítási osztályt vezette. Jó tulajdonságai közé tartozott, hogy vezetőként a dolgozók személyes, emberi dolgaira is odafigyelt.

Korábbi vízügyi munkák alapján jól ismerte Tarczy Sándort, ezért segített neki az elhelyezkedésben. Közös érdeklődésük a vízi sport kedvelésében, szervezésében nyilvánult meg. Erre az időre esik Szolnokon a kajak-kenu sport meghonosításának kezdete, ami egyébként az igazgató nevéhez fűződik. A vízügyi dolgozók sportolási lehetőségeinek biztosítása céljából kajakokat vásároltak, ké-

70. ábra. Vasadi János, aki alkalmazta, visszavette Tarczy Sándort Szolnokon az állami vízügyhöz.
 (Forrás: a Vasadi Család fotóalbuma)

sőbb sportegyesületet szerveztek.¹⁴⁰ Tarczy Sándor mint a budapesti vízügyi sport klub alapítója, amikor munkája lehetővé tette szabadidejében evezett, ezzel is pél-

¹⁴⁰ Emlékezés Vasadi Jánosra (1926-1997). Internet. VSC. honlapja. Tarczy Sándor még megélte, amikor Vasadi Jánost 1981-ben a Magyar Kajak-Kenu Szövetség elnökének megválasztották.

dát mutatva munkatársainak és a kezdeményezés létjogosultságának.

1959. március 1-én műszaki főelőadó munkakörbe vették fel, majd fizetésének „elfogadható és méltányos” rendezésével¹⁴¹ az öntözési osztályra beosztott főmérnöknek nevezték ki. Újra a megszokott munkáját végezhetette. Itt a mezőgazdasági termelészövetkezetek fejlesztése folyamában főleg öntözőtelepek, halastavak, tározók tervezésével, esetenként építésével is foglalkozott.¹⁴²

A 33/1959.OVF. utasítás alapján 1959. július 6-tól a Szolnoki Vízügyi Igazgatóság nevét a székhelyhez kapcsolódó elnevezés helyett a természetföldrajzi terület kifejező Közép-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság névre változtatták meg.¹⁴³

Külföldi tapasztalat szerzés céljából 1959 szeptemberében szakmai tanulmányúton vehetett részt Csehszlovákiában. Mindig is érdeklődött a „másféle” szakmai megoldások iránt, jól jött neki ez a lehetőség, örömmel vállalkozott a külföldi utazásra. A látott-hallott újszerű mód-

¹⁴¹ Tarczy Sándor fizetésrendezése. 1959/36484. sz. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c.

¹⁴² Önéletrajz 1976. Tarczy család iratai 4-5.

¹⁴³ Szécsi Kata: Igazgatóságunk története. Szolnok. 2010. július 19. Internet. Közép-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság honlap.

71. ábra. Tarczy Sándor Kiváló Dolgozó Oklevele 1960. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

szereket eljárásokat, vezetőjével és munkatársaival osztotta meg. Mindezeket az alkalmazhatóság szempontjainak figyelembe vételével igyekezett hasznosítani munkájában.

1959-ben kb. 2000 kataszteri hold „te-reprendezés” öntözőtelep felmérését, terveit készítette elő és részben a megkezdett munkák építésvezetését is ellátta. Jól dolgozott, mert 1959. december 30-án

igazgatói dicséretben, pénzjutalomban részesült a Vízügyi Igazgatóság érdekében egész évben „végzett kimagasló és rendkívüli odaadással teljesített munkájáért”.¹⁴⁴

1960-ban a Szolnok-megyei pártbizottság határozata alapján a megye termelőszövetkezeteinél 17000 kataszteri hold új öntözőtelepek létesítésével kellett

növelni az öntözött területeket. 1960-ban is ezek felmérésében, tervezésében és kivitelezésében dolgozott.

Budapestről Szolnokra azzal a motorkerékpárral járt, melyet korábban, motorvezetői engedély (jogosítvány) megszerzése után, 1954-ben vásárolt. Hétköznapokon az irodájában aludt. Alig várta, hogy hétvégeken hazamenjen a családjához.

1960. január 4-én nagy öröm érte, megszületett első kislánya Márta.¹⁴⁵

1960. április 4-én „Kiváló Dolgozó” kitüntetést kapott.

Nagyon elégedettek voltak vele, mert 8 hónap múlva, elhelyezésekor ismét „Kiváló Dolgozó” kitüntetésben részesítették.

146

¹⁴⁴ Mint 86.

¹⁴⁵ Mint 126.

¹⁴⁶ Tarczy család iratai 59, 60.

III.4.8. Budapest VIZIG

1960. december 1. - 1971. február 28.
Közép-Dunavölgyi Vízügyi Igazgatóság.
Budapest. VIII. kerület Rákóczi út 41.

Több mint 1,5 év után, kellő előkészítés (személyes megbeszélések) alapján egy kikérő levélre hivatkozva 1960. november 30-án felmentették a szolnoki feladatok ellátása alól és áthelyezték a Budapesti Vízügyi Igazgatósághoz, melynek időközben a neve szintén, a földrajzi határ hangsúlyozása érdekében Közép-Dunavölgyi Vízügyi Igazgatóságra változott. Ez a munkahelyváltozás számára már nagyon várt, s megnyugtató megoldást jelentett, mert közel került családjához. A Sirály úti lakásban laktak.¹⁴⁷

Itt a „ranglétrán” fokozatosan haladt előre. Előbb főelőadó volt, majd osztályvezető helyettes főmérnök lett. Később egy átszervezésnek köszönhetően kinevezték osztály-vezető főmérnöknek.

1961. április 1-én előző szolnoki munkahelyéről „műszaki erők átcsoportosítása” iránti kérelmet terjesztettek az Országos Vízügyi Főigazgatósághoz. Éves tervükben többletfeladatként 1500 kh. új öntözőtelep tervezése és kivitelezése szerepelt, ezért így fogalmaztak:

¹⁴⁷ Áthelyezés Szolnokról Budapestre 1960. XI. 29. Tarczy család iratai 20.

72. ábra. Tarczy Sándor arcképe osztályvezető főmérnök idejéből. (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

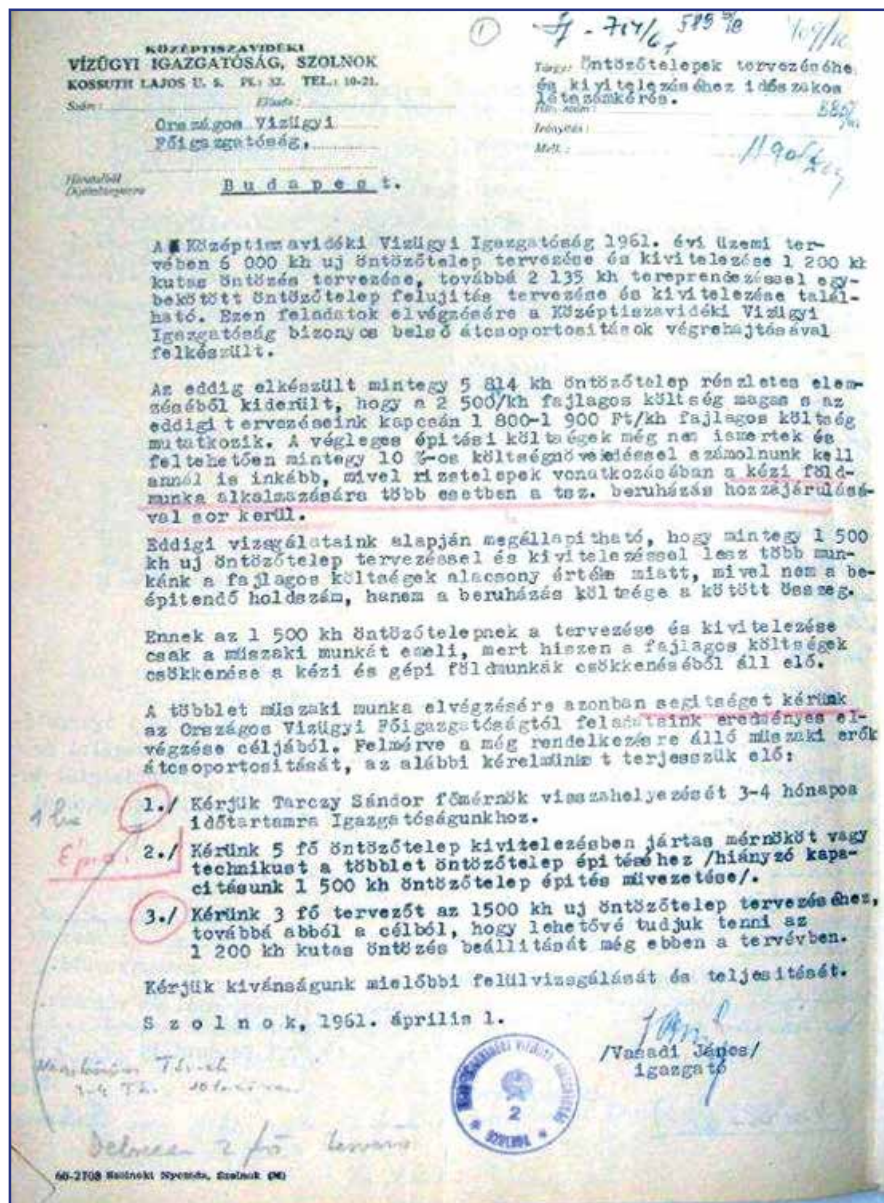
„1.Kérjük Tarczy Sándor főmérnök visszahelyezését 3-4 hónapos időtartamra Igazgatóságunkhoz.” Ezen kívül még 3 tervezőt, 5 fő mérnököt vagy technikust is kértek. A kérelem indokoltságának és a kirendelés lehetőségeinek pontosítása során az OVF. véleménye: „Tarczy legfeljebb kirendelhető, de nem áthelyezhető, ha

a VIZIG nélkülözni tudja”. Érdekegyeztetések után már rövidebb idejű, megvalósítható kisegítésről volt szó: „Tereprende-
 zéses munkák végrehajtásához kérjük Tarczy Sándor főmérnök egy hónapos kirendelését július 15-től augusztus 15-ig.”¹⁴⁸

1961-ben beiratkozott a budapesti Műszaki Egyetem Mérnöki kar Mezőgazdasági Vízépítő Szakmérnöki továbbképző tagozatára. A két éves „posztgraduális” képzés mind a 4 félév előadásait végig hallgatta. Három félév anyagából levizsgázott, a továbbtanulás kétharmadát abszolválta. A szakmérnöki oklevél megszerzésére igazából nem törekedett. Alapvető célja a szakmai ismeretek aktualizálása volt, a tanulás belső igényéből fakadt, megismerni az egyetemi tanulmányai óta eltelt mintegy húsz évben végbement elméleti változásokat, a szakma fejlődésének irányait. Pontosan tudni akarta az új eljárások, munkamódszerek oktatásának követelményeit, mivel ebben az időben, mint gyakorlati oktató Ő is részt vett az egyetemi képzésben. Sokat

¹⁴⁸ Tarczy Sándor kirendelése Budapestről Szolnokra. 1961/62946. sz. és egy levél: Szolnok, 1961. május 10.

Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c.

73. ábra. Kirendelés Budapestről Szolnokra 1961.
(Forrás: Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár Bp.XIX.5.c.)

jegyzetelt és nagyon élvezte a stúdiumokat.¹⁴⁹ A második diploma megszerzésére talán azért sem törekedett, mert úgy érezhette, hogy „1956-os múltja” miatt, az akkor szo-
kásos gyakorlat szerint nem sok esélye lehet „első számú
vezetői poszt” betöltésére.

A másodállásokra kapott ajánlatokat nem utasíthatta
vissza.

Idő	Hely	Tevékenység
1961.IX.1-XII.31. és 1962.IX.1- 1963.VI.30. (3 félév)	Budapest. Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Vízépítési Tanszék.	Egyetemi oktatásban való részvétel. „Vízépítéstan” tantárgy gyakorlatvezetője. Részben az egyetem gyakorlótermében, részben építkezések helyszínein. Oraadó. Heti 1 munkaóra.
1962.X.23-XII.23.	Szeged. Dél-alföldi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet.	Mezőgazdasági termelés fejlesztése érdekében: öntözési feltételek kísérleti kutatása. Felmérő.
1964.IV.15-IX.15.	Gödöllő. Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaság- tudományi Kar Földműveléstani és Növénytermesztéstan Tanszék	Mezőgazdasági vízépítés gyakorlatvezetője a Szárítópusztai Kísérleti Öntözőtelepen. Szakértői munka. Hetente csütörtökön 10 munkaóra.

74. ábra. Másodállások. (1961-1964 években.)

Elsősorban szakmája iránti igényessége okán és tudá-
sa kiteljesítésének lehetőségéből adódóan, másodsorban
az érte kapott honorárium segítséget jelentett a tervezett,
nagyobb alapterületű lakáscseréhez.

1961-1963 években három féléven át a Budapesti Épi-

149 Mint 86. Leckekönyve a család irata között van.

75. ábra. Traktorrallyal vontatott kézi kezeléssű billenő földnyeső munka közben (Forrás: Vízügyi Közlemények című kiadvány, Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

tőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Vízépítési Tanszék hallgatóinak gyakorlati oktatásában vett részt. A „Vízépítéstan” tantárgy óraadó gyakorlatvezetője az egyetem oktatótermeiben illetve különböző építkezéseken.

1962 végén 2 hónapig Szegeden a Dél-alföldi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet munkáját segítette. A tájintézetként működő alföldi kutatóhely, a mezőgazdasági termelés fejlesztése érdekében végzett sokirányú kísérleteket. Tarczy Sándor az öntözési feltételek felmérésében segédkezett.

1964-ben 5 hónapig a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar keretében működő Földműveléstani és Növénytermesztéstan Tanszékén a mezőgazdasági vízépítések tárgy szakértőjeként gyakorlatvezetője

volt. A tanüzem helye a Szárítópusztai Kísérleti Öntözőtelep.

A tanulást és tanítást sokféle szakmai munka mellett kellett folytatnia.

1961-1965. években valósult meg a „Duna-Tisza csatorna bővítési munkáinak beruházási programja”. Ő ellenőrizte az 5 800 000 Ft költség előirányzatú munka dokumentációját.¹⁵⁰ Terv szerint a térség öntözésfejlesztésének műszaki alapját szolgáló építkezés Dunaharaszti-Bugyi községek között folyt, ahol Tarczy Sándor a kivitelezési munkálatoknál időnként megjelent.

1960-ban önéletrajzában ezt írta: „több elfogadott és bevezetett újításom van.” „Jó szokása” tovább folytatódott, melynek újabb bizonyítéka következik.

1962. március 16-án az OVF. részére benyújtotta a következő újítási javaslatát: „Csőkutas vízellátású esőztető rendszerek kialakítása”.

A második ötéves terv során az öntözéses gazdálkodás fejlesztési lehetőségeit, a leggazdaságosabb öntözési rendszerek alkalmazását, a csőkutas öntözések nagyüzemi megoldását tartalmazta. Mindezek vízhasznosítási és költségmegtakarítási szempontokból összhangban

¹⁵⁰ Duna-Tisza csatorna bővítési munkáinak beruházási programja. Térképmelléklettel. Közép-Dunavölgyi Vízügyi Igazgatóság tervei 1962-1970. 1. doboz. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. Tervtár. XXXII-2-i.

álltak a népgazdaság célkitűzéseivel.¹⁵¹

Szászhelyi Pál május 3-i kedvező szakvéleménye után a javaslatot kísérletezésre elfogadták. A kísérlet helyszínéül az Észak-Dunántúli Vízügyi Igazgatóságot jelölték ki. Kérték, hogy ősszel Győrben végezzék el az összehasonlító gazdaságossági számításokat. Kikötötték, hogy a kísérletbe az újítót is be kell vonni és az általa meghatározott „K” tényezőjű talajt kell kiválasztani.

Kérdés: a kút vízáadó képessége igazolható-e a javaslattevő (újító) számítása alapján? Feltehetően ezzel kapcsolatban – a kísérlet részleteinek előzetes megbeszélése és kidolgozása céljából – 1962. július 3-tól augusztus 31-ig 2 hónapra berendelték az OVF. Vízrendezési és Vízhasznosítási főosztályára. Itt a vízhasznosítási osztályon teljesített szolgálatot.¹⁵²

Tarczy Sándor ismét bebizonyította kiemelkedő gondolkodó- és alkotóképességét. 1962. nyár végéről fennmaradt egy

¹⁵¹ Tarczy Sándor főmérnök újítása: Csőkutas vízellátású esőztető rendszerek kialakítása. 1962/ 82424. sz. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Újítási javaslat iratcsomó. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX.5. c.

¹⁵² Tarczy Sándor berendelése az OVF. Vízrendezési és Vízhasznosítási Főosztályának Vízhasznosítási Osztályára két havi időtartamra 1962. VII. 2./ 85868. sz. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c.

35-1407/67. Jg. 945/1

OVF.
a hivatali működéséről

Címjegyzék: 85868	Évesítés: 1962 JUL - 4	Készítette: Dr. Csizsy K. Igazgatói osztály
Feladat elnevezése:	Helye:	1/ Pártszervezet 2/ Szakszervezet 3/ Személyzeti
Előzetes:	Lem:	Készítés módja:
Kapcsolódó iratok:		Készítés módja:
Működési és ellenőrzési módok:		

Tarcsi Sándor főmérnök berendelése.

I.

TARCSI SÁNDOR Elvtársnak,
főmérnök.
B u d a p e s t .
VIZIG.

Az 1962. év augusztus hó 31. napjáig terjedő időtartamra berendelem Önt az Országos Vízügyi Főigazgatóság Vízrendezési és Vízhasznosítási főosztálya Vízhasznosítási osztályán teljesítendő szolgáltatásokra azzal, hogy 1962. évi július hó 3. napján 8.30 órakor az OVF Vízhasznosítási osztálya vezetőjénél jelentkezzék.

Budapest, 1962.

II.
/Hátirat/

Középdunavölgyi VIZIG Vezetőjének,
B u d a p e s t .

Mell.: 1 db.

Tarcsi Sándor főmérnök berendelésére vonatkozó rendelkezésemet hátíratban közlöm.

A névre szóló rendelkezést Tarcsi Sándor főmérnöknek kézbesítettem és utasítom, hogy az OVF Vízhasznosítási osztályán 1962. évi július hó 3. napján 8.30 órakor szolgáltatásokra jelent-

85868						
Címjegyzék	Készítési módja	Lem	Készítés módja	Készítés módja	Készítés módja	Készítés módja

Készítette: BNYV. Készítési módja: 1962. július 3. napján 8.30 órakor. Sz. sz. 5230-6. v. sz. — Normatívszám: V. 609.

Mell. 1db-44
Ár. 1. 7. 609

76. ábra. Berendelés az Országos Vízügyi Főigazgatósághoz. 1962.
(Forrás: Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár Bp.XIX.5.c.)

77. ábra.Útátfúrás ellenőrzése Nagykátán. 1962.augusztus.
(Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

fénykép, amelyen

Tarczy Sándor, Nagykátán, a Lenin út alatt végzett átfúrás ellenőrzése közben látható.

1962 októberében elkészült a „Ráckevei járás öntözőrendszer állami öntöző főmű munkáiról” szóló beruházási program. A „vaskos” dokumentációt Tarczy Sándor ellenőrizte, melyet aláírása tanúsít. Ennek kiegészítéseként 1963. március hóban közreműködésével elkészült egy tanulmányterv a „Ráckevei járás (3. sz.) öntözőfürt nyomóvezetékes megoldásához”.

A beruházás célja, szükségessége: A csőkútás megoldások és a pesti területek kimerülőben vannak. A Duna és a Soroksári Duna-ág nagy vízkészletének kihasználásával új öntözési lehetőség teremtése. A Duna parttól távolabbi területekre eljuttatni az öntözővizet. A terméseredmények növelésének egyik hathatós tényezője az öntözéses gazdálkodás kibővítése, ráadásul

munkaerő foglalkoztatást eredményez. Tervezés: 1963-1964. Építés: 1965-1966. Teljes beruházás vége 1967. Összes költség: 45 300 000 Ft.¹⁵³

1963. február-márciusban feltűnően szokatlan árvizek keletkeztek. A hirtelen hóolvadás miatt az ország több helyén bekövetkezett jeges árhullám rendkívülinek számított. A Vízügyi Igazgatóság védelmi erőinek „bevetésében” Tarczy Sándor a legoptimálisabb megoldásokat alkalmazva segítette a védekezés eredményességét. Az árvízveszély március 30-án megszűnt.

1963 áprilisában „az 1963. évi ár- és belvízvédekezésnél tanúsított helytállásáért dicsérő elismerésben” részesítette Dégen Imre, aki árvízvédelmi kormánybiztos jogkörrel irányította a védekezési munkákat.¹⁵⁴

Apaji öntözőtelepek építését a Vízügyi Igazgatóság Ráckevei Szakasz mérnöksége kivitelezte 1963-65 között. Dömsöd-Kunpeszér körzetében 12000 kat. hold szántó, rizstelep, rét-legelő földterületet foglalt magában.

Tarczy Sándor újítása nyomán elterjedt és a Vízügyi Igazgatóság Műszaki Tervező Osztálya által tervezett előre gyártott betonelemeket (csövek, tiltók, stb.) is alkal-

mazták itt.

A munkálato-
kat Varga György
irányította. 1964-
ben egy köztes
bemutatón Dégen
Imre és vele má-
sok is részt vettek.
Közel 50 év eltel-
tével az építkezés
közben történt
eseményekre visz-
szaemlékezve, fel-
villantott egy vic-
ces történetet, amely megmutatja Tarczy
Sándor humorérzékét, játékos vállalkozó
kedvét.

„Elhatároztuk, hogy birkát veszünk
„maszek” juhásztól. Velünk volt a VIZIG
központból Tarczy Sándor építési osztály-
vezető. Biztattuk Sanyit, hogy a kb. 100 db
birkából válassza ki a legjobban megfele-
lőt. Közben bekiabáltunk, hogy ez sem jó,
fogjon egy másikat. A birkák közrefogták
és ledöntötték a lábáról, a koszos bundá-
jukkal hozzá dörgölődzve. A juhász unta
meg, felszólított bennünket, hogy mutas-
sunk rá melyik kell, aztán a kampós botjá-
val 3-4 másodperc alatt megfogta a megfe-
lelő birkát.”¹⁵⁵

¹⁵⁵ Dr. Varga György: Az általam irányított jelentős
vízépítési létesítmények. Előadás írásos anyaga. El-
hangzott a Magyar Hidrológiai Társaság XXX. or-
szágos vándorgyűlésén. Kaposvár, 2012. július 4-6.

78. ábra. Dégen Imre,
árvízvédelmi kormánybiztos,
aki 1963-ban irányította a
védekezési munkákat

Az építkezéssel kapcsolatos érdekes-
ség, hogy ekkor Apajon forgatták a Sze-
génylegények című filmet, amely később
nemzetközi elismerést kapott és több
díjban részesült. Csoportos látogatás ke-
retében Jancsó Miklós rendező kalauzo-
lásával Tarczy Sándor is megnézhetette a
forgatás egy részletét.¹⁵⁶

1964. február 29-én Dunaújváros tér-
ségében a Duna jobb oldali magas partja
mintegy 1300 méter hosszban megcsú-
szott. A földrengés által okozott katasztro-
fális partszakadás először gyors hely-
reállítást, majd egy hosszabb távra szóló
stabil megoldást igényelt. „Tarczy Sándor
aktívan közreműködött a helyreállításban
és a rehabilitáció koncepciójának kidolgo-
zásában. A partvédő művek építésének
egyik vezetője volt. A komplex védelmi
rendszer kialakításához - mint az egyik fő
vízügyi tárgyalópartner - hozzájárult.”¹⁵⁷
A több évig épített mérnöki létesítmény
fontossága miatt, fenntartására és fel-
ügyeletére 1968-ban egy városi üzemet
hoztak létre.

Időközben történtek jó-rossz család-
di vonatkozású események az életében.
Feleségével boldogan éltek és nevelték

¹⁵⁶ Mint 155.

¹⁵⁷ Szántó Miklós okleveles mérnök visszaemlékezése.

Bp. 2012. október 15.

Tarczy Sándor kortársa, mint az OVIBER vezérigazga-
tó-helyettese jó munkatársa és ismerője. Nyugdíjas-
ként Budapesten él. Vízügyi szakértői tevékenység-
gel és előadásokon a szakmai emlékek felidézésével
is foglalkozik.

¹⁵³ „Ráckevei járás öntözőrendszer állami öntöző főmű
munkáiról” beruházási program. Térképmelléklet-
tel. Közép-Duna völgyi Vízügyi Igazgatóság tervei
1962-1970. 1. doboz. Környezetvédelmi és Vízügyi
Levéltár. Bp. Tervtár. XXXII-2-i.

¹⁵⁴ Dicsérő elismerés. 1964. IV. hó. Tarczy család iratai
61.

79. ábra. Árvíz idején Váccal szemben Tahitótfalu kompikötőnél. 1965. (Forrás: A Tarczy család fotóalbuma)

két lányukat. Özvegy édesapja, két évvel édesanyja halála után, 1959 nyarán Laci fia családjával együtt Debrecenből Szirákra költözött. Esetenként Sándorékat is „meg-meglátogatta” Budapesten.

Halála előtt nagy megtiszteltetés érte. Vízmesteri oklevelének megszerzése 50. évfordulója alkalmából 1964 tavaszán személyesen köszöntötték. A megemlékezési iraton szereplő lakáscíméből tudhatjuk, hogy ekkor éppen átmenetileg Sándor fiánál Budapesten tartózkodott.

A Felső-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság vezetősége 1964. március 17-én írt javaslatára az OVF. vezetője március 27-i jóváhagyással „A Vízgazdálkodás Kiváló Dolgozója” kitüntető jelvényt adományozta részére.

79 éves korában, utólag méltatták munkásságát, 38 évi vízügyi szolgálatát. „Működési bizonyítványai szerint mindig becsületes, szolgálatkész magatartást tanúsított, munkáját pedig színvonalasan, az előírt módon és kivitelben végezte. Hosz-

szú időn keresztül gátbiztosi beosztásban dolgozott. Munkájáról még a mai napig is elismeréssel beszélnek.”¹⁵⁸

Ez a kitüntetés, hasonlóan az arany diplomához, a vízügyi szolgálat dolgozói előtt példaként jelezte a régi szakemberek megbecsülését, munkájuk utólagos elismerését. A kitüntetést követő év elején, 1965. január 18-án édesapja Szirákon meghalt. A távolabb élő rokonok emlékezetében él, hogy csúszós, jeges úton mentek a temetésére.

1965 tavaszán ismét árvízzel kellett megküzdenie. Július hóban „az árvédekezés során 1965. évben végzett kiemelkedő munkája elismerésül Árvízvédelemért érem” kormány kitüntetést adta át Tarczy Sándor részére Dégen Imre kormánybiztos.¹⁵⁹ E kitüntetés különlegessége, hogy az elsőik között kapta meg, mivel június 2-án 1019/1965. sz. rendelettel alapította meg a magyar kormány.

Az 1965. évi árvédekezés során tanúsított helytállásáért még egy „magasabb szintű” jutalomban is részesült. „A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa Tarczy Sándornak érdemes és eredményes munkássága elismerésül a Munka Érdemrend ezüst fokozatát” adományozta.

158 (idős) Tarczy Sándor (Nyíregyháza VIZIG) kitüntetése.

Országos Vízügyi Főigazgatóság általános (iktatott) iratok 1953-1968. 1964/23706.

Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c. 159 Tarczy család iratai 63.

Aláírók: Dobi István elnök, Kiss Károly titkár. A kitüntetést augusztus 5-én a Belügyminisztérium központi klubjában tartott ünnepségen vette át.¹⁶⁰ A kitüntetések adományozásának fokozatossági elve ez esetben nem érvényesült, mivel a bronz fokozat kihagyásával elsőként az ezüst fokozatot ítéltek neki.

A következő év is árvízzel kezdődött. Részleteinek megismerését egy korabeli munkatárs emlékezése segíti. 1966 „február második hetében a Fehér Körösön Kisjenőnél Román Népköztársaság területén gátszakadás történt. 12-én a Közép-Duna völgyi Vízügyi Igazgatóság és más vízügyi igazgatóság több műszaki dolgozója is a helyszínre lett irányítva az árvédekezési munkákra.”¹⁶¹ „Tarczy Sándor kiváló szervező tehetségét az akkori vízügyi vezetés is jól ismerte. Így őt bízta meg kormánybiztosként 1966 februárjában a Fehér és Fekete Körös háromszögében az árvédekezési munkák irányításával”¹⁶²

Újabb gátszakadások miatt a határon átömlő vizet a lokalizációs töltések erősítésével igyekeztek megállítani. A Gyulavári árvédelmi központban irányították a hősies küzdelmet. „A hirtelen és nagy erővel történt beömlő... víz szokatlan helyzetet teremtett, felborította az árvédekezés irányítását, gyors átcsoportosításokra volt szükség, amit részben a nagy gyakorlattal rendelkező, sokszor idegenből kirendelt vízügyi dolgozók hajtottak végre.”¹⁶³

Én „... együtt dolgoztam Tarczy Sándorral Gyulaváriban. Sok emlékem van az ottani védekezés 10 napjáról, de arra nem emlékszem, hogy Sándort pihenni láttam volna.”¹⁶⁴

¹⁶⁰ Tarczy család iratai 64.

¹⁶¹ Árvízi jelentés a Körösökről. 1966. február. Tarczy család iratai 31.

¹⁶² Weszely Tibor okleveles mérnök visszaemlékezése. 2013. január. Weszely Tibor a KÖVIZIG-nél munkatársa volt, jelenleg nyugdíjas. Tarczy család iratai 77.

¹⁶³ Mint 161.

¹⁶⁴ Mint 162.

80. ábra. Árvízvédelemért Érem kitüntetés viselésére jogosult. 1965. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

81. ábra. Árvízvédelemért Érem kitüntetés viselésére jogosult. 1965. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

82. ábra. Árvízvédelemért Érem kitüntetés viselésére jogosult. 1965. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

Ekkor már osztályvezető helyettes volt és a védekezés egyik felelős vezetőjeként ismét dupla elismerést kapott. Előbb 1966. április 28-án a „Munka Érdemrend” bronz fokozatával tüntették ki. Májusban egy újabb „Árvízvédelemért Érem” tulajdonosa lett. Utóbbit Dégen Imre ár- és belvízvédelmi kormánybiztostól vette

át.¹⁶⁵

A 60-as évek egyéb tevékenységéről is munkatársa számol be. „Tarczy Sándorral 1965-1969 között dolgoztam együtt a Közép-Duna völgyi Vízügyi Igazgatóságnál. Ő a termelési osztály vezetője, én építész-vezető, később szakaszmérnök voltam. Ő volt egyike azon főnökeimnek, akitől na-

gyon sokat tanultam, elsősorban munkaszervezést, mert abban egészen kiváló volt. Nagyon sokat dolgozott és ezt megkövetelte munkatársaitól is. Nem volt szokatlan, hogy este 8 óra után megszólalt otthon a telefon és beszámoltatott az aznap végzett munkáról... hogy áll valamelyik építkezés.... Úgy dolgozott, ahogy még a negyvenes években megtanulta. Teljes odaadással

¹⁶⁵Tarczy család iratai 65, 66.

és figyelemmel.

1965-ben építettük a **Palotási tározót**, amely azóta is...zavartalanul működik. Eredeti funkciójától –öntözőtelepek vízelátása- eltérően ma inkább horgásztónak használják. A 18 méter magas agyag záró maggal épült gát 3 millió köbméter víz tárolására szolgált. Abban az évben ez a vízügyi igazgatóság legnagyobb volumenű munkája volt. Sándor majdnem minden héten megnézte a munka állását. Két dolog érdekelte: az előrehaladás és az építkezési munka minősége, ezekben nem fogadott el kifogásokat. Az eredmény ma is látható, megnézheti mindenki, aki arra autózik Szarvasgede és Palotás között.”¹⁶⁶

A Bujáki-patak vizét völgyzárógáttal elrekesztetve alakult ki a palotási víztározó. A gát építésekor elbányászott partflakon fokozottan védett gyurgyalagok fészkeltek. Nem volt könnyű az építést a madárvédelemmel összeegyeztetni. Nőgrád megyében Palotás és Kisbágyon községek között festői környezetben 2 km hosszban elterülő tározó 62 hektár kiterjedésű. Az 1964-ben elkezdődött beruházást 1968-ban helyezték üzembe.

„Sándor az 1966-1968 között közös magyar-csehszlovák beruházásban épülő balassagyarmati Ipoly szabályozás munkáit közvetlenül felügyelte. Nagyon sokszor megfordult Balassagyarmaton az építésvezetői irodában,

ahol én dolgoztam. Onnan mentünk ki megnézni a munkát: az Ipoly több mint 3 km. hosszban új medret kapott két oldalán árvédelmi töltéssel. Egy időben 25-30 földmunkagép (dózer, gréder, tömörítőgép) dolgozott a munkaterületen. Ez a szám ma talán nem tűnik soknak, de az akkori alkatrészellátás mellett ennyi gépet minden nap elindítani nem volt könnyű feladat és nem volt egyszerű az egyeztetés a szomszédos országokkal sem.”¹⁶⁷

A Palotási tározóhoz nagyon közel van Szirák. Itt lakott testvére (Laci) családjával. Amikor erre járt, betért hozzájuk és felkereste édesapja sírját is.

1969 nyarán szintén a közeli Pásztóra költözött húga (Magdi) családjával. Szirák, Pásztó, Budapest és az építkezések közelsége lehetővé tette a három testvér gyakoribb találkozásait. A gyermekkorban megsokkolt rokonlátogatásokkal ápolták a családi kapcsolatokat.

1968-ban a Tarczy család életében kiemelkedő, nagyon fontos esemény történt. Ahogy nőttek a lányok, úgy egyre nagyobb alapterületű lakás volt szükséges. A család évekkal korábban elhatározott terve 1968-ban valósággá vált. Dél-Buda egyik dombos vidékén, szép környezetben kiválasztott városrészen nem volt olcsó lakáshoz jutni. Kollégáival közösen egy négylakásos társasház építésébe kezdtek. Évekig tartó szervezés, kivitelezés eredményeként

1968-ban költöztek be az egy emeletes ház felső szintjének egyik lakásába. Azóta itt, a Zulejka utcában található a család otthona.

Ebben az évben ismét kapott egy szak-

83. ábra. A Palotási Víztározó napjainkban
(Forrás: Internet)

mai elismerést. Tarczy Sándor osztályvezetőnek 1968. október 20-án az OVH. elnöke „A Vízgazdálkodás Kiváló Dolgozója” kitüntető jelvényt adományozott.¹⁶⁸

Amióta családja 1950-ben elköltözött Tunyogmatolcsról, ő főleg Szolnok, majd Budapest környékén végzett jelentős és sikeres munkákat.

A történetek ismeretében utólag megállapítható, hogy a 60-as évek intenzív és eseményekben gazdag szakasza volt életében. A szakmai terhelések növekedése kihívást és örömet jelentett számára.

¹⁶⁶ Mint 162.

¹⁶⁷ Mint 162.

¹⁶⁸ Tarczy család iratai 67.

84. ábra. Budapesten a Zulejka úti lakás 1968-tól. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

Budapestre helyezték, gyermekei születtek, továbbtanulást folytatott, mérnökhallgatókat oktatva a szaktudomány terén is kipróbálta magát.

Mielőtt az évszázad legnagyobb Tisza vidéki árvíz részlete következne, az érintettség okán ne feledkezzünk meg szülőföldjéről és tekintsünk vissza az időközben itt történt változásokra, eseményekre.

A Tarczy család elköltözése után Kaszonyi László gátőr átköltözött a megüresedett gátbiztosi lakásba. A hiányzó másik gátőri állás betöltésére 1950-ben Szalai Imrét helyezték át. Családjával a Holt Szamos végénél, a part menti gátórházba telepedett le. A két lakás udvarát kerítéssel elválasztották, de egy kisajtón az átjárás biztosítva volt. A két család egymás melletti, szomszédos lakásviszonya ilyen

módon 1963-ig tartott.¹⁶⁹

Ekkor a gátbiztos munkakör feladatát már Mátészalkáról látták el „felügyelő” beosztásban. 1963 elején a két gátőrt egy-szerre helyezték át Urába illetve Kölcsébe.

1963. februárban Kölcséből Kiss Imrét hozták ide gátőrnek, aki családjával együtt a Kaszonyiék által használt legrégebbi lakásba költözött. Ettől kezdve Tunyog-matolcson csak egy gátőr teljesített szolgálatot. A másik, később épült gátórházi lakás fölé vált.¹⁷⁰ Egy, az 1964-ben kiadott helyismereti könyvben a következő olvasható: „Gátórház ...A Szamos partján van. Két lakóház áll itt.”¹⁷¹

A tunyogmatolcsi zsilipnél a 60-as évek közepén jelentős átalakításokat végeztek. A Holt-Szamos partján lévő gátórházat lebontották, helyére árvízvédelmi célokat szolgáló raktárt alakítottak ki.

A zsiliphez közelebb álló „L” alakú eredeti épületet (Tarczy Sándor szülőházát) - melyben ekkor Kiss Imre családja lakott - toldalékkal bővítették.

Ez a módosítás szimmetrikussá tette, s a megnagyobbított épületben a lakás

¹⁶⁹ Papp Ilona visszaemlékezése. (szül. Matolcs 1949. jelenleg Szabó Menyhért né) Családi ismeretség révén gyakran megfordult Szalaiék és Kaszonyiék házában. „Gyermekkoromban a zsiliphez vezető töltés mellett az ártéren lévő gyümölcsösben többfajta alma termett. Később ezt megszüntették.”

¹⁷⁰ Mint 31.

¹⁷¹ Kálnási Árpád: A fehérgyarmati járás földrajzi nevei. Debrecen, 1984. 420.o

85. ábra. Tunyogmatolcsi gátórház a 60-as évek átépítése után. A felvétel az 1970-es árvíz után készült. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

mellett vendégszoba továbbá árvízvédelmi körzeti-készenléti iroda is helyet kapott. A homlokzat díszes faszerkezete megszűnt, az ablakok száma csökkent, a két oldalszárny között, téliesített veranda készült.

Erre az időre esik a Tunyogmatolcs-Szamoskér közötti útból kiágazó, zsiliphez vezető földút „lekövezése”.¹⁷²

Fenti emlékezéseket pontosítja egy nemrég kiadott szép kivitelű szakkönyv, amely turisztikai szempontra is felhívja a figyelmet. „1964-ben hidroforházat építettek, fürdőszobát alakítottak ki, a vízellátást mélyfúrású kút biztosította. 1967-ben kapta jelenlegi formáját, vendégszobákat építettek, a fűtést cserép-kályhával oldották

meg. Az új tetőszerkezettel, a palafedéssel az épület sajnos sokat veszített eredeti karakteréből”. A könyv szerzői megállapítják, hogy a vendégszobáknak köszönhetően: „Szívesen töltötték itt szabadidejüket a társulat dolgozói.”¹⁷³

Ebben az állapotban érte 1970. május közepén a szülőház helyszínét a nagy árvíz. 1970-es esztendő nevezetes dátum a hazai vízügy legújabb kori történetében. A Tiszán és mellékfolyóin rendkívüli nagy árhullám fenyegetett. 1970 májusában a védelmi erők a szükséges létszámban a helyszínekre vonultak. Előbb a Tisza felső szakaszára, majd fokozatosan délre. Tarczy Sándort Szeged környékére vezényelték a Tisza alsó szakaszához, valamint a Marosnál jelentkező árvízveszély elhárítására.

A védekezésben vele együttműködő Kerekes Imre mérnök így foglalta össze emlékeit:

„Az 1970-es árvíz idején Szegeden a Délmagyarországi Magas- és Mélyépítő Vállalatnál mélyépítő főépítésvezető voltam. A területet és a vízügyi létesítményeket jól ismertem, mert közvetlenül az árvíz előtt a Vízügyi Igazgatóság építési csoportvezetője voltam. Én vezethettem a vízügyi létesítmények és a vízzel kapcsolatos beruházások (rizs telepek, halasta-

¹⁷² Mint 25, 31. Kiss Imre és Pethő Sándor egybehangzó visszaemlékezése.

¹⁷³ Fejér László-Szlávik Lajos (írta és szerk.): 111 vízi emlék Magyarországon. Bp. 2008.138-139.o.

86. ábra. Homokzsák rakodás Szegeden 1970-ben a Móra Ferenc Múzeumnál. (Forrás: ATIVIZIG honlapja)

vak, vízkivételi művek, öntöző telepek) kivitelezését. Ebből adódóan beosztottak a szegedi vízügy, pontosabban az Alsó-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság védelmi törzsébe.

Dolgom az igények kielégítése céljából gépek, szállító eszközök biztosítása volt. Ez egyrészt az egyes területek – pl. Hódmezővásárhely - védelem vezetőivel, másrészt az OVH-val való kapcsolattartást jelentette. Tarczy Sándor a védelem vezetéséhez tartozva többek között a hódmezővásárhelyi körtöltés építéséért is felelős volt. Az általa felmért szükséglet szerint az én

közvetítéssel az OVH-tól tudtuk meg, honnan, milyen eszközt rendeltek ki. Pl a zalaegerszegi Volántól egy csapat teherautót, vagy a baukszit bányából kotró gépeket. Tarczy Sándor irányításával gyorsan megépített II. rendű védvonal még ma is áll, ha kiönt a Tisza és szükség van rá, aktivizálni lehet.”¹⁷⁴

Nagy megpróbáltatás volt az Ő közre-

¹⁷⁴ Dr. Kerekes Imre mérnök visszaemlékezése. Nyírcsaholy. 2012. szeptember. Kerekes Imre több vállalat főmérnöki és igazgatói beosztása után a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Mérnöki Kamara elnöke volt. Zielinski- és Kabay-díjas okleveles építőmérnök Nyugdíjasként szakértői, műszaki ellenőr tevékenységet végez.

működésével is „fogatosított” árvédekezési intézkedések végrehajtása. Sikeres munkáját a veszély elmúltával történt alábbi események igazolják:

Június 13-án Forgó László vízügyi igazgató, az Alsó-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság vezetője Tarczy Sándornak a következőket írta: „A nagy árvízveszély következtében a Maros vonalon, valamint a Tisza balpartján szükségessé vált lokalizációs töltések építésénél kifejtett, fáradságot nem ismerő, szorgalmas és eredményes munkájáért ezúton fejezem ki köszönetemet...”¹⁷⁵

Július 24-én dr. Biczó György, Szeged Városi Tanács elnöke fejezte ki a város köszönetét „... azon segítségéért, melyet... Szeged város és térsége védelme érdekében kifejtett...” és családjával együtt meghívta a Szegedi Szabadtéri Játékok egyik műsorának megtekintésére.¹⁷⁶

A Tisza-völgyi árvízvédekezéssel kapcsolatos tevékenysége elismerésül előbb 1970 júliusában Árvédelemért Érem kormánykitüntetést kapott, majd az OVH. 1970. augusztus 28-i ünnepségén az Elnöki Tanács által (VIII.13-án Losonczy Pál és Cseterki Lajos aláírásával) adomá-

¹⁷⁵ Alsó-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság köszönőlevele 1970. VI. 13. Tarczy család iratai 68.

¹⁷⁶ Szeged megyei jogú város köszönőlevele 1970. VII. 24. Tarczy család iratai 70. „Sanyi a meghívást telefonon megköszönte, de külföldi útja miatt a lehetőséget nem tudtuk igénybe venni.” Adatközlő: öv Tarczy Sándorné.

nyozott Munka Érdemrend arany fokozatát vehette át.¹⁷⁷

Magas szintű elismeréséhez a vízügyi szakma meghatározó személyiségei levélben gratuláltak neki, közte a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet vezetője. Az Országos Vízügyi Beruházó Vállalat igazgatója dr. Gábor István „őszinte jókívánságait” fejezte ki.¹⁷⁸

177 Tarczy család iratai 69, 71.

178 Tarczy család iratai 72, 73.

87. ábra. Szeged város köszönőlevele. 1970.VII.24.
(Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

KODÁLY:

Háry János

dalljáték

július 18, 26, augusztus 1, 8.

CSAJKOVSZKIJ:

Csíkperózsika

balett

A Novoszibirszki Állami Akadémiai Opera és Balettszínház balettagyüttesének vendégjátéka

július 19., 21., 22.

EURIPIDÉSZ—SARTRE—ILLYÉS:

Trójai nők

tragédia

július 25., 31., augusztus 2.

MASCAGNI:

A parasztbecsület

LEONCAVALLO:

Bajazzók

opera

Külföldi vendégművészekkel,

olasz nyelvű előadás

augusztus 9., 12., 15., 19.

Vitézi ének

A Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének vendégjátéka

augusztus 16., 20.

Az előadások 20 órákor kezdődnek.

JEGYEK KAPHATÓK:

SZEGEDEN:

a központi jegyirodában (Kárász u. 15. Telefon: 13-365) az Idegenforgalmi Hivatalban (Klauszál tér 7. Telefon: 12-121, 13-232, telex: 08 22 48)

az IBUSZ irodában (Klauszál tér 2. Telefon: 13-555)

VOLÁN Irodában (Bajcsy-Zs. u. 28. Telefon: 12-223)

BUDAPESTEN:

a Színházak Központi Jegyirodájában VI., Népköztársaság útja 18. Telefon: 120-000

II., Moszkva tér 3.

VII., Lenin krt. 29.

XXI., Rákóczi F. u. 117.

az IBUSZ irodákban:

VII., Lenin krt. 6. Telefon: 127-467

X., Körösi Csoma u. 3.

XXI., Csepel, Rákóczi F. u. 87. Telefon: 278-418

a Fővárosi Idegenforgalmi Hivatalban V., Roosevelt tér 5/7. Telefon: 181-109

az Expressz Ifjúsági és Diák Utazási Irodában V., Szabadság tér 16. Telefon: 317-777

a VOLÁN Utazási Irodában VI., Lenin krt. 98. Telefon: 123-171

VIDÉKEN:

az IBUSZ Irodákban, az Expressz Ifjúsági és Diák Utazási Irodákban, a VOLÁN Utazási Irodákban és az üzemi közönség szervezők-nél

Szállás, elhelyezés, központi szobaszolgálat az IBUSZ szegedi irodájánál Szeged, Klauszál tér 2. Szeged Városi Idegenforgalmi Hivatalnál Szeged, Klauszál tér 7.

Egyéni utazóknak 33%-os vasúti kedvezmény.

A július 25-i előadás jegyei a IV. Szegedi Ifjúsági Napokra (az Expressz Ifjúsági és Diák Utazási Iroda szervezésében), az augusztus 8-i előadás jegyei a II. Szegedi VOLÁN Napokra (a VOLÁN Utazási Iroda szervezésében) elővételben elkelték.

Irod.: Sifli József — Felelős kiadó: Horváth Mihály
70.4550 Egyesületi Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Janka Gyula igazgató
Magyar Hírdető

SZEGEDI SZABADTÉRI JÁTEKOK

1970.

július 18—augusztus 20.

88. ábra. Az 1970-es évi Tiszai árvíz után Dr. Biczó György, Szeged Városi Tanácsának elnöke Szeged Városának köszönetül meghívta Tarczy Sándort és Családját a Szegedi Szabadtéri Játékokra (Forrás: a Tarczy család dokumentumai)

SZEGEDI SZABADTÉRI JÁTÉKOK

A Tisza és a Maros találkozásánál, az Alföld legmélyebb pontján fekszik Dél-Magyarország legjelentősebb városa, Szeged. Története messzi időkre nyúlik vissza. A környéken talált régészeti leletek arról tanúskodnak, hogy már évezredekkel ezelőtt jelentős település volt ezen a helyen.

1246-ban IV. Béla király emelte Szegedet szabad városi rangra, s rendelte el a vár felépítését. Ezt követően a város fontos szerepet töltött be az ország életében. Hol háborúk dúltak fel, hol árvíz pusztította, de ismét

virágnak indult, s a Dél-Alföld kereskedelmi és kulturális központjává fejlődött.

Ma is kulturális centrum, iskolaváros, fejlett iparral rendelkezik. Jövőjét — hagyományain túl — talán a nemrég talált kőolaj szabja meg.

Idegenforgalmi vonzerejét az évenként ismétlődő Szegedi Szabadtéri Játékoknak is köszönheti. A Dóm-tér 6000 nézőt befogadó szabadtéri színháza nyaraként mintegy 80 000 nézőnek nyújt magasszintű szórakozást.

A műsorra tűzött művek a magyar művészeti élet reprezentánsai, s neves külföldi szílisták és együttesek közreműködésével kerülnek színre. A műfaji változatosság lehetőséget ad arra, hogy ki-ké érdeklődési körének leginkább megfelelő előadásokat tekinthessen meg. Ezt a fesztivált ma már Európa-szerte ismerik, s megvan a lehetősége annak, hogy Szeged — a Szabadtéri Játékok révén — a kelet és a nyugat kulturális találkozóhelyévé, a népek közötti barátság ápolásának bázisává váljék.

90. ábra. Munka Érdemrend arany fokozat. 1970. Tarczy Sándor legmagasabb szintű kitüntetése.
(Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)

III.4.9. Budapest OVIBER

1971. március 1. 1983. február 28. Országos Vízügyi Beruházó Vállalat Rövidítve: OVIBER. Budapest, V. kerület Váci út 36. és Alkotmány út 27-29.

Korábbi munkahelyein megtapasztalták kiváló szakmai felkészültségét, bebizonyította rendkívüli szervező- és vezetőképességét. A vízügyi társadalmon belül hírnevet szerzett egyúttal tekintélyt vívott ki magának. Mindezeket figyelembe véve 1971 elején létesítményi főmérnök beosztásba áthelyezték az ország legnagyobb vízügyi vállalatához. Az OVIBER-nél is eredményesen kezdte meg munkáját. Egy éven belül „1972. január 1-i hatállyal beruházási főmérnöki kinevezést kapott.”¹⁷⁹

A kezdeti sikerek magasabb posztra juttatták és újabb kitüntetés következett. 1968 után 1973-ban másodszor is odaítélték részére „A Vízgazdálkodás Kiváló Dolgozója” kitüntetést.

Az OVIBER szervezeti felépítése tartalmazza a vállalatban belüli munkamegosztást. E szerint „Sanyi a 3. észak-magyarországi beruházási főmérnök volt” vagyis „Észak Magyarország állami vízügyi beruházásai tartoztak Hozzá, milli-

91. ábra. A gyűjtőmunka során készült fotón (balról jobbra) Szántó Miklós (†) nyugdíjas mérnök, Dima András (Tarczy Sándor keresztfia) és Szabó Menyhért szerző látható

árdos nagyságrendű beruházási költségvetéssel kellett gazdálkodni”.¹⁸⁰

1970-ben egy időben országszerte több helyen folytatódott a „vizes beruházások”, így Tarczy Sándornak, mint felelős főmérnöknek sok egyidejű építkezés

lebonyolításában (szervezésében, irányításában) kellett helytállnia.

Számos munkája közül szakmai szempontból „szép számmal” vannak jelentős, értékálló alkotások. Talán legjobb ismerője, akkori közvetlen főnöke, Szántó Miklós nyugdíjas mérnök javaslatának

¹⁷⁹ Tarczy Sándor minősítése. OVIBER Bp. 1978. Tarczy család iratai 22.

¹⁸⁰ Mint 86, 126.

92. ábra. A Mosonmagyaróvári Duzzasztómű napjainkban. (Forrás: Észak-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság)

figyelembe vételével a következő beruházások ismertetése következik: Szatmári lokalizációs zárógát és töltésfejlesztések. Rakamazi és Gávavencsellői öntözőtelep (öntözőfürt). Fehérvárcturgói víztározó. Mosonmagyaróvári duzzasztómű. Csóréti-tározó. Tarhosi körgát. Tunyogmatolcsi zsilip.¹⁸¹

Közben említésre kerül egyéb szakmai

¹⁸¹ Szántó Miklós mérnök, az OVIBER nyugdíjas vezérigazgatója, 2012. X. 15-i budapesti személyes találkozásunkon segítőkészen felhívta figyelmemet Tarczy Sándor legfontosabb, jelentős munkáira, szakmai szempontból maradandó alkotásaira.

elfoglaltsága, vele történt néhány esemény és a szülőhelyén történt változás is.

Mielőtt „jönnek a mérnöki alkotások”, álljon itt Szántó Miklós visszaemlékezésének egy részlete:

„Tarczy Sándort korábbi munkái révén hírből és személyesen is ismertem.

Kiemelem a dunaújvárosi partszakadás helyreállításának szervezésekor tapasztalt jó benyomást és Róla alkotott kedvező véleményemet.

Amikor az OVIBER-nél konkrét mun-

kakapcsolatban találkoztam együttműködtünk, biztos voltam benne, hogy személyében jó munkatársra leltünk.

Vezérigazgató helyettesként én voltam a közvetlen főnöke. Hamar meggyőződtem róla, hogy megbízható „alvezérem”.

Mindig számíthattam rá, mert végrehajtotta és végrehajttatta a megbeszél, beütemezett feladatot. Bármilyen is történt közben. Mindig a szakmát képviselte, nem engedett a tervekben előírt követelményekből. Jó munkatársam volt.

Különleges tulajdonságaként említem gyorsbeszédét.”¹⁸²

A „80 éves Miklós bácsi” egy iskolában tartott élmény beszámolón arra a kérdésre, hogy „Mire emlékszik vissza legszívesebben?”, a következőt válaszolta: „A munkatársaimra, akik nagyon jó szakemberek voltak”.¹⁸³ Mivel ismerjük Szántó Miklós és Tarczy Sándor közel tíz éves közvetlen munkatársi viszonyát a nagy vízügyi beruházó vállalatnál, biztosan következtethetünk arra, hogy az iskolásoknak adott válasza órá is megérdemelten vonatkozott.

¹⁸² Mint 157.

¹⁸³ Interjú Szántó Miklóssal. Suliújság. Kiadja: Vásárhelyi Pál Általános iskola Kisköre és Tarnaszentmiklósi tagiskola Diákönkormányzata. XIII. évf. 10. sz. 2009. december. 6-7.o. Kiskörén 2009. XI.12-én tartott élménybeszámoló indoka: korábban itt, a vízlépcső beruházás igazgatója volt.

III.4.9.1. Lokalizációs zárógát építés és töltésfejlesztések Szatmárban

A XX. század legnagyobb árvízkataszt-rófája 1970. május 14-re virradó hajnaltól kezdődően a Szamos völgyében Tarczy Sándor szülőföldjét érintette.

A töltés tövében „a mentett oldalon” lévő tunyogi szülőház is nagy veszélybe került. Az Új-Szamos ártere „színültig” tele lett, a töltés tetején homokzsákok voltak.

A gátórház felőli oldalon a - tunyogmatolcsi gátszakadás miatt megtelt és kiáradt - Holt-Szamos illetve a zsilip csatorna vize fenyegette.

A ház alapjai a küszöbig vízben álltak. A túloldalon Nábrádnál bekövetkezett gátszakadás hatására a szülőház ugyan megmenekült, de Tunyogon és környező településein „rengeteg” lakóház esett áldozatul az árvíznek.¹⁸⁴

Már az árral való küzdelem közben megfogalmazódott „az előrelátó védekezés, a biztos védettséget igénylő vízügyi beruházások igénye.”¹⁸⁵

Az ár- és belvízvédelem fejlesztésének meggyorsítását jelzi, hogy a kormány május 21-én „egyetért a Tisza-Szamos köze védelme érdekében határmenti lokalizációs

árvízvédelmi gát építésével.”¹⁸⁶ Az OVH. júniusban a „zárógát” terveit készítette elő. A kivitelezés lebonyolítását, koordinálását az OVIBER végezte el. A munkák 1970 nyáron kezdődtek meg. A több mint három évig tartó beruházás indítása után nem sokkal később, 1971 márciusában Tarczy Sándort áthelyezték ehhez a vállalatához, mint létesítményi főmérnök. Mindjárt feladatául kapta a határ menti gát építésének irányítását és felelősségét, emiatt gyakran tartózkodott szülőhelye közelében. 1972 elején kinevezése után beruházási főmérnök beosztásban tevékenykedett.

93. ábra. Az 1970-es Árvíz pusztítása
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

A későbbi árvizek megelőzését szolgáló beruházásoknak csak az egyik, el-

sődleges és fontos része volt a zárógát megépítése. Az érintett folyószakaszok árvízvédelmi művek gyorsított fejlesztése (műtárgyak javítása, erősítése, cseréje, töltések megemelése) további sürgős tennivalót jelentett.

Egy komplex árvíz megelőzési és védekezési koncepció programot dolgoztak ki, hogy a lehető legkisebbre csökkentsék a későbbi árvízkatasztrófák bekövetkezésének veszélyét. Ehhez megfelelő eszközöket (pénzt, tervezési, kivitelezési kapacitást) rendeltek és a megvalósítását területek, határidők megjelölésével szakaszokra, ütemekre bontva tervezték, végezték a kivitelezést.

A fejlesztő beruházások sorrendje:¹⁸⁷

1. Új zárógát építése Komlódtótfalutól a Szamos folyó jobb partja –Sáréger – Túr folyó bal partja között. A két szakaszban épülő gát hossza 29 km + 3 km. Zsilipek Komlódtótfalu Szamos töltésénél, Sárégernél és Garbolci csatornánál.

Célja a Románia felől esetleg ismét átömlő árvíz visszatartása.

2. Töltés erősítése, magasítása a Szamos folyó jobb és bal partján Csengertől a Tisza torkolatáig, közben új zsilip építése Szamossályinál és Tunyogmatolcsnál.

¹⁸⁴ Mint 25.

¹⁸⁵ Kuknyó János: Árvíz a Szamos völgyében. Szamos-közi tanulmányok. Fehérgyarmat, 1988. 209.o.

¹⁸⁶ Mint 185.

¹⁸⁷ Mint 31.

94. ábra. Az átszakadt Szamos töltés az 1970-es Árvíz idején (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

3. Töltés megerősítése, magasítása a Batár folyó bal partján Tiszabecstől Magosligetig.

A sorrendnek megfelelően elsőként a zárógát kivitelezése kezdődött.

Szántó Miklós így gondolt vissza a szatmári építkezés meglátogatására, ellenőrzésére:

„1971 nyarán Tarczy Sándor átvette az építkezés szervezését, koordinálását.

A beruházást bonyolító OVIBER vezetése részéről érdeklődéssel figyelték a munka menetét. Amikor a vállalatához kerültem, építkezés közben a helyismerettel rendelkező Tápai László vízügyi szakember társaságában Sándorral együtt – mint felettese- egy alkalommal megnéztem a lokalizációs töltés építkezését.

Emlékszem, hogy Mátészalkán szállodában aludtunk, Tunyogmatolcson betértünk a szülőházhoz és láttam, hogy

Sándor elérzékenyült. Azt gondoltuk, ha már itt vagyunk, megtekintjük a közelben lévő, évekkel ezelőtt üzembe helyezett tunyogmatolcsi öntözőfürtöt, a zsiliptől nem messze lévő vízkivételi művet és a tervbe vett „sólya pálya” helyzetét. Fehérgyarmaton az OVIBER irodájában értekezletet tartottunk. Az épülő gát nézegetése közben a határszáron valahogyan áttévedtünk a Szovjetunió területére. Határőrök segítettek az eligazodásban.”¹⁸⁸

A lokalizációs gát üzembe helyezésének híre egy sajtótudósítás szerint:

„Az építők kemény munkát végeztek... több mint három millió m³ földet mozgattak meg.” A 205 millió forintos létesítmény „vonalevezetése a határt pár kilométerre követi. Koronaszintje helyenként 7-8 m-re emelkedik a táj fölé. Az előtte húzódó bányagödrök vízzel telve többféle halastórendszerbe fűződnek. A gát a Szamos csengeri töltésétől a Sáréger méhteleki töltéséig húzódik, amely az itteni zsilipen túl Garbolc határában a Túr gátjánál végződik. ...A 32 km. hosszú gátrendszer nagy részén... autót vezet, s tárja fel a táj szolid szépségét, csöndes romantikáját.”¹⁸⁹

A zárógát után a fejlesztési program részeként töltéserősítések és magasítások következtek a határtól a folyótorkolatok irányába. Ez a munka több mint tíz évig

tartott, közben a töltésekbe új zsilipeket építettek.

A következőkben Tarczy Sándor szatmári ténykedéseit, szülőföldjén végzett munkáját elevenítjük fel néhány „földi” szemtanú rövid visszaemlékezésének segítségével. Ebből némileg következtethetünk az ország más területein folytatott tevékenységére is.

Pethő Sándor így emlékszik vissza: „A beruházás éveiben a mátészalkai szakasz-mérnökség vezetőjeként több alkalommal találkoztam Tarczy Sándorral, szerencsém volt vele személyesen is megismerkedni. Az OVIBER ideiglenesen létrehozott irodájában (pl. Fehérgyarmaton egy faházban) havonta tartottak kihelyezett koordinációs értekezletet, melyet vagy Ő vagy képviselője vezetett. Szatmárban Csernyi Pál kirendeltség vezető volt a megbízottja. A beruházás lebonyolítása idején folyamatosan tárgyalt és tartotta a kapcsolatot a tervező, a kivitelező és a területi Vízügyi Igazgatóság képviselőivel. Ellenőrzéskor és a teljesítés igazolásakor körültekintően jártak el. Nagyon odafigyeltek a terv szerinti és minőségi munkára, pl. a zsilipek szakszerű beszerelésére.

Szakmailag és emberileg a legjobbat tudom mondani róla. Személyében korrekt, precíz emberre és jó vezetőre gondolok vissza. Szigorúan megkövetelte a jó munkavégzést. Nem szerette a mellébeszélést,

¹⁸⁸ Mint 116.

¹⁸⁹ Mint 185. 209-210.o.

Egyik fő szempontja volt a határidő betartása. Pozitív jellemvonásának tartottam, hogy álláspontjai tekintetében nem volt merev, problémák jelentkezésekor a rugalmas megoldások híveként figyelembe vette mások alkotó, célszerű és eredményre vezető szakmai véleményét.”¹⁹⁰

Munkastílusába és munkamódszerébe Gyulai Ágoston felidézése alapján kaphatunk bepillantást. „1973-1982. között az OVIBER szatmári kirendeltségénél műszaki ellenőrként dolgoztam. A tiszakóródi Csernyi Pál volt a kirendeltség vezető. Kirendeltségünk helye változó volt, a munkavégzés menetétől függött. Pl. Csengersima, Méhtelek, Fehérgyarmat.

Tarczy főmérnökkel rendszeres kapcsolatban álltam. Autóval utazva szinte hetenként találkoztunk Budapesten a vállalat központi irodáiban. Eleinte a Váci utca 3. sz. alatt az un. Klotild palota III - IV. emeletén, később az Alkotmány út 27-29.sz. irodaházban.

Elsősorban a levelezési ügyeket beszél-tük meg és intéztük. A különböző helyekről (pl. tervezők, vízügyi igazgatóságok, kisorjátsági témában a járási hivatal igazgatási osztálya) érkező levelek megválaszolásában segítettam. Erre azért volt szükség, hogy az intézkedések a valóságos helyzetnek megfelelően történjenek. Főmérnö-

künk általában havonta látogatott meg bennünket. Két napos ellenőrzések alkalmával előbb szemlét tartott az építkezésen, másnap az illetékesek (tervező, kivitelező, stb.) bevonásával a következő-hátralévő tennivalókat egyeztetette. A megbeszélésekről írásos emlékeztető készült, melyek később irattárba kerültek. Ügyelnünk kellett arra, hogy menetközben jelentkező bármilyen problémáról időben tudjon. Nagyon fontos alapelv volt számára hogy a valós helyzetről tájékozott legyen. Nem szerette az utólagos magyarázkodást.

A szatmári térségben zajló vízügyi fejlesztési feladatokon (körgát, töltéserősítés, zsilipek cseréje) kívül tudtunk egyéb tennivalóiról is. Személyes beszélgetéskor említette az ország más tájain folyó beruházásokat és a megyében hozzá tartozó többi munkáit. A megyeiek közül hirtelen eszembe jut: Rakamazon öntözőtelep, Nyíregyháza északi részén lévő víztisztító mű és a hozzá szükséges ibrányi 16 mélyfúrású kútsor.

Köztudott volt tunyogi születése. Nem kem jó munkakapcsolatom volt Vele, tisztelettel és szeretettel emlékszek Rá.”¹⁹¹

1963-1985 között Kiss Imre volt a gátör Tunyogmatolcson.

¹⁹¹ Gyulai Ágoston visszaemlékezése. Fehérgyarmat, 2013. augusztus. Adatközlő vízügyi technikus, az OVIBER szatmári kirendeltségén műszaki ellenőr volt. Jelenleg nyugdíjasként Fehérgyarmaton él.

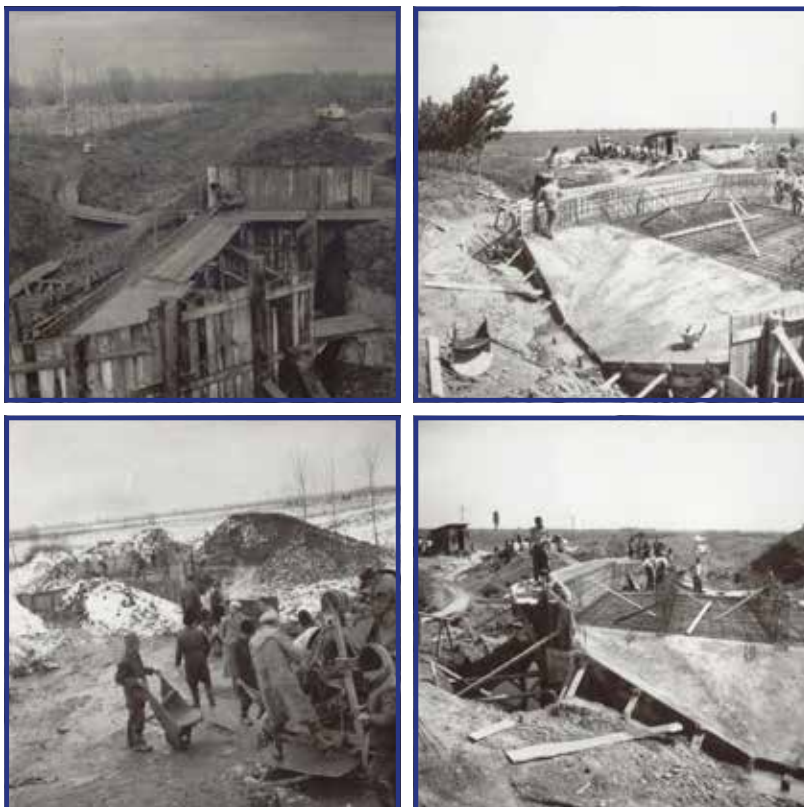
95. ábra. Szamos-Türközi zárógát
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

Imre fia segítségével a 22 évi gátóri szolgálat emlékei közül idézünk fel néhányat.

„A lakás legelső fényképét nézve eszembe jut, hogy az épület mögött, az udvar végében az a bekerített és fedett kerek, ázott kút látható, amelyik még a mi időnkben is megvolt.

Átéltük az 1970-es nagy árvizet, minden izgalmával, felelősségével, fáradságával. Megtiszteltetésnek éreztük Tarczy Sándor látogatásait, amikor egyrészt a szatmári védmű beruházások felelőseként,

¹⁹⁰ Mint 31.

96. ábra. A Tunyogmatolcsi Öntözőfűrt építése
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

másrészt a Tarczy lányok tunyogmatolcsi üdülése kapcsán néhány alkalommal, a szívének kedves szülőházát meglátogatta, ezáltal családunkat is felkereste és jó, személyes ismeretség alakult ki köztünk.

Nagy élmény volt a töltés magasztása és a zsilip kicserélése. Ekkor épült egy új közúti híd is a Szamoson. Ebben az években zsúfolt volt a program errefelé. Édesapám

(általában havonta) végigjárt, számon kérően ellenőrizte az építkezések helyzetét és konzultáció után meghatározta a következő feladatokat. Természetesen Szatmárba is többször visszatért.

Az öntözéses mezőgazdaság intézményes fejlesztése sok feladatot adott a vál-

192 Mint 25.

nyugdíjazása után, Tunyogmatolcs fő utcáján vásárolt lakásba költöztünk, Nyugdíjas gáto rként itt töltötte hátralévő életét. Édesanyám (Irénke néni) még ma is gyakran emlegeti a Tarczy család látogatásait, Márti, Nóri és a Nagyi tunyogmatolcsi vendégnyaralásait.”¹⁹²

Az OVIBER az ország más részein is beruházásokat bonyolított, emiatt Tarczy Sándornak sokirányú elfoglaltsága volt. Minden munkaterületet rendszeres időközönként

lalatnak. Az ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági szakosított szervezete

anyagi támogatásával „Legyen kenyér” jelmonddal az élel miszer ellátás biztosítása érdekében beruházási koncepció készült. Ennek keretében öntöző telepeket (öntözőfűrtöket) építettek. Az ország különböző helyein folytak ezek a munkák. A 60-as, 70-es években 19 öntözőtelep készült el a Tisza mentén. „Roppant” korszerűen: a főnyomócsövek a talajban húzódtak, csak a „hidrások” álltak ki, azokra lehetett kapcsolni az öntöző „apparátot”. Szivattyúk segítségével jött a víz, s mehetett a földre. Hektárok tízezreit látták el öntözővízzel.¹⁹³

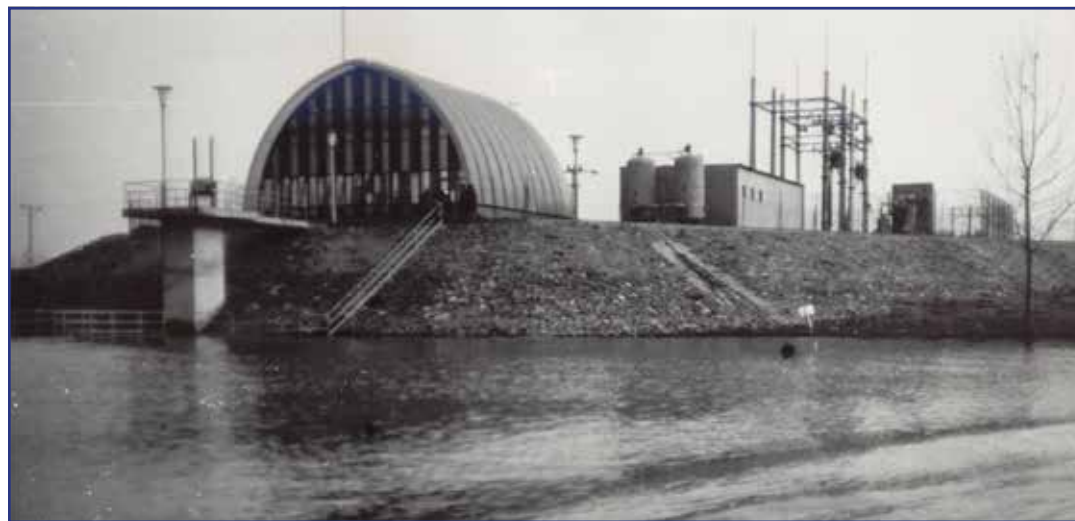
Tarczy Sándor idejében az OVIBER szervezésében épült öntözőművek közül ma már csak kettő üzemel. Öröndetes az, hogy szülőföldjéhez viszonylag közel van, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található, ezért helyi vonatkozású.

193 Kun István: Krumpli a grófok asztalán. Internet. Népszava online.2013. I. 9.

III.4.9.2. Rakamazi öntözőfürt

A rakamazi öntözőtelepet „1971-től korszerű kivitelben készítették. A vízellátást vízkivételi mű, stabil szivattyútelep és a területet „behálózó” csőrendszer építésével oldották meg.

A locsoláshoz szükséges vízmennyiség a Tiszából 800 méter hosszú csatornán és a tiszanagyszőlősi zsilipen keresztül a Nagy-Morotván lévő szivattyútelephez jutott el. Összesen 6 szivattyú segítségével a talajban húzódó főnyomócső és hozzá csatlakozó szárnyvezetékek útján lehetővé vált 1762 hektár földterület esőztető öntözése. A csőhálózat anyaga eternit. A földből 60 méterenként felszálló hidrásokra csatlakoztatott - időnként kézzel áttelepítendő - csőrendszer 6 méteres horganyzott csövekből állt, melynek átmérője egyre vastagodóan 80-120 mm. A kiszolgáló személyzetet vízkormányozók, gépészek és szervizesek alkották. A létesítmény „Rakamazi Öntözőfürt Szövetkezet” néven folytatja tevékenységét. Igény szerint változó mértékben öntöző vizet szolgáltat, előfordul, hogy az eredeti formájában kiépített teljes területre”.¹⁹⁴

97. ábra. A Rakamazi Öntözőfürt építése (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

¹⁹⁴ Hornyák László visszaemlékezése. Rakamaz. 2013. július. Adatközlő jelenleg az öntözőmű telepvezetője.

III.4.9.3. Gávavencsellői öntözőfürt

A gávavencsellői öntözőtelepet „1972-1977 között szakaszosan építették és helyezték üzembe. Tarczy Sándor által megbízott építésvezető egy Puskás nevű mérnök volt. A Tiszából 110 méter hosszú tápcsatornán keresztül szabadáramlással jutott el a víz az ártérbe magaslaton épített szivattyútelepig. Összesen 1958 hektáros terület öntözését 8 beépített szivattyú és 57400 méter korszerű, felszín alatti csőhálózat és abból kiálló csatlakozóra kapcsolt öntöző apparát látta el. A létesítményt három termelészövetkezet (gávai, vencsellői, balsai) különféle szántóföldi növények (pl. burgonya) termesztésére hasznosította.

A termelészövetkezetek megszűnése után szerencsére az öntözőfürt a „Tisza-menti Regionális Vízművek Zrt.” keretében szolgáltatásként tovább működik, de az öntözött terület mintegy 300 hektárra csökkent. A jelenleg kihasználatlan berendezéseket is karbantartjuk, bármikor beüzemelhető.”¹⁹⁵

¹⁹⁵ Kanyuk Ferenc visszaemlékezése. Balsa, 2013. július. Adatközlő jelenleg az öntözőmű telepvezetője.

98. ábra. A Gávavencsellői Öntözőfürt vízkivételi műtárgya (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

III.4.9.4. Fehérvárcsurgói víztározó

A fehérvárcsurgói víztározót 1973. augusztus 24-én avatták fel Fehér megyében a Fehérvárcsurgó melletti ún. „Vaskapu” szurdokban. Ennek a tározónak elsődleges célja különbözött minden eddigitől. Nem a víz tárolását szolgálta, hanem munkavédelmi, termelékenységnövelési feladatot töltött be. Egy bauxitbányához kapcsolódó beruházásként létesült. Segítette a bányászat fejlesztését, az alumínium alapanyagának gyorsabb és biztonságosabb kitermelését. A Gaja patak visszaduzzasztásával létesített tározó völgyzárógátja felfogta a magaslatokból érkező csapadékot, amely eddig a bánya karsztvizét táplálva akadályozta a termelést. A tározó alját szigetelték és ez biztosította, hogy a víz nem szivárgott a mélybe. A patakot új mederbe terelték.

Technikatörténeti érdekesség, hogy a tervezést megelőzően a területet régészetileg feltárták. Bebizonyosodott, hogy azon a helyen a rómaiak már víznyerés és fürdés céljából alkalmazták az elzárás módszerét. Két mesterséges földhalom alapjaiban felszínre került a rómaiak építette 70 méter hosszú és 3 méter magas kőgát. Ez azt jelenti, hogy a Gaja patakon különböző céllal már a római birodalom idején, valamint a középkor végén is épít-

99. ábra. A Fehérvárcsurgói Víztározó (Forrás: Közép-Dúnántúli Vízügyi Igazgatóság, Székesfehérvár)

tettek itt kőgátat a későbbiekben, pedig földgátat. A kétezer éves gátmaradvány az ilyen jellegű műszaki műemlékek között a legrégebbi volt.

E különleges völgyzárógátas víztározó kivitelezésének lebonyolítása a hegysorosban, Tarczy Sándor első ilyen jellegű feladata volt. A több funkciót is ellátó műtárgy komplexum az eredeti Gaja patak medrének lezárásával épült a középkori gát maradványainak a helyén. Az ország első és egyetlen kettős völgyzárógáttal létesített tározója több éves munka eredménye.

Épített főbb műtárgyak: völgyzárógát (betontest alul 25 m., felül 5 m.), oldaltöltés (földgát), vízzáró fal fenékszigeteléssel, zsilip, szivattyúk, négy részből álló fenék leürítő, vízvezető csatorna (új Gaja meder).

Az avatási ünnepségen elmondták, hogy a tervezők és az építők teljesítették feladatukat, beavatkozásuk nyomán a szükségletnek megfelelően irányíthatóvá vált a víz lefolyása, a vízelosztás mértéke. Kihangsúlyozták, ez a tározó kiválóan példázza a korszerű magyar vízgazdálkodás sokrétűségét, a hagyományos vízgaz-

100. ábra. A Fehérvárcsurgói Víztorozó (Forrás: Közép-Dünántúli Vízügyi Igazgatóság, Székesfehérvár)

dálkodási munkáktól eltérő feladatait. E tározó segítségével a bauxit kitermelésére legalább 25 esztendeig lehetőség lesz.

Szóba került a vízgazdálkodás újszerű megközelítése is.

A víz nem csupán a természet ingyenes ajándékkincse, hanem egyre több és bonyolultabb munkával előállított alapanyag, amely szakszerű eszközökkel (kü-

lönféle célszerű műtárgyak létrehozásával) a korszerű vízgazdálkodás hosszabb távú megoldásának eszköze lehet. Már akkor jelezték, hogy a bánya kitermelése után - még az ezred forduló előtt- kisebb átalakítással egyéb vízhasznosítási célra is fel lehet majd használni.

Székesfehérvártól északra kialakított tározó a magyar vízgazdálkodás távlati

fejlesztési koncepciójába illeszkedve a IV. ötéves terv egyik vizes beruházásaként jött létre.¹⁹⁶

Tarczy Sándor nevét jól megjegyezték a megyében. Következő évben kapott kitüntetésé alkalmából egy csákvári ismerőse a következőket írta neki:

„Sanyikám! Nevedtől hangos Fejér megye. Gratulálok a kitüntetéshez. Sajnos a TV ben nem láttalak...”¹⁹⁷

Ez a festői szépségű környezetben létrehozott maradandó alkotás, ma is a környék büszkesége. A bauxit kitermelés beszüntetése után megmaradt és kibővült funkciói: árvízveszély csökkentése, vízszolgáltatás, üdülés -sport- turizmus feltételeinek biztosítása. Jelenleg azt is kihangsúlyozzák, hogy „komoly szerepe van Székesfehérvár vízellátásában”.

196 Mint 157. Horváth Mihály: Felavatták a fehérvárcsurgói víztározót. Vízgazdálkodás. 1973. 13. évf. 5. sz. 163-164.o A tudósítás 4 fotót is közöl, amely az ünnepség résztvevőit, a kitüntetések átadását, a hosszú lépcsősort és a völgyzárógátat felülről ábrázolja.

197 Gratuláló levél. Csákvár, 1973 aug. 27 Tarczy család iratai 75.

III.4.9.5. Mosonmagyaróvári duzzasztómű

A Mosoni-Duna rendkívül kanyargós folyó. Vize az 53 km-es légvonaltávolságot 124 km. hosszan teszi meg. Mosonmagyaróvár és Halászi közötti folyószakaszon 1973-75 években építették meg a mosonmagyaróvári duzzasztóművet. A vízügyi beruházás célja egy mesterségesen felduzzasztott térből vízkivételi lehetőség, vízellátás és vízpótlás biztosítása öntözés érdekében a Hanság irányába.

A terveknek megfelelően épült műtárgyak:

- 2x 10 méter szélességű billenőtáblás elzáró szerkezet,
- bal parton 60 folyóméter fix küszöbű árapasztó mű,
- jobb parton kiágazó öntöző főcsatorna és mellékcsatornái, amelyen a Hanság 17470 kh. területére juthatott el az öntözőrendszer vize.

A kivitelezés néhány meghatározó feltetele, amely nagy odafigyelést igényelt és felelősséget jelentett a beruházásnál:

- átvezetendő maximális vízmennyiség 150 köbméter/perc,
 - vízoszlop magassága a csatornában 1,1-1,8 m között változó,
 - üzemeléshez szükséges vízszinthez automatikus vezérlésű alvízszint szabályozás.
- Tarczy Sándor főmérnökhöz tartozó

101. ábra. Mosonmagyaróvári duzzasztómű. (Forrás: Internet)

beruházás történetét „A mosonmagyaróvári duzzasztómű építése” címmel utólag írták meg. A Vízügyi Közlemények c. folyóirat 1979. évfolyamában megjelent dolgozatot Tarczy Sándor örömmel olvasta és büszke volt rá.

A színvonalasan megírt „pályaművet” 1982-ben a Magyar Hidrológiai Társaság

Vitális Sándor szakirodalmi nívódíjjal jutalmazta.¹⁹⁸

198 Mint 157. Internet. Hidrológiai Tájékoztató. 2011. 128.o.

Irodalom: Böcskei László-Écsi Imre-Nagy Gábor-Vigh Zoltán: A mosonmagyaróvári duzzasztómű építése. Vízügyi Közlemények. 1979. 1. sz. 61. évf. 17-42.o.

III.4.9.6. Csórréti víztározó

Hazánk egyik leglátogatottabb üdülési, természeti és gyógyközpontja a Mátra. E térség a vadászat és a téli sportok közkedvelt helye is. A hegyvidék biztonságos ivóvízellátásának korszerűsítését egy fejlesztési koncepció keretében 1960-tól három ütemben valósították meg. A Mátra hegység magasan fekvő települései (Mátraháza, Mátrafüred, Galyatető és több község) vízellátása céljából létrehozták a „Mátravidéki Regionális Vízmű” rendszert. „Célcsoportos” beruházási program részeként elhatározták a csórréti víztározó megépítését. A VIZITERV által 1968-1973. között elkészített tervek alapján a Vízügyi Építő Vállalat volt a kivitelező. Az egész munka lebonyolítója az OVIBER. Tarczy Sándor –mint a völgyzárógát építés egyik specialistája – a „hegyi beruházás” főszervezője volt. A szokatlan magasságban folyó építkezés összehangolt munkát igényelt, ezért nagyon odafigyelve személyesen ő tartotta kézbe az irányítás feladatait.

A program III. (egyben befejező) ütemében épült meg Magyarország legmagasabban (tengerszint felett 534 m.) fekvő víztározója. A Gyöngyös patakon kialakított „Csórréti – tározó” több patak völgyét mesterségesen elzárva összegyűjti, illetve tárolja az év folyamán ingadozó vízhozamot, mialatt a tisztítás után ivásra alkalmassá teszi, s a szükségleteknek megfele-

102. ábra. Tarczy Sándor két munkatársnőjével a csórréti víztározó völgyzárógát műtárgyainál. 1978. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

lően elosztja.

A vízgyűjtő területet meredek domboldalak veszik körül, nagy részét erdő borítja. A tározó a Mátra hegység déli oldalán terül el, altalaja kötött. Öt állandó patak (folyás) táplálja és a déli végén létesített völgyzárógát biztosítja az 1,1 millió köbméter térfogatú vízmennyiséget. Területe 8,38 négyzetkilométer.

A völgyzáró gát hossza 190 m, magassága 27 m. Legnagyobb talpszélessége 208,5 m, koronaszélessége 6 m.

Az egyesített vasbeton műtárgy a gáttérbe épülve bonyolítja a tározó teljes üzemelését. Napi kapacitása 3000 köbméter. A műtárgy kettős falu, bukótölcsérrel, csőalagúttal. A tározó alatt víztisztító mű és üzemi épület van. Nagynyomású szivattyúk segítik Mátraháza, Galyatető, Kékestető vízellátását. A nagy magasság miatt átemelő telepet is beépítettek.

A beruházás 170 millió forintba került. Teljes egészében 1978. III. negyedévében lett kész. Az átadáskor kihangsúlyozták a beruházás lebonyolításában résztvevők kiváló, hatékony

együttműködését. Az avató ünnepség - szokás szerint - szalagátvágással történt.

A beruházás jelentősége, hogy hosszú időre távlatokban és a növekvő igények kielégítési lehetőségével tudja biztosítani a Mátra-vidék vízellátását.

A 97/2007.(XII.23.) KvVM rendelet szerint a rendszeres megfigyelési kötelezettség alá tartozó vízi létesítmény még most is üzemel és kiemelt jelentőségű.¹⁹⁹

A munkavégzési kötelezettség néha külföldre is „elszólította”. A moszkvai Meliorációs és Vízgazdálkodási Minisztérium meghívására és vendégeként, az OVIBER 6 fős delegációjával 1979. október első hetében (1-6 között) kiküldetést teljesített a Szovjetunióban. A kiutazás célja: Konzultáció a Hidroprojekt Vállalattal, valamint a moszkvai állandó vízgazdálkodási, meliorációs és építészeti kiállítás tanulmányozása.²⁰⁰

1979. november 7-i ünnepség alkalmából a vízügyi munkahelyeken eltöltött hosszú szolgálata elismeréseként a Kollektív Szerződésben foglalt feltételeknek megfelelően a „Törzsgárda tagság arany fokozata” kitüntetést kapta.

¹⁹⁹ Mint 157.

Internet.

Farkas József-Ráth István: Átadták a csórréti tározót. Magyar Vízgazdálkodás. 1978. 5. sz. 18. évf. 3-4.o. Szilágyi Eszter: A hazai kisvízfolyások komplex monitoring rendszerének kidolgozása. Csórréti-tározó. Bp. Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építőmérnöki kar. 2004.évi Tudományos Diákköri Konferencia. Előadás írásos anyaga.

²⁰⁰ Kiküldetési engedély Moszkvába. 1979. IX. 4. Tarczy család iratai 28. Ezt megelőzően többször járt külföldön.

103. ábra. A Csórréti Víztorló napjainkban (Forrás: Internet)

Elérendő 60. életévét figyelembe véve, a tervszerű nyugdíj előkészítés hatályos szabálya alapján, vezetője egy évvel korábban elbeszélgetett vele. Egyetértettek abban, hogy a nyugdíj korhatára utána még két évig dolgozhat a Vállalatnál.

Jakus Vendel vezérigazgatótól 1980. július 14-én a következő tartalmú levelet kapta: „Ez-úton írásban is értesítelek arról, hogy a jövő év áprilisában elérendő nyugdíjkorhatárod után is – szóbeli megállapodásunkat megerősítve- előreláthatólag két évig számítok munkádra. Kérlek, hogy munkakörödöt ezidő alatt is a Tőled meg-

szokott tisztességgel és odaadással lásd el. Munkádhoz jó erőt és egészséget kívánok.”²⁰¹

Megnyugodva és munkakedvvel dolgozott tovább. Az időnként bekövetkezett árvízveszélyes helyzetek miatt, élete szinte állandó készenléti jellegű volt. A mindenkor esedékes munkaköri feladatai közben az előforduló nagyobb árvizekhez mindig kirendelték. A több helyen párhuzamosan folyó beruházási munkák szervezése közben szükség esetén – mint a korábbi időkben- részt kellett vennie sürgős árvédekezésben.

²⁰¹ Megállapodás tovább foglalakoztatásról. 1980. VII.14. Tarczy család iratai 29.

III.4.9.7. Tarhosi körtöltés

1980 nyarán, július 28-án reggel Békés külterületén a Kettős-Körös jobb parti töltése Hosszúfoknál átszakadt és veszélybe került több település a környező tanyavilágával együtt. Másfél nap múlva az árvíz körülvette Tarhos község körtöltését. A Gyulán székelő központi védelemvezetés augusztus 2-án Bényei Gábort –a körtöltés védelemvezetőjét írásban értesítette, mivel „... a lokalizáló vonal legkritikusabb szakaszát képezi a tarhosi körtöltés, ezért az itt folyó munkákhoz Tarczy Sándor és Kopányi György személyében két nagy vízügyi és védekező gyakorlattal rendelkező munkatársat biztosítunk a védelemvezetés rendelkezésére.”²⁰²

Tarczy Sándor már korábban is járt ezen a vidéken. 1966 februárjában a Románia felől áttört víz lokalizációját segítette a Gyulavári árvédelmi központban. Ezúttal a III. védvonal munkáját segítette. A régi építésű tarhosi körtöltés állapota a magas vízálláshoz képest nem volt biztonságos. Azt kellett eldönteni, hogyan, milyen módon lehet Tarhos községet megvédeni. Tarczy Sándor, mint a felelős „stáb” egyik tagja felmérte a létszám, anyag és gépigényt. A körgát helyzete

azonban tarthatatlanná vált, ezért egy új töltésszakasz építését kellett elrendelni. Gyors szervezés és előkészítés után augusztus 6-án 11 órakor elkezdődött az építés. A munka méretére jellemző, hogy a nagy erővel felvonult műszakiak pl. 83240 köbméter földet használtak fel. Ezáltal rövidebb lett ugyan, de megerősödött az új tarhosi körgát.

A védekezők nehéz, hősieles küzdelme egyben versenyfutása is volt az idővel. Bravúros lokalizációs munkájuk eredményeként a nagy mennyiségben kitört árvizet sikerült egy viszonylag kis területen tartani. Ehhez szükség volt annak felismerésére, hogy robbantással meg kell nyitni a Mérgesi (VI.28) majd a Mályvádi (VIII.1) árvízi szükségtározó töltéseit.

Az árvíz megfékezése meghatározó eleményt jelentett és tanulságokkal szolgált a résztvevők számára. Ugyanakkor hatással volt a hazai árvízvédelem távlatos fejlődésére. Az itteni védekezési munka alapja lett több rövidebb és hosszabb távra szóló intézkedésnek.

Néhány ezek közül:

- Elvégezték a töltések altalajviszonyainak feltárását, vizsgálatát.
- Kidolgozták a vízkár elhárítási és védekezési információs rendszert.

104. ábra. A Kettős-Körös 1980. évi töltésszakadása
(Forrás: Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság, Gyula)

105. ábra. Hosszúfoki nyúlgátépítés, 1980
(Forrás: Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság, Gyula)

- „Nagyot lendített a szükségtározás módszerének üzemszerű alkalmazásán. Ez az időszak volt az, amikor a védekezési módszerek eszköztárában tulajdonképpen polgárjogot nyert az árvíz oldaltározóba történő szabályo-

²⁰² Kirendelés Gyulára 1980. VIII. 2. Tarczy család iratai 30.

*zott kivezetése és visszatartása”.*²⁰³

Ennek nyomán indultak el később a Vásárhelyi Terv keretében kidolgozott programok, amely az árapasztó szükség-tározók kialakításával kívánja megelőzni az árvízkárokat. Tarczy Sándor tanúja volt a Körös-vidék XX. századi legnagyobb árkatasztrófájának. Gyakorlati tapasztalata révén személyes közreműködésével segítette a végeredményben sikeres védekezési munka szervezését és a károk mérséklését. Hozzájárult ahhoz, hogy a Körös-völgyi árvíz kapcsán a mára és a jövőre szóló vízügyi feladatok megoldása napirenden van.

1981. és 1982. években a beruházásokhoz szükséges korszerű szivattyúk beszerzése ügyében felelősségteljes megbízást kapott.

1981. április végén 4 napot töltött a Német Szövetségi Köztársaságban.

A kiutazás célja: Különböző vízművek ésszennyvíztisztítótelepek részére szivattyúk beszerzése és ezzel kapcsolatos tárgyalások

Április 21-én az alábbi konkrét feladatok végrehajtására utasították:

„1. Vegyen részt a Nyíregyháza Regionális Vízmű rendszerhez szükséges szivattyúk próbatermi mérésein.

2. Tekintsen meg EMU szivattyúkkal szerelt

²⁰³ Dr. Szlávik Lajos: Az 1980. évi Körös-völgyi árvíz és következményei. Körös-vidéki hírlevél. XX. évf. Különszám. 2010. július 28. 6-11.o.

106. ábra. Kótaji Vízmű napjainkban, amely Nyíregyháza vízellátását biztosítja
(Forrás: FETIVIZIG)

szennyvíztisztító telepet és vizsgálja meg az alkalmazott technológia hazai megvalósítási lehetőségeit.

3. A tárgyalások során szerezzen be ajánlatot
 - Nyíregyháza II. sz. szennyvíztelephez szükséges szennyvízszivattyúkra,
 - Miskolc regionális vízellátásához szükséges csőszivattyúkra,
 - Ózd vízellátását biztosító szivattyúkra,
 - Tiszavölgyi rekonstrukcióhoz szükséges szivattyúk telepítésére.
4. Tárgyalja meg a csőszivattyúkhöz szükséges köpenycső hazai gyártásának le-

*hetőségeit.”*²⁰⁴

A család alig várta, hogy hazaérkezzen, meghitt családi körben, házi ünnepség keretében köszöntötték 60. születésnapja alkalmából. Meghatódva fogadta az üdvözléseket, jókívánságokat és a meglepetésszerű ajándékokat.

Nyugati országban teljesített kiküldetése szakmai szempontból eredménnyel

²⁰⁴ Meghívás az NSZK-ba kiutazásra és feladatterv. 1981. IV. 21. Tarczy Család iratai 32.

„Sanyi németül és franciául tanult, de nem volt perfekt, viszont „nem lehetett volna eladni”. Hivatalos tárgyalásokon tolmácsot vett igénybe. A félre fordítást azért észrevette”. Adatközlő: özv. Tarczy Sándorné.

107. ábra. A Nyíregyházi II. számú szennyvíztelep (Forrás: FETIVIZIG)

járt, mert az ügy folytatásaként 1982. február második felében ismét külföldre ment, ezúttal két főmérnök társával. Hof településen működő nyugat-német EMU UNTERWASSERPUMPEN GMBH cég meghívta Őket a rendelés alatt álló szivattyúkkal kapcsolatos helyszíni tárgyalásra. Ekkor megbeszélték „a

- szolnoki vízkivételi mű szivattyú beépítése,
- ricsei vízmű rendszerhez tartozó pácini átemelő telep szivattyú technológiája,

- Nyíregyháza II. sz. szennyvíztelep EMU-szisztéma alapján készülő homokfogója,
- Nyíregyháza Regionális Vízmű-rendszer I. ütem 2.szakasza előkészítéséhez szükséges technológiai kérdéseket.”²⁰⁵

²⁰⁵ Meghívás az EMU céghez Hofba. 1982.I.11. Tarczay család iratai 33.

108. ábra. A Nyíregyházi Víztorony (Forrás: FETIVIZIG)

III.4.9.8. Tunyogmatolcsi zsilip

Az előbb felsorolt beruházások közben a szülőföldön is folytatódtak a fejlesztések. Szatmárban a határszéli gát után a töltéseket erősítették „...a Szamos folyó mindkét oldalán Csengertől kiindulva, majd a Batár folyó baloldalán Tiszabecstől kezdve. A több évig tartó munka eredményeként 80 cm. - 1 m. közötti töltésmagassítást végeztek.”²⁰⁶

A „Szamos folyó töltésemelés, nagyvízi mederrendezés II. beruházási ütem kiviteli terve” című tervdokumentáció²⁰⁷ tartalmazta két „komolyabb” zsilip beépítését is. Elhatározták, hogy a Szamos bal parti töltésében a régi Szamossályi zsilip és Tunyogmatolcsnál a 17+410 fkm. szelvényében lévő zsilip elbontásra kerül. Helyettük korszerűbb új zsilipet terveztek. A tunyogmatolcsi zsilipnél közrejátszott egy korábbi, 1968-ban készített talajmechanikai szakvélemény a zsilip elavult állapotára vonatkozóan és a 70-es árvíz próbatétele miatti biztonsági szempont.

Előbb a Szamossályi zsilip készült el. A holt Szamos vizének levezetésére szolgáló 120 méter hosszú csőzsilip, a gát tetején

*csavarorsós elzáró szerkezettel. Ezt akkor úgy emlegették, hogy az ország leghosszabb csőzsilipjei közé tartozik.*²⁰⁸

A Szamossályi zsilip befejező munkálatai közben egy szakfolyóirat arról tudósított, hogy 1979-ben félidejéhez érkezik a szamosi árvízvédelmi rendszer kiépítésének második szakasza. Az összességében csaknem egymilliárd forint értékű, két ütemben zajló beruházást 1972-ben kezdték meg a Felső-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság építő brigádjai. Az első ütemben 13 kilométer hosszúságban erősítették meg a folyó mindkét oldalán a töltéseket. A második ütemben 43 kilométernyi partszakaszt fognak megerősíteni. A Szamos mentén öt új gátörtelepet hoznak tető alá, s kiépítik a védekezést szolgáló korszerű hírközlő rendszert, amely segíteni fogja majd a folyó állapotáról közölt információk automatikus feldolgozását, értékelését.²⁰⁹

A Tunyogmatolcsi zsilip előmunkálataként 1976 elején a Felső Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság és az OVIBER, az építés helyszínéről közösen kijelölt 3 hely (17+350, 17+663, 18+187 fkm.) összeha-

109. ábra. A Tunyogmatolcsi Zsilip
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

sonlító vizsgálatát rendelték meg a Vízügyi Építő Vállalattól.

Terv szerint a tunyogmatolcsi zsilip esetében a korábbihoz hasonló megoldással, de eltérő helyen „csatorna vezet a Tunyogmatolcs nyugati határában húzódó Holt-Szamosból kiindulva, keresztezi az árvédelmi védtöltést, majd a hullámtéren haladva csatlakozik a Szamoshoz.”

A vizsgálat eredményéről 1976. április 5-én készült 17 oldalas tanulmányban a 3. változatot nem javasolták. A tervbíráló bizottság június 4-én tartott nyíregyházi ülésén az OVIBER részéről Tarczy Sándort Csernyi Pál képviselte.²¹⁰

²⁰⁶ Mint 31.

²⁰⁷ Szamos folyó töltésemelés, nagyvízi mederrendezés II. beruházási ütem. VIZITERV. Tervdokumentáció.

Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza.

²⁰⁸ Mint 31.

²⁰⁹ Készül a Szamos-gát. Magyar Vízgazdálkodás. 1979. 1. sz. 19. évf. 33. o.

²¹⁰ Pataj László: Szamossályi és Tunyogmatolcsi zsilip tanulmányterve. Bp. 1976. IV. 5. 17 o. Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza.

Az OVIBER megbízásából a VIZITERV 1978. januárban készítette el a Tunyogmatolcsi zsilip részletes kiviteli tervét. A helyszínrajz tanúsága szerint végeredményben az előzetesen tervezett változatoktól eltérően, a meglévő régi zsiliptól 39 méterrel északra (17+371 fkm) épült meg az új zsilip.²¹¹

„Gyakorlatilag 1979-82-között, több évig tartó munkával valósult meg a zsilipcsere. Előbb a megemelt töltéshez igazodva 1 méterrel magasabb és nagyobb kapu méretű új zsilipet építettek meg. A munka idejére a helyszínt ideiglenes védőgáttal bevédítették. A zsiliphez vezető új nyomvonalú csatorna alját és oldalát burkolattal látták el. Amikor kész volt, a régi zsilipet robbantással eltávolították. A helyét és a régi csatornát feltöltötték.”²¹²

A helyszínen dolgozó három szemtanú²¹³ elmondása alapján a Szamossályi zsilip után 1979-ben kezdődött el és 1982 tavaszán fejeződött be az új Tunyogmatolcsi zsilip beruházása.

Munka közben földszerkezeti okok-

211 Tunyogmatolcs zsilip kiviteli terv. FETIVIZIG. Mátészalkai szakaszmérnöksége.

0714.árvízvédelmi vonal, zsilipkezelési és karbantartási utasítás.

212 Mint 31.

213 Visszaemlékezők: Gyulai Ágoston: Mint 232.

Kiss István üzemmérnök építésvezető. 2013. augusztus. Jelenleg nyugdíjas, Kocsordon él.

Nagy György technikus. 2013. augusztus. Jelenleg a má-tészalkai szakaszmérnökségen területi felügyelő.

110. ábra. Az 1982-ben elkészült Tunyogmatolcsi Zsilip az ártér felőli oldalon, özv. Tarczy Sándorné és Dima András látogatásakor. (Forrás: a Szerző felvétele 2013.VIII.1.)

ból tömörítési nehézségek adódtak. 1981 decemberében tartották meg a műszaki átadást. A tél beállta után a kisebb hiányokat pótolták és hozzáláttak a régi zsilip eltávolításához. Az építmény egy részének robbantása után, a szerkezet aljának beszorulása miatt alulról két hévér, felülről a hídépítőktől kölcsönként daru segítségével sikerült kiemelni a több mint

80 éves vízügyi létesítményt beton és vasszerkezeteit. Helyének gyors betömése után került sor az új zsilip és a hozzá vezető új nyomvonalú csatorna üzembe helyezésére.

Ekkor oldódott meg a szülőház könnyebb megközelíthetősége. Az új zsilip gátórház felőli oldalán, a töltés aljánál az új csatornát néhány méter szélességben

befedték és átvezették rajta a kövesutat. A szamoskéri útelágazás irányából és vissza, ezután már nem kellett a töltésre fel- és le-
hajtani. Utána vízügyi szakemberek részére egy kirándulás keretében mutatták be az újdonságnak számító elektromos felhúzó szerkezetű, korszerű és biztonságos zsilipet.

Tunyogmatolcson ezzel egyidejűleg egy másik nagy beruházást is végeztek. Új közúti híd épült a Szamoson, átívelve az egymáshoz közel lévő holt ágat és folyó szakaszt. A közúti híd ünnepélyes átadásának bankettjét 1982.VIII.18-án, feltehetően közelsége és kellemes környezete miatt a gátórháznál tartották.²¹⁴

A beruházás menetéből adódóan gyermekkorra helyszínén folyó beruházási munkákat hivatalból Tarczy Sándor is megtekintette. 1982 nyarán - mint később kiderült - utoljára járt Tunyogmatolcson. Megnézte az elkészült új zsilipet és a majdnem kész közúti Szamos hídra is „kíváncsi” volt.

Az ellenőrző látogatásra egy „helybeli vízügyi kolléga” így emlékszik:

„Már 15 éves koromtól a vízügynél kezdtem dolgozni. Kaszonyi László gátör „keze alatt” a töltésen számártövis bokrot irtottam, vakond túrást gereblyéztem, földet hordtam és egyengettem. Emlékszem egy tőlem idősebb fiúra, Tarczy Lászlóra. 1949-től

111. ábra. A Tunyogmatolcsi Zsilip teteje
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

felvette telefonszerelőnek, Fehérgyarmaton volt Bartha főnökünk lakása és irodája. A szatmári töltéseket jártuk biciklivel, elsősorban oda mentünk ahol a telefonvezeték meghibásodott, közben ellenőrzést és karbantartást is végeztünk. Korábbi időből Kaszonyi László és Szalai Imre gátörökkel jó kapcsolatban voltam. A gátbiztosi munkát ellátó személy az Ő idejünkben már Mátészalkán székel, egy Kocsis nevűre biztosan emlékszem.

A Szamos-töltés mentén több gátört ismertem. Csenger: Szabó József, Szamossályi (Új-Sályi): Dudás István, Cégénydányád: Kiss József,

Tunyogmatolcs: Kiss Imre.

Tunyogmatolcsnál a zsilipcsere érdekes munka volt, ráadásul ekkor épült a közúti híd is. Emiatt gyakran megfordultam ezen a részen. Egy alkalommal „magas vendégek”

érkeztek. Nézelődés közben a töltésen hozám lépett egy úriember, kezét nyújtott és rövid ideig beszélgettünk. Megtudtam, hogy Ő Tarczy Sándor mérnök és itt született a gátórházban. Megörült, hogy én is falubeli vagyok. Gyermekkori találkozás ugyan nem jutott eszünkbe, de mint földiek azzal a jóleső érzéssel köszöntünk el egymástól, hogy mindketten évtizedek óta a vízügyet szolgáljuk.”²¹⁵

A vízepítési beruházások szervezése közben meg kell említeni még kétféle olyan szakmai tevékenységét, amely nem kimondottan munkaköri feladata volt, de a beruházások előkészítéséhez kötődött és inkább tervezői, szakmai tapasztalatot igénylő feladatnak tekinthető. Ezeket megbízás alapján illetve felkérésre végezte.

Az ivóvízellátás biztonságát szolgáló vízügyi létesítmények (kutak, Regionális Vízművek, stb.) megtervezése előtt szükség volt a kutatók, tervezők, beruházók, egészségügyi szakemberek együttműködésére.

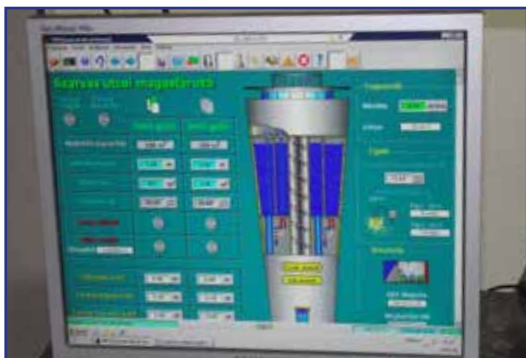
Egy munkabizottságban elmélyült kutatói kapcsolat alakult ki az érintettek között. Régi és új kutatási eredményeik összevetésével igyekeztek meghatározni a szükséges és elegendő talajvízkészleteket és ez alapján a vízmű kutak telepítésének helyét. Az OVIBER képviseletében egy ideig Tarczy Sándor is részt vett ebben a munkában és

²¹⁵ Kovács Sándor nyugdíjas visszaemlékezése. Budapest, 2012. október. Adatközlő szül. Matolcs 1929.

²¹⁴ Mint 25.

„bedolgozott” a bizottságnak pl. Nyíregyháza és Miskolc városok ivóvízellátását szolgáló un. Kelet kavicsmező (kavicsterasz) kutatásának és meghatározásának előkészítésében.²¹⁶

Az OVH. Mezőgazdasági Vízhasznosítási Osztálya mellett működött egy „Rekonstrukciós bizottság” amely a szakma „kiválóságaiból” állt. Tekintélye és szakértelme alapján Tarczy Sándort is meghívták a bizottság tagjai sorába. Ez megtiszteltetést

112. ábra. A Nyíregyházi Víztorony műszaki paraméterei (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

jelentő un. társadalmi tevékenység volt.

A bizottság éves munkaterv alapján végezte tevékenységét. Az ország különböző helyein folyó beruházások kiviteli és munkaközi terveit véleményezték. Előfordult, hogy előre elkészített írásos anyagokból dolgoztak, de volt, amikor helyszíni szem-

lét tartottak. Még a nyugdíjazásának évére vonatkozó bizottsági munkatervet is megkapta.

Tarczy Sándor szakmai és vezető tevékenységét a munkahelyi vezető időnként, rendszeresen értékelte. Az OVIBER vezérigazgatója által készített és vele személyesen ismertett utolsó „minősítésében” szereplő megállapítások tartalmi kivonatának felidézésével bepillanthatunk Tarczy Sándor beruházási főmérnök korabeli hivatalos megítélésébe:

„Az irányítása alatt álló beruházási főmérnökségen két kiváló eredményt elért szocialista brigád dolgozik. Szakmai tevékenységét munkatársai, vezető beosztású kollégái elismerik. Kiváló a szervezőkészsége. Több évtizedes vízügyi szolgálata során kitűnő kapcsolatot alakított ki a vízügyi szakemberekkel. Neve a vízügyi szolgálatban jó hírnévvel ismert, tekintéllyel rendelkezik.

Szakmai ismereteit állandóan fejleszti, részt vett a Mérnök Továbbképző Intézet tanfolyamain.

Munkája során a népgazdasági érdeket tartja elsődlegesen szem előtt, tevékenységével mindig a leggazdaságosabb megoldásokra törekszik. Irányítása alá tartozó beruházásoknál jelentős megtakarítások mutatkoznak.

Nagy munkabírási, munkaszeretete példaként említhető. Kötelességtudó, kezdeményező, lelkiismeretes, felelősségérzettel bíró

vezető. A feladatok ellátása során a problémák megoldásában akadályt nem ismer. Intézkedéseiben céltudatos. A munkáknak határidőre és megfelelő minőségben elvégzése mindenkor az elsődleges célja.

Utasításait sajátos stílusban adja ki. Ellenőrzéskor időnként tapasztalható türelmetlensége és erőszakosságnak tűnő számonkérése a munka-centrikusságából fakad. Vezetőinek utasításait maradéktalanul végrehajtja, abban vitát nem enged, a feladat mielőbbi elvégzésére törekszik. Tevékenységének elismeréséül több alkalommal magas szintű kitüntetésekben részesült.

Munkatársai tisztelik, különleges stílusát, mely soha nem rosszindulatú, célirányosnak fogják fel, tudomásul veszik. Közel áll beosztottjaihoz, gondjaikban önzetlenül segít, örömeikben velük örül. A beruházási főmérnökségen egészséges kollektív szellem uralkodik.

Munkatársai szakmai összetétele megfelelő. Fejlődésükről tanfolyamjellegű továbbképzés keretében igyekszik gondoskodni.

Eddigi tevékenysége, szakmai felkészültsége, kitűnő szervezőkészsége alapján a beosztásának ellátására alkalmas.”²¹⁷

²¹⁶ Mint 116.

Internet: Szlabóczky Pál-Deák János: Víz Bányászok. Magyar Olajipari Múzeum adattára. 1684/2009.

²¹⁷ Tarczy Sándor minősítése. OVIBER. Budapest, 1978. Tarczy család iratai 22.

III.5. Nyugállományban

1983. március 1. Öregségi nyugállományba vonul

Tarczy Sándor 1982. augusztus 26-án írásban tájékoztatta Szántó Miklós vezérigazgató helyettest, hogy 1983. március 1-jével nyugdíjba kíván vonulni. Ehhez kérte a hozzájárulását, és hogy a felmondási idő tartamára a munkavégzés alól mentse fel.²¹⁸

Szántó Miklós válaszlevelében „*Te-kintettel a vízügyi szolgálatban eltöltött évtizedek szakmai tapasztalatának e vállalatnál történő hasznosításáért „felmondását elfogadta és a munka végzése alól a 1982. október 1-től felmentette.*”²¹⁹ Szeptember végén közvetlen munkatársai és vezetői elbúcsúztak tőle. Felidéztek életútját, munkahelyeit, fontosabb alkotásait. Méltatták kiváló szakmai felkészültségét, kitűnő szervezőkészségét, a kritikus árvízhelyzetekben nyújtott segítségét. Sikeres pályafutását és eredményes munkáját megköszönve, megérdemelt pihenéséhez egészséget kívántak.²²⁰

²¹⁸Tarczy Sándor felmentési és nyugdíjazási kérelme. 1982. VIII. 26. Tarczy család iratai 37.

²¹⁹Tarczy Sándor nyugdíjazási kérelmének elfogadása. 1982. VIII. 30 Tarczy család iratai 38.

²²⁰Tarczy Sándor (munkássága) 2 o. Kézirat. Tarczy család iratai 36.

113. ábra. Tarczy Sándor utolsó fényképe, 1982.
Forrás: Tarczy család fotóalbuma.

Tarczy Sándor fáradhatatlan munkabíráására és lelkiismeretességére jellemző módon, a felmentési idő alatt december 15-ig a folyamatban lévő ügyek közül még vállalta és elvégezte a Dunamenti Regionális Vízművel és a Műszaki Egyetemmel kötött szerződésben rögzített műszaki ellenőrzéseket.²²¹

²²¹Mint 177

1983. III. 1-1984. X. 19. Dunamenti Regionális Vízmű és Vízgazdálkodási Vállalat. Vác Híradó út 3.

Mielőtt nyugdíjas idejét elérte volna, előre gondoskodott szabadidejének hasznos szakmai elfoglaltságáról. 1983. január 17-én nyugdíjas foglalkoztatásra vonatkozó munkaszerződést kötött a váci székhelyű Dunamenti Regionális Vízmű és Vízgazdálkodási Vállalattal. Változó (egyéb) munkahelyen „műszaki gazdasági tanácsadó” munkakörben való alkalmazást 1983. március 1-től határozatlan ideig tervezték. Gyakorlatilag a beruházási osztályon „szakértői tanácsadóként” kellett dolgoznia. Munkaidejét napi 5, havi 105 órában állapították meg.²²²

²²²Munkaszerződés. Vác, 1983. I. 17. Tarczy család iratai 35.

III.6. Tarczy Sándor halála

Tarczy Sándor okleveles mérnök 1984. október 20-án, életének 64. és házasságának 27. évében, súlyos betegségben erős akarattal, hosszasan viselt szenvedés után elhunyt.²²³

Családja fájdalmát enyhítendő szomorú, fájó szívvel vették körül ravatalát és búcsúztak el tőle munkatársai, barátai, ismerői, tisztelői.

A vízügyi szakma kiválóságai közül Tarczy Sándor ereje teljében, fiatalon távozott. Halálával személyében egy olyan nagyszerű és hozzáértő vezetőt veszített el az ágazat, aki egész életpályája során munkáját hivatásnak, szolgálatnak tartotta.

Nyugvó helye és síremléke: Budapest Farkasréti temető, 10/B parcella, 2. sor, 37. sír.²²⁴

114. ábra. A szerző, Szabó Menyhért áll Tarczy Sándor sírjánál a Farkasréti temetőben 2013.10.15.

²²³ Tarczy Sándor gyászjelentése. Adatközlő ifj Tarczy László. 2013. május.

²²⁴ Adatközlő: özv. Tarczy Sándorné. 2012. október 15.

IV. HAGYATÉKOK - EMLÉKEK

IV.1. Családi és magánélete

Családi és magánéletének legjobb ismerői a kölcsönös szeretetben és tiszteletben vele együtt élt családtagok lehetnek. Általuk juthatunk hiteles forráshoz, tőlük kaphatunk bepillantást a minden-

napok részleteibe. A közösen eltöltött negyedszázadnyi idő dolgos, meghitt és bensőséges események sora mintha nem rég történt volna. Szívükben és lelkükben ma is elevenen élnek az emlékek, élmé-

nyek. Özvegye és lányai az eseményeket átgondolva, maguk elé képzelve és újból átélve, leírták visszaemlékezésüket.

IV.1.1. Özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezése: Milyen ember volt Tarczy Sándor?

„1952-57 között a Budapesti Műszaki Egyetem Építésmérnöki karán folytattam felsőfokú tanulmányaimat. Közben 1955-ben ismertük meg egymást Sanyival. Mivel 1956 őszén a munkástanács elnöke volt, 1957 második felében inter-nálták. Építésmérnöki diplomám megszerzése után „közbiztonsági őrizetben” tartása idején „beszélőre” jártam hozzá Kistarcsára majd Tökölre és cenzúrázott levelezőlapokon leveleztünk. Fellebbezések beadásával igyekeztem segíteni ügye felülvizsgálatát és időközben felmondott munkaviszonyának helyreállítását.

1958. januárban az őrizetből kien-gedték és egy hónapra rá hivatalosan is eljegyeztük egymást, majd július 19-én összeházasodtunk. Első közös lakásun-

kat (Budapest XII. ker. Sirály utca) apám építette 1943-ban.

Két kislányunk született: Márti 1960. január 4-én, Nóri 1961. szeptember 6-án. A munkahelyi elfoglaltság és a gyermekneveléssel járó boldog lekötöttség jól megfért közös családi életünkben.

Sanyi nagyon szerette a sportot, különösen az evezést. A gyermekkor Szamos melletti élményei, úszások, evezések meg a tornászás folytatásaként a Műegyetemen bekapcsolódott a diáksportéletbe. Sokoldalúan kipróbálta magát, tornászott, atletizált és tagja volt az egyetemi „nyolcas” evezőscsapatnak.

Indult a diák versenyeken.

Munkahelyén segítette a Vízügyi Sport Club létrehozását és aktívan részt vett a

115. ábra. Családi fotó a 60. születésnapon. Tarczy család fotóalbuma.

programokban. Házasságkötésünk után kijártunk a „vizesek” csónakházába, kajakért, kétpár-evezőkért és nagyokat eveztünk.

116. ábra. Tarczy Sándor özvegye és lányai
(Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

A gyerekekkel csak párszor mentünk ki a Duna parti vízitelepre, majd elmaradt egészen.

Itthon többfelé utazgattunk, amikor lehetett, külföldre is. Fontos volt a család együttléte, a munkából való kikapcsolódás, feltöltődés.

Nyaralásaink alkalmával sokat napoztunk, úsztunk, ha lehetett eveztünk, fürödtünk. Sanyi a tornagyakorlatok közül gyűrűn meg tudta csinálni pl. a „Krisztus keresztet” és a lányok csodálattal nézték apukájuk teljesítményét.

Ők is ismerkedtek különböző sportágakkal, kosaraztak, Nóri vívott és röplabdázott, Márti az egyetemen lovagolt is.

Sanyi figyelemmel és élvezettel kísérte a sporteseményeket, különösen a nemzetközi versenyeken szurkolt a magyar ver-

senyzőkért. Nagyon készült az olimpiai közvetítésekre, Nórikával végigizgulták a versenyeket még éjszaka is.

Nem lehet véletlen, hogy két unokája igen eredményes az evezős sportban.

Büszke vagyok kiváló tanulmányi és sportsikereikre. Nóri lányai, Zsófi és Mariann sokszoros magyar ifjúsági és felnőtt országos bajnokok, éveken át országos válogatottak voltak.

Zsófia bronzérmet nyert a 2003-as junior világbajnokságon és a 2008-as felnőtt Európa bajnokságon.

Mariann bronzérmes lett a 2009-ben rendezett U 23-as világbajnokságon.

2013-ban az oxfordi „nyolcas” csapat tagjaként Ő lett az első magyar győztes, az Oxford-Cambridge egyetemi csapatok evezősversenyén.

A többi unoka is mind sportol, versenyez. Úsznak és kosárlabdáznak, de nem országos szinten. Ha mindezeket Sanyi megérhette volna?

Házasságunk igen boldog volt, az utolsó időkben is épp olyan szeretetben éltünk, mint az első években. Nagyon szerettük egymást.

Sokat beszélgettünk, segítettünk egymásnak, megosztottuk gondolatainkat.

A nehézségeket közösen oldottuk meg. Néha vitáztunk, de sohasem veszekedtünk. Neki én voltam a mindene és mindenki előtt az első.

Azt szerette, ha állandóan együtt vagyunk. Naponta többször beszélünk telefonon, munka után rohantam haza és Ő is egyenesen haza jött.

Ideges volt, ha kiszállásra mentem vidékre. A lakásban többnyire nem mentünk el egymás mellett simogatás vagy puszi nélkül. Sohasem beszélt csúnyán, nem káromkodott, legalábbis mi ilyet otthon nem hallottunk. De mástól sem tűrte.

A lányait imádta. Mártit, az elsőszülött lányt inkább bevonta a házkörüli munkába, vagy legalább néznie kellett, amit csinál. A kislányok szerették a hosszú külföldi autós utakat, mert akkor együtt volt a család és lehetett sokat beszélgetni. Nagylányként már külön utakon jártak és mi is.

Nagyon szeretett olvasni és mindkét lány követi ebben. Nem volt kérdéses, hogy tanulni kell, képezni magukat, hiszen Ő is továbbképzési céllal végezte el a BME. Mérnöki Kar Mezőgazdasági Vízépítő Szakmérnöki képzés stúdiumait, bár nem zárta le diplomamunkával.

Tény az is, hogy nem volt „könnyű” ember. Modora, szókimondása, igazság-érzete, őszinte véleménye, hirtelen teremtészet néha bajba is sodorta. Olykor megbántott, megsértett embereket. Mivel többnyire igaza volt, és a szakmai munkáját elismertség kísérte, mindezek ellensúlyozták negatív tulajdonságait. Aki

tisztességesen dolgozott annak kiharcolta, ami járt vagy adható volt. Kiállt az emberekért, a kubikostól a vezető munkatársakig. Mindenkinnek igyekezett segíteni, akár barát, akár idegen volt. Pl. rászoruló munkanélkülinek elhelyezkedni, tanácstalan turistának szállást keresni, vásárolni, étkezni. Segítőkészségéért szép köszönőleveleket kapott.

Rengeteg ismerőse és sok jó barátja volt, de csak néhányhoz fűzte meleg, szoros barátság. Csépké Csabával földiként és neves mérnökként szerették egymást, igen jó barátok voltak. Sanyi az egyetemen is törődött Csabával, aki később egy vállalat műszaki igazgatóhelyettese lett. Sajnos korán, 1972-ben meghalt. Selyeby Béla rokon is volt, a tunyogi közös együttlétek, erdélyi sielések és az egyetem kötötte őket össze. A barátság életfogytig tartott.

Ugyanúgy Illés Gyurkával az egyetemi évek és a vízügyi mérnöki hivatás volt a barátság alapja. Ő Márti lányunk keresztapája lett. Felsorolni sem győzőm a barátokat, rokonokat, akikkel családilag is jó kapcsolatban voltunk. Sajnos a férfiak sorban követték Sanyit, vagy meg is előzték. Mi „özvegyek” sokáig tartottuk, illetve még most is tartjuk egymással a kapcsolatot.

Többször voltam tanúja, hogy hol munkaárokból köszönt rá egy munkás,

vagy a strandon, utcán ismerték meg. Előfordult, hogy repülőn, tengerparton üdvözölték régi munkatársak. Örömmel beszélgettek, emlékeztek.

1963-ban vettünk egy kis telket Balatonföldváron Laci sógoromékkal, és „vizes kollegájával” Deseő Déneséssel. Egy igen egyszerű és olcsó 3 egységes nyaralót építettünk rá. Fantasztikusan jó nyarakat töltöttünk ott, pár méterre a Balaton szabad strandjától. 1967-ben eladtuk, mert Laciék és mi is építkeztünk. Dénes családja még most is használja.

1968-ban a kollégáival közösen épített társasházba, a Zulejka utcába költöztünk, itt élek most is.

Később, 1970-ben vettünk egy telket Pátyon, a lakásunktól kb. 16 km-re.

A benne lévő őszibarack fák mellé mi telepítettünk pár sor finom szőlőt és 3 meggyfát. Felállítottunk egy kis faházat. Élvezte a kerti munkát. Metszett, permetezett és ládaszám osztogatta a barackot, szőlőt. Bő szüret esetén Sanyi bort is csinált. Termeltünk zöldséget, de néha a fácánok megdézsmálták Vettünk motoros kapát (amit elloptak) és praktikus kerti szerszámokat. Sokat dolgoztunk, a lányok is segítettek, élveztük az együttléteket, örültünk a terméseredménynek, a közös munka „gyümölcsének”.

Remek sütögetések, szüretek, baráti együttlétek színhelye volt néha a kert.

117. ábra. Permetezés a pátyi kertben.
(Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

A szomszédos telek Selyeby Béláéké volt, akikkel 1970-ben együtt vásároltuk. A terv, hogy nyugdíjasként együtt fogunk ott kertészkedni, kártyázni, pihenni, poharazgatni, sajnos nem valósulhatott meg. 1988-ban eladtuk, mivel Sanyi nélkül nem tudtuk rendesen gondozni.

1981-ben Sanyinak tüdőszűrésen tüdőrákot diagnosztizáltak, pedig sohasem dohányzott. Megoperálták. A műtétet 3 évet nyertünk. 1984. április 28-án, 63. szüle-

118. ábra. Nagymama az unokákkal. 1997. Karácsony. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)

tésnapján agyér görcsrel kórházba került, ebből átmenetileg viszonylag felépült.

1984 nyarán örömei voltak. Márti agrármérnöki oklevelet és angol szakfordítói képzettséget szerzett a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán. Nóri a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki és Biomérnöki Karán - kiváló angol és francia nyelvtudással rendelkezve - átvette biológusmérnök diplomáját.

Június 8-án Nóriék esküvőjén, nagyon boldogan vezette Nórit az oltárhoz.

Nóri férjét, Bélát szerette, becsülte. Ő is biológusmérnök, ma Oxfordban kutató és egyetemi tanár. Nóri is az oxfordi egyetemen dolgozik.

Mártinak agrármérnök vőlegény-jelöltje volt. Őt is kedvelte és „sokra tartotta”. Azt mondta, hogy „rá meri bízni Márti lányát”. Géza ma a kukorica vetőmag előállítás és forgalmazás elismert,

kiváló szakértője.

Az esküvő után nem sokkal, a boldog napokat követően egyre nagyobb szenvedéssel járó fájdalmai lettek. Kórházba került és féloldali majd teljes bénulás miatt rémes hónapok következtek. Agyi áttétet diagnosztizáltak. Rendszeresen a betegágyánál voltam, fogtam a kezét, megszorított, amikor nagyon rosszul volt. Ha elengedtem, felébredt. Mindvégig tudatánál volt és kérdezgette: van-e kiút, van-e esélye a gyógyulásra?

Bántotta a kiszolgáltatottság, szégyellte tehetetlenségét. A kórházból elintéztette velem a félbehagyott munkáit, társasházunk telekrendezését és egyebeket.

Az utolsó hetekben kaptam egy széket és éjjel is vele lehettem.

A munkahelyem nagyon toleráns volt, a lányok ellátták magukat és idős édesanyám is segített a nehéz helyzetben.

Sanyi 1984. október 20-án elhunyt. November 5-én a Farkasréti temetőben vetünk Tőle végső búcsút, és sokan elkísértük utolsó földi útján. A vallási szertartást Hajpál Béla református lelkész végezte.

Sanyi sajnos nem érthette meg Márti 1986. évi házasságát. És akikre nagyon vágyott, 1986-1995 között született 6 unokáját: (Zsófi 1986, Mariann 1988, Judit 1988, Kriszti 1991, Ádám 1993, Tomi 1995.) Olyan büszke lenne rájuk, mint én, mert mind nagyszerű emberek.

119. ábra. A Szamos-Kraszna közti tározó épülő tunyogmatolcsi zsilipjének megtekintése. 2013.VIII.1. Dr. Kerekes Imre műszaki ellenőr tájékoztatja özv. Tarczy Sándornét és Dima Andrást. (Forrás: A Szerző felvétele.)

120. ábra. Tarczy Sándor szülőházának meglátogatása. 2013.VIII.1
Jobbról: özv. Tarczy Sándorné, Kiss Imre, Madarasi Attila, Dima András, Dr. Kerekes Imre. (Forrás: A Szerző felvétele.)

Mi igen nagy és kölcsönös szeretetben élünk a lányaimmal, vejeimmal és az unokákkal. Jóleső érzéssel tölt el, hogy én vagyok a család központja, a „bázishely” ahová hazajönnek, legyen hétvégi ebéd, szabadság, szünet, nyár, ünnep, vagy ha valamire éppen szükségük van, vagy szükségét érzik. Időnként együtt megyünk moziba, amikor színház vagy koncert jegyet kapok tőlük, egyikük elkísér. Segítőkészek, aranyosak és mindegyiküket nagyon szeretem.

Sanyi már több, mint 28 éve nincs velünk, mégis valahogy jelen van az életünkben. Sokszor érzem, hogy vigyáz ránk és segít, amikor szükségünk lenne rá. Gyakran felidézzük szellemiségét, megnyilvánulásait, az együtt átélt eseményeket, történeteket. Amikor beszélünk Róla szeretettel emlegetjük.

Sanyi szülőhelyén a közelmúltban (2013.VIII.1.) Bandi keresztfiával tett nosztalgikus látogatásom alkalmával nagy élmény volt személyesen látni az épülő tározó hatalmas zsilipjét.

Meghatódva álltam izlésesen felújított szülőházánál és elemi iskolája épületénél, ahová egész életét végig kísérő sok-sok személyes kapcsolattal, érzelemmel kötődött, és a gyermekkor ezer emléke fűzte.”¹

¹ Özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezése: Milyen ember volt Tarczy Sándor? Bp., 2013. augusztus hó. Tarczy család iratai 98.

IV.1.2. A házastárs rövid életrajza

Az előbbi részletek feltárulása után ismerjük meg röviden a mérnökházaspár másik tagjának, a kitartó és mindenben segítő feleségnek, halála után is hűséges társnak szakmai életútját.

Szeitz Gabriella született Budapesten 1934. július 17-én.

Az építész-mérnöki diploma megszerzése után 1957-től, előbb kivitelezési munkák előkészítésén majd építésvezető-helyettes munkakörben dolgozott a 21. sz. Állami Építőipari Vállalatnál.

1962-től a Vegyiműveket Tervező Vállalatnál (VEGYTERV) a Borsodi Vegyi Kombinát (Kazincbarcika) generáltervezési és tervezési munkáit végezte.

1964-ben a Kohó- és Gépipari Minisztérium Tervező Irodájában (KGMTI) alkalmazták. Itt a Magyar Kábelművek (Budapest, Balassagyarmat, Szeged), Kismotor és Gépgyár, Óbudai Hajógyár, Ganzgyár, és még néhány üzem beruházási programjának részterveivel foglalkozott.

1967-ben a Magyar Kábel Művek tervezett munkáinak beruházói tevékenységével és ellenőrzésével bízták meg.

1973-tól a Pest Megyei Beruházó Vállalatnál, mint mérnökség vezetője:

- Szentendrén a múzeumok, lakótelep, óvodák, iskolák, művelődési ház,
- Vácott a Siketek intézete, tanácsháza,
- Dunakeszin a lakótelep
- és még más települések épületei beruházási, felújítási, bővítési munkáin dolgozott.

1982-től a Pest Megyei Tanács VB. Művelődési Osztályán a megyei fenntartású oktatási, kulturális intézmények beruházási, felújítási, bővítési munkáinak felelős műszaki vezetője volt.

1989-1995 között – nyugdíjasként – egy magánvállalatnál tevékenykedett.

2007-ben megkapta aranydiplomáját.

²

121. ábra. Szeitz Gabriella, Tarczy Sándor felesége
(Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

² Tarczy Sándorné önéletrajza. Bp., 2013. január.
Tarczy család iratai 99.

IV.1.3. Lány, Tarczy Márta visszaemlékezése: Papáról.

„*Én születtem elsőként a családban. Nóra húgommal nagy szeretetben nevelkedtünk és boldog gyermekkorra emlékszem. Közös családi életünknek három jellemző színterére gondolok vissza: otthon, kert, kirándulások. Mindent áthatótt a kötelességtudatra, segítőkészségre figyelés és a munkára nevelés.*

Szeretett velem fiús dolgokat csinálni. Mondogatta: „Na, gyere velem Marci-kám”. A ház körül és a kertben szereltünk kocsit, villanyt, vizet. Szerettem Neki segíteni. Ilyenkor –mint Papa egyenjogú munkatársa – nagynak, felnőttnek éreztem magam. Közös dolgainkhoz akkor úgy nem értett senki, mint mi, csak ketten dolgoztunk. Saját magától is mindig elvárta a pontos, precíz munkát. ”Nem lehet ezt csak úgy összecsapni”- mondta.

Azóta is én végzem otthon az egyszerűbb feladatokat: villanykapcsoló és konnektor javítás-csere, csillár felszerelés-átkötés, lefolyó dugulás, csapcsere.

Ő tanított meg autót vezetni. Nagyon élveztem, amikor együtt vezettük a Skodát Páty felé, eleinte mellékutakon később már a főúton.

Életfelfogását a gyermekkorából fakadó munkaközpontúság befolyásolta. Minket is munkára szoktatott. Mikor ott-

122. ábra. A Tarczy család kerti munka közben Pátyon (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)

hon voltunk és épp semmittevéssel próbálkoztunk, megkérdezte „Marcikám nincs mit csinálnod? Akkor töröld port, vagy törölgess el, vagy kend fel a padlót.” Sosem lógattuk a lábunkat.

Az elvárások alapján gyermekkorunkban megszoktuk hasznosan eltölteni az

időt. Apu nevelésének lényege az volt, hogy mindig valami értelmes dolgot kell csinálni. Csak tanulás és a könyvolvasás miatt volt engedélyezve az ücsörgés.

Megtanultuk, hogy mindenre legyen időnk. Inkább sokat olvastunk, hogy ne kelljen gyakran háztartási munkát végez-

123. ábra. Életkép a Szamoson
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

ni. Ennek persze később, a tanulmányaink során jó hasznát vettük. Utólag visszagondolva ez azért nem volt rossz, mert most felnőttként is igyekszünk ügyesen gazdálkodni az idővel és jól beosztani tennivalóinkat.

Volt Pátyon egy telkünk, kis faházzal, szőlővel, őszibarackkal. Minden hétvégén, ki kellett menni, kajával és ivóvízzel felpakolva. Előfordult, hogy télen is. Ez

hozzátartozott a család mindennapi életéhez. Amikor nem akartunk vagy nem volt kedvünk: „Munka van és kész” mondta Papa. E szigor mögött persze inkább az állt, hogy hétvégi hosszabb szabadidőben is együtt lehessünk. Szép lassan belénk ivódott a kerti munkafolyamatok lényege, miértje, sorrendje. Ő előtanulmányozta a kerti technológiát és együtt kísérleteztünk. Néhány év után már természetes volt mit, miért, mikor és hogyan kell csinálni, hogy munkánknak gyümölcse legyen. A termések láttán elfelejtettük a fáradozást. Sokszor vittünk a barátainak, szomszédoknak a pátyi termésből. Büszkén cipelte fel a láda barackot, szőlőt, kinek mit szánt. Jó szívű, adakozó volt.

Amikor Papa már nem volt, én továbbra is csináltam a kerti munkát. Met-szettem, permeteztem, kapáltam. Egyedül nem volt olyan jó kint lenni, nagyon hiányzott.

Segítőkész volt. Ha kértek tőle valamit, szívesen segített. Természetes volt nála, hogy elintézett dolgokat. Személyesen, saját érdekeit félretéve, önmagát háttérbe helyezve. Ehhez mi is hozzászoktunk, a későbbiekben mi sem mondtunk nemet. Papa örökségét tudatosan viszem tovább, én is szeretek segíteni másoknak.

Sokat kirándultunk. Papa különösen figyelt arra, hogy együtt legyen a család és közösen szerezzünk élményeket. Men-

tünk a munkájával kapcsolatos helyekre. Pl. nyaraltunk Nick-en a gátórháznál. Répcelakhoz közel, a Répce és Rába folyókban sokat pecáztam. Emlékszem a sok kifogott törpeharcsára.

Papa szülőhelyén, a tunyogi gátórházban nagyival és a húgommal többször üdültem. Érdekes, hogy az akkori gátőr is tudta ki az Apukám, még mindig jó híruk volt ott, pedig 1976-ot irtunk.

Levitt a Szamosra úszni, mesélt az örvényekről, úsztunk a folyással szemben.

Eveztüink csónakban. Mesélte, hogy ki kell ismerni a folyót. A vízfelszín fodrozását látva tudni kell az örvényt, zátonyt, mélységet. Mit jelent a kanyargás, milyen lesz a part, hol lehet kiúszni-kikötni, mit mutatnak a part menti növények?

Mondta, hogy több embert húzott ki az örvényből a víz alól, mert túl bátrak és merészek voltak, a folyónál erősebbnek képzeltek magukat.

Megértettük, hogy tisztelni kell a folyóvizet, a természet erejét. Emlékszem, hogy a 73 éves fitt nagyi is bejött úszni, bátran tempózott. A folyás irányába haladva végül Papa jóvoltából biztonságban partot ért.

Itt mutatta meg nekem a horgászásnak egy érdekes módját. A horogra kenyérgombóc helyett sáskát kell tűzni, mert az mocorog és a ragadozó halat jobban vonzza.

Egészen kicsi voltam, amikor elvitt megnézni a paksi gátat. Azóta is emlékszem az oda vezető vadregényes útra, a robogó víz látványára és erős hangjára.

Voltunk a fehérvárcsurgói tározónál, még a munka megkezdése előtt. A kis patakon átlépve mutatta, hogy ez fogja feltölteni az épülő tározót. Itt minden víz alatt fog állni, de biztonságos lesz. Azért van rá szükség, mert az embereknek kell az ivóvíz. A környező erdő állatainak nem lesz nehezebb az élete.

Elvitt egyszer egy telepre, ahol modelleztek egy folyószakaszt. Azt hiszem egy híd építése előtti vizsgálat volt. Festéssel tették láthatóvá a víz mozgását, örvényeket, partmosást. Mutatta a sarkantyúk jelentőségét. Nagyon érdekes mini világ volt.

Amikor nagyok lettünk, és lett udvarlónk, mindig megmértettek. Egyszer éppen ping-pongoztunk a kertben. Papa lejött hozzánk és megkérdezte:

„Na fiam tudsz fára mászni? Na akkor mutasd meddig tudsz felmászni, mert Mártika és Nórika a tetejére is felmászik”.

Sokat másztunk a ház előtti cseresznyefára, rengeteget ettünk a friss ropogós gyümölcsből. Még a Jeffi kutyát is megtanítottuk az első elágazásig felmászni.

Papa szeretett meleg ételt enni. Anyu minden nap főzött. Azt láttuk, hogy amit

124. ábra. A Gödöllői Agrártudományi Egyetem Főépülete (Forrás: Internet)

kapunk azt meg kell enni, nem szabad piszkálni, turkálni az ételt. Még amit nem szeretett azt is hősiesen megette. Ilyen volt a tökfőzelék, amit agyon paprikázott és ecetezett, csak hogy ne érezze a tök ízét.

Pályaválasztásunkba nem szólt bele, inkább Anyuval beszélünk meg. Azt akarta, hogy olyan egyetemet válasszunk, ami a szívünknek tetszik, amit szeretünk, amit szívesen vállalunk. Én Gödöllőre az Agrártudományi Egyetemre mentem. Nagyon szerettem, a tananyag érdekelt. Diplomamunkámat a szennyvíz elhelyezéséből írtam. Nóri később évekig szenny-

vízlaborban dolgozott. Ezek nem törénthettek véletlenül, pedig a Papa sosem mondta, nem várta el tőlünk, hogy azt a témát válasszuk, amivel Ő foglalkozott. Talán a szakmája tisztelete okán kötődünk ehhez a témához.

Azt tudom, hogy jó ember volt és szakmailag kiváló. Halála után is szeretettel gondolok vissza az együtt töltött időkre. Azt mondják, hogy arcvonásaimban én hasonlítok legjobban Rá. Erre az örökségre és a Tőle tanultakra nagyon büszke vagyok.”³

³ Tarczy Márta visszaemlékezése: Papáról. Bp., 2012. október. Tarczy család iratai 97.

IV.1.4. Lánya, Tarczy Nóra visszaemlékezése: Emlékeim édesapámról.

„Apukám 40 éves volt, amikor megszülettem. Tehát egy fél életet leélt, mire gyermekei lettek, ami azért megdöbbentő, mert nagyon családszerető ember volt. Főleg arra vágyott, hogy fia legyen, de hát be kellett érnie velem és a nővéremmel. Keresztfiai - részben- pótolták ezt az űrt.

Egészen más viszonyban voltunk. mint a mai apukák a gyerekeikkel. Nem emlékszem, hogy valaha játszott volna velünk, de nagyon szerettem, ha néha mesélt Tunyogról, a házukról, a Szamosról, a nagymamájáról, a komondorokról, vizslákról, lovakról. Nagy szeretettel emlékezett vissza a szüleire, büszke volt szatmári gyökereire. Csodálatos mesevilágnak tűnt ez egy budapesti kislánynak, aki emeleken lakott. Már nagylány voltam, amikor testvéremmel és anyai nagymamánkkal először mentünk nyaralni Tunyogra. Akkor végre én is úsztam a híres Szamosban! Nem volt könnyű, a nagymamánk előre úszott és hátrafelé haladt, elég tempósan...

Apukám nagyon szeretett utazni, lehetőleg az egész családdal. Az országon belül elvitt bennünket tározókhoz, megmutatott duzzasztókat, gátakat, víztisztító műveket. Legszebb emlékeim a nyaralá-

125. ábra. A Szamos varázslatos mesevilága (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

sokhoz fűződnek: Szilvásvárad, Hajdúszoboszló, később a Fekete tenger, Adria. Éppúgy szerettem napozni és úszni, mint ő. Már télen elkezdünk tervezgetni hová menjünk, és mit szeretnénk megnézni. Később anyukámmal utaztak, kettesben, napos mediterrán országokba. Borzasztóan élvezte ezeket az utakat.

Sokat mesélt fogság-élményeiről.

Tervezte, hogy egyszer visszalátogat Regensburgba, meg a hídhoz, amit védtek, és ahol fogságba esett, majd Franciaországba, diákkori barátjához. Sajnos erre már nem kerülhetett sor.

Egy másik kedves elfoglaltsága, a pátyi szőlőskertje volt, ahol nagy lelkesedéssel, növekvő tapasztalattal és némi szerencséjével metszett, telepített. Közö-

sen szüreteltünk a barátaival és évi néhány liter bort is készített, amit mindig elosztogatott, csakúgy, mint sok-sok láda őszibarackot, szőlőt, meggyet, barátai és ismerősei között. Ez a nagyvonalúság egyébként nagyon jellemző volt rá, és a családuk sohasem volt híres az anyagi gyarapodásról. Amint kiderült valakiről, hogy a „földije”, hatalmasra tárult előtte a szíve-lelke és az ingét is odaadta volna az illetőnek.

Úgy nőttünk fel, hogy azt láttuk mindig, hogy nemcsak sokat dolgozik, de át van itatva szakmájának szeretetével, elemében van a mérnöki világban. Emellett nagyon szeretett olvasni, sokat is olvasott, főleg a történelmi témájú könyvek érdekelték. Sokszor hozott nekem könyvet, úgy, ahogy manapság csokit vesznek a gyerekek. Igaz, akkor nem volt drága a könyv.

12-13 éves koromban, a vívőleckéről hazafelé mindig bementem este a munkahelyére (a Klotild palotába) és együtt jöttünk haza. Ez a ritka, kettesben töltött idő különleges emlék számomra. Amikor egyetemista koromban „almatáborban” voltam egy hétig Csurgón, egyszer meglátogatott, és annyit beszélgettünk...jó volt.

Apukám hirtelen természetű ember volt. Én nagyon jól kijöttem vele, talán azért is, mert jellemző gyors beszédét én

értettem a családban a legjobban. Aranyos, jó humorú ember volt, de tudott nagyon félelmetes is lenni. Alapjában véve nagyon-nagyon jó szívű volt.

Az egyetem után a Dunamenti Regionális Vízmű és Vállalat szentendrei laboratóriumában, mint biológus kezdtem dolgozni. Apukám néhány héttel azelőtt halt meg, utolsó munkahelye ennek a vállalatnak a váci részlege volt. Egyrészt sokkoló, másrészt vigasztaló volt szembe-sülni azzal, hogy milyen sokan szerették és mekkora megbecsüléssel emlegették.

Felnőtt életem legnagyobb szomorúsága az, hogy apukám nem láthatta meg az unokáit. Sokszor jut eszembe, milyen büszke lett volna a műegyetemi nyolcas evezősök tagjaként, a vizek, folyók szerelmeseként, ha mindkét lányom, Zsófi és Mariann hazai és nemzetközi (EB., VB.) evezős versenyeit és sikereit végigizgulhatja. Ha megéri, hogy két okos lányom az oxfordi egyetem diákja, hogy Mariann unokája az első magyar, aki a híres Oxford-Cambridge-i evezős versenyen valaha indult - és győzött! Mennyire örült volna, hogy két fiú unokája is született! Milyen boldog évtizedektől fosztotta meg őt és anyukámat is a halála.

Próbálok mesélni gyerekeknek róla, a gyökereinkről. Nagy kár, hogy akkor kezdtem igazán érdeklődni a tágabb család iránt, amikor tőle már nem tudtam

126. ábra. Kiszáradt fa mementója a Holt-Szamosban
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

semmit megkérdezni. Egy ideje tervezem, hogy elutazom a régi tunyogi házhoz, a Szamoshoz, Szamoskrassóra és ahová még eljutunk az „ősök” nyomán.

Már lassan 3 évtizede, hogy meghalt, de akire szeretettel emlékezünk, az nem hal meg igazán. Büszke vagyok rá, arra hogy egyenes, becsületes, keményen dolgozó, családját, hazáját szerető ember volt. Nem vonzotta sem pénz, sem karrier, nem a címet, rangot becsülte, hanem a munkát, a tudást.

Egyszerűen jó ember volt.”⁴

⁴ Tarczy Nóra visszaemlékezése: Emlékeim édesapámról. Oxford. 2012. augusztus. Tarczy család iratai 96.

IV.1.5. Bátyja, Tarczy László és családja.

Tarczy Sándor testvérbátyja, László és családja életét a legfiatalabb gyermek, ifjú Tarczy László elmondása alapján követhetjük nyomon. „Édesapám Tarczy László Nagypeleskén született 1919. IV. 30-án. Emlékszem, születésnapját általában május 1-én ünnepeltük. Elemi iskolába Matolcson járt, a középiskola I-II. osztályát a debreceni református gimnáziumban, III.-VIII. osztályát a nyíregyházi Kossuth Lajos reálgimnáziumban végezte. 1938-ban érettségizett. Budapesten a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági karán 1942-ben „okleveles mezőgazda” diplomát szerzett. Egyszerűen fogalmazva mi úgy tudjuk, hogy mezőgazdasági egyetemre járt.

Édesanyám Kovács Erzsébet 1929. VII.12-én született Mátészalkán. Tanítóképző Intézet és leány Líceumban tanult, egy évig Szatmárnémetiben, négy évig Kisvárdán. A népiskolai tanítói képesítésről szóló oklevelét 1948. június 11-én állították ki. Esküvőjük után, 1949-ben Tunyogon született első gyermekük, Erzsike nővérem. 1950-ben Debrecenbe költöztek és megszületett Katalin testvérem. Édesapám Állami Gazdaságokban agronómus volt, édesanyám általános iskolákban tanított. 1950-1959. között Hajdu-Bihar megyében

több helyen dolgoztak. Átmenetileg szolgálati lakást is igénybe kellett venni. Munkahelyiek: Biharkeresztes, Berettyóújfalu (1954-ben én itt születtem), Hajdúböszörmény, Komádi, Zsáka, Debrecen. Kettőjük munkahelye nem mindig esett egybe, ezért egyiküknek, általában édesanyámnak utazgatni, néha kerékpározni kellett.

Apai nagymamán 1957. évi halála után 1959. szeptember elején Szirákra költöztünk. Édesapám 1971 végéig a helyi állami gazdaságban agronómus, utóbb főagronómus (igazgató helyettes) munkakört töltött be. 1972. elejétől kinevezték az Alagi Állami Tangazdaság (Dunakeszi) kereskedelmi igazgatójának és innen vonult nyugdíjba 1979. VIII. 21-én.

Édesanyám Szirákon 1959-1984. között tanított. 1984-től nyugdíjasként közösen eltöltött 7 és fél év után édesapám 1992. V. 24-én „csendesén” elhunyt. Édesanyám 2011. február 13-ig élt. Amikor egyedül volt én rendszeresen felkerestem, segítettem neki, gondoskodtam róla. Szüleim a sziráki temetőben alusszák örök álmukat az egykori tunyogi gátbiztos, Tarczy Sándor nagypapa közelében.

Amikor megszülettem, édesapám testvére ifj. Tarczy Sándor lett a keresztapám. Gyermekkoromban és fiatalemberként

megtapasztaltam szigorúságát, követelménytámasztó magatartását. Később értettem meg, hogy az emberi viselkedés szabályai, a kitartó tanulás és a munkához való komoly hozzáállás alapvető a „nagybetűs élet” mindennapjaiban. Máig szóló nagy örömet okozott nekem, amikor 1973-ban a Pásztói gimnáziumban megszerzett érettségi bizonyítványom alkalmából egy szép pecsétgyűrűt ajándékozott nekem.”⁵

Özv. Tarczy Sándorné így vélekedik Laci sógoráról és családjáról:

„Mindene a föld, a mezőgazdaság volt. Szókimondó, igen rendes, megfontolt gondolkodású, a munkát és munkáját komolyan vevő és a családját nagyon szerető ember. Bármilyen rábizott munkát elvállalt és tisztességgel elvégzett. Sanyival jóban voltak, gyakran keresték egymás társaságát, a két család is rendszeresen találkozott. Felesége Erzsike sok helyen, utóbb Szirákon 25 évig generációkat tanított, nagyon szerették. A családjáért mindent megtevő asszony és kiváló pedagógus volt. Három gyermeket neveltek fel szeretetben, békességben.”⁶

⁵ ifj Tarczy László visszaemlékezése. Budapest. 2013. május.

⁶ özv. Tarczy Sándorné emlékezése Sándor testvéreire és családjára. 2012. október. Tarczy család iratai 95.

IV.1.6. Húga, Dima Andrásné Tarczy Magdolna családja.

Tarczy Sándor testvérhúga, Magdolna és családja sorsáról első gyermekük - a Tunyogon született Dima András visszaemlékezéséből ismerhetünk meg részleteket.

„Anyám Tarczy Magdolna 1924. február 22-én született Tunyogon. Szatmárnémetiben járt középiskolába az un. angol kisasszonyoknál.

Nyíregyházán a m. kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetben kapott tanítói diplomát. Apám Dima András 1920-ban született Kisvárdán. Szarvason a mezőgazdasági technikum után a mosonmagyaróvári főiskolán szerzett mezőgazdasági mérnöki oklevelet. 1943-ban kötöttek házasságot.

Apám a második világháborúban a hadi fogság egy részét sógorával Tarczy Sándorral együtt töltötte.

Én 1945. szeptember 7-én Tunyogon a gátbiztosi lakásban születtem. Szüleim 1945 után Gyulaházán és Kisvárdán laktak. Magdi húgom 1947-ben született Gyulaházán. 1950-től 1968-ig Szarvas volt a család lakása és munkahelye. Engem nagyszüleim neveltek nagybátyáimmal karöltve Tunyogon és Debrecenben 1956 szeptemberéig. Nagymama megbetegedése miatt 1956-ban én is csatlá-

koztam a családomhoz. 1962-ben apám ledoktorált és Ő is tanítói pályára lépett.

Szüleim 1968-ban Pásztóra költöztek és itt tanítottak. Apám a gimnázium igazgatóhelyettese volt. Nyugdíjba vonulásuk után, 1982-től halálukig Budapesten, a békásmegyeri lakótelepen éltek. Magdi húgom a Budapesti Orvostudományi Egyetemen tanult és fogorvos lett.

Én 1964-től Budapesten élek. Keresztapám nyomdokaiba lépve 1970-ben a Műszaki Egyetem Építőmérnöki Karán végeztem tanulmányaimat és okleveles építőmérnök diplomát szereztem. 1977-ben okleveles vízellátási, csatornázási, egészségügyi szakmérnök lettem. Mérnöki ismereteimet kezdettől fogva többoldalúan hasznosítom. Tervezőként és szakértőként a gyakorlatban, főiskolai-egyetemi oktatóként a képzésben, publikációs tevékenységgel az ismeretterjesztésben alkalmazom.

A közművesítés főbb témakörei és tárgyai (közte hidrológia, vízgazdálkodás, vízellátás, vízrendezés, csatornázás) vannak az érdeklődésem középpontjában. Tarczy Sándor ilyen módon is folyamatosan jelen van az életemben.”⁷

⁷ Dima András mérnök visszaemlékezése családjára. Budapest. 2013. augusztus. Dima András 1945-ben Tunyogon született, főiskolai docens, mestertanár.

Magdi családjáról özv. Tarczy Sándorné ezeket írja:

„Magdi sógornőm tanítónő volt és sok helyen tanított élete során. Férje Bandi nagyon jó barátságban volt Sanyival és vidám, kedves embernek ismertem. Ő volt Sanyi tanúja az esküvőnkön. Magdi lányuk fogorvos, jelenleg nyugdíjas és már van négy unokája. Bandi fiukkal és családjával van most is a legszorosabb kapcsolatunk, igen közel állnak hozzánk. Két fia van.”⁸

Dima András, a Tunyogon töltött kisgyermekkora közel 5 évére és egy későbbi látogatására így emlékszik vissza:

„Tizenegy éves koromig a nagyszüleim neveltek, előbb Tunyogon majd 1950-től Debrecenben. 1956 őszén az elemi iskola után, mivel nagymama beteg lett szüleimhez kerültem Szarvasra. Tarczy Sándor volt a keresztapám, úgy szeretett és törődött velem, mintha saját gyermeke lettem volna. Sok időt, közös programokat töltöttünk együtt. Csodáltam a Pannónia motorját. Őt követve én is mérnök lettem. Pici gyermekkorom Tunyogra visszanyúló néhány év emlékeit szívembe zárva jó érzéssel mindig magammal hordozom.

⁸ Mint 230.

A „családi fáma” szerint „egy ágyban születünk” keresztapám, anyám, én és unokatestvérem Erzsike. Később nekem azt mondták, Erzsike megszületése utáni nap érkeztem haza nagypapával az egri szüretéről. A tunyogi portát egyszerűen „zsilipnek” neveztük, melyet Matolcs felől a Kossuth utcából a töltésen közelítettünk meg. A rámpán mentünk le a házakhoz. Elől Kaszonyiék gátórháza állt, utána nagypapáék gátbiztosi lakása, az én szülőházam. A házból hátrafelé is volt kijárat az istállók, ólak felé. Ínycsiklandozó emlék számomra a kemence, melyben hetente friss kenyér és még sok finomság sült. Csodáltam a magas és vastag fenyő-, platánfákat. Alatta a hű-

vösben az idősebbek néha üldögéltek. A hullámtér tele volt szilvafával, dióültetvénnel. A zsilip környékén veteményekre nem emlékszem.

Szerettem a töltésen szedett vadsósákat. Megtanultam mezítláb járni a frissen vágott búza és szénatarlón. Kipróbáltuk az ürgeöntést és egyéb csínytevést. Tunyog felől sohasem közelítettük meg a zsilipet, mert nagy kerülő és túl hosszú út lett volna. Matolcs volt a fő közlekedési irány. Ha vonattal utaztunk, a matolcsi állomás esett közelebb. Nagy élmény volt, amikor Fehérgyarmatra vittek és a helyreállított fa illetve vaskorlátú Szamos-hídon hajtottunk át a lovas kocsival. A magasból a vízre lenézve majd elszédültem. Ha vonat

miatt sorompót” kaptunk” alig vártam, hogy megcsodálhassam a mellettem elhaladó füstölgő mozdonyt. A zsilip felé érkezést három kutya mindig jó előre, izgatottan jelezte. Az a néhány év, amire visszaemlékszem nagyon szép volt.

1950 nyár elején elköltöztünk Debrecenbe. 1953-ban nagypapával visszamentünk Kerekes Gyula református pap bátyámékhöz látogatóba. Lovas-kocsival kivittek minket a zsiliphez, de már nem láttam ott annyi sok háziállatot, amely az én tunyogi gyermekéveimet izgalmassá tette.”⁹

⁹ Dima András visszaemlékezése a tunyogi gyermekévekre. Budapest, 2013. augusztus. Keresztelésekor Tarczy Sándor nem lehetett jelen, mert hadifogságban volt, utólag intézték a keresztapaságot.

IV.2. Tarczy Sándor emlékezete

Tarczy Sándor emléke szempontjából is megtisztelő, hogy az utókor nem feledkezett meg édesapjáról. Nyíregyházán a Jósza András megyei Múzeum **1989**-ben „*A Felső-Tisza-vidék vízügyi múltja*” címmel kiállítást rendezett. Bemutatták idős Tarczy Sándor néhány személyes relikviáját (oklevél, fénykép, irat), aki „*Tunyogon több évtizeden át gátbiztos, gátfelügyelő beosztásban működött és nevéhez sok létesítmény keletkezése fűződik*”.¹⁰

De ezt már a hazai vízügyért „élt-halt” Sándor fia nem érhetette meg. Emlékének megörökítése és felelevenítése kapcsán személyes jelenlétével nem lehetett büszke édesapjára, akinek élethivatását és sikeres pályafutását részben köszönhetette.

A kiállított dokumentumokat Sándor özvegye segítségével, Tarczy László bocsátotta a kiállítók rendelkezésére a következő véleménnyel:

„*Kedves Igazgató Úr! ...Nagyon megörültem, hogy jó apámra a kiállítás alkalmával gondoltak. Meg is érdemelte, mert édesapám egy igen szorgalmas, munkáját szerető becsületes igazi magyar ember volt....*”

127. ábra. A Jósza András Múzeum Nyíregyházán
(Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

Üdvözlettel Tarczy László. Szirák 1989.V.3”¹¹

Az esztergomi Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi (Duna) Múzeum életrajz gyűjteményében őriznek Tarczy Sándorról egy 2 oldalas gépelt iratot, amely életrajzi (születés, mérnöki oklevél, halál) adatait tartalmazza és életpályájának tömör összefoglalását adja. A

keltezés és aláírás nélküli dokumentum **1995**-ben került Esztergomba, a végén „*Kálmán Miklóstól*” kézzel írott feljegyzés olvasható.

Rövid életrajzának egy részlete:

„...Az 1947. és 1956. közötti időszakban legjelentősebb munkái a hortobágyi és Szolnoki öntözések és halastavak fejlesztésével voltak kapcsolatban. Kiemelkedő érdemi voltak a gépesített földmunka általános elterjesztésében, továbbá a kis és közepes műtárgyak előregyártása területén, elsősorban az öntözések és halastavak munkáinál.

Munkájával kapcsolatban már ebben az időben is számos kitüntetést kapott (Kiváló Munkás, Munka Érdemérem, stb.) és több elfogadott és sikeresen bevezetett újítása volt. A Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Egyesület keretében, az addig kézzel végzett földmunkák gépesítésével foglalkozó tudományos bizottságoknak aktív tagja volt.

1959-től elsősorban nagyobb méretű vízi építkezések szervezése, később a teljes beruházások lebonyolítása terén ért el kiváló eredményeket (határidők maradéktalan megtartása, költségcsökkentések a minőség és a teljesség sérelme nélkül).

¹⁰ FETIVIZIG levele a Múzeum számára kért anyagról. 1989. VII. 10. Tarczy család iratai 39.

¹¹ Tarczy László levele. Szirák, 1989. V. 3. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza.

Külön ki kell emelni az árvízvédelem és a helyreállítási munkák során végzett tevékenységét (1954, 1956, 1965, 1966, 1980). Munkája ebben az időszakban is számos nyilvános elismerést kapott (Vízgazdálkodás Kiváló Dolgozója, a Munka Érdemrend valamennyi fokozata, Árvízvédelmi emlékérem, stb.).

Gyakorlati vezetőként többször bekapcsolódott az egyetemi oktatásba (Vízépítés) és részt vett a Magyar Hidrológiai Társaság Vízépítőipari Szakosztályának munkájában.

1947.óta 1984-ben bekövetkezett haláláig a magyar Vízügyi Szolgálatban, hazánk vízügyeinek javításán dolgozott.”

12

2003-ban a Közép-Duna –völgyi Vízügyi Igazgatóság 50 éves jubileuma alkalmából megjelent egy emlékkönyv, amelyben a korábbi munkatársak nevének felsorolásával a közösen végzett munkára és az együtt töltött időre emlékeztek. Az egykori Építési Osztályon hosszabb ideig vagy magasabb beosztásban dolgozók névsorában megtalálható

Tarczy Sándor is.¹³

Fazekas László egykori nyíregyházi vízügyi igazgató nyugdíjas korában sem unatkozik. „Jól esik” számára amikor (különösen árvizeknél vagy korábbi eseményekre emlékezéshez) igénybe veszik tapasztalatát és szakmai tanácsokkal segíthet. Néha a szakma öregjeivel való beszélgetés során és fiatalok körében is „szóba kerülnek a régi szép idők”. Emlékei között kiemelt helyet foglal el az 1970-es árvíz valamint az utána következő fejlesztés. Tarczy Sándorra különösen jól visszaemlékszik. Személyisége, jelleme „megfogta”, ezért **2006**-ben egy rövid feljegyzést is készített Róla, mint a térség kiemelkedő személyiségéről és szívesen bocsátja rendelkezésre.

„A megyében végzett munkái előtt csak levelezésekből ismertem. Az árvíz utáni vízügyi fejlesztések közben végre személyesen is találkoztunk. Feltűnően nagyon jónak találtam szervezőkészségét. A leg-

128. ábra. Fazekas László, Nyíregyházi vízügyi igazgató nyugdíjas korában (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

bonyolultabb munkákat is el tudta végezni és végeztetni. Jól bánt az embereivel, könnyen szót értett velük. Különös érzéke volt ahhoz, hogy a munkatársakból a legjobb eredményt kihozza. Szeretett a fiatalokkal is dolgozni, inspirálta támogatta őket. Igényes és precíz volt, személyesen minőségi munkára törekedett és másoktól is ezt várta el. Követelményét következetesség jellemezte. Szigorúsága mögött rendkívül humánus ember lakozott.

129. ábra. Az 1970-es árvíz romba döntötte az érintett térséget (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

12 Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum) Esztergom. Életrajzi gyűjtő. Tarczy Sándor. A5. 27. sz. Ugyanennek a dokumentumnak majdnem szó szerint megegyező, kézzel irt változata megtalálható a Tarczy családnál. Mint 220.

13 Kovács Dezső- Bernáth Alexandra- Wágner Mihály (szerk.): A vízgazdálkodás 50 éve a Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság működési területén. Platin Kiadó és Nyomda Kft. Bp., 2003. (október hó). 154. o.

130. ábra. A Szamos töltésfejlesztés első kapavágása 1999-ben (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

Dicsérem a memóriáját, nem felejtette el, amit megígért, és amit elvállalt.

Felkészülten érkezett a tárgyalásokra, ahol kemény partnernek bizonyult, jó volt tapasztalni, hogy odafigyelt másokra. Érdemi vitában alakítottuk ki a közös álláspontot és ahhoz mindenkinek alkalmazkodni kellett.

Kevés szabadidejében felszabadultan társalgott, jól érezte magát, keménységének nyoma sem volt. Jellemző gyors beszéde „jól állt neki” és hamar megszoktuk. Első beutazás alkalmával tőle tudtam meg, hogy Tunyogon született, azután

még többször útba ejtettük szülőhelyét, ilyenkor az idő függvényében mesélt gyermekkoráról. Szervezésében megvalósított vízügyi beruházásokkal maradandó nyomait hagyta itt szakértelmének és szellemiségének.

*Árvizek ellen törekvő munkái az Igazgatóságunk területén élők biztonságát szolgálják.”*¹⁴

A „**Műegyetemen végzett építőmérnökök és munkásságuk**” c. könyvsorozat időnként megjelenő köteteiben utólag számba veszik és bemutatják az építőmérnököket. Ezt az a gondolat szülte, hogy az ő felelősségükkel épített infrastruktúra nélkül nem lehetne emberhez méltó élet a földön. A könyvek összeállítói a mérnökök neveinek és munkásságuknak közlésével szemléltetni akarják

¹⁴ Fazekas László nyugdíjas vízügyi igazgató visszaemlékezése. Nyíregyháza, 2006. Adatközlő a Felső-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóságon Tarczy Sándor idejében középvezető, később igazgató volt. Körtársasági Érdemrend Kiskeresztjével és Kabay János díjjal kitüntetett mérnök. Nyíregyházán él.

131. ábra. Befejeződött a Szamos töltésfejlesztése 2004-ben (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

a mérnöki munka sokféleségét és társadalomban fontos, nélkülözhetetlen szerepét.¹⁵ **2007**-ben kiadott kötetben közzétették, hogy 1944-ben végzett és szerzett mérnöki oklevelet Tarczy Sándor, aki 1921-ben született Tunyogon.¹⁶

2012 nyarán Kaposváron tartotta a Magyar Hidrológiai Társaság 30. vándorgyűlését. Itt Dr. Varga György egykori munkatársa előadást tartott és az apaji öntözőtelep építése közben történt egyik kedves, humoros epizód kapcsán emlékezett Tarczy Sándorra.¹⁷

¹⁵ Vasbetonépítés. 2011. 1. sz. 31. o.

¹⁶ Balázs György-Borosnyói Adorján-Tóth Ernő (szerk.): Műegyetemen végzett építőmérnökök és munkásságuk 1943-1951. Műegyetemi Kiadó. H.n. 2007. 3. o. Életrajz nincs közölve.

¹⁷ Mint 155.

IV.3. A szülőház utóélete

Tarczy Sándor nyugállományba vonulása évében (1982) a Kartográfiai Vállalat kiadott egy megyetérképet az útvonalak, nevezetességek feltüntetésével.

Tunyogmatolcsnál a gátörház, vagyis a szülőháza, mint nevezetesség szerepel.

18

Kiss Imre után Fazekas Sándor volt a gátör. 1985-ben Csengerből érkezett és 1991-ig – felesége véleménye által is megerősítve - *6 nagyon szép évet töltött Tunyogmatolcson*. Tiszabecsen folytatva hivatását, most nyugdíjasként él ott.¹⁹

Jelenleg Madarasi Attila végzi a gátöri feladatokat. Ő édesapja révén is kötődik Tunyogmatolcshoz. *„1991. július 1-óta teljesítek itt gátöri szolgálatot. Azóta a lakáson és a melléképületen többször végeztek kisebb átalakítást.*

A legutolsó komoly változtatás 2006-ban történt, amely külső és belső felújítást, korszerűsítést (gázfűtés, tetőcsere, nyitott faszerkezetű terasz) jelentett. Ekkor alakult ki a most látható épület.

18 Szabolcs-Szatmár megye térképe, útvonalak, nevezetességek feltüntetésével. Kartográfiai Vállalat. Bp., 1982. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára. Nyíregyháza. T 473.

19 Fazekas Sándor visszaemlékezése Tiszabecs, 2013. május. Nyugdíjas gátör, jelenleg Tiszabecsen él.

*Szívesen lakunk ebben a szép környezetben.*²⁰

Egy 2008-ban kiadott szép kivitelű fotóalbum-szerű szakkönyv, mint vízi emléket mutatja be Tarczy Sándor szülőházát továbbá a kötet szerzői megállapítják, hogy *„az élő és a holt Szamos ölelésében fekvő... épület... kedvenc kirándulóhelye a csendre és pihenésre vágyóknak.*” Ez azt sugallja, hogy a tunyogmatolcsi gátörház a hazai vízügyi építészet terén számon tartott, kevés régi típusú emléképiletek egyike, amely turisztikai szempontból is figyelmet érdemel. A későbbiekben pedig nagyobb, akár műemléki jelentőséget is kaphat.²¹

Az első gátbiztosi lakás (vagyis a mai gátörház) a hivatalos nyilvántartás szerint a Szamos töltés mentett oldalán évszázados platánfákkal övezve több mint száz

20 Madarasi Attila visszaemlékezése. Tunyogmatolcs, 2013. július. Édesapja Madarasi Imre Matolcson született 1940-ben. Fiának a vízügyi szakma kiválasztásához segítséget nyújtott. A gátörház felújított állapotában látható.

21 Mint 29.

132. ábra. A képen a könyv két szerzője és szerkesztője látható a művel. Fejér László (balra) és Dr. Szilávik Lajos. (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

éve (1901-1903 között) épült.²² Mivel a gátbiztosi lakás és *„házatája”* teljesen 1903-ban lett kész, megállapítható, hogy az életrajzi gyűjtemény összeállításakor éppen 110 éves Tarczy Sándor szülőháza.

Vele egyidősnek tekinthető az épület közvetlen környezetében álló néhány *„famatuszálem”* is. Szép természeti jelenség, hogy a magasból az öreg fák lombjai a lakás fölé hajolnak. Az évforduló alkalmából különös figyelmességgént ez a meghajlás akár a ház neves szü-

22 Mint 28.

133. ábra. Öreg platánfa a Tunyogmatolcsi gátör háznál, amely valószínűleg az ország egyik legvastagabb törzskerületű platánfája (Fotó: Nádasi Zoltán)

löttje, Tarczy Sándor iránt, jelképesen, a természeti környezet tiszteletadásának is tekinthető

A fák életkorát megerősítheti „Papp Gyula bácsi régi gátör emlékezése, aki a 60-as évek végén, nyugdíjasként gyakran

járt erre. Szerinte az öreg fát gyermekkorában ültették. Amikor Ő itt gátör volt, a fák a ház tetejéig értek.”²³

Papp Gyula zsiliphez kötődő elfoglaltságát unokái is bizonyítják.

„A tunyogmatolcsi öntözőfürt átadásakor (1968) a zsilip és Szamoskér között vízkivételi művet helyeztek üzembe. A gépészeti berendezés felügyeletére nagyapát, mint régi vízügyest-éjjeliórként foglalkoztatták. Mindig gyalog tette meg az utat a matolcsi állomáshoz vezető utcában lévő lakása és az éjjeli órhely között a töltésen, zsilipen keresztül. Munkába menet és jövet a Kossuth utcai lakásunk előtt járva hozánk is gyakran betért.”²⁴

Madarasi Attilának kezdetől fogva feltűnt az egyik platánfa hatalmas törzskerülete. Azt gondolta, hogy életkora és terjedelme, különösen törzsé-

nek nagy átmérője miatt igazán „megérdemelné” a védetté nyilvánítást.

Kezdeményezése alapján végül is a Felső Tisza-vidéki Környezetvédelmi és

Vízügyi Igazgatóság 2010. június 7-én „a platánfa helyi védettség alá helyezésével kapcsolatban” levelet írt Tunyogmatolcsra. A képviselő testület 2010. VIII.4-i ülésén (74/2010.sz.) elhatározta, hogy elindítja a 0256 hrsz. területen lévő platánfa helyi védettség alá helyezésének eljárását. Ezzel jelezve a különleges természeti értékek egy darabkájáért érzett felelősséget és vállalva az ezzel járó kötelezettséget, törődést.²⁵ Védetté nyilvánítását indokolhatja az is hogy a Fehérgyarmati kistérségben „a helyi védett értékek száma alacsony”²⁶

Íme, a gátbiztosi lakásban született unokaöcs (és keresztfiú) legutóbbi véleménye:

„A szülőház meglátogatásakor jelentős átalakítást tapasztaltam és nagy öröömre szép, rendezett környezetben találtam. Az időközben elvégzett átépítés bővítést jelentett ugyan, de leegyszerűsítette az épületet. A belső tereknél a funkcióváltozás miatt jelentős módosítások történtek.

Egy ablakossá tétele és eltérő homlokzata következtében veszített az épület pompás, díszes „kuria” jellegéből, de így is jó állapotúnak tekinthető. A valamikori

²⁵ Tunyogmatolcs Polgármesteri Hivatal Iktatókönyve. 2010/74.sz.

²⁶ A Fehérgyarmati kistérség területfejlesztési programja. (Tanulmány.) Terra Stúdió Kft. Bp. 2005. április. 98.o.

²³ Mint 25.
²⁴ Mint 38.

*gátbiztosi lakás és iroda, egy karakteres gátőrházzá változott. A fenyő és platánfák már gyerekkoromban is nagyok voltak, csodálatosan átvészelték az idő viszontagságait.”*²⁷

Tunyogmatolcs határában, Tarczy Sándor szülőházához közel, 2012. augusztus 23-án, csütörtökön ünnepélyes keretek között lerakták a Szamos-Kraszna közti árvízszint csökkentő tározó alapkövét. Ez a beruházás másfél millió embernek teremt biztonságot. Ugyanakkor lehetőséget nyújt az ökoturizmusra és esélyt ad a tájgazdálkodásra. Terv szerint a várható költsége bruttó 17,4 milliárd forint, 21 km új töltést építenek és 17 km szakaszon töltésmagasítást hajtanak végre.²⁸

Hosszas előkészítés után, az évek óta húzódó tározó építése a Vásárhelyi Terv továbbfejlesztése program (Új Széchenyi Terv) keretében az Európai Unió támogatásával valósul meg. Érintett települések: Győrtelek, Kocsord, Mátészalka, Nagydobos, Ópályi, Szamoskér, Szamosszeg, Tunyogmatolcs külterülete. A tározó felülete 51 km², térfogata 126 millió m³.

A projekt arculati elemei, a terepasztal és a transzparensz Ópályiban, a Falusi

Galériában tekintethetők meg.²⁹

A komplex árvízvédelmi beruházás kiemelt, nagyméretű vízügyi létesítménye egy új zsilip, amely Tarczy Sándor szülőházától északra 1,2 km távolágban készül. *„Magyarországon a legnagyobb, rekord méretekkel rendelkező vízbe-*

eresztő-műtárgy...” 118 méter széles és 277,76 méter hosszú zsilipszerkezetén 13, a víz beáramlását segítő pillért alakítanak ki. Elkészítésének határideje 2014 novembere.³⁰ Az időpontot figyelembe véve, a tározó és a zsilip átadása, ünnepélyes avatása közel egybe esik Tarczy Sándor halálának 30. évfordulójával.

Átadása után a veszélyesen magas árhullámok esetén, kiemelt szerepet tölt

134. ábra. A Szamos-Kraszna-közi Víz tározó alapkövetétele, 2012 augusztus 23. (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

be a Szamos, Kraszna és a Tisza mentén élők védelmében. A legújabb (immár harmadik) látványos Tunyogmatolcsi zsilip, 12 nyílásán keresztül lehetővé teszi a kárt okozó fölösleges vízmennyiség gyors „félrevezetését”. Megnyugtató megoldást jelent és segítséget nyújt a gyakran árvízveszélytől rettegő emberek számára. Az érintett térség lakói abban bíznak, hogy új lendületet ad a térség fejlődésének. Remélik, hogy a tervezett tájgazdálkodás megvalósulása eredményes lesz, és a beígért kerékpárutak kiépítésével a turisztikai szempontok is érvényesülnek, végeredményben a beruházás a hasznukra válik.

27 Dima András egykori szülőházáról és mai állapotáról megfogalmazott véleménye. 2013. VIII. 1.

28 Erdélyi Miklós: Kincset ér a hét települést érintő beruházás. Kelet-Magyarország 2012. IX. 20. 7. o.

29 Vásárhelyi Terv program (új Széchenyi Terv) keretében megvalósuló beruházás, a Szamos-Kraszna közti árvízszint-csökkentő tározó projekt bemutatása (leírás, adatok, arculati elemek, transzparensz, modell terepasztal.) Ópályi Falusi Galéria. 2011-től.

A terepasztal készítője: Modellab Stúdió Kft. 2011. Méret: 1:10000.

30 Jövő novemberre kész az árapasztó tározó. Kelet-Magyarország 2013. augusztus 8. 1. o.

V. ÖSSZEGZÉS

I.

Tarczy Sándor jó családi háttérrel indulva, kiváló képességekkel, igényes neveltetés útján szerzett mérnöki oklevelet. Már a pályakezdés első éveiben kialakult benne a következetes munka – ezen belül a vízügyi szakma- iránti elkötelezettség. Ezt szülőföldjén a családtagok életvitel, a lakóhely környezete, és édesapja munkája által megtapasztalt gyermekkori élmények, érzésvilágok alapvetően befolyásolták. A két felnevelő falu, Tunyog és Matolcs gazdag és szépséges vízparti helyzete beleívódott személyiségébe. Egész életében magában hordozta azt a szándékot, amely a természet vízereje káros és hasznos tulajdonságainak helyes irányba terelését tűzte ki célul. 1947-től haláláig a vízügyek szolgálatában állt, elsősorban a vízépitési szakterületnek „szentelte” életét.

Az ország adottságihoz leginkább megfelelő területen, a mezőgazdaság fejlesztésén, ezáltal az életminőség javításán dolgozott. Élethivatásul választott vízépitő szakmája és tudása által, a műszaki feltételek minél praktikusabb kialakításával és az egyre jobb technológiák alkalmazásával tervezés és kivitelezés által igyekezett ehhez hozzájárulni. Ele-

inte az öntözések (öntözőtelep, öntözőfürt) és halastavak létesítésével foglalkozott. Közben a nehéz kézi munkát felváltó gépesített földmunka általános elterjesztésében szerzett elévülhetetlen érdemeket. Szorgoskodott a kis és közepes műtárgyak előregyártása terén. Több elfogadott és sikeresen bevezetett újítással és publikációi révén hívta fel magára a figyelmet.

Felelős vezető beosztásokban munkaszervezéssel és irányítással segítette, hogy egy-egy földrajzi terület (faluk, város, régió) biztonságos ivóvízellátása érdekében folyamatosan megfelelő vízkészlet álljon rendelkezésre. Ezért duzzasztóművek (völgyzárógátak) létrehozásával víztározók építéséről gondoskodott. Ezzel párhuzamosan a víz tisztítását és elosztását szolgáló berendezéseket is épített. Nem egy esetben rendkívül ne-

135. ábra. Szülőháza szomszédságában épült rekordméretű Tunyogmatolcsi Vízbeeresztő Zsilip. (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

hez körülmények között, hegyes vidéken. Ezek a vízügyi beruházások természetesen sok közreműködő részvételével, de az Ő irányítása által valósultak meg.

Gyakorlati tapasztalatainak megszerzése közben bizonyította szakmai hozzáértését, szervező- és vezetőképességét. Szakmai előrehaladását jelzik az egyre bonyolultabb feladatokkal (partvédmű, zsilip, tározó, duzzasztómű) való megbízások. A nagyobb méretű vízépitkezések irányítása, majd teljes beruházások lebonyolítása jelezték szakmai eredményességét.

Esetenként kifogásolt következetes, ellenőrző munkastílusa, ugyanakkor segítőkészsége és jó munkakapcsolata, végeredményben a tervek teljesítése (határidő, minőség, költség) szempontjából sikert jelentettek a vállalatok és dolgozók számára. Ez a vállalati és egyéni munkaverseny mozgalom értékelése során is megmutatkozott. Szakmája iránti igényességéből adódóan közreműködött a mérnökképzés gyakorlati feladataiban és a tudományos közéletben. Elismertségét a több alkalommal adományozott, egyre magasabb szintű kitüntetések bizonyítják.

II.

Tarczy Sándor tevékenységének célja, eredménye és értelme a mai kor kihívásaira, a hosszabb távra szóló korszerű vízgazdálkodási feladatok megoldására, több szempontból is előremutató példaként áll. Az alábbi felsorolásból megállapítható, hogy „keze nyomán” maradandó és időtálló,

szükség esetén a változó körülményekhez alkalmazkodva továbbfejleszthető illetve korszerűsíthető alkotások születtek:

A hazai vizek öntözés céljára való hasznosításában többek között a hortobágyi, a Szolnok környéki, a Duna és Tisza menti öntöző rendszerek kiépítése.

Tudományos közéleti tevékenység

1952-től a Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Egyesület tagja.
(neve többször változott)

Ennek keretében a földmunkák gépesítésével foglalkozó munkabizottságokban tevékenykedett.

1956-tól a Magyar Hidrológiai Társaság rendes tagjaként a Vízépítőipari Szakosztály munkájában vett részt.

A 70-es évek második felétől nyugdíjazásig az OVH Mezőgazdasági Vízhasznosítási Osztálya mellett működő Rekonstrukciós Bizottság tagja volt és előzetesen véleményezte a vízügyi beruházások és munka közben a kivitelezés terveit.

136. ábra. Tudományos közéleti tevékenység.

Ezek a biztonságosabb mezőgazdasági terméseredmények elérését szolgálták. A mosonmagyaróvári duzzasztómű pl. a Hanságban folyó gazdálkodást segítette. Időközben sok helyen megszüntetett öntözésre a gazdaságos és hatékony mezőgazdasági termelés igénye miatt a későbbiek során bizonyára szükség lesz.

Szinte minden jelentősebb hazai árvíz esetén az ország különböző területein részt vett az árvédekezésben, a károk csökkentésében és a gyors helyreál-

ításban. Ilyen szempontból állandóan készenlétben állt, döntéshozatalaival felelősséget vállalt. Csapatmunkában és egyénileg is tudása legjavát adva dolgozott a Dunai, Tiszai és más árvízi védekezés viszonylagos sikere érdekében. A vízügyi véderők felhalmozott tapasztalatai között most is ott van az Ő munkája.

Az árvizek megelőzése érdekében új védelmi létesítményeket (pl. gátak, zsilipek, töltéserősítések) alkotott. Az idő multával természetesen korszerűsítés

Időpont	Megnevezés
1949	Kiváló Munkáért jelvény
1950	Sztahanovista jelvény
1954	Munka Érdemérem
1954	Árvízvédelmi Érem
1954-1957	Kiemelt fizetés
1956	Dunai Árvízvédelemért Emlékérem
1956	Szocialista Munkáért Érdemérem
1959	Vízügyi Igazgatói Dicséret
1960	Kiváló Dolgozó
1960	Kiváló Dolgozó
1963	Kormánybiztosi Dicséret
1965	Árvízvédelemért Érem
1965	Munka Érdemérem ezüst fokozat
1966	Munka Érdemérem bronz fokozat
1966	Árvízvédelemért Érem
1968	A Vízgazdálkodás Kiváló Dolgozója
1970	Árvízvédelemért Érem
1970	Munka Érdemérem arany fokozat
1973	A Vízgazdálkodás Kiváló Dolgozója
1979	Törzsgárda tagság arany fokozat
1959.VIII.20 tól 1982.IX.30 ig Közben: 1972 1982	Pénzjutalom 31 alkalommal 25 éves jubileumi jutalom 40 éves jubileumi jutalom

137. ábra. Kitüntetések, elismerések.

miatt zsilipcserekre és árvízszint emelkedés okán újabb töltésemelésre került sor. Egyik résztvevője volt az 1980. évi Körös völgyi árvíz elleni védekezés-kor eredményre vezetett szükségtározó üzemszerű alkalmazásának. Ennek hatá-

sára a kiszámíthatatlan, szélsőséges időjárás okozta gyakori és nagy kárt okozó mai és későbbi árvizek elleni védekezés újszerű eszközeként, hazánkban is egyre elterjedőben van az átmeneti víztározók kialakítása. Jelenleg ilyen tározó épül

Tarczy Sándor szülőföldjén is.

Az tiszta ivóvíznek, az élet egyik alapvető feltételének szakszerű kezelése és a vele való ésszerű és tervszerű gazdálkodás már az Ő idejében elkezdődött. A megoldási eszközök alapjainak lerakásában (duzzasztás, tározás, tisztítás, szivattyúzás, elosztás, elvezetés, stb.) alkotó módon és aktívan közreműködött. A víz útjának irányítása, minőségének javítása, egyenletes biztosítása és szükséglet szerinti elosztása a technológiák fokozatos fejlesztését igényli, melyhez jó kiindulópontot, segítséget nyújt és adalékokat szolgáltat vízügyi életművének 27 esztendeje.

Alkotásainak hasznosítását tekintve az idők folyamán megváltozott körülmények miatt a funkciók némileg módosultak, szűkültek illetve bővültek.

Az ivóvíz ellátási célból készített víztározóknál pl. egyre jobban érvényesülnek többletként az esztétikai szempontok, a turizmus, kirándulás, pihenés, sportolás horgászat, szórakozás kiszolgálása érdekében. A hozzá tartozó vízügyi berendezéseket felújítják, korszerűsítik.

Az eredetileg öntözési céllal létrehozott víztározók többségénél az öntözés megszűnt és az előbb említett szabadidős tevékenység miatt itt is a környezetet díszítő, kulturáltabb megjelenítési szempont került előtérbe.

138. ábra. A zsilip beeresztő kapui. (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)

Az öntözőművek közül ma már csak kevés működik. Szükség esetén viszont a többségük beüzemelhető. A halastavak pl. az egészséges táplálkozás előtérbe kerülése okán is hangsúlyosabb szerepet kapnak és bővítést, jobb hasznosítást eredményeznek. Tarczy Sándor egyre magasabbra ívelő,

sikeres életpályájának pozitív tanulsága, hogy az erőfeszítést igénylő és fejtörést okozó gyakori árvizek elleni védekezés közben tervszerű figyelem fordult a megelőzésre. Előtérbe került az a gondolkodásmód és eszközrendszer, amely a fölös vizek veszélyességének csillapítására, tározókba kényszerítésére irányul. Az összegyűjtött vizeket ezáltal átmeneti vagy hosszabb időre az életkörülmények javítására, a biztonságos vízellátásra illetve vízgazdálkodásra használhatják.

Napjainkban egyre fontosabbá válik az aszály elleni hatékony közdelem. Napirenden van egy olyan stratégia megfogalmazása és kidolgozása, amely fő feladatként határozza meg a korszerű vízkészlet gazdálkodást, a vizek mennyiségi és minőségi védelmét, visszatartásának lehetőségeit, az öntözés elősegítését és a korszerű ár- és belvíz elleni védekezést. Ezen alapelvek felis-

merése és kezdeti gyakorlati alkalmazása Tarczy Sándor munkájának része volt. Ez megkönnyíti a ma tervezett stratégia megvalósítását.

Életében szakmai munkáját a kortársak megbecsülése és elismerése övezte. Bízom benne, hogy az utólag – a most összeállított eddigi legrészletesebb életrajzának ismeretében - Tarczy Sándor életére és tevékenységére szakmai körökben és a szülőföldjén, a jelen- és utókor hálával és tisztelettel gondol, emlékezik.

Végezetül köszönetemet fejezem ki mindazoknak, akik Tunyog szülöttje, Tarczy Sándor országos hírvízépítő mérnök életének és tevékenységének összefoglalásához a kutatás, adatgyűjtés során támogatták és visszaemlékezéssel segítették munkámat.

Mátészalka, 2023. november 2.

Szabó Menyhért

Segítőik névsora

Intézményektől:

Bodnár Gáspár	Nyíregyháza, Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság
Csorbák Erika.....	Nyíregyháza, Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság
Baloghné Vass Viktória	Nyíregyháza, Felső-Tiszavidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény
Fülöp Zoltán.....	Nyíregyháza, Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság
Nádasi Zoltán	Nyíregyháza, Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény
Pechó Renáta.....	Nyíregyháza, Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság
Szabó Józsefné	Nyíregyháza, Felső-Tiszavidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény
Bencze Antal	Nyíregyháza, "KE-VÍZ 21" zRt.

Mán László	Nyíregyháza, "KE-VÍZ" 21 zRt.
Gere Csaba	Mátészalka, FETIVIZIG, Szakaszmerőkség
Nagy György Mátészalka	FETIVIZIG, Szakaszmerőkség
Batalka Krisztina	Budapest, Műszaki Egyetem Levéltár
Bedő János	Győrtelek, Polgármesteri Hivatal
Czapárné Helmecezi Aliz	Nyíregyháza, Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár
Dr. László Gézáné	Nyíregyháza, Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár
Erdélyi Miklós	Ópályi, Polgármesteri Hivatal
Gergely Tamás	Tunyogmatolcs, Matolcsi Református Egyházközség
Horváth Vera	Esztergom, Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum(Duna Múzeum)
Körösmezsei András	Budapest, Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár
Kovácsné Varga Tünde	Tunyogmatolcs, Petőfi Sándor Általános Iskola
Lucskiné Krokavec Márta	Tunyogmatolcs, Tunyogi Református Egyházközség
Miski Mária	Fehérgyarmat, Városi Könyvtár
Szabó Gabriella	Budapest, Országos Széchenyi Könyvtár
Sallai Emilia	Mátészalka, Képes Géza Városi Könyvtár
Soltész Bertalan	Tunyogmatolcs, Polgármesteri Hivatal
Tiszáné Szabó Judit	Tunyogmatolcs, Polgármesteri Hivatal

Magánszemélyek:

Dr. Kerekes Imre, Nyírsaholy (*E könyv megszületésének ötletgazdája, felkarolója. Ő ösztönözte, és bízta meg a szerzőt a könyv megírására.) Meghalt 2019.*

Csizmazia Tamás, Debrecen
Dima András, Budapest
Kiss István, Kocsord
Fazekas László, Nyíregyháza
Fazekas Sándor, Tiszabecs
Gyulai Ágoston, Fehérgyarmat
Hornyák László, Rakamaz
Kanyuk Ferenc, Balsa
Kiss Imre, Fehérgyarmat
Kovács Sándor, Budapest
Madarasi Attila, Tunyogmatolcs
Meszlényiné Varga Ágnes, Mátészalka

Kerekes Nóra, Stockholm
Pethő Sándor, Mátészalka
Rádi Ernő, Tunyogmatolcs
Szabó Menyhért, Mátészalka
Szántó Miklós, Budapest
Tarczy László, Budapest
Tarczy Márta, Budapest
Tarczy Nóra, Budapest-Oxford
Tarczy Sándorné, Budapest
Tisza Zoltánné, Tunyogmatolcs
Weszely Tibor, Budapest

VI. ÁBRAJEGYZÉK

1 ábra.	Tunyog és Matolcs 1860. évi kéziratos térképen. (Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs Szatmár Bereg Megyei Levéltára. Nyíregyháza. Kéziratos térkép T.287)	7
2. ábra.	Ecsedi Láp térképe a Szamossal 1780-ban. Borsiczky Pál térképének színnyomatát „Kogutowicz és Társa Magyar földrajzi intézete” készítette Éble Gábor: Az Ecsedi uradalom és Nyíregyháza. Bp., 1898. 38-39. és 170.o.	8
3. ábra.	A Cégény - Matolcs mederátvágás megnyitása (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	9
4. ábra.	Gróf Tisza írtván, az MTA tagja, későbbi miniszterelnök (Forrás: Internet).....	10
5. ábra.	A folyószabályozáson dolgozók átvonulnak Szamosszegen (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	11
6. ábra.	A Tunyogi zsilip építése (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	12
7. ábra.	A Péchy László (1860 - 1948), az Ecsediláp Leccapoló, Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat igazgató főmérnöke (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	13
8. ábra.	A Tunyogi zsilip építése (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	14
9. ábra.	Az első tunyogi zsilip (Forrás: Fábíán Sándor:Szatmár, Ugocsa és Bereg K.E.E.vármegyék. (1924-1938.) Budapest, 1939. 201.o.).....	15
10. ábra.	A második tunyogi zsilip napjainkban (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	15
11. ábra.	Gátbiztosi lakás Tunyogon (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	16
12. ábra.	A tunyogi zsilip környékének birtokrészletezés szerinti helyzete.....	17
13. ábra.	A tunyogi zsilip és gátbiztosi lakás. Ecsedi Lápleccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat árterületének és szabályozási műveinek térképe. 1905 k. 1:75 000. Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum) Esztergom. Lsz. 23.88.1080.	18
14. ábra.	Tunyog és Matolcs határában elvégzett vízszabályozási munkák. Helyszínrajz. 1020/1904.sz. Szatmár-Németi, 1904.évi szeptember hó. Mérték 1:25000 Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény, Nyíregyháza.....	19
15. ábra.	A Tunyogmatolcsi gátórház napjainkban (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	20
16. ábra.	A (második) tunyogi gátórház építése előtti vázrajz. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.1.doboz. Győrteleki körjegyzőség. Tunyog község közigazgatási iratai. X.934-1908. Szemtanuk visszaemlékezései alapján piros (sötét) színnel jelölve a megépített gátórház (második lakóház) elhelyezkedése.....	21
17. ábra.	Ellenőrzési körúton (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	22
18. ábra.	Szamos-menti települések elhelyezkedésének térkép-rajza (Forrás: A Debreceni Déry Múzeum Évkönyve. Debrecen, 1937.)	23
19. ábra.	Tarczy Sándor családfája	23
20. ábra.	id. Tarczy Sándor Vízmesteri Oklevele (Forrás: Tarczy család iratai)	24
21. ábra.	Kövessy Győző miniszteri osztálytanácsos (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	25
22. ábra.	A Kövessy Győző nevét viselő zsilip Olcsvaapátiban. Építette a Tisza - Szamosközi Társulat 1929-ben (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	25
23. ábra.	Az Ecsediláp Leccapoló, Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat Székháza (Forrás: Tarczy család iratai)	26
24. ábra.	Tarczy Sándor egyetlen gyermekkori képe, amelyen testvéreivel együtt teljes nagyságban látható. A gyerekek „apuka” házkörüli munkáját figyelik. 1929. augusztusi felvétel. Tarczy Sándor 8 éves, a kút előtt bal oldalon áll. (Forrás: Tarczy család iratai: Fotóalbum)	27
25. ábra.	Rokonok vendégeskedése 1928-ban. A képen kiemelve látható Tarczy Sándor (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)	28
26. ábra.	Tarczy Sándor édesanyjának, Kovássy Mária Magdolnának a Kisdedóvónői Oklevele (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.).....	29
27. ábra.	Tarczy Sándor szülőháza: Tunyogon a zsilipnél lévő gátbiztosi lakás. Mint 5., de későbbi állapot. Az épület növénnel befuttatva.	31
28. ábra.	Tarczy Sándor születési anyakönyvi kivonata (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)	32

29. ábra.	Tarczy Sándor szülei három unokával Tunyogon az elköltözés előtt (Forrás: <i>Tarczy család fotóalbuma.</i>)	33
30. ábra.	A Holt Szamos napjainkban Tunyogmatolcsnál (Forrás: <i>Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG</i>)	33
31. ábra.	id. Tarczy Sándor Vízmesteri Oklevelének hátoldalán Kövessy Győző kézírása	34
32. ábra.	Tunyog vasútállomása és a vasúti híd Tunyog és Matolcs között (Forrás: <i>Zemplén Múzeum képeslapgyűjteménye. Szerencs.</i>)	35
33. ábra.	A matolcsi közúti és vasúti Szamoshid. (Forrás: <i>Dömjén Miklós szerk.: Szatmár és Bereg vármegyék fejlődés és kortörténete. Trianon után. 1932. 32. o.</i>)	36
34. ábra.	Vonalas telefonközpont fali készülékkel (Forrás: <i>Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG</i>)	37
35. ábra.	A Tarczy család monogrammal ellátott tárgyai (Forrás: <i>Tarczy család iratai</i>)	38
36. ábra.	Tarczy Sándor elemi iskolai értesítő könyvecskéje (Forrás: <i>Tarczy család iratai</i>)	39
37. ábra.	Elemi iskola épülete ma. A fotó 2013.VIII.1-én özv. Tarczy Sándorné látogatásakor készült. Szerző felvétele. Balról Dima András (keresztfia), középen Tarczy Sándorné, mellette Dr. Kerekes Imre látható.	40
38. ábra.	Adatok a matolcsi református elemi iskola éveiből.	40
39. ábra.	Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium napjainkban. (Forrás: <i>Internet. https://epszti.hu.</i>)	41
40. ábra.	A Bodrog és a Tisza összefolyása Tokajnál, a 2006-os árvíz idején (Forrás: <i>Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG</i>)	42
41. ábra.	A nyíregyházi középiskola egyik évkönyvének címlapja (Forrás: <i>Tarczy család iratai</i>)	43
42. ábra.	Tarczy Sándor fényképe egyetemista korában: 1941. (Forrás: <i>Tarczy család fotóalbuma.</i>)	44
43. ábra.	Adatok a műegyetemi tanulmányokról.	45
44. ábra.	A Budapesti Műszaki Egyetem központi épülete (Forrás: <i>Internet: Wikipédia</i>)	46
45. ábra.	Tarczy Sándor mérnöki oklevele (Forrás: <i>A Tarczy család iratai</i>)	46
46. ábra.	Kimutatás munkaviszonyról, foglalkozásról. Összeállítva a munkakönyv és egyéb hivatalos iratok alapján.	47
47. ábra.	Betonozott főút építése az 1940-es években (Forrás: <i>Internet: http://m.cdn.blog.hu/in/inno-anno/image/2013-10/5-8-utepites.jpg</i>)	48
48. ábra.	A Komáromi Erőd (Forrás: <i>Internet: http://4.bp.blogspot.com/-0Vu7o_X7Ugs/TZVt6Ol4PzI/AAAAAAAAABYm/irymQ0xvbhE/s320/Panorama+3.JPG</i>)	49
49. ábra.	A felrobbantott matolcsi Szamos-híd, 1944.október 27. (Forrás: <i>Szabó Menyhért: Vasútépítés Mátészalkán II. Vasúthistória Évkönyv 1995.295.o.</i>)	50
50. ábra.	A felrobbantott matolcsi közúti és vasúti Szamos-híd félállandó jelleggel helyreállítva. (Forrás: <i>Kerekes Imre: A Szabolcs-Szatmár megyei közutak története. Nyíregyháza, 1982.70.o.</i>)	50
51. ábra.	Földosztás (Forrás: <i>Internet: http://mek.oszk.hu/01900/01906/html/cd9/kepek/c0011fit279.jpg</i>)	51
52. ábra.	Építésvezetés közben a Hortobágyon. Jobb oldalon, a kocsi mellett látható Tarczy Sándor. (Forrás: <i>Tarczy család fotóalbuma.</i>)	52
53. ábra.	Tervezés a debreceni irodában. (Forrás: <i>Tarczy család fotóalbuma.</i>)	52
54.-55. ábra.	Szabadalmának bemutatása: sáncolás. (Forrás: <i>Tarczy család fotóalbuma.</i>)	53
56. ábra.	Tarczy Sándor körzetvezető-helyettesi kinevezésekor (Forrás: <i>Tarczy család fotóalbuma.</i>)	54
57. ábra.	A család elköltözés előtt Tunyogon. Tarczy Sándor jobb szélén áll. (Forrás: <i>Tarczy család fotóalbuma.</i>)	54
58. ábra.	A Nyírvíz Palota. Műemlék. Székházául építtette a Nyírségi Vízgazdálkodási Társulat 1914-ben. Itt kezdte meg működését 1953-ban a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság (Forrás: <i>Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG</i>)	55
59. ábra.	A Vízügyi Közlemények című kiadvány Címlapja (Forrás: <i>Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG</i>)	56
60. ábra.	Tarczy Sándornak az e témában írt levele (Forrás: <i>A Tarczy család dokumentumai</i>)	57
61. ábra.	Szakmai publikációk	58
62. ábra.	A Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság Épülete, Budapest, Rákóczi út 41 (Forrás: <i>a Tarczy család fotóalbuma</i>)	59
63.-64.-65. ábra.	Dunai árvíz elleni védekezés (Forrás: <i>a Tarczy család fotóalbuma</i>)	60
66. ábra.	Dunai árvízvédelemért kitüntetés 1956. (Forrás: <i>Tarczy család dokumentum gyűjteménye.</i>)	60
67. ábra.	Tarczy Sándor az Édesanyja sírjánál (Forrás: <i>a Tarczy család fotóalbuma</i>)	61

68. ábra.	Tarczy Sándor a VSC csónakházánál (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma).....	62
69. ábra.	Feleségével a házasságkötés évében Törökbálinton. Tarczy család fotóalbuma.	63
70. ábra.	Vasadi János, aki alkalmazta, visszavette Tarczy Sándort Szolnokon az állami vízügyhöz. (Forrás: a Vasadi Család fotóalbuma).....	64
71. ábra.	Tarczy Sándor Kiváló Dolgozó Oklevele 1960. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)	65
72. ábra.	Tarczy Sándor arcképe osztályvezető főmérnök idejéből. (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma).....	66
73. ábra.	Kirendelés Budapestről Szolnokra 1961 (Forrás: Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár Bp.XIX.5.c.).....	67
74. ábra.	Másodállások. (1961-1964 években.)	67
75. ábra.	Traktossal vontatott kézi kezelésű billenő földnyeső munka közben (Forrás: Vízügyi Közlemények című kiadvány, Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	68
76. ábra.	Berendelés az Országos Vízügyi Főigazgatósághoz. 1962 (Forrás: Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár Bp.XIX.5.c.)	69
77. ábra.	Útátfúrás ellenőrzése Nagykatán. 1962.augusztus (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)	69
78. ábra.	Dégen Imre, árvízvédelmi kormánybiztos, aki 1963-ban irányította a védekezési munkákat.....	70
79. ábra.	Árvíz idején Váccal szemben Tahitótfaul kompikikötőnél. 1965. (Forrás: A Tarczy család fotóalbuma).....	71
80. ábra.	Árvízvédelemért Érem kitüntetés viselésére jogosult. 1965 (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)	72
81. ábra.	Árvízvédelemért Érem kitüntetés viselésére jogosult. 1965. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.).....	73
82. ábra.	Árvízvédelemért Érem kitüntetés viselésére jogosult. 1965. (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.).....	74
83. ábra.	A Palotási Víztározó napjainkban (Forrás: Internet)	75
84. ábra.	Budapestben a Zulejka úti lakás 1968-tól. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)	76
85. ábra.	Tunyogmatolcsi gátórház a 60-as évek átépítése után. A felvétel az 1970-es árvíz után készült (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)	77
86. ábra.	Homokzsák rakodás Szegeden 1970-ben a Móra Ferenc Múzeumnál. (Forrás: ATIVIZIG honlapja).....	78
87. ábra.	Szeged város köszönőlevele. 1970.VII.24 (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.).....	79
88. ábra.	Az 1970-es évi Tiszai árvíz után Dr. Biczó György, Szeged Városi Tanácsának elnöke Szeged Városának köszönetét meghívta Tarczy Sándort és Családját a Szegedi Szabadtéri Játékokra (Forrás: a Tarczy család dokumentumai)	80
89. ábra.	A Meghívó hátoldala (Forrás: a Tarczy család dokumentumai)	81
90. ábra.	Munka Érdemrend arany fokozat. 1970. Tarczy Sándor legmagasabb szintű kitüntetése (Forrás: Tarczy család dokumentum gyűjteménye.)	82
91. ábra.	A gyűjtőmunka során készült fotón (balról jobbra) Szántó Miklós (†) nyugdíjas mérnök, Dima András (Tarczy Sándor keresztfia) és Szabó Menyhért szerző látható.....	83
92. ábra.	A Mosonmagyaróvári Duzzasztómű napjainkban. (Forrás: Észak-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság).....	84
93. ábra.	Az 1970-es Árvíz pusztítása (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	85
94. ábra.	Az átszakadt Szamos töltés az 1970-es Árvíz idején (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	86
95. ábra.	Szamos-Türkőzi zárógát (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	87
96. ábra.	A Tunyogmatolcsi Öntözőfűrt építése (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	88
97. ábra.	A Rakamazi Öntözőfűrt építése (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	89
98. ábra.	A Gávavencsellői Öntözőfűrt vízkivételi műtárgya (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	90
99. ábra.	A Fehérvárscurgói Víztározó (Forrás: Közép-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Székesfehérvár).....	91
100. ábra.	A Fehérvárscurgói Víztározó (Forrás: Közép-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Székesfehérvár).....	92
101. ábra.	Mosonmagyaróvári duzzasztómű. (Forrás: Internet).....	93
102. ábra.	Tarczy Sándor két munkatársnőjével a csórréti víztározó völgyzárógát műtárgyainál. 1978 (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.).....	94
103. ábra.	A Csórréti Víztározó napjainkban (Forrás: Internet).....	95
104. ábra.	A Kettős-Körös 1980. évi töltésszakadása (Forrás: Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság, Gyula).....	96

105. ábra.	Hosszúfoki nyúlgátépítés, 1980 (Forrás: Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság, Gyula)	96
106. ábra.	Kótaji Vízmű napjainkban, amely Nyíregyháza vízellátását biztosítja (Forrás: FETIVIZIG).....	97
107. ábra.	A Nyíregyházi II. számú szennyvíztelep (Forrás: FETIVIZIG).....	98
108. ábra.	A Nyíregyházi Víztorony (Forrás: FETIVIZIG)	98
109. ábra.	A Tunyogmatolcsi Zsilip (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	99
110. ábra.	Az 1982-ben elkészült Tunyogmatolcsi Zsilip az ártér felőli oldalon, özv. Tarczy Sándorné és Dima András látogatásakor. (Forrás: a Szerző felvétele 2013.VIII.1.)	100
111. ábra.	A Tunyogmatolcsi Zsilip teteje (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	101
112. ábra.	A Nyíregyházi Víztorony műszaki paraméterei (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	102
113. ábra.	Tarczy Sándor utolsó fényképe, 1982. Forrás: Tarczy család fotóalbuma.	103
114. ábra.	A szerző, Szabó Menyhért áll Tarczy Sándor sírjánál a Farkasréti temetőben 2013.10.15.....	104
115. ábra.	Családi fotó a 60.születésnapon (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.).....	105
116. ábra.	Tarczy Sándor özvegye és lányai (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma).....	106
117. ábra.	Permetezés a pátyi kertben (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)	107
118. ábra.	Nagymama az unokákkal. 1997. Karácsony. (Forrás: Tarczy család fotóalbuma.)	108
119. ábra.	A Szamos-Kraszna közti tározó épülő tunyogmatolcsi zsilipjének megtekintése. 2013.VIII.1. Dr. Kerekes Imre műszaki ellenőr tájékoztatja özv. Tarczy Sándornét és Dima Andrást. (Forrás: A Szerző felvétele.).....	109
120. ábra.	Tarczy Sándor szülőházának meglátogatása. 2013.VIII.1 Jobbról: özv. Tarczy Sándorné, Kiss Imre, Madarasi Attila, Dima András, Dr. Kerekes Imre. (Forrás: A Szerző felvétele.).....	109
121. ábra.	Szeitz Gabriella, Tarczy Sándor felesége (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma)	110
122. ábra.	A Tarczy család kerti munka közben Pátyon (Forrás: a Tarczy család fotóalbuma).....	111
123. ábra.	Életkép a Szamoson (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	112
124. ábra.	A Gödöllői Agrártudományi Egyetem Főépülete (Forrás: Internet)	113
125. ábra.	A Szamos varázslatos mesevilága (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	114
126. ábra.	Kiszáradt fa mementója a Holt-Szamosban (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	115
127. ábra.	A Jósza András Múzeum Nyíregyházán (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	119
128. ábra.	Fazekas László, Nyíregyházi vízügyi igazgató nyugdíjas korában (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	120
129. ábra.	Az 1970-es árvíz romba döntötte az érintett térséget (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	120
130. ábra.	A Szamos töltésfejlesztés első kapavágása 1999-ben (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	121
131. ábra.	Befejeződött a Szamos töltésfejlesztése 2004-ben (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	121
132. ábra.	A képen a könyv két szerzője és szerkesztője látható a művel. Fejér László (balra) és Dr. Szilávik Lajos (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	122
133. ábra.	Öreg platánfa a Tunyogmatolcsi gátör háznál, amely valószínűleg az ország egyik legvastagabb törzskerületű platánfája (Fotó: Nádasi Zoltán).....	123
134. ábra.	A Szamos-Kraszna-közi Vízározó alapköletétele, 2012 augusztus 23 (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG)	124
135. ábra.	Szülőháza szomszédságában épült rekordméretű Tunyogmatolcsi Vízbeeresztő Zsilip. (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	125
136. ábra.	Tudományos közéleti tevékenység.....	126
137. ábra.	Kitüntetések, elismerések.....	127
138. ábra.	A zsilip beeresztő kapui. (Forrás: Vízügyi Történeti Gyűjtemény, FETIVIZIG).....	128

VII. BIBLIOGRÁFIA

A Debreceni Déry Múzeum Évkönyve. Debrecen, 1937. 44. (térkép), 48-49, 74, 76.o.

A Fehérgyarmati kistérség területfejlesztési programja. (Tanulmány.) Terra Stúdió Kft. Bp.2005.április. 98.o.

Alsó –Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság köszönőlevele 1970. VI.13. Tarczy család iratai 68.

A Mátészalka-Fehérgyarmat - zajtai vasútvonal megnyitása. Szatmár és Bereg. 1926.I.3. 7. évf. 1. sz. 3. o.

A matolcsi református elemi iskola értesítő könyvecskéje. 1927/1928-1930/1931. Tarczy család iratai 45.

A Nyíregyházi ágostai hitvallású Evangélikus Kossuth Lajos Reálgimnázium (x) évkönyve az 1931/1932-1938/1939. évről.

Árvízi jelentés a Körösökről. 1966. február. Tarczy család iratai 31.

Áthelyezés Szolnokról Budapestre 1960.XI.29. Tarczy család iratai 20.

A tunyogi gátbiztos unokáját eljegyezte a szolgabíró. Fehérgyarmati Hírlap. 1. évf. 2. sz. (1909. október 7.)

A tunyogi Gazdakör tisztikara. Győrteleki körjegyzőség. Tunyog közigazgatási irata. V.332.1. doboz. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.

A tunyogi zsilip melletti tiszti lakás. „Épült kb.1900 év táján” Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza. E 17. boríték.

Az eredeti mérnöki oklevél. Tarczy család iratai 47.

Az 1920. évi népszámlálás. Első rész. A népesség főbb demográfiai adatai községek...szerint. Szerk. és kiadja: A m. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Bp., 1923. 126-129.o.

BALÁZS GYÖRGY-BOROSNYÓI ADORJÁN-TÓTH ERNŐ (SZERK.): Műegyetemen végzett építőmérnökök és munkásságuk 1943-1951. Műegyetemi Kiadó. H.n. 2007. 3. o.

Beosztás Miskolcra 1914. Tarczy család iratai 86.

BOROVSKY SAMU: Szatmár vármegye. Bp., 1908. 283-284., 290-294.,542.o.

Bp. Rendőrkapitányság határozata. 1958.

Bp. Rendőrkapitányság határozat hatálytalanítva.1958. Tarczy család iratai 57.

Dicsérő elismerés. 1964. Tarczy család iratai 61.

Dima András egykori szülőházáról és mai állapotáról megfogalmazott véleménye. 2013. VIII. 1.

Dima András mérnök visszaemlékezése családjára. Budapest. 2013.augusztus.

Dima András visszaemlékezése a tunyogi gyermekévekre. Budapest, 2013. augusztus.

Dr.Kerekes Imre okleveles építőmérnök visszaemlékezése. Nyírsaholy, 2012.december.

DR. SZLÁVIK LAJOS: Az 1980. évi Kőrös-völgyi árvíz és következményei. Kőrös-vidéki hírlevél. XX. évf. Különszám. 2010.július 28. 6-11.o.

Dr.Varga György: Az általam irányított jelentős vízepítési létesítmények. Előadás írásos anyaga. Elhangzott a Magyar Hidrológiai Társaság XXX. országos vándorgyűlésén. Kaposvár, 2012.július 4-6.

Duna-Tisza csatorna bővítési munkáinak beruházási programja. Térképmelléklettel. Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság tervei 1962-1970. 1. doboz. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. Tervtár. XXXII-2-i.

Ecsedi láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat közgyűlési jegyzőkönyve 1900. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza.

Ecsedi láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat jegyzőkönyvei 1908-1935. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza.

Ecsedi láp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat: Alkalmazottakról kimutatás 1933-1948. Különböző személyekre vonatkozó iratanyag. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza.

Emlékezés Vasadi Jánosra (1926-1997). Internet. VSC. honlapja.

ERDÉLYI MIKLÓS: Kincset ér a hét települést érintő beruházás. Kelet-Magyarország 2012.IX.20. 7. o.

ERDŐSI FERENC: Alföldünk zsilipépítészte.

FÁBIÁN SÁNDOR (SZERK.): Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E. vármegyék (1924-1938). Bp., 1939. 107., 188-208., 212-220. o.

FARKAS JÓZSEF-RÁTH ISTVÁN: Átadták a csórréti tározót. Magyar Vízgazdálkodás. 1978. 5. sz. 18. évf. 3-4.o.

Fazekas László nyugdíjas vízügyi igazgató visszaemlékezése. Nyíregyháza, 2006.

Fazekas Sándor visszaemlékezése Tiszabecs, 2013. május.

FEJÉR LÁSZLÓ-SZLÁVIK LAJOS: 111 vízi emlék Magyarországon. Közlekedési Dokumentációs Kft. Bp., 2008. 138-139.o.

Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza. 9. sz.

Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza, 20. boríték.

Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény Nyíregyháza. 23. boríték E 13.

Felügyelet alá helyezés 1 hónapra. (1958. május 10 - június 13.) Tarczy család iratai 56.

Felvétel a Közlekedési és Mélyépítéstudományi Egyesület tagjai közé. 1951. november. Tarczy család irata 14.

FETIVIZIG levele a Múzeum számára kért anyagról. 1989. VII.10. Tarczy család iratai 39.

Főmérnöki kinevezés 1951.II.26. Tarczy család iratai 12.

Gratuláló levél. Csákvár, 1973 aug.27 Tarczy család iratai 75.

GR. SZÉCHENYI ISTVÁN: Eszmetöredékek, különösen a Tisza-völgy rendezését illetőleg. Pesten, 1846. 17. o.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN: Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről. Pozsony, 1848. 61.o.

Győrteleki körjegyzőség. Tunyog község közigazgatási iratai. 1. doboz. V.332. Szabályrendeletek. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.

Győrteleki körjegyzőség. Tunyog község közigazgatási iratai. 1. doboz. X.934-1908.

Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. V.B.131.

Gyűjtemény. (Kézírtos könyv.) ÖSSZEÍRTA FILEP ISTVÁN Matolcsón, 1864.januárus. Első kötet 112-116.o.

Gyulai Ágoston visszaemlékezése. Fehérgyarmat, 2013.augusztus.

Házasságlevél 1918. X. 20. Tarczy család iratai 92.

Hidrológiai Tájékoztató 2008. 69.o.

Hidrológiai Tájékoztató. 2012. 73.o.

Hornyák László visszaemlékezése. Rakamaz. 2013.július.

HORVÁTH MIHÁLY: Felavatták a fehérvárcsurgói víztározót. Vízgazdálkodás. 1973. 13. évf. 5. sz. 163-164.o

(idős) Tarczy Sándorné gyászjelentése. Debrecen, 1957.IV.16. Tarczy család iratai 51.

(idős) Tarczy Sándor (Nyíregyháza VIZIG) kitüntetése. Országos Vízügyi Főigazgatóság általános (iktatott) iratok 1953-1968. 1964/23706. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX.5. c.

Igazolás katonai szolgálatról és fogságról. Tarczy család iratai 93.

Igazolás munkavégzésről, munkaviszonyról. 1944. III. 1-től. Tarczy család iratai 19.

(ifj.) Tarczy László visszaemlékezése. Budapest. 2013.május.

Interjú Szántó Miklóssal. Suliújság. KIADJA: VÁSÁRHELYI PÁL ÁLTALÁNOS ISKOLA KISKÖRE ÉS TARNASZENTMIKLÓSI TAGISKOLA DIÁKÖNKORMÁNYZATA. XIII. évf. 10. sz. 2009.december. 6-7.o.

Internet. Közép-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság honlap.

Internet: SZLABÓCZKY PÁL-DEÁK JÁNOS: Víz Bányászok. Magyar Olajipari Múzeum adattára. 1684/2009.

Internet. Vízügyi Sport Club honlapja. Emlékezés. Alapító tagok (1957.)

Irodalom: BÖCSKEI LÁSZLÓ-ÉCSI IMRE-NAGY GÁBOR-VIGH ZOLTÁN: A mosonmagyaróvári duzzasztómű építése. Vízügyi Közlemények. 1979. 1. sz. 61.évf.17-42.o.

Irodalom: M. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen oklevelet szerzett mérnökök 1934-1948. között. Oklevéljegyzék 1934-1948. időszakból.(Regiszter) Bp.

Iskolai bizonyítvány 1903. Tarczy család iratai 82.

Jegyzőkönyv 1950. X.18. Tarczy család iratai 9.

Jövő novemberre kész az árapasztó tározó. Kelet-Magyarország 2013, augusztus 8. 1. o.

KÁLMÁN MIKLÓS, PERÉNYI KÁROLY, TARCZY SÁNDOR: Az öntözőtelepek tereprendezéséről. Vízügyi Közlemények. 39. évf. 4. sz. Bp. 1957. 347-367.o.

KÁLNÁSI ÁRPÁD: A fehérgyarmati járás földrajzi nevei. Debrecen, 1984. 420.o

Kanyuk Ferenc visszaemlékezése. Balsa, 2013.július.

Kérvény a miniszterhez. Tarczy család iratai 7.

Készül a Szamos-gát. Magyar Vízgazdálkodás. 1979.1. sz. 19. évf. 33. o.

Kiegészítések Tarczy Sándor életéhez, munkásságához. Özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezései. Bp. 2013. január. Tarczy család iratai 99.

Kiküldetési engedély Moszkvába. 1979.IX.4. Tarczy család iratai 28.

Kirendelés Gyulára 1980.VIII.2. Tarczy család iratai 30.

Kitüntetési javaslat. Országos Vízügyi Főigazgatóság 1954. évi titkos iratok. 00.54.1954. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp.XIX.5.b. 10. doboz.

Kivonat a MEVIÉP Munkástanácsának jegyzőkönyveiből.1956. Tarczy család iratai 27.

KOLLEGA TARSOLY ISTVÁN (FŐSZERK.): Magyarország a XX. században. IV. kötet. Babits Kiadó. Szekszárd, 1999. 473.o.

KÖRÖSMEZEI ANDRÁS: A Szamos szabályozása a XVIII. században, a XIX. század végén és a XX. században, különös tekintettel a Szatmárnémeti alatti szakaszra. Bp. 2013. 8 o. Előadás írásos anyaga. Elhangzott a Magyar Hidrológiai Társaság vándorgyűlésén. Gödöllő, 2013.VII.3-5.

Kovács Sándor nyugdíjas visszaemlékezése. Budapest, 2012. október. Adatközlő szül. Matolcs 1929.

Közlekedési és Mélyépítéstudományi Egyesület munkabizottságának szervezete, munkaterve, jelentése. 1952. Tarczy család iratai 16-17.

Községi illetőségi bizonyítvány. Tunyog, 1941. aug.8. Tarczy család iratai 84.

Kövessy Győző igazolása (bizonyítvány). Tarczy család iratai 85.

Krónika az egyesülés éveiből. FÁBIÁN SÁNDOR: Szatmár, Ugocsa és Bereg k.e.e. vármegyék (1924-1938). Bp., 1939. 91.o.

KUKNYÓ JÓNOS: Árvíz a Szamos völgyében. Szamosközi tanulmányok. Fehérgyarmat, 1988. 209-210.o.

KUN ISTVÁN: Krumpli a grófok asztalán. Internet. Népszava online.2013.I.9.

LENGYEL ISTVÁN FŐMÉRNÖK (ÖSSZEÁLL.): A Szamos folyó magyar szakaszának szabályozására vonatkozó adatok. Nyíregyháza, 1950.május 5-én. Kézirat. 1. o.

LESZKÓ RÓBERT: Békés megye gazdaság és ipartörténete... Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Bp. 2008. 49.o.

LUBY MARGIT: A parasztélet rendje. Bp., 1935. 9. o.

Madarasi Attila visszaemlékezése. Tunyogmatolcs, 2013.július

Magyar és orosz nyelvű kiküldetési rendelvény. 1956. nov.13. Tarczy család iratai 24.

Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye. 1897. XXXI. kötet (évf.) II. füzet (szám) 69.o.

Makói dilatációs csuklószerkezet...újítás. Levél. 1952. I. 4. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. Földművelésügyi Minisztérium iratai. XIX.1. i.

Mátészalkai Különigazoló Bizottság igazolása. 1946. június 17. Tarczy család iratai 8.

Matolcs körjegyzőség. Matolcs község közigazgatási irata. 2. doboz. 28/1949. Matolcs, 1949. november 25. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára Nyíregyháza. V.B.156.

Matolcs református egyház keresztelési anyakönyv 1876-1936. A tunyogi református egyház anyakönyve. VIII. kötet. Születtek és megkereszteltek anyakönyve a tunyogi egyházban.1914. január 1-től.

Matolcs református egyház házassági és keresztelési anyakönyv 1876-1936.

Megállapodás tovább foglalakoztatásról.1980. VII. 14. Tarczy család iratai 29.

Megbízás árvízvédelem műszaki irányításával.1954. VII. 20. Tarczy család iratai 15.

Meghatalmazás árvédekezési intézkedés megtételére. 1954. VII. 19. Tarczy család iratai 18.

Meghatalmazás 1939. Tarczy család iratai 79.

Meghatalmazás 1940. Tarczy család iratai 80.

Meghívás az NSZK-ba kiutazásra és feladatterv.1981. IV. 21. Tarczy Család iratai 32.

Meghívás az EMU céghez Hofba. 1982. I. 11. Tarczy család iratai 33.

Mérnöki oklevelek főkönyve 565.sz. Műszaki Egyetem Levéltár. Bp.

MEVIÉP-hez áthelyezés. 1951. V. 12. Tarczy család iratai 11.

MEVIÉP. műszaki dolgozóinak építésvezetőségenkénti beosztása. 1951. II. 28-1957. XI. 6. 4 o.

Milyen volt az élet Tunyogon? Tarczy Sándor elmondása alapján emlékezetből lejegyezte özv. Tarczy Sándorné. 2012, október. Tarczy család iratai 95.

Mindennapok Szabolcs és Szatmár megyében a XIX. században. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár kiadványai. II/18. Nyíregyháza, 2000. 106.,128. o.

Miniszteri elismerés: külön munkadíj 1941. Tarczy család iratai 81.

M. kir. József Nádor Műegyetem. Mérnöki Törzskönyv XX-XIX. 136.lap. Műszaki Egyetem Levéltár. Bp.

Munkabizottság alakítása és felépítése. 1954. II. 23. Tarczy család iratai 13.

Munkaszerződés. Vác, 1983.I.17. Tarczy család iratai 35.

Nyílt rendelet 1940. Tarczy család iratai 83.

Önéletrajz 1949. július 30. Tarczy család iratai 1.

Önéletrajz 1960. Tarczy család iratai 3.

Önéletrajz 1976. Tarczy család iratai 4-5.Munkakönyvben bemondás alapján oklevél szerepel.

özv.Tarczy Sándorné emlékezése Sándor testvéreire és családjára. 2012.október. Tarczy család iratai 95.

özv. Tarczy Sándorné szóbeli adatközlése. 2012. október 15.

özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezése: Milyen ember volt Tarczy Sándor? Bp., 2013. Tarczy család iratai 98.

PAPP GYULA UNOKÁI: Rádi Ernő és Rádi Irén (Tisza Zoltánné) tunyogmatolcsi lakosok visszaemlékezése. 2013. július.

PATAJ LÁSZLÓ: Szamossályi és Tunyogmatolcsi zsilip tanulmányterve. Bp. 1976. IV.5. 17 o.

PÉCHY LÁSZLÓ: Az Ecsedi-láp szabályozásának története Trianonig.(1784-1923.)

PÉCHY LÁSZLÓ: Műszaki adatok a társulat belvizeinek levezetésére létesítendő Tunyogi, Ecsedi és Olcsvai zsilipekhez és az Olcsvai szivattyútelephez. Nagy-Károly, 1897.december 9.

PÉCHY LÁSZLÓ: Szamosi tanulmány. 1897.

PERÉNYI KÁROLY - TARCZY SÁNDOR: Öntözőrendszerek építése sáncolással. Öntözési Füzetek. 1954. 1. sz. 64-76.o.

Pethő Sándor mérnök visszaemlékezése. 2013. június.

„Ráckevei járás öntözőrendszer állami öntöző főmű munkáiról” beruházási program. Térképmelléklettel. Közép-Duna völgyi Vízügyi Igazgatóság tervei 1962-1970. 1. doboz. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. Tervtár. XXXII-2-i.

Szabolcs-Szatmár megye térképe, útvonalak, nevezetességek feltüntetésével. Kartográfiai Vállalat. Bp., 1982. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára. Nyíregyháza. T 473.

SZABÓ MENYHÉRT (ÖSSZEÁLL.): Mérnöklista I. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében született mérnökök. Kézirat. 2009. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Mérnöki Kamara adatbázisa. Nyíregyháza.

Szamos folyó töltésemelés, nagyvízi mederrendezés II. beruházási ütem. VIZITERV. Tervdokumentáció. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza.

Szántó Miklós okleveles mérnök visszaemlékezése. Bp. 2012. október 15.

Internet. Hidrológiai Tájékoztató. 2011. 128. o.

SCHICK JENŐ: A Tisza-Szamosközi vízrendezés.

SZÉCSI KATA: Igazgatóságunk története. Szolnok. 2010. július 19.

Szeged megyei jogú város köszönőlevele 1970. VII. 24. Tarczy család iratai 70.

SZÉLES SZABOLCS: A keleti platánfa indul az Év Fája versenyén. Kelet Magyarország. 2012. IX. 25.12. o.

Személyi adattár: Tarczy Sándor

SZILÁGYI ESZTER: A hazai kisvízfolyások komplex monitoring rendszerének kidolgozása. Csórréti-tározó. Bp.

SÓREGI JÁNOS: A VI. és VII. panyolai ásatás és a szamosmenti kutatóút ismertetése.

Tarczy család iratai 50., 52.,54.,59.,60.,63.,64.,65.,66.,67.,69., 71.,72.,73.

Tarczy László levele. Szirák, 1989.V.3. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza.

Tarczy Márta visszaemlékezése: Papáról. Bp., 2012.október. Tarczy család iratai 97.

Tarczy Nóra visszaemlékezése: Emlékeim édesapámról. Oxford. 2012. augusztus. Tarczy család iratai 96.

TARCZY NÓRA: Tarczy leszármazottak (kivonat). Bp. 2007. Tarczy család iratai 94.

Tarczy Sándor apai nagymamájáról. Emlékezetből lejegyezte özv.Tarczy Sándorné. 2012, október. Tarczy család iratai 95.

Tarczy Sándor berendelése az OVF. Vízrendezési és Vízhasznosítási Főosztályának Vízhasznosítási Osztályára két havi időtartamra 1962. VII. 2./85868. sz. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c.

Tarczy Sándor édesanyjáról és a családról. Emlékezetből lejegyezte özv.Tarczy Sándorné. 2012, október. Tarczy család iratai 95.

Tarczy Sándor édesapjáról. Emlékezetből lejegyezte özv. Tarczy Sándorné. 2012. október. Tarczy család iratai 95.

Tarczy Sándor felmentési és nyugdíjazási kérelme.1982. VIII.26. Tarczy család iratai 37.

Tarczy Sándor fizetésrendezése. 1959/36484.sz. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c.

Tarczy Sándor főmérnök újítása: Csökutas vízellátású esőztető rendszerek kialakítása.1962/ 82424.sz. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Újítási javaslat iratesomó. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c.

Tarczy Sándor gyászjelentése. Adatközlő ifj Tarczy László.2013.május.

Tarczy Sándor kirendelése Budapestről Szolnokra. 1961/62946. sz. és egy levél: Szolnok, 1961. május 10. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Általános (iktatott) iratok állagában 1953-1968. Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár. Bp. XIX. 5. c.

Tarczy Sándor minősítése. OVIBER Bp. 1978. Tarczy család iratai 22.

Tarczy Sándor (munkássága) 2 o. Kézirat. Tarczy család iratai 36.

Tarczy Sándorné önéletrajza. Bp., 2013.január. Tarczy család iratai 99.

Tarczy Sándor nyugdíjazási kérelmének elfogadása. 1982. VIII.30 Tarczy család iratai 38.

Tarczy Sándorról. özv. Tarczy Sándorné visszaemlékezése. 2012. október. Tarczy család iratai 95.

Tarczy Sándor születési anyakönyvi kivonata. „...a győrtelki anyakönyvi kerület születési anyakönyvével szószerint megegyez.” 1921. június 18. és 1939. április 14. Tarczy család iratai 43. és 44.

Tunyogi református elemi iskola iratai 1926/27. iskolai év. Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltára. Nyíregyháza. VIII.330.

Tunyogmatolcsi gátórház. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság Nyíregyháza.

Vízügyi objektumok nyilvántartó lapja. Munkaszám: 07-104. Dátum 2008. 01. Kitöltötte: Elekné.

Tunyogmatolcs Polgármesteri Hivatal Iktatókönyve. 2010/74. sz.

Tunyogmatolcs zsilip kiviteli terv. FETIVIZIG. Mátészalkai szakaszmérnöksége.

0714. árvízvédelmi vonal, zsilipkezelési és karbantartási utasítás.

Tunyognál épített zsilip tervei és felülvizsgálati iratai. Felső-Tisza vidéki Vízügyi Történeti Gyűjtemény. Nyíregyháza. 10. sz.

Újjáépítési Kormánybizottság igazolása. 1956. XI. 12. Tarczy család iratai 23.

UJLAKY ZOLTÁN: A Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal iratai a Hajdu-Bihar megyei Levéltárban. Hajdu-Bihar Megyei Levéltár évkönyve XII. 1985. 121-131.o.

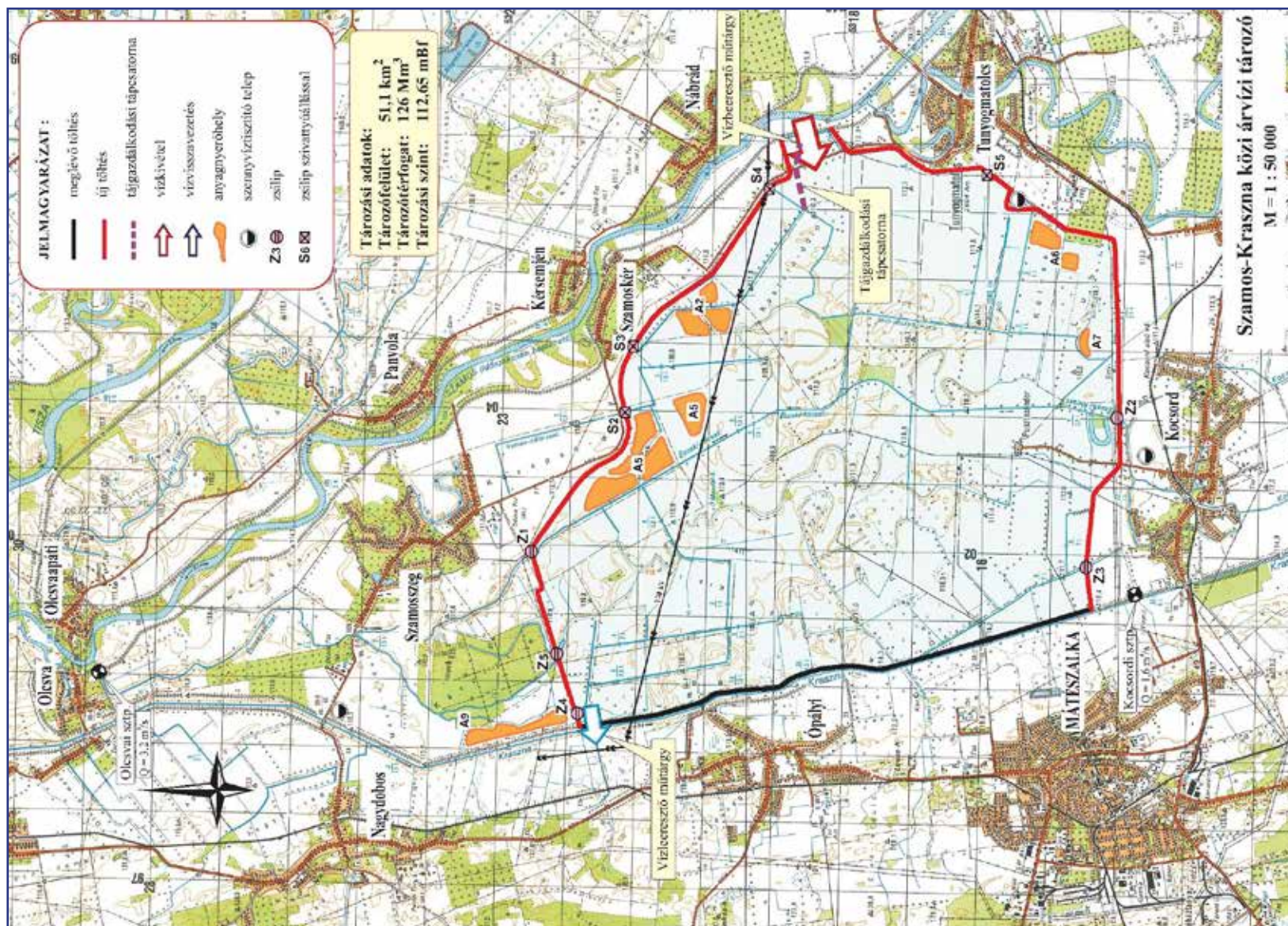
Vasbetonépítés. 2011. 1. sz. 31. o.

Vásárhelyi Terv program (új Széchenyi Terv) keretében megvalósuló beruházás, a Szamos-Kraszna közti árvízszint-csökkentő tározó projekt bemutatása (leírás, adatok, arculati elemek, transzparenssek, modell terepasztal.) Ópályi Falusi Galéria. 2011-től.

Vízmesteri bizonyítvány 1914. Tarczy család iratai 87.

Weszely Tibor okleveles mérnök visszaemlékezése. 2013. január.

ASZAMOS-KRASZNA-KÖZI VÍZTÁROZÓ ÉPÍTÉSE

A Szamos-Kraszna közti árvízszint csökkentő tározó a 2.58 számú ártéri öblözetben helyezkedik el. Határait nyugatról a Kraszna jobb parti meglévő töltése (07.13. sz. Ágerdőmajor-olcsvai árvízvédelmi fővédvonal), a többi irányból pedig a települések védelmére létesítendő új töltések alkotják. Kelet felől a Szamos bal parti töltése is mintegy 700m-en a tározó határát képezi.

A tározó hatása a vízkieresztés helye felett a Szamoson az országhatáron túl is érzékelhető, de a Felső-Tiszán, a Szamos torkolata felett még Tivadar térségében is 10-12 cm nagyságú vízszintcsökkenést idézhet elő.

A Szamos-Kraszna közti tározó önálló vízszintcsökkentő hatása: a vízbeeresztés szelvényében 60-80 cm, a Tiszán Vásárosnaménynél 30-40 cm, amely Tokajnál még 15-20 cm marad.

A Szamos-Kraszna közti tározó 2-3 nap alatt feltölthető, a tartózkodási idő 2-3 hétre tehető, ezután a leürítés még további 2-3 hetet vesz igénybe.

A tározó új töltése 4,0 m széles koronaszélességű, 1:3-as kétoldali rézsúhajlású és mindkét oldalon 10-10 m széles előtérrel rendelkezik. A töltés hossza 21 km.

A töltések több, kisebb-nagyobb belvízcsatornát kereszteznek. A keresztezéseknél műtárgyak épültek.

A 12 nyílású vízbeeresztő műtárgy a Szamos bal parti töltésének 16+300 tkm szelvényében, míg a vízleeresztő műtárgy a Kraszna jobb parti töltésének 8+000 tkm szelvényében épült.

A tározó maximális vízszintje 112,65 mBf, ezzel a maximális vízszinttel a körülbelül 51,1 km²-es területen megközelítőleg 126 millió m³ víz tározható.

Építés kezdete: 2012. május 23. (munkaterület átadása).

Építés befejezése: 2014. november 20.

Bekerülési költség: bruttó 17.407.385.935- Ft

KE-VIZ 21 ZRT.

Bencze Antal, a 90'-s évek elején alapított Ke-Víz 21 Építőipari zRt. (1999-ig Ke-Víz 21 Építőipari Kft.) vezérigazgatója, többségi tulajdonosa.

A Ke-Víz 21 zRt., Hajdú-Bihar Megye egyik legnagyobb mély-, és csatorna-, valamint közműépítő vállalatából, a KEVIÉP-ből jött létre kiválással.

A "KE-VÍZ 21" zRt. Vezetése, és munkatársainak magja a Magyar Vízépítő Tröszt keretein belül tevékenykedett a Hajdú-Bihar, Borsod és Szabolcs térségében.

1991-ben a KEVIÉP vállalat 21 számú építészeti igazgatóságának átalakulása folyamán, a nagy gyakorlattal rendelkező műszaki és fizikai állományból megalakult a "KE-VÍZ 21" Kft., mely 1999. július 22-től a Kft. általános jogutódjaként, Rt-ként működik tovább.

A társaság 100%-ban magyar személyek tulajdonában van a megalakulásától kezdve, mind a mai napig.

A 90'-s évek elején alapított kényszervállalkozásból, mára a térség vezető, 100% magyar tulajdonban lévő építőipari vállalkozásává nőtte ki magát a cég.

A kezdetben, csupán csak mélyépítéssel foglalkozó vállalkozásból, a kezdeti nehézségek ellenére, mára egy több lábon álló teljes körű építőipari kivitelező, komplex magas-, mély- és útépítő vállalkozás vált. Ennek a fejlődésnek elengedhetetlen feltétele volt a szorgalmas, türelmes vállalkozás építő munka.

Bencze Antal első számú vezetőként olyan értékeket tekint irányadónak az alapítástól, mint a minőség, korrektség, tisztességes munka. Mint ahogy az elmúlt 23 év is mutatja ezek az elvek, értékek mind a mai napig megállták helyüket, hiszen a Társaság sikeresen működik az alapítástól napjainkig.

A sikeres működésben Bencze Antal – mint karizmatikus-vezető - jelentős szerepet játszott. A nagyfokú, több mint 40 éves szakmai tapasztalattal a mai napig aktív szerepet játszik a Társaság életében.

A cég szervezeti felépítése folyamatosan korszerűsödött, formálódott és alakította ki hatékony szervezeti felépítését, működési rendszerét. A zRt. teljes körű építőipari tevékenységet folytat komplex mély-, magas- és útépítés, de ezen kívül foglalkozik ipari és vasúti létesítmények kivitelezésével.

Vállalkozási formája lehetőség szerint fővállalkozás.

A megalakulás utáni sikeres fejlődését nagymértékben elősegítette a 90-es évek elején nagy állami támogatással beinduló infrastrukturális fejlesztéssorozat, amely a megye több települését segítette hozzá ivóvíz, gáz, csatornahálózat kiépítéséhez. Ezt a piaci lehetőséget látta meg helyesen a Társaság és használta ki a piac adta lehetőségeket.

A Társaság munkái minőségére elsődleges figyelmet fordít. Elsőként került bevezetésre 1998-ban az MSZ EN ISO 9002:1996-os szabvány, majd a környezetvédelem fontosságát hangsúlyozó MSZ EN ISO 14001:1997-es rendszer az MSZ EN ISO 9001:2001-

Árapasztó tározó Cigánd-tiszakarád 2007

Árapasztó tározó Cigánd-tiszakarád 2007

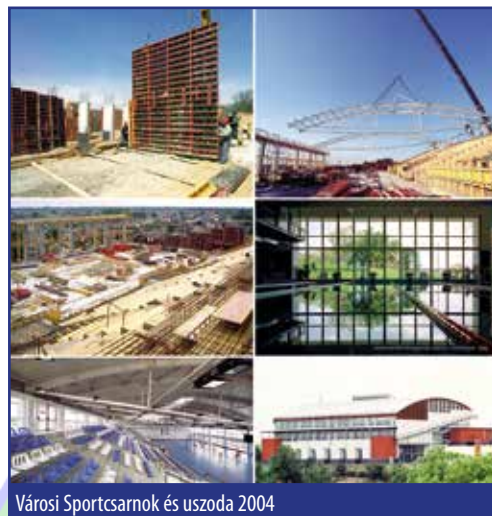
re való áttéréssel együtt, immáron integrált rendszerként. Az Rt. 2006-ban áttért az új MSZ EN ISO 14001:2005-ös szabvány előírásaira, valamint ezt követően pedig debütált az OHSAS 18001:1999-es (MEBIR) rendszer, mely a dolgozók egészségvédelmét és biztonságát hivatott biztosítani.

Ezen rendszerek keretien belül le van szabályozva valamennyi tevékenység, illetve ez ki van terjesztve a környezet védelmére, a veszélyes anyagok felhasználására a hulladékkezelés szabályozásával együtt.

A cég eddigi pályafutása során törekedett az országos lefedettséggel rendelkező állandó beszállítói kör kialakítására, így nem okoz gondot a környező megyékben, az ország keleti régiójában való munkavégzés.

A kezdeti minimális kollektíva és géppark az ezredfordulóra jelentősen megújult, bővült egyrészt a folyamatos és egyre bővülő beruházások miatt, másrészt egy tudatos menedzsmenti stratégia megvalósulása folytán, amely a mai napig a magasan képzett szakembergárda fejlesztését, valamint a korszerű géppark megteremtését tűzi ki célul.

Jelentős mértékű beruházás révén létrejött az útépítő üzletág, egy új telephellyel, saját aszfaltkeverő üzemmel, bedolgozó géplánccal.

Városi Sportcsarnok és uszoda 2004

Szennyvízcsatorna hálózat, Rakamaz 2001

4915. Sz. közút, Nyírbátor-Vállaj 2004

Tiszai védőgát, Szatmárcseke 2000

Az üzletág életképességének bizonyítéka, valamint következménye volt a 2003-ban, majd 2005-ben végrehajtott újabb beruházás, melynek eredményeképpen egy nagyobb aszfaltkeverő-berendezés, valamint megnövekedett telephely, és egy új bedolgozó géplánc beszerzése valósult meg.

A város, megye közlekedésfejlesztéséhez kapcsolódva a Társaság részt vett a városi, megyei utak felújításában, a nyíregyházi Keleti-körút megépítésében.

Dinamikusan fejlődött magasépítő ágazat is. Olyan kivitelezési munkák kötődnek a Társaság nevéhez Nyíregyházán, mint a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház, a nyíregyházi MÁV-állomás, Jósza András Kórház rekonstrukciója, Sóstófürdő Élmenyfürdő és Parkfürdő, vagy az országban egyedülálló nyíregyházi Állatpark Őcenárium és Esőerdő-ház (zöld piramis) és Afrika-ház és Szafari-kilátó (Tarzan ösvénye).

A mélyépítő üzletág nagyfokú munkát végez a megyében, régióban több településen, a nyíregyházi szennyvízcsatorna felújításában, illetve a hálózathoz kapcsolódó szennyvíztisztító telep rekonstrukciós-fejlesztési munkájában.

Bencze Antal első számú vezetőként olyan értékeket tekint irányadónak az alapítástól, mint a minőség, korrektség, tisztességes munka. Mint ahogy az elmúlt 23 év is mutatja ezek az elvek, értékek mind a mai napig megállták helyüket, hiszen a Társaság sikeresen működik az alapítástól napjainkig.

Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza 2001

Jósza András kórház oktató kórház, Nyíregyháza 2008

Élmenyfürdő, Nyíregyháza 2005

Tiszai töltésrekonstrukció, Mátyus-Szatmárcseke 2007

Fight klub, Nyíregyháza 2008

Körforgalmi csomópont, Nyíregyháza 2004

Zöld Piramis, Nyíregyháza 2010

A sikeres működésben Bencze Antal – mint karizmatikus-vezető - jelentős szerepet játszott. A nagyfokú, több mint 40 éves szakmai tapasztalattal a mai napig aktív szerepet játszik a Társaság életében.

A közel 25 éve működő Társaság fennállása óta mintegy 300 főnek nyújt munkát, s a dolgozókon keresztül, azok családjaiknak megélhetést.

Mint helyi vállalkozás vezetője mindig elsődleges feladatának tartotta a helyi kulturális élet anyagi támogatását. A nyíregyházi VIDOR-fesztivál életre hívásának kezdetétől, aktív támogatásban részesül a rendezvénysorozat, valamint a színházi társulat éves munkájának anyagi elismerésében is jelentős részt vállal a vállalkozás.

Nemzetközi sportesemények főtámogatójaként segítette a helyi sportélet mind szélesebb körű elismertetését (Hungarian Open Kyokushin Karate Championship 2005., 2009.)

Anyagi támogatása segítséget nyújtott a nyíregyházi labdarúgó, kézilabda és röplabda sportegyesületeknek.

A helyi egyesületek, alapítványok támogatása fontos szerepet tölt be a Társaság PR-arculatában.

Az egészségügyi alapítványoknak nyújtott adományok révén hozzájárult a helyi kórház eszközellátottságának javításához.

MÁV Vasútállomás, Nyíregyháza 2002

Nyíregyháza
2023